

DISCOURSEN OVER TAALVARIATIE IN VLAANDEREN

**ANALYSE VAN KRANTENARTIKELS UIT DE STANDAARD TUSSEN
2010 EN 2017**

Aantal woorden: 18.401

Milan Van Hulle

Studentennummer: 01400609

Promotor: Dr. Chloé Lybaert

Masterproef voorgelegd voor het behalen van de graad master in het vertalen

Academiejaar: 2017 – 2018

Verklaring i.v.m. auteursrecht

De auteur en de promotor(en) geven de toelating deze studie als geheel voor consultatie beschikbaar te stellen voor persoonlijk gebruik. Elk ander gebruik valt onder de beperkingen van het auteursrecht, in het bijzonder met betrekking tot de verplichting de bron uitdrukkelijk te vermelden bij het aanhalen van gegevens uit deze studie. Het auteursrecht betreffende de gegevens vermeld in deze studie berust bij de promotor(en). Het auteursrecht beperkt zich tot de wijze waarop de auteur de problematiek van het onderwerp heeft benaderd en neergeschreven. De auteur respecteert daarbij het oorspronkelijke auteursrecht van de individueel geciteerde studies en eventueel bijhorende documentatie, zoals tabellen en figuren. De auteur en de promotor(en) zijn niet verantwoordelijk voor de behandelingen en eventuele doseringen die in deze studie geciteerd en beschreven zijn.

Voorwoord

Ik kan gerust zeggen dat deze scriptie een werk van lange adem is geweest, zoals dat wellicht voor iedereen geldt. Ik kon me troosten in het feit dat ik wel een gezonde interesse in het thema toonde, wat het harde werk toch iets draaglijker maakte. Hopelijk wordt het een mooie bekroning van een taalbad van vier jaar, waarmee meteen ook een einde komt aan de dagelijkse bezoeken aan Campus Mercator. Ik wil dan ook de professoren bedanken die me in die vier jaar waardevolle kennis hebben bijgebracht.

Om dit te bereiken was ik ook niet alleen. Eerst en vooral moet ik mijn beide ouders bedanken voor hun “complementaire houding”. Daar waar mijn moeder steeds klaar stond om me willens nillens mijn studieruimte in te jagen, sloeg mijn vader het hele proces vanop een afstand gade. Ook mijn vriendin Justine bood me altijd ondersteuning wanneer de berg die masterproef heet even te hoog werd. Ten slotte had ik ook veel aan mijn vrienden. In het bijzonder deelde ik de voorbije maanden meer dan eens lief en leed met Brecht en Simon. Dat we allemaal in hetzelfde schuitje zaten, zorgde er ook voor dat we ons aan elkaar konden optrekken. Dat zal ik, net als de andere mooie momenten de voorbije vier jaar, niet vergeten.

Inhoudstafel

1. Inleiding	9
2. Theoretische Achtergrond	13
2.1 Geschiedenis van het Nederlands tot de jaren 80	13
2.2 Nederlands als pluricentrische taal	15
2.3 Standaardisering en standaardtaalideologieën	15
2.4 Huidige tendensen	19
2.5 Taalkundig debat	22
3. Methodologie en data	35
3.1 Corpusaanleg	35
3.2 Discoursanalyse op het corpus	36
4. Resultaten	39
4.1 Belgisch Nederlands tegenover Nederlands Nederlands	39
4.2 Verengelsing van het Nederlands	44
4.3 Standaardnederlands	45
4.4 Taal en haar gevolgen voor immigranten	49
4.5 De rol van de overheid	50
4.6 Tussentaal	53
4.7 Dialect	55
4.8 Afwijking van de norm en registers	58
5. Slotbeschouwingen	61
5.1 Conclusie	61
5.2 Verder onderzoek	63
6. Bibliografie	65
Appendix	69

1. Inleiding

In Vlaanderen wordt veel over taalvariatie geschreven en gesproken. Taalvariatie kan opgedeeld worden in twee varianten: intertalige en intratalige variatie.. Intertalige variatie is in Vlaanderen, - en bij uitbreiding in de Westerse wereld- vooral aanwezig door de intredende globalisering en internationalisering. De twee grootste gevolgen die Vlaanderen daarvan op taalkundig vlak ondervindt, zijn enerzijds de multiculturele samenleving die het land vandaag kenmerkt, waardoor er heel wat meer talen gesproken worden dan het Nederlands alleen, zoals Frans, Turks, etc. Anderzijds brengt globalisering ook een stijgende invloed van het Engels met zich mee. De taal vervult wereldwijd steeds meer de rol van lingua franca die haar wordt toegeschreven en wordt niet alleen als taal op zich gesproken, maar oefent ook een invloed uit op andere talen. Zo zorgt Engels ook mee voor intratalige variatie.

Meer dan op het Engels wordt in Vlaanderen echter gefocust op intratalige variëteiten die binnen het Nederlands ontstaan zijn. Vlaanderen heeft een bewogen taalgeschiedenis achter de rug en is al lang geboeid door het fenomeen taal en de verschillende afwijkende vormen die dat fenomeen binnen eenzelfde taalgebied kan aannemen. De taalthema's die het meest aan bod komen in onderzoeken en discoursen zijn de twee los van elkaar staande (standaardtalige) normen van het Nederlands, namelijk het Belgisch en het Nederlands Nederlands, en de variëteiten die afwijken van die standaardtalige norm(en), hoofdzakelijk dialect en tussentaal.

De voorbije jaren werd veel onderzoek gedaan naar taalvariatie met de focus op de thema's uit de bovenstaande alinea. Zo voerde Impe (2010) een sociolinguïstisch onderzoek bij Vlamingen en Nederlanders om naar hun standpunten tegenover de twee normen te peilen, waaruit bleek dat ze beiden hun eigen variant de vinden, maar het Nederlands Nederlands meer klasse toeschrijven. Belgisch Nederlands straalt dan weer meer sympathie uit. Ook naar dialect en tussentaal werd al veel onderzoek gevoerd. Tussentaal bestond al langer, maar werd pas vanaf de jaren tachtig nadrukkelijker bestudeerd, omdat men er zich in Vlaanderen van bewust werd dat tussentaal voor steeds meer Vlamingen de dagelijkse taal werd. Zo probeerde Jaspers (2001) bijvoorbeeld de sociale gevolgen voor haar sprekers bloot te leggen in de vorm van stigmatisering en onderzocht Delarue het taalgebruik van leerkrachten tijdens hun onderwijsactiviteiten (2016). Van Hoof

voerde in een proefschrift dan weer een onderzoek naar de aanwezigheid van tussentaal in fictieseries op de Vlaamse openbare omroep (2013).

Van Hoof schetste in het proefschrift dat in de vorige alinea werd aangehaald ook het discours over taalvariatie in Vlaanderen sinds het begin van de standaardisering in de negentiende eeuw. In die schets werd de standaardisering uitgebreid besproken in verhouding tot dialect, dat toen als variëteit al bestond, en tot het ‘Vlaams’ en de latere tussentaal. Van Hoof beëindigde haar onderzoek in 2012. Sindsdien werd het discours over taalvariatie niet meer gesynthetiseerd en daarom wil deze studie op Van Hoofs discoursanalyse voortbouwen, om zo het publieke discours en de evolutie ervan tot 2017 schetsen. Om een overlapping te maken met het moment waarop Van Hoof haar analyse beëindigde, begint de analyse van deze studie in 2010.

Binnen het complete discours over taalvariatie kan nog een onderscheid gemaakt worden tussen taalkundig en niet-taalkundig discours. Globaal gezien is binnen het taalkundige discours in de loop der jaren een positieve evolutie merkbaar wat betreft de houding ten opzichte van taalvariatie. Zo merken we dat het negatieve discours uit de vorige eeuw stilaan plaats maakt voor een toleranter discours, zoals bijvoorbeeld in *De Manke Usurpator* (2012) van Absillis, Jaspers en Van Hoof. Ook tegenover Belgisch Nederlandse woordenschat bestaat steeds meer tolerantie (zie Lybaert & Delarue, 2017b). Het taalkundige discours en de bijhorende evolutie worden zo goed mogelijk beschreven en aangetoond in de theoretische achtergrond verder in deze studie om vervolgens het publieke discours te beschrijven. Dat publieke discours bestaat uit meningen van zowel niet-taalkundigen, als taalkundigen, zij het hier in populariserende artikels. Ook in het publieke discours zal dus een taalkundige insteek zitten. Er wordt hier, in tegenstelling tot hoe er in taalkundige publicaties geschreven wordt, echter geanalyseerd hoe er over taal gesproken wordt in kranten, die dus niet alleen door taalkundig geschoolden, maar ook door het bredere publiek gelezen en begrepen moeten worden.

In de analyse wordt gepeild naar de specifieke taaldebatten die in de Vlaamse kwaliteitskrant *De Standaard* gevoerd worden en welke taalkwesties en attitudes daarin saillant zijn. Hetzelfde geldt overigens voor het taalkundige discours. In de beide gevallen wordt getracht een zo representatief mogelijk beeld van de discoursen te schetsen.

In het tweede hoofdstuk van deze scriptie volgt een theoretische achtergrond voor het onderzoek, dat de nodige achtergrondinformatie over taalvariatie in Vlaanderen biedt. Er wordt met name gefocust op de geschiedenis van het Nederlands, het pluricentrische statuut dat de taal intussen heeft en de huidige status van de taalvariëteiten in het Vlaamse straatbeeld. Verder bevat de theoretische achtergrond ook een overzicht van het eerder genoemde taalkundige debat van vroeger tot nu. De taalkundige publicaties worden bovendien aangevuld en samengevoegd met het debat dat onder taalprofessionals gevoerd werd tot 2010. In hoofdstuk drie wordt de keuze van de data toegelicht, net als de methodologie die erop toegepast werd om ze te analyseren. Het daaropvolgende vierde hoofdstuk bevat de resultaten van het onderzoek als gevolg van een kwalitatieve analyse van de publieke debatten vanaf 2010. In het vijfde en laatste hoofdstuk ten slotte wordt de scriptie met een samenvattende conclusie afgerond.

2. Theoretische achtergrond

2.1 Geschiedenis van het Nederlands tot de jaren 80

Het geografisch afgebakende kader van deze studie, de Zuidelijke Nederlanden, vindt zijn oorsprong in de middeleeuwen. Een van de meest bepalende gebeurtenissen voor de huidige taalsituatie speelde zich in 1585 af, toen de het Spaanse leger Antwerpen binnenviel en innam. Na de val van Antwerpen slaagde het noordelijke deel van de Lage Landen erin om zich af te scheuren van het zuidelijke, dat achtereenvolgend onder Spaans, Oostenrijks en Frans gezag verder moest. Zo kregen de Noordelijke en de Zuidelijke Nederlanden vorm.

Het Noorden, dat de onafhankelijkheid officieel mocht vieren na de Vrede van Münster in 1648, werd het centrum van de Nederlandse taal, terwijl het Zuiden zich naar de wil van zijn bezetters moest schikken en het Nederlands onderdrukt werd. Het Frans werd er de officiële taal en dat bleef het ook tot Napoleon in 1815 de duimen moest leggen in de Slag bij Waterloo. Koning Willem I verenigde de beide gebieden kortstondig tot het Verenigd Koninkrijk der Nederlanden en riep het Nederlands uit als officiële landstaal voor het volledige eengemaakte gebied. Ook het uit het Noorden afkomstige Nederlands voelde, net als hun voormalige landstaal, het Frans, echter niet natuurlijk aan bij de Vlamingen (Delarue 2016: 21). De groeiende onvrede over het juk van het koninkrijk van Willem I leidde uiteindelijk tot een explosie van nationalisme in 1830, waarmee België zijn onafhankelijkheid definitief forceerde. Het vredesverdrag tussen de Noordelijke en de Zuidelijke Nederlanden werd in 1839 ondertekend. Het gevolg van de Belgische onafhankelijkheid was dat de Belgische bevolking vrijheid van taal gegarandeerd kreeg. In de praktijk werd het Frans van de Verlichting echter opnieuw ‘in ere hersteld’ als de officiële landstaal. Het domineerde de maatschappij namelijk op de belangrijkste vlakken (Absillis, Jaspers & Van Hoof, 2012: 10). Dit leidde tot een jarenlange, niet-aflatende strijd van Vlaamsgezinde zijde tegen de overheersing van de Franse elitetaal. In 1840 richtte een groepje geletterde romantici van de Vlaamse taal en cultuur de Vlaamse Beweging op, die streefde naar een eigen, uniforme taal die het Frans verving.

Er vormden zich echter twee kampen die elk een andere mening toegedaan waren over de invulling van die taal. De particularisten enerzijds pleitten voor een ‘Standaardvlaams’, hiermee hielden ze

vooral de eigen Belgische identiteit in het achterhoofd, terwijl ze zich wilden distantiëren van de Nederlandse. De orangisten anderzijds vreesden dat de basis van een Vlaamse taal te wankel was en niet genoeg status had om het prestigieuze Frans waardig te vervangen. Daarom pleitten zij ervoor om het Nederlands dat bij de noorderburen gesproken werd, over te nemen als standaardtaal voor Vlaanderen. Dit integrationisme won het pleit en er werden steeds meer initiatieven genomen om de Vlaming vertrouwd te maken met wat het Algemeen Beschaafd Nederlands zou moeten worden. In 1898 werden de Vlamingen voor hun taalstrijd beloond met de Gelijkheidswet, die het Nederlands Nederlands als tweede officiële landstaal in België erkende (Lybaert & Delarue, 2017b: 175).

De vernederlandsing kwam in de praktijk traag op gang in het begin van de 20ste eeuw. De invoering van de leerplicht in 1914 en de vernederlandsing van de Gentse Rijksuniversiteit in 1930 waren belangrijke mijlpalen (Absillis et al., 2012: 13), maar het Frans bleef de Belgische maatschappij lang overheersen en de taalstrijd was nog steeds niet helemaal gestreden. Een deel van de Vlaamse Beweging zocht zijn heil bij de Duitse bezetter: er werd zowel tijdens de Eerste als de Tweede Wereldoorlog gecollaboreerd met Duitsland in de hoop zo de Vlaamse rechten helemaal over de streep te kunnen trekken. De collaborateurs kwamen echter bedrogen uit: ze hadden zich niet bepaald populair gemaakt bij de Franstalige gemeenschap en ook ambities om autonoom te worden of met Nederland terug tot één grote staat samen te smelten, konden opgeborgen worden. België en Nederland sloten in 1946 wel een cultureel akkoord om op het vlak van onderwijs, wetenschap en taal samen te werken (ibid.: 15).

Halverwege de 20ste eeuw werden steeds meer initiatieven getroffen om de uit Nederland overgenomen standaardtaal verder te bevorderen. Vlaanderen maakte een periode van hyperstandaardisering mee. Zo richtten enkele leden van het Vermeylefonds, het Willemsfonds en het Davidsfonds in 1947 de Vereniging voor Beschaafde Omgangstaal (VBO) op, die onder meer ABN-weken, taalcongressen en schrijfwedstrijden organiseerde (Absillis et al., 2012: 15). Ook een groot aantal middelbare scholieren liet zich niet onbetuigd: ze vormden vanaf 1951 ABN-kernen en promootten op hun beurt de beschaafde standaardtaal. De ABN-acties kregen veel bijval, ondanks het feit dat niet iedereen de ijver voor de Noord-Nederlandse norm kon smaken. De acties werden hier en daar geïnterpreteerd als Vlaams fanatisme en Martens (2006) schrijft dat de publieke opinie

de ABN-actie zelfs met de collaboratie associeerde. Ook de media sprongen mee op de kar vanaf de jaren 50: zowel geschreven pers (taalrubrieken in kranten) als radio en televisie (taalgerelateerde programma's) droegen actief hun steentje bij aan de verspreiding van het ABN (Lybaert & Delarue, 2017a: 163). De openbare omroep heeft dan ook altijd te boek gestaan als voorvechter van het Algemeen Nederlands.

2.2 Nederlands als pluricentrische taal

Tot voor 1970 bestond er voor het Nederlands slechts één norm en dat was de taal zoals ze in Nederland gesproken werd. Tot dan was Nederlands dus een monocentrische taal. Sindsdien werd Vlaanderen echter economisch sterker en creëerden Vlamingen ook een groter zelfbewustzijn, waaronder een talig zelfbewustzijn. Zo werd stilaan meer rekening gehouden met het Nederlands dat in België gesproken werd en groeide dat ook uit tot een volwaardig norm, die door taalkundigen en taaladviseurs als dusdanig erkend werd (Lybaert & Delarue, 2017b: 178). Nederlands groeide zo uit tot een pluricentrische taal met een Belgische en een Nederlandse norm. Een pluricentrische taal kan gedefinieerd worden als een taal “met meerdere interagerende centra die elk een nationale variëteit hanteren met op zijn minst enkele van zijn eigen normen” (Clyne, 1992, zoals geciteerd in Lybaert & Delarue, 2017b: 179, mijn vertaling).

Belgisch Nederlands genoot sinds de jaren zeventig steeds meer aanzien. Dat proces is nu nog steeds aan de gang en wordt onder meer geïllustreerd door de labels die woorden uit het Belgisch Nederlands tegenwoordig krijgen in Nederlandse woordenboeken. Lybaert & Delarue (ibid: 178-179) geven aan dat onder meer Prisma handwoordenboek Nederlands en Van Dale Nederlands Nederlandse woorden voor 2005 als de norm beschouwden en ze Belgisch Nederlandse woorden als niet-standaardtalig labelden. Sinds 2005 krijgen die woorden echter steeds meer het label ‘Belgisch Standaardnederlands’, terwijl nu ook exclusief Nederlands Nederlandse woorden een label krijgen dat aangeeft dat ze enkel in Nederland gebruikt worden.

2.3 Standaardisering en standaardtaalideologieën

Vlaanderen maakte, zoals in 2.1 al aangegeven, in de twintigste eeuw vanaf de jaren vijftig een periode van hyperstandaardisering mee (Lybaert & Delarue, 2017b: 177), die later, in de jaren tachtig, weer sterk zou afzwakken. Die werd gedreven door een onderliggende standaardtaalideologie. Een ideologie beschouwd mag worden als “een manier van denken en doen die als normaal wordt gezien en tegelijk bestaande machtsverhoudingen reproduceert” (2001: 144). De rol van een dergelijke ideologie is volgens Jaspers dat het de standaardisering naturaliseert. De term standaardtaalideologie, die door Milroy & Milroy (1985) voor het eerst gebruikt werd, houdt in dat gestandaardiseerde taal in de hiërarchie boven niet-gestandaardiseerde taal staat, maar dat standaardisering ook als natuurlijk doel van een taal naar voren geschoven kan worden. In dat laatste geval heiligt het doel de middelen en worden ingrepen zoals het opleggen van een variëteit en corrigeren of discrimineren van variatie allemaal ‘toegelaten’ om een dergelijke taaltoestand te bekomen en dus onder meer intratalige variatie te bannen en taalchaos te voorkomen (Jaspers, 2001 : 144-145).

Volgens Jaspers (ibid.: 145) kunnen in de methodes om te standaardiseren ook pogingen tot het behoud van bestaande machtsverhoudingen ontwaard worden. Op dezelfde manier verklaren ze ook de stigma-symbolen die met tussentaal in verband gebracht worden en de ongerustheid over de desondanks nog steeds frequente aanwezigheid van tussentaal in het taalgebruik van Vlamingen. Tussentaal en haar sprekers worden met andere woorden geridiculiseerd en onder dezelfde negatieve noemer geplaatst. Van daaruit komen ook vaak geciteerde stigmatismen als ‘Verkavelingsvlaams’, ‘koetervlaams’, ‘soap-Vlaams’ of ‘sloddertaal’, die tussentaal als weinig prestigieus moeten afdoen (ibid.: 133). Standaardtaalideologie is op twee verschillende manieren actief om haar doel te bereiken: in de hoop een snellere standaardisering te bekomen, wordt een morele identiteit voor de Vlaming opgehangen, waarvan een frequent gebruik van de standaardtaal deel uitmaakt, terwijl aan de andere kant van het spectrum zaken die niet in dat ideologische kader passen, zoveel mogelijk onder het tapijt geveegd worden. Zo blijven taalkundige beschrijvingen en toelichting van tussentaal vaak achterwege, wordt verzet tegen de ideologie zoveel mogelijk verzwegen en wordt ook de gezamenlijke aanwezigheid van standaardtaal en tussentaal niet genuanceerd weergegeven (ibid.: 145-146). Een dergelijk fenomeen werd door Gal en Irvine (1995 : 974) ook wel ‘deletie’ genoemd.

De standaardisering in Vlaanderen dateert reeds uit de 19de eeuw en liep op zijn minst door tot 1980, toen een einde kwam aan de ABN-acties. Standaardtaalijveraars baseerden hun overtuiging en acties op verschillende motieven, die ook door Van Hoof (2013) op een rij worden gezet. Eerst en vooral heeft het Vlaams te lang onder invloed van het Frans gestaan en heeft dat zijn sporen nagelaten, vooral in de vorm van gallicismen (Van Hoof, 2013: 52). Voor standaardtaalijveraars had de Franse dominantie dan ook te lang geduurd om na zo een lange taalstrijd opnieuw voor een Frans getinte taal als norm te kiezen, die invloeden moesten uit de taal gebannen worden. Vandaag proberen mensen die het Vlaams wel gunstig gezind zijn dit overigens nog steeds vaak verkeerdelijk te compenseren aan de hand van hypercorrectie. Een goed voorbeeld daarvan zijn purismen: Vlaamse alternatieven die in de loop der jaren ontstaan zijn voor uit het Frans afkomstige woorden die wel degelijk correct Nederlands zijn, zoals *stortbad* voor *douche* of *duimspijker* voor *punaise* (ibid.: 94). In het standaardiseringsdiscours wordt ook verwezen naar de internationale status die het Nederlands in de Noordelijke Nederlanden al verworven had. Het was een moderne en prestigieuze taal die meteen kon wedijveren met het Frans, in tegenstelling tot een Vlaamse standaardtaal die nog een enorme inhaalbeweging zou moeten maken en zich dus ook niet met het Nederlands van Nederland zou kunnen meten. Standaardtaalijveraars streefden dus opnieuw naar een eenheid met Nederland om internationaal sterker te staan (ibid.: 52).

Tot slot houden standaardtaalijveraars ook vast aan een territoriaal principe: het Nederlands is nog steeds een taal die mede op dit grondgebied ontstaan is. Ze is wel even weggeweest door de Franse dominantie, maar er is met succes gevochten om de oude glorie tijden en traditie opnieuw te doen herleven. Een kanttekening die daarbij ook gemaakt kan worden, is de paradox dat het Vlaams hier net zo goed ontstaan en gegroeid is, maar dat die taal in de ogen van de integrationisten toch volledig gezuiverd zou moeten worden (ibid.: 52-53). Dezelfde inconsequentie heerste ook bij de halsstarrigheid waarmee men nieuwe invloeden uit het Vlaams zonder uitzondering afwees, terwijl invloeden uit Nederland wel meteen aanvaard werden (ibid.: 61). Heidbuchels verdediging daarvoor was dat taal nu eenmaal evolueert en bepaalde fouten na verloop van tijd geen fouten meer zijn (Heidbuchel, 1961).

Naast een Vlaamse omgangstaal moest tijdens de standaardisering ook rekening gehouden worden met dialect. In het naoorlogse standaardiseringsdiscours bestond daarrond meer discussie en ruimte voor interpretatie dan dat voor het Vlaams het geval was. Het discours kan gerust ambivalent genoemd worden. Enerzijds waren er standaardtaalijsprekers die geloofden in een samenleving waarin standaardtaal en dialect naast elkaar konden bestaan. De argumentatie daarvoor was vooral gebaseerd op de authenticiteit en het karakter van dialect, dat naast de standaardtaal als norm perfect als variëteit voor de intieme sfeer kon dienen (ibid.: 65-66). Door anderen werd dialect afgewezen uit noodzaak, omdat het de volledige ontwikkeling van standaardtaal in de weg zou kunnen staan. Als de aandacht over twee variëteiten verdeeld wordt, is het namelijk moeilijker om ze beiden perfect te beheersen, terwijl een volledig ontwikkelde standaardtaal nog steeds het doel was waarvoor alles moest wijken. Daarbij werd gewezen op het belang om ook in de privésfeer Standaardnederlands te gebruiken, want anders leert men het nooit perfect (ibid.: 73-74). Ten slotte was er ook het kamp dat dialect volledig afwees en zelfs stigmatiseerde en abnormaliseerde omdat dialect te weinig klasse en intelligentie uitstraalde (ibid.: 75). De conclusie bleef dat de volledige taal (op de uitspraak na) aan het Noord-Nederlands model gespiegeld moest worden. Zo kwam er vanuit de standaardiseringshoek ook het advies om het contact met Nederland zelf te gaan opzoeken in de vorm van reizen, onderwijs, literatuur etc (ibid.: 79).

Vanaf de jaren tachtig, wanneer aan de hyperstandaardisering een einde gekomen was na het opdoeken van de ABN-kernen, kon er een balans opgemaakt worden van wat die ijver nu precies had opgeleverd. Van Hoof geeft een synthese waarin vier evoluties vastgesteld worden. Ten eerste heeft de ijver geleid tot een algemeen metatalig bewustzijn (Van Hoof, 2013: 87). Ten tweede heeft die ijver mogelijk dialectverlies mee in de hand gewerkt, al is die link niet met zekerheid te leggen (ibid.: 89). Ten derde is er sprake van een idiosyncratische taalpraktijk die noch dialectisch noch standaardtalig te noemen valt (ibid.: 90). Getuige daarvan bijvoorbeeld de eerder vernoemde hypercorrectie en taalonzekerheid. Ten vierde hebben de inspanningen geleid tot een blijvende abnormalisering van de Vlaamse taalsituatie (ibid.: 96). De conclusie is dat de standaardtaalijspreker, ondanks het feit dat het Algemeen Nederlands niet overal de norm is, wel iets heeft opgebracht.

Volgens sommige observatoren is tijdens de laatste jaren opnieuw een destandaardisering gestart door de afzwakking van de standaardtaalideologie (ibid.: 98). De stroom van heftige reacties die volgden op de publicatie van *De Manke Usurpator* van Absillis, Jaspers en Van Hoof, een uitgave

uit 2012 waarin tussentaal relatief positief benaderd werd, leken echter op het tegendeel te wijzen (ibid.: 102). Van Hoof concludeerde, mede door deze plotse ommezwaai in het discours, uit haar analyse van het standaardiseringsgebeuren dat het naoorlogse standaardiseringsdiscours nog steeds actueel is en dus ondanks de concurrentie van opkomende variëteiten blijft bestaan. Verder spelen er ook conflicterende tendensen tussen standaardtaalideologieën en alternatieve ideologieën. Er wordt dan ook eerder gewag gemaakt van een “late standaardisering” dan van een “destandaardisering” (ibid.: 104). Dat impliceert dat het huidige tijdperk gezien moet worden als een “‘hoge’ of ‘late’ continuering van de moderniteit, eerder dan een radicale breuk ermee” (Baumann, 2000; Giddens, 1991, zie ook Van Hoof, 2013: 104-105).

2.4 Huidige tendensen

De Vlaamse omgangstaal waarover in 2.3 gesproken werd, evolueerde vanaf de jaren tachtig stelselmatig naar wat men steeds meer ‘tussentaal’ pleegde te noemen. De naam van die variant verklaart reeds dat het hier om een taal gaat die ergens tussen standaardtaal en dialect schippert. Taalstructureel deelt het namelijk kenmerken met de beide varianten. Tussentaal werd vanaf 1992 ook de meest gebruikte benaming voor dit fenomeen in de Vlaamse (vak)literatuur (Delarue, 2016: 24). Tussentaal is spontaan ontstaan als informele omgangstaal in Vlaanderen en deed intussen al heel wat stof opwaaien, wat niet onbegrijpelijk is, rekening houdend met de historische achtergrond van het Nederlands en de eerder in deze studie beschreven strijd die ervoor geleverd werd. Het debat over tussentaal wordt later in deze studie nog verder toegelicht.

De opmars van tussentaal maakte in de jaren tachtig dus een eind aan het klimaat van hyperstandaardisering. Tussentaal heeft door de jaren heen aan sprekers en dus ook aan belang gewonnen en wordt ook niet meer louter in informele situaties gebruikt. Die ontwikkeling stemt alvast niet overeen met de algemene verwachting die in het Vlaamse professionele taallandschap leefde. Zo liet de taaladviseur van de Vlaamse openbare omroep (VRT), Ruud Hendrickx, in 1998 optekenen ervan uit te gaan dat “met de verdere verspreiding van het standaardtaalgebruik in Vlaanderen de tussentaal in haar huidige vorm meer en meer zou verdwijnen” en vervangen zou

worden door een informele variant van de standaardtaal die natuurlijker en nauwer bij de standaardtaalnorm zou aansluiten (Hendrickx, 1998: 2). Tussentaal is echter de moedertaal van het merendeel van de Vlaamse jongeren geworden en is de gangbare omgangstaal in meer en meer situaties (De Caluwe, 2009). Zo lijkt tussentaal volgens Delarue (2016: 25) ook goed op weg om de informele, gesproken variant van het Standaardnederlands te worden, daar waar aan de andere zijde het Standaardnederlands naar een formele, meestal geschreven functie evolueert.

Van Hoof (2013) stelde vast dat tussentaal inmiddels ook steeds meer te horen is op de Vlaamse openbare omroep en dat standaardtaal in Vlaamse (fictie)series en andere amusementsprogramma's meer uitzondering dan regel geworden is. Dat is ook de reden waarom tussentaal ook wel eens *Soapvlaams* genoemd wordt (zie onder meer Geeraerts (1999) en Plevoets (2008)).

Nochtans sloot de Vlaamse openbare omroep (de huidige VRT) zich van bij zijn ontstaan in 1930 meteen bij het integrationisme aan en nam ze zich dan ook openlijk voor om steeds voor vlekkeloos Standaardnederlands garant te staan en zo als ambassadeur van de Noord-Nederlandse norm te gelden. De VRT wordt op het vlak van uitspraak nog steeds als toonaangevend beschouwd in Vlaanderen, Standaardnederlands werd meer dan eens "VRT-Nederlands" genoemd (Van de Velde & Houtermans, 1999). Daaraan moet echter toegevoegd worden dat vandaag vooral nog standaardtaal te horen is in "zakelijke" programma's en niet langer in "amusementsprogramma's". Volgens Van Hoof (2013: 8) wordt vaak aangenomen dat die verandering vanaf 1989 tot stand kwam door de oprichting van de concurrent VTM (Vlaamse Televisie Maatschappij). Deze commerciële televisiezender wordt er vaak van beschuldigd tussentaal op de Vlaamse televisie geïntroduceerd te hebben in soaps, feuilletons en spelprogramma's. Het verlies van haar monopoliepositie zou de VRT ertoe genoopt hebben VTM (gedeeltelijk) in haar populaire spoor te volgen en steeds meer tussentaal toe te laten in de "lichtere genres", die voortaan ook van de openbare omroep meer aandacht kregen. Volgens Van Hoof leeft namelijk het idee dat de standaardtaal die bijvoorbeeld in Vlaamse fictie gesproken werd, te bombastisch aanvoelde. Die "bombastische" standaardtaal in fictiereksen is vandaag dus grotendeels vervangen door tussentaal.

Tegenover de opmars van tussentaal staat het tanende gebruik van het Vlaamse dialect. Volgens Willemys (2013) ligt een belangrijke oorzaak van dat dialectverlies in de activiteit van de ABN-kernen, die zich in de 20ste eeuw inzetten voor de emancipatie van het Standaardnederlands. De

leden van die ABN-kernen zijn volgens Willemys het Standaardnederlands volledig trouw gebleven, ook in de opvoeding van hun kinderen, en hebben hen dus niet met dialect vertrouwd gemaakt. De ABN-acties hebben er volgens Lybaert en Delarue (2017a: 163) in het algemeen ook voor gezorgd dat zowel het dialect als de standaardtaal met aantal typische karaktereigenschappen geassocieerd werden, wat het ophemelen van standaardtaal en de verkettering van dialect tot gevolg had. Attitudeonderzoek heeft inmiddels ook uitgewezen dat dialect algemeen als steeds minder geschikte variëteit ervaren wordt om kinderen in op te voeden (ibid.: 162). De acties lijken dus dialectverlies bij de volgende (huidige) generatie te hebben veroorzaakt.

Zoals eerder aangehaald werden die ABN-acties echter niet overal even positief onthaald en volgens Lybaert en Delarue (ibid.: 163) hebben ze op die manier naast dialectverlies ook tussentaalgebruik in de hand gewerkt. Het Standaardnederlands werd de Vlamingen volgens sommigen namelijk op een “te schoolmeesterachtige manier” opgedrongen. Het “geïmporteerde” Standaardnederlands was voor velen namelijk nog steeds een vreemde taal waarmee weinig affiniteit bestond. Door toedoen van de ABN-kernen werd het dialect echter ook verketterd en daarom namen veel Vlamingen hun toevlucht tot tussentaal, tot spijt van de ABN-kernen ook in situaties waarin zij voor standaardtaal pleitten.

De Vlaamse kwaliteitskrant *De Standaard* buigt zich jaarlijks een week over de Nederlandse taal in de zogenaamde *DS Taalweek*. Voor de taalweek voert *De Standaard* vaak ook een online taaltest bij zijn lezers uit om hun mening of hun kennis over een bepaald aspect van de taal te toetsen. Zo probeert de krant een representatief beeld te scheppen van hoe de taal leeft en evolueert in Vlaanderen. De meest recente taaltest, uitgevoerd tijdens de taalweek in oktober 2017, peilde naar de status van dialect in Vlaanderen. Vanaf het tweede deel van de twintigste eeuw deed zich – onder meer door toedoen van de ABN-kernen – een duidelijke vorm van dialectverlies voor. Die stelling werd door de resultaten die *De Standaard* op 26 oktober 2017 publiceerde, grotendeels bevestigd. Nochtans tonen de resultaten van de test, die door 91.770 Vlamingen werd ingevuld, aan dat het overgrote merendeel van de deelnemers nog steeds gesteld is op zijn dialect en het niet zou willen zien verdwijnen. Daarbij is het aantal voorstanders van dialect in verhouding wel duidelijk hoger bij de jongere dan bij de oudere generatie, die we met de generatie van ABN-kernen kunnen associëren. Volgens Veronique De Tier van de UGent (2017) gaat het hier echter om een culturele

revival, die niet met een dialectrevival verward mag worden. Daarvan getuigt ook het groot succes van West-Vlaamse series als *Bevergem* en *Eigen Kweek* (niet toevallig is West-Vlaanderen de provincie waar nog het meest dialect gesproken). De test toonde echter aan dat slechts een klein merendeel (58%) van de respondenten zijn dialect nog kent en slechts negentien procent kiest nog het vaakst voor dialect als actieve spreektaal. Daarnaast viel ook op dat niet minder dan tachtig procent van de respondenten vindt dat hij de standaardtaal beheerst. Dat bewijst volgens Anne-Sophie Ghyselen (UGent) niet dat standaardtaal ook in de praktijk nog op die schaal gekend is, maar het wijst wel op het feit dat er geen “alles-mag-sfeertje” in Vlaanderen heerst.

In 2013 publiceerden *De Standaard*, *De Taalunie* en *Radio 1* een grootschalige enquête (n = 1004) onder Vlamingen waarin tussentaal een centrale plaats kreeg. De resultaten reflecteerden de eerder aangehaalde opkomst van tussentaal: tachtig procent van de respondenten gaf aan thuis, onder vrienden of in andere informele contexten tussentaal te spreken. Verder spreekt zestig procent tussentaal op het werk en een derde doet dat zelfs tegen een overste. Anderzijds gaven de respondenten wel aan het Standaardnederlands nog hoog in het vaandel te dragen (Delarue, 2016: 26).

In 2015 ten slotte boog *De Standaard* zich dan weer over de invloed van het Engels en van jongerentaal op het huidige Nederlands. De krant publiceerde tijdens haar taalweek op 14 oktober 2015 dat het een willekeurige steekproef uitgevoerd had op duizend woorden uit het Groene Boekje van 2015. Daaruit bleek dat niet minder dan 16,2% van de woorden een herkenbare Engelse oorsprong of invloed vertoonde. Een doorlichting van de Dikke Van Dale Online uit 2014 vertelde al een ander verhaal: daar werd bij “slechts” 3,75% van de woorden een link met het Engels vastgesteld.

2.5 Taalkundig debat

Er woedde de voorbije decennia vaak een hevig debat over taalvariatie. Hieronder wordt een synthese gegeven van hoe dat debat enerzijds in de taalkundige wereld, en anderzijds in het publieke

discours tot 2010 verliep. Aangezien hierover in taalkundige publicaties reeds veel verschenen is, werden naast primaire bronnen ook secundaire taalkundige bronnen aangesproken om het publieke discours te beschrijven, zoals Absillis et al. (2012), Delarue (2016), Jaspers (2001), Lybaert & Delarue (2017a), Lybaert & Delarue (2017b) en Van Hoof (2013).

In dat debat ging oorspronkelijk vooral dialect geregeld over de tongen ging (en nu nog steeds gaat). Dialect gaat verder terug in de geschiedenis en zit ook dan ook dieper geworteld in de Vlaamse waarden. Toch zijn de meningen verdeeld en vielen er in de loop der jaren ook rond deze variëteit uiteenlopende meningen te noteren.

Dialectologen bijvoorbeeld hechten vaak veel waarde aan lokale tradities en zijn erdoor gefascineerd. Zo werden de dialecten door Leenen (1951: 29) genoemd om hun specifieke “rijkdom”, “schilderachtigheid” en “gemoedelijkheid” en werd ook meer dan eens hun eigenschap van “rijke voedingsbodem van de algemene taal” (zie o.a. Heidbuchel, 1963) als belangrijkste factor naar voor geschoven. Zij waren het idee genegen van een harmonieuze symbiose van het dialect in huis-tuin-en-keukencommunicatie en de standaardtaal in publieke en bovenregionale contexten. Het tegenovergestelde kamp was echter overtuigd van het idee dat actief onderling dialectgebruik en een vlotte beheersing van het Standaardnederlands niet samengingen, en dat onder het motto “als je niet *altijd* ABN praat, doe je het nooit goed” (s.n., 1965, zoals geciteerd in Absillis et al., 2012: 17). Men zag in dit kamp dus geen enkel probleem in de totale opoffering van het dialect als dat een algemeen gebruik van het Algemeen Beschaafd Nederlands zou opleveren.

Ook de ABN-kernen waren in de jaren vijftig en zestig –zoals te verwachten valt- niet voor dialect te vinden lieten zich er negatief over uit. Het gebruik maakte volgens hen onmiskenbaar deel uit van de “stuntelige omgangscodex” van de gemiddelde Vlaming, waarvan de “branieachtige ongemanierdheid” onterecht met “Vlaamse gulhartigheid” werd verward (Driessen, 1958: 8, zie ook Absillis et al., 2012: 17). Redacteurs van het tijdschrift *Bouw* verweten de Vlaamse jeugd dan weer duidelijk luiheid en benepenheid met de woorden “Is er nu iets conservatiever, aftandser, meer kleinburgerlijk dan het kleine dialectje waar je zo stevig in vastgeroest zit?” (s.n., 1965). Ze viseerden daarmee vooral het “intelligente gedeelte” (bv. intellectuelen, universiteitsstudenten) van de maatschappij, want de minder begaafden konden ze het nog wel vergeven.

Volgens Absillis et al. (2012: 18) ijverden de ABN-kernen en *Bouw* publiekelijk voor de verdwijning van het Vlaamse dialect en opperden ze volop ideeën, zoals leerkrachten in een andere streek tewerkstellen. Marc Galle zou zijn kinderen dan weer naar Nederland op vakantie sturen om het ‘echte Standaardnederlands’ machtig te worden. Ze kregen bovendien ook de steun van toonaangevende politici en culturele prominenten, zoals toenmalig eerste minister Gaston Eyskens en schrijver Marnix Gijsen. Eyskens vond dat de Vlaming zichzelf vernederde door dialect te spreken en Gijsen deed het gebruik van dialect af als flauwekul (s.d., zie Absillis et al., 2012: 18).

Vanaf de jaren tachtig werden discussies over dialect vaak overstemd door geroep over tussentaal, dat vanaf dan een centrale plaats in het debat zou gaan innemen. Deze taalvariant ontstond zoals gezegd op spontane wijze en verschillende taalkundigen gingen eerst en vooral dan ook op zoek naar mogelijke oorzaken voor de geboorte en de daaropvolgende opmars van tussentaal. Zo benoemen Lybaert & Delarue (2017a: 162) een toegenomen mobiliteit en de bijbehorende bovenregionale contacten, die de gemiddelde Vlaming tussentaal boven zijn vertrouwde dialect doen kiezen. Veel Vlamingen willen zich buiten hun dialectgebied (en dan vooral in informele contexten) verstaanbaar maken en dan voldoet hun dialect niet meer. Ook de moderne communicatiemediën hebben hier een invloed op uitgeoefend. Op die manier ging de opmars van tussentaal hand in hand met dialectverlies (ibid.: 162-163). Daarnaast hebben Lybaert & Delarue het ook over een stijgend zelfbewustzijn onder Vlamingen dat soms als oorzaak voor het succes van tussentaal genoemd wordt (ibid: 163-164). Die zou in grote mate het gevolg zijn van een groeiende economische expansie, een stijging van de welvaart en het politiek zelfstandige statuut van Vlaanderen. Vlamingen zouden zich volgens deze theorie verzetten tegen dingen die van buitenaf opgelegd worden en bijgevolg de Noord-Nederlandse norm verwerpen. Er wordt in dat geval de voorkeur gegeven aan een “Vlaamse norm”, die men in de vorm van tussentaal lijkt te vinden. In de lijn van deze theorie gaat Goossens nog een stap verder: hij heeft het over een algemene teloorgang van de maatschappij en de goede zeden bij de Vlaming, die zich uit onwil bewust afzet tegen het gezag en dus de standaardtaalnorm (2000: 5). Volgens Gal & Irvine (1995) kan zich op die manier een proces van iconiciteit voltrekken: wanneer het van de standaardtaal afwijkende taalgebruik van de Vlaming als index wordt gebruikt, kan het op die manier dus ook tot een icoon voor de groep in het algemeen uitgroeien: Vlamingen worden dan gezien als afwijkend, amoreel en dissident.

Anderzijds gaan dan weer stemmen op dat het succes van tussentaal niet door een stijgend zelfbewustzijn te verklaren valt, maar wel door taalonzekerheid onder Vlamingen. Dat impliceert dat ze de Noord-Nederlandse norm niet uit principe links laten liggen, maar dat ze zich er onwennig bij voelen en daarom liever op tussentaal terugvallen (Lybaert & Delarue, 2017a: 164). In deze context verwijst men vaak naar de metafoor van de “zondagsepakmentaliteit”, geïntroduceerd door Dirk Geeraerts. Hij vergelijkt het Algemeen Nederlands met een zondags pak, want “zoals een zondags pak is de hoogste taalnorm iets waarvan de noodzaak buiten kijf staat, maar je er echt goed in voelen doe je niet” (Geeraerts, 2001: 343).

Lybaert & Delarue belichten in hun synthese ook het feit dat mensen of instituten die als talige autoriteiten gelden, wel eens als oorzaak van het succes van tussentaal worden aangewezen. Daarmee worden onder meer radio en televisie bedoeld. VTM en (in mindere mate) VRT hebben mogelijk ingespeeld op een combinatie van bovenstaande factoren in hun keuze om de tussentalige kaart te trekken in hun “amusementsprogramma’s” en hebben op die manier ook meegeholpen aan de verdere verspreiding van tussentaal. Ook taalleerkrachten worden wel eens met de vinger gewezen, meer bepaald de jongere generatie die het niet meer zo nauw zou nemen met het verspreiden van de standaardtaal (2017a: 164).

In de jaren tachtig van de vorige eeuw barstte het debat over tussentaal goed en wel los. Nochtans bestond tussentaal al langer, maar toch duurde het dus een tijdje voor het thema aanleiding gaf tot discussies. De Caluwe et al. (2013: 5) verklaren dat aan de hand van de onder taalkundigen levende gedachte dat tussentaal niet lang zou standhouden. Als tijdelijk en “onvermijdelijk” gegeven konden die er aanvankelijk best mee leven. Het debat is echter pas op gang gekomen toen men zich in de jaren tachtig ging realiseren dat tussentaal wel degelijk naar een nieuwe variëteit leek te evolueren, die er zowel in slaagde zich tot bovenregionale contacten te lenen als om niet te verwaand over te komen (ibid.: 5-6). Op die manier zou tussentaal voor steeds meer mensen “niet langer de onvolkomen realisatie van een geïntendeerde standaardtaal zijn, maar net de volkomen realisatie van een geïntendeerde informele herkenbaar Vlaamse spreektaal” (ibid.). Dit “doemscenario” zondigde tegen de standaardiseringsideologie en dreigde die onderuit te halen, waardoor negatieve commentaren niet uitbleven.

De pionier onder de reacties, die misschien wel als ijkpunt voor het echte begin van het taalkundige debat beschouwd kan worden, was de vaak geciteerde tirade van Geert van Istendael die voor het eerst in het *Nieuw Wereldtijdschrift* in 1988 verscheen.

Er is iets nieuws, iets vuils de taal in de zuidelijke Nederlanden aan het aantasten. Een manke usurpator in kale kleren, maar hij heeft de verwaandheid en de lomtheid van een parvenu. Hij heet Verkavelingsvlaams. Het is de taal die gesproken wordt in de betere villa's op de verkavelde grond van onze verminkte dorpen. Het is de taal van de jongens en de meisjes die naar een deftige school gaan en andere kinderen uitlachen omdat die zo onbeschaafd praten. De woordenschat van die jongens en meisjes is niet plat, o nee, maar ze is arm. Hun zinsbouw is niet dorps, maar krom. Hun uitspraak is niet echt lelijk, maar karakterloos. [...] Van het Verkavelingsvlaams verlos ons Heer! Bovendien denken die lammelingen dat ze fatsoenlijk Nederlands spreken! (van Istendael, 1988: 15)

Hij nam geen blad voor de mond en bracht zo de bal mee aan het rollen. Dat bevestigden ook Lybaert & Delarue, die beweren dat dit betoog een keerpunt betekende in de manier waarop tussentaal beschouwd en bekeken werd. In de jaren zeventig en tachtig was het discours veeleer beschouwend, terwijl het vanaf eind de jaren tachtig, begin jaren negentig overwegend evaluatief werd. Het is ook het moment waarop voor tussentaal negatief gekleurde benamingen als hamburgertaal, lui Vlaams, sloddertaal, ontaal, koetervlaams en nepdialect geïntroduceerd werden (2017a: 165). Dat toont ook aan dat de meningen over tussentaal aanvankelijk eerder naar de negatieve kant overhielden.

Het volledige betoog van van Istendael verscheen uiteindelijk een jaar later in 1989 in zijn boek *Het Belgisch labyrint of de schoonheid der wanstaltigheid*. De uiterst kritische van Istendael kreeg meteen heel wat bijval uit verschillende hoeken. Onder meer Bernard Dewulf, Guido Fonteyn en Max Borka waren laaiend enthousiast over zijn boek en in het bijzonder over het hoofdstuk dat hij aan taal en Verkavelingsvlaams gewijd had (Absillis et al., 2012: 7). Dat lieten ze via hun respectievelijke kanalen ook merken aan het grote publiek. Bovendien schopte zijn zelf bedachte term "Verkavelingsvlaams" het (weliswaar pas in 1999) tot Van Dales *Groot woordenboek der Nederlandse taal* en werd die ook naadloos overgenomen door de professionele taalwetenschap. Die taalwetenschap beloonde hem later zelfs met een eredoctoraat voor zijn engagement (ibid.). Weinig talrijk waren de taalkundige meningen zoals die van Koen Jaspaert (KU Leuven), die zich in 1989 reeds positief over het fenomeen uitliet. Hij stelde dat de Noord-Nederlandse norm slaafs volgen

ook geen heil zou brengen, maar je daarentegen beter je eigen normen aan je taalgebruik kunt aanpassen. Op die manier word je niet gedoemd om “almaar achter de standaard aan te hollen” (zoals geciteerd in Absillis et al., 2012: 8).

Van Istendael is dus te beschouwen als (een van) de gangmaker(s) van het debat over taalvariatie. Voordien, in de jaren tachtig was er in de persoon van Kas Deprez (KU Leuven en Universiteit Antwerpen) echter al een zeldzame linguïst (in casu: sociolinguïst) die van Istendaels mening alvast niet deelde en daardoor ook heel wat stof deed opwaaien. Absillis et al. beschouwen Deprez dan wel als iemand die de controverse zelf graag en vaak opzocht, maar verwijten zijn collega's wel een gebrek aan openheid om een eerlijk en open debat te voeren (2012: 19-20). Deprez staafde zijn mening met het sociolinguïstische argument dat Vlamingen niet zoals Nederlanders willen spreken, zoals uit sociolinguïstisch onderzoek gebleken was. In zijn ogen vloeide die attitude voort uit de historisch gegroeide culturele en politieke verschillen tussen de volkeren (zie onder meer Deprez, 1981). In dat verband zou Hofstede later, in 2001, ook verklaren dat volgens onderzoeksdata van IBM er geen twee buurlanden met een gemeenschappelijke taal bestaan die cultureel toch zoveel verschillen als Nederland en België (2001: 61). De resultaten van een onderzoek van Impe (2010) lagen in dezelfde lijn van Deprez' betoog. Ze onderzocht hoe Vlamingen en Nederlanders tegenover het Nederlands stonden en uit de resultaten bleek dat zowel Vlamingen als Nederlanders hun eigen variëteit de mooiste vinden. In het geval van de Vlamingen betekende dat dus het Belgisch Nederlands. Ze erkennen weliswaar dat het Nederlands Nederlands hoger aangeschreven staat en op zich nuttiger is, maar vinden dat het Belgisch Nederlands meer schoonheid en sympathie uitstraalt.

Deprez kreeg vanuit verschillende hoeken de wind van voren voor zijn uitspraken. Zo deed een van zijn collega's aan de Univeritaire Instelling Antwerpen (de huidige Universiteit Antwerpen), literatuurwetenschapper Joris Duytschaever (1996), zijn uitspraken af als “pompeuze nonsens” en beschuldigde hij hem van “ziedende xenofobie” (zoals geciteerd in Absillis et al., 2012: 20). Ook onder meer taalwetenschapper Rik Geeraerts (HUB) trok de oproep van Deprez tot Vlaamser Nederlands sterk in twijfel, noemde zijn discours “bijzonder controversieel [...] aanvechtbaar en riskant” en schilderde hem als cryptonationalist af (Geeraerts, 2001: 656). Ook Nederlands auteur Benno Barnard uitte zich als fervente tegenstander en noemde Deprez “het levende bewijs dat

iemand tegelijkertijd heel geleerd en verbazingwekkend dom kan zijn” (1999: 31). Barnard zou later ook Joop van der Horst (KU Leuven) nog geestesziek verklaren wanneer die het einde van de standaardtaal zag opdoemen (Absillis et al., 2012: 20).

Taalkundige Johan Taeldeman van Universiteit Gent had in het begin ook weinig goeds over tussentaal te zeggen. Hij was van mening dat Vlamingen die zich met tussentaalgebruik inlieten, zich schuldig maakten aan taalnormverlaging en –vervalsing en pleitte dan ook voor “een taalpolitiek die niet gericht is op zelfgenoegzaam Vlaams isolationisme maar op een convergentie met het Noorden”. Daarvoor gaf hij onder meer als argument dat “Vlaamse navelstaarderij precies wegens het ontbreken van een standaardtaaltraditie fataal tot chaos moet leiden” (Taeldeman, 1993: 21-22). Hij vond dat het dialect dan weer wel een bondgenoot van het Standaardnederlands kon zijn “tegen de opdringerigheid van de tussentaal als omni-situationele variëteit” (ibid: 20). Aan Nederlandse zijde was zijn Nederlandse collega Stroop (Universiteit van Amsterdam) evenmin voorstander van deze ontwikkelingen. Hij waarschuwde nadrukkelijk voor de toenemende tolerantie die hij waarnam in zijn artikel “Weg Standaardtaal” (1992). Zo was hij van mening dat “het loslaten van een duidelijke en uniforme norm het begin van het einde van de standaardtaal [betekent], want een taal zonder strenge normen kan niet langer als standaardtaal functioneren, net zoals vage grenzen geen echte grenzen zijn” (Stroop, 1992: 180). Geeraerts bouwde vervolgens verder op de uitspraken van Stroop. Hij meende dat het gebruik van tussentaal mogelijk impliceerde dat “de sociaal-psychologische emancipatie van Vlaanderen nog niet voltooid is” (Geeraerts, 1999: 33) en dat taalkundigen zich vooral moesten bezighouden met het vraagstuk van “de sterke positie van de tussentaal, de endemische, epidemische verspreiding van het koetervlaams” (ibid: 34, zie ook Jaspers, 2001).

In 1998 liet taaladviseur van de VRT Ruud Hendrickx zich horen in het *Taalcharter*, dat hoofdzakelijk als doel had om het VRT-taalbeleid uiteen te zetten. Hendrickx voegde zich resoluut bij het anti-tussentaalkamp. Hij argumenteerde dat tussentaal “geen verworven register van de Nederlandse standaardtaal [is], zoals de Umgangssprache in Duitsland en de informele omgangstaal in Nederland dat wel zijn” (Hendrickx, 1998:2, zie ook Van Hoof, 2013: 4). Daarbij verwees hij ook naar neerlandicus Peter Debrabandere, die tussentaal in *De Standaard* definieerde als “een soort veredeld Antwerps, dat maar door een minderheid van Vlamingen gesproken wordt en dat voor

West-Vlamingen en Limburgers veel minder herkenbaar is dan Standaardnederlands” en als “een onvolkomen taaltje, een taaltje dat alleen steunt op de onwil en het onvermogen van velen om echt Nederlands te spreken, een samenraapsel van Belgisch-Nederlandse afwijkingen: gallicismen, dialectismen, archaïsmen, purismen, schrijftaal...” (Debrabandere, zoals geciteerd in Hendrickx, 1998: 2). Hendrickx vreesde tussentaal zoals eerder in deze studie aangehaald echter niet op langere termijn, hij wees ze in naam van de VRT af als presentatietaal en beloofde het publiek om de standaardtaal trouw te blijven. In een poging om dat voornemen kracht bij te zetten zou hij in 2001 ook nog een anti-tussentaalcampagne lanceren onder de naam “Laat ons ne keer tegoei naar onszelf luisteren” (Van Hoof, 2012: 4).

Jürgen Jaspers (Universiteit Antwerpen) ging niet mee in de blinde negativiteit die tegenover tussentaal heerste en analyseerde het talige verschijnsel op een objectieve manier. Hij publiceerde in 2001 een werk waarin hij het zoals eerder in deze studie vermeld over de stigmatisering van tussentaal heeft, een stigmatisering die enigszins voortvloeit uit een ‘standaardtaalideologie’ en eerder geciteerde stigmatermen als ‘Verkavelingsvlaams’, ‘koetervlaams’, ‘soap-Vlaams’ of ‘sloddertaal’ voortbracht (Jaspers, 2001: 133). ‘Tussentaal’ is volgens Jaspers op zich ook al een stigmatem, want het wijst op “ergens tussenin zitten”, op “noch het ene noch het andere zijn” of op “vis noch vlees zijn” (ibid.: 135). In deze denkwijze geniet tussentaal noch het prestige van de standaardtaal, noch de authenticiteit van dialect en wordt naast de onaantastbare standaardtaal ook dialect positief benaderd.

Tussentaal wordt dus gezien als een variëteit die puur linguïstisch gezien tussen twee andere variëteiten in schippert, maar wordt soms ook beschreven als een overgangsfase tussen de twee in die zin dat men er niet in slaagt de laatste etappe – nl. de standaardtaal- te bereiken. Men “blijft steken” in dit tussenstadium omdat men gewoon niet beter meer kan (Sandra, 1993: 3, zie ook Jaspers, 2001: 136). De Caluwe betwistte de theorie van de overgangsfase en verduidelijkte dat tussentaal de thuistaal geworden is voor de meeste jongeren en als variëteit voor informele bovenregionale communicatie kan dienen voor mensen die met dialect opgegroeid zijn (2000: 11). Ook Cajot zag in tussentaal stilaan een zelfstandige grootheid, en benoemde die als “moedertaal van veel dialectlozen en doeltaal van veel dialectsprekenden” (1998: 1005).

Jaspers stelt zich hoegenaamd vragen bij de manier waarop de standaardtaalideologie en de bijhorende stigmatisering zonder pardon als algemene ‘richtlijnen’ aanvaard zijn. Hij vindt dat wat in de Vlaamse maatschappij, onder meer in onderwijscontexten, als ‘correct Nederlands’ bevonden wordt, puur gebaseerd is op “willekeurige taalnormen” en “toevallige talige voorkeuren” (Jaspers, 2001: 150). Die bepalen dan vervolgens de norm die Vlamingen dan maar moeten volgen. Het gevolg voor mensen die zich niet aan de norm houden, is een remedie of een sanctie tegen deze ‘cognitieve achterstand’. Dit proces verloopt vrij onzichtbaar, maar is volgens Jaspers wel een vorm van talige discriminatie die als algemeen vertrekpunt of basisgegeven aanvaard wordt (ibid.: 141). Voor zijn tolerantie tegenover tussentaal zou Jaspers later door Barnard nog als “een academische onverlaat” en samen met enkele anderen als “taalrelativist” en “achterstandsnegationist” gecatalogeerd worden (2007, zoals geciteerd in Absillis et al., 2012: 21).

Columniste bij de Vlaamse kwaliteitskrant *De Standaard* Mia Doornaert staat dan weer bekend als een fervent tegenstander van tussentaal. Zo liet ze zich in 2003 ontvallen steeds meer “pseudo-progressieven” te zien die zich als “profeten van het Verkavalingsvlaams” ontpoppen (Doornaert, 2003) en merkte ze later ook op dat onze taal ook op de openbare omroep verloedert (Doornaert, 2007, *De Standaard*, zie Van Hoof, 2012: 4).

Het taalgebruik in de media werd lang niet alleen door Doornaert aangekaart, maar werd zowat een debat op zich. Zo liet toenmalig CD&V-senator Pol Van Den Driessche zich in 2008 behoorlijk negatief over de media uit toen hij het had over “de belabberde kwaliteit van het Nederlands en de onstuitbare opgang van het dialectische gebrabbel en het Verkavelingsvlaams dat in de media en elders te horen is”. Ook N-VA-politicus Bart De Wever (2007) hoorde tot zijn spijt - zelfs op de openbare omroep- vooral “een veralgemening van een soort randstedelijk Antwerps, gelardeerd met exotische klanken en uitdrukkingen uit andere provincies”. Daar tegenover staat dan weer dat De Wever volgens *De Morgen*-columnist Hugo Camps zelf alleen maar “verkaveld Vlaams” bazelt (2011, zie ook Absillis et al., 2012: 5). Zoals eerder in deze studie aangegeven, werd de commerciële zender VTM ook vaak gretig als schuldige voor de dalende kwaliteit van het Nederlands in de media aangewezen. Barnard (2008) sprong mee op de kar toen hij VTM “de doodsteek voor het beschaafde Nederlands” noemde en ook Marc Reynebeau (2006) weet de opmars van tussentaal gedeeltelijk aan de vermenigvuldiging en commercialisering van de media. Die laatste erkent echter wel dat

mensen zich met het “bombastische theater-ABN van vroeger” inderdaad niet meer in fictie konden herkennen en kan dus wel enig begrip voor tv-makers opbrengen.

Voor tussentaalgebruik in de media noteerde Van Hoof ook enkele motivaties zoals onwil, verzet, luiheid, onverschilligheid, zelfgenoegzaamheid, angst en taalonzekerheid (2013: 9). Die gelden grotendeels ook vaak buiten de media en kunnen als een bredere evolutie beschouwd worden. Omdat Vlaamse acteurs ook een voorbeeldfunctie hebben, kregen ze ook hier en daar een veeg uit de pan. Zo concludeerde Doornaert (2009) dat ze hun Nederlands opzettelijk zo onnatuurlijk deden klinken, terwijl Hendrickx (2009) dan weer van mening was dat ze het niet konden opbrengen om in informele scenes hun mooiste Nederlands boven te halen en dat bovendien naturel te laten overkomen. Daarvoor verweet hij ook de opleidingen een gebrek aan aandacht voor registers (zie ook Van Hoof, 2013: 9).

Vanuit de Nederlandse taalkunde was de toon tegenover tussentaal in de 21ste eeuw dus wel al iets gematigder geworden (zie bijvoorbeeld Jaspers). Toch gold het boek *De Manke Usurpator* (2012) van taalkundigen Kevin Absillis, Jürgen Jaspers en Sarah Van Hoof pas echt als een revolutie in het discours over taalvariatie, mede door de impact die het boek had op het talige en culturele landschap. Het staat symbool voor de evolutie die dat discours meegemaakt heeft en wil een bredere context creëren rond de louter negatieve clichés die in de taalkundige en vooral nog steeds in de publieke discours over taalvariatie – lees: tussentaal – heers(t)en. Op die manier worden al de negatieve reacties uitgebreid in vraag gesteld.

Absillis et al. sluiten zich aan bij enkele van hun collega-taalkundigen, die aangaven dat die “weezinwekkende halftaal” die veel Vlamingen produceren, niet eens zo abnormaal is. Volgens hen verdient die taal het in ieder geval om bestudeerd en beschreven te worden. Ze betreuren vooral dat het debat over Verkavelingsvlaams “goeddeels is blijven hangen in de sfeer van polemieken, opinievorming en hoogoplaaiende emotie” (Absillis et al., 2012: 21). Sommige taalkundigen opperden zelfs luidop dat de haat voor Verkavelingsvlaams mogelijk markanter is dan de tussentaal zelf (2012: 8, zie ook Jaspers, 2001; De Caluwe, 2002). Er wordt bijvoorbeeld ook verwezen naar positief getinte reacties van bekende Vlamingen, die meestal echter overstemd werden door de talrijkere negatieve reacties. Zo liet auteur Tom Lanoye optekenen dat het contraproductief was om

de taal van de Vlaming steeds te corrigeren. Hij legde de nadruk op het ontstaan van een spreektaal die ongecomplexerder gebruikt wordt dan het vroegere ABN (in Cloostermans, 2006: 43). Televisiemaker en muzikant Bart Peeters benadrukte dan weer dat er niet monogaam met taal omgesprongen moet worden en riep op om “duizend registers [te laten] bloeien” (2007, zoals geciteerd in Absillis et al., 2012: 8).

Voorts benadrukken de auteurs vooral de noodzaak van een richtinggevend taalbeleid dat de Vlaming houvast kan bieden. Het lijkt er namelijk niet op dat het huidige klimaat, mede door globalisering, migratie, en de ontwikkeling van communicatietechnologie, toelaat om het Algemeen Nederlands volop te laten floreren (Absillis et al., 2012: 25). Ze willen zich dan ook niet als “profeten van het Verkavelingsvlaams” (ibid.) profileren, maar handelen vanuit hun “grenzeloze belangstelling voor alle manieren waarop taal wordt gesproken en geschreven”. Het is nu eenmaal een feit dat taalvariatie bestaat, dat taal geneigd is om van vastgelegde voorschriften af te wijken en dat sprekers van een variëteit niet snel geneigd zijn om van die variëteit af te stappen (ibid.: 26). Een rijke taalbeheersing bestaat niet alleen uit een perfecte kennis van het Standaardnederlands, maar ook uit gevoeligheid en respect voor taalvariatie. Bovendien is een standaardtaal “een ideaal dat zelden of nooit perfect wordt gerealiseerd” (ibid.). De auteurs zijn dan ook van mening dat taaldiversiteit mits enige flexibiliteit allesbehalve problematisch hoeft te zijn en je het zonder een perfecte beheersing van de standaardtaal net zo ver kan schoppen (ibid.: 26-27). Het is bovendien vrij ironisch dat een regio die in de vorige eeuw zelf het Frans opgelegd kreeg, nu op dezelfde manier tussentaal veroordeelt zoals de elite dat vroeger met het Nederlands deed (ibid.: 27).

Er kan voorzichtig geconcludeerd worden dat er in het discours over taalvariatie een evolutie plaatsgevonden heeft en nog steeds aan de gang is. Met name tussentaal werd in de vorige eeuw door zowat alle taalkundigen en -professionals met de grond gelijk gemaakt, maar heeft zich intussen langzaam maar zeker uit die positie weten te bevrijden. Sinds het begin van deze eeuw is een generatie taalkundigen opgestaan die rationeler en toleranter tegenover tussentaal blijkt te staan dan de vorige, wat overigens allerm minst betekent dat tussentaal nu overal op handen wordt gedragen. Daar waar echter de uitbarsting van van Istendael dertig jaar geleden de algemene teneur bleek te zijn, lijkt *De Manke Usurpator* voor velen nu een betere raadgever om tot een eensgezind, doch gevarieerd Vlaams taallandschap te komen. Ook in het discours van niet-taalkundigen voor 2010,

dat hier en daar door dat van de taalkundigen gewezen is, lijkt al een lichte evolutie merkbaar, al is die minder overtuigend. Een diepere analyse verder in deze studie zal specifiekere patronen aan het licht moeten brengen in de verdere evolutie van dat publieke discours in het huidige decennium. Onder het publieke discours vallen weliswaar ook attitudes van taalkundigen, die niet via taalkundige publicaties geventileerd worden, dus taalkundigen zullen nog regelmatig terugkeren in de analyse.

3. Methodologie en data

3.1 Corpusaanleg

Om deze studie tot een goed einde te brengen werd gebruik gemaakt van een zelf samengesteld corpus dat uit online krantenartikels bestond. Een dergelijk representatief corpus was namelijk niet voorhanden. Het medium dat hiervoor zo goed als uitsluitend aangesproken werd, was Gopress, de persdatabank van de Belgische kranten en magazines. Deze databank biedt een overzicht van alle publicaties uit de Belgische pers binnen een vrij in te vullen tijdspanne. In dit geval werd de begindatum ook die van de periode waar het onderzoek begint, namelijk 1 januari 2010, terwijl de einddatum van het corpus op 31 oktober 2017 bepaald werd. Dat is namelijk de datum waarop de samenstelling van het corpus begon. De begindatum werd gekozen op basis van een gelijkaardig voorgaand onderzoek naar discoursen over taalvariatie van Van Hoof, dat in 2012 werd afgesloten. Op die manier wordt op dat onderzoek voortgebouwd met een kleine overlapping om kort voor het einde ervan in te pikken. In de discoursanalyse werd de zuiver schriftelijke component van het Nederlands (spelling, het Groene Boekje) uiteindelijk ook buiten beschouwing gelaten. De kanttekening moet uiteraard ook toegevoegd worden dat het niet mogelijk is om een volledig exhaustief beeld van dat publieke discours te schetsen, daarvoor zijn we te afhankelijk van wat De Standaard publiceert en wat niet. Dat kan dus invloed hebben op de resultaten

Om de zoektocht naar artikels af te bakenen en met het opzet aan zo weinig mogelijk relevante artikels voorbij te gaan, werden volgende zoektermen gebruikt: *Algemeen Beschaafd Nederlands*, *Algemeen Nederlands*, *dialect*, *Nederlandse taalvariatie in Vlaanderen*, *pluricentrische taal*, *Standaardnederlands*, *standaardtaal*, *taalbeleid*, *Taalunie*, *taalvariatie*, *taalvariatie in Vlaanderen*, *taalweek*, *tussentaal*, *verengelsing*, *Verkavelingsvlaams*. Elke zoekterm werd ook nog eens apart van het achtervoegsel ‘opinie’ voorzien in een poging om de attitudes zoveel mogelijk op het voorplan te laten treden.

Oorspronkelijk werd ervoor gekozen om een vrij breed corpus aan te leggen met artikels afkomstig uit Vlaamse kwaliteitskranten als *De Standaard*, *De Morgen*, *De Tijd*, aangevuld met nieuwssites zoals die van *MO* Magazine (Mondiaal Nieuws)* en –gezien het thema- regionale kranten als *Krant*

van *West-Vlaanderen*, *Het Belang van Limburg* en *Gazet van Antwerpen*. Het resultaat was een corpus van een kleine 120 000 woorden, wat te veel bleek om in de gegeven tijdspanne te analyseren. Daarom werd uiteindelijk in onderling overleg besloten om het corpus tot één bron te beperken. Op die manier werd het corpus aanzienlijk ingekort tot een kleine 65 000 woorden en kwamen alle artikels van dezelfde bron, wat een eenduidig en consequent corpus garandeert. Die ene bron werd uiteindelijk de kwaliteitskrant *De Standaard*. Het betreft namelijk een kwaliteitskrant, wat ook kwaliteitsartikels garandeert. Daarnaast heeft de krant ook bijzondere interesse in taal, zo organiseert het elk jaar een taalweek waarin iedere dag een taalbijlage in de krant vervat zit.

3.2 Discoursanalyse op het corpus

Om de artikels in het corpus te analyseren werd gebruik gemaakt van het softwareprogramma NVivo. Nadat het volledige corpus eerst globaal gelezen werd, werden met behulp van dit programma in de afzonderlijke artikels telkens relevante stukken tekst met een bepaalde code gemarkeerd. Die codes werden toegekend op basis van de inhoud van de gemarkeerde uitspraken en fungeren dus als een soort label voor een bepaald type attitude of mening. Daar moet aan toegevoegd worden dat sommige uitspraken ook met meerdere codes werden gemarkeerd, als er meerdere codes toepasselijk waren.

Er werd beslist om de uitgelichte resultaten volgens de principes van *thematic analysis* (thematische analyse) weer te geven. Thematische analyse is volgens Delarue een van de meest gebruikte analytische methodes in kwalitatief onderzoek, die zich vooral in positieve zin van andere kwalitatieve onderzoeksmethodes onderscheidt dankzij haar flexibiliteit en toegankelijkheid (2016: 59). Ze is bijvoorbeeld niet specifiek gebonden aan bepaalde theoretische raamwerken, wat haar toegankelijker en bij meer soorten onderzoek toepasbaar maakt dan de meeste andere kwalitatieve onderzoeksmethodes. Een kanttekening daarbij is dat sommigen deze eigenschappen, die voor velen een voordeel zullen lijken, ook als een nadeel beschouwen. Zo beschrijven Braun & Clarke thematische analyse als “poorly demarcated” en “rarely acknowledged” (2006: 77), wat zoveel betekent als slecht afgebakend en amper aanvaard.

Concreet werden eerst de uit de artikels gefilterde codes gegroepeerd die een inhoudelijk gelijkaardige of op een bepaald vlak gelijklopende attitude bevatten. Vervolgens werden de verzamelingen codes nog eens gegroepeerd in overkoepelende thema's met betrekking tot de onderzoeksvraag. De afzonderlijke thema's werden dus achtereenvolgens besproken binnen het grotere onderzoek waarin ze kaderen. De behandelde thema's waren achtereenvolgens Belgisch Nederlands tegenover Nederlands Nederlands, verengelsing van het Nederlands, Standaardnederlands, taal en haar gevolgen voor immigranten, de rol van de overheid, tussentaal, dialect en registers. In dat opzicht was het ook de bedoeling om de vaakst voorkomende attitudes het meest te belichten. Er werd dus gewerkt met *key topoi*, wat zoveel betekent als argumentatieve motieven over vaak terugkerende en dominante beweringen in discours (zie o.a. Wiese, 2015). Dat de meest voorkomende attitudes het meest belicht werden, betekent ook dat er bij het onderzoek een kwantitatieve factor aanwezig was. Ten slotte werden de resultaten ook teruggekoppeld aan de bestaande ideologieën en ideeën die in de theoretische achtergrond aan bod kwamen om zo de analyse af te ronden.

Noot: Het NVivo-bestand en het PDF-bestand met de codes werden extern toegevoegd als bijlage, het integrale corpus werd achteraan deze scriptie ook toegevoegd in de appendix.

4. Resultaten

4.1 Belgisch Nederlands tegenover Nederlands Nederlands

Het eerste thema dat in het corpus afgebakend werd, is de pluricentrische taal die het Nederlands geworden is. De focus ligt hier echter enkel op Vlaanderen en Nederland, andere taalgebieden worden buiten beschouwing gelaten. Zoals in de theoretische achtergrond beschreven, nam Vlaanderen de taalnorm van Nederland over, waarna zich later ten gevolge van een groeiend talig zelfbewustzijn bij Vlamingen in de loop der jaren een Vlaamse variant van dat Algemeen Nederlands uit Nederland begon te vormen. Tussen de jaren vijftig en tachtig deden onder meer de ABN-kernen ten tijde van de hyperstandaardisering er dan ook alles aan om dat van de noorderburen overgenomen Standaardnederlands te promoten. Nadien zou zich, onder meer door een stijgend talig zelfbewustzijn in Vlaanderen, een Vlaamse variant van die norm vormen.

In De Standaard van 3 november 2014 werd zo een uitspraak van Johan De Schryver (KU Leuven) gecodeerd als “ABN-voorvechters hebben omgekeerd effect gecreëerd”. De Schryver vond dat ze in al hun goede bedoelingen en met emancipatie als drijfveer, Vlamingen een taal hadden laten leren die niet de hunne was en “tegen hun taalgevoel indruiste”, waardoor ze in de war raakten en de zorgvuldig ingestudeerde regels verkeerd gingen toepassen. Op die manier zou alle moeite die de ABN-voorvechters vanuit de standaardtaalideologie deden, een omgekeerd effect teweeggebracht hebben en de Vlaming net “in de richting van een kromtaal gestuurd hebben”. In dezelfde lijn ligt de code “Noord-Nederlandse norm is (te) kunstmatig opgedrongen”, die in drie artikels werd aangebracht. Zo hekelde Johan De Caluwe (UGent) de rol van taaladviesboekjes uit de jaren zestig en zeventig omdat ze “de hele Vlaamse taalgemeenschap van 5 à 6 miljoen mensen een nieuwe, Noord-Nederlandse variëteit wilden opdringen” (DS, 04/11/2013). Marc Reugebrink (DS, 12/02/2014) vond zelfs dat de Vlaming zijn taal terug moest veroveren op “de Hollander” en ook De Schryver liet zich in het eerder genoemde artikel (DS, 03/11/2014) negatief uit over de Noord-Nederlandse norm als een verplicht nummer. Ten slotte werd ook in één artikel de code “Laat die Noord-Nederlandse norm links liggen” aangebracht, nadat Werner Van de Walle er in een lezersbrief (DS, 02/02/2015) had gepleit om de scheiding tussen Vlaanderen en Nederland op mondeling vlak te verzekeren. Hij zag namelijk “hoe

de Hollanders de eigen taal verneuken en [hoe ze] er zelfs niet meer in slagen ze behoorlijk uit te spreken”.

Deze attitudes liggen zowat in de lijn van wat Kas Deprez, zoals in de theoretische achtergrond aangehaald, in 1981 op basis van een sociolinguïstisch onderzoek beweerde: Vlamingen willen niet als Nederlanders spreken, onder meer door de historisch gegroeide culturele en politieke verschillen tussen de volkeren. In het corpus werd bovendien ook eenmaal de code “Vlaams is mooier dan (Noord-)Nederlands” aangebracht op een uitspraak die nota bene van een Nederlander kwam. In hetzelfde artikel als de uitspraak van Van de Walle (02/02/2015) argumenteerde Kees De Heij dat er geen mooiere taal bestaat dan het “sappige Vlaams” en dat Nederland daarom beter een voorbeeld aan het Vlaams zou nemen.

Er werden dan weer twee fragmenten gecodeerd onder de noemer “Vlaamse woorden moeten kunnen als ze eenduidig zijn”. Zo wees Marc Reynebeau in de krant van 5 november 2014 op het verschil tussen enerzijds ondubbelzinnige Vlaamse woorden als “autostrade”, die voor hem dus perfect aanvaardbaar zijn, en anderzijds woorden als “tas”, die wel voor interpretatie vatbaar zijn en dus beter vermeden worden. Ook Ludo Permentier wees op het belang van de algemene duidelijkheid van een woord: wanneer een Nederlander een Vlaams woord begrijpt, is het woord te aanvaarden. Op die manier zullen Nederlanders hoe dan ook vertrouwder worden met Vlaamse woorden (DS, 31/01/2015). Een verlengstuk daaraan komt uit twee passages die gecodeerd werden als “Nederlanders moeten zich wat meer inspannen tegenover Vlamingen”. Marijke De Belder schreef namelijk dat Vlamingen de Nederlanders maar constant moeten volgen, terwijl de standaardtaal bij de noorderburen ook onzuiverder wordt, onder meer door klankveranderingen die uit de randstad afkomstig zijn. Zonder wederzijdse inspanning van Nederland lijkt de taalpolitiek om een hecht taalgebied te blijven dus vrij moeilijk (DS, 05/11/2014). Ook Sarah Van Hoof komt met de boodschap dat ook voor Nederlanders geldt: mits wat goede wil vallen taalverschillen binnen een verwante variëteit makkelijk te overbruggen (DS, 02/02/2015).

De code die binnen dit thema het meest voorkwam, was echter “Belgisch Nederlands (Vlaams) is net zo goed als de Noord-Nederlandse norm”. Zo vindt Ludo Permentier (DS, 30/11/2011) het idee dat je niet meer aan de uitspraak van mensen mag horen dat het Vlamingen zijn, compleet

achterhaald. Hij pleit voor het Belgisch Nederlands, temeer omdat Vlamingen dan minder een taal opgedrongen krijgen, zoals ook eerder in dit hoofdstuk geargumenteed werd. Hij refereert ook naar een stijgend respect tegenover Belgische taalgebruikers vanuit Nederland, dat te merken is aan het aantal Vlamingen die furore maken in Nederlandse media en theaterhuizen. De Nederlandse zanger Stef Bos woonde lang in Vlaanderen en heeft dus een vrij goed zicht op beide zijden van de scheidingslijn. Hij juicht toe dat in de jaren tachtig een einde kwam aan de Vlaamse onderdanige houding tegenover Nederland. Hij meent zelfs dat Vlaanderen sinds de jaren negentig invloed op Nederland is beginnen uitoefenen dankzij zijn authentieke intratalige variatie, die het taalgebied van de zelfgenoegzaamheid redt (DS, 19/11/2012). De attitude over de waarde van Belgisch Nederlands tegenover de Noord-Nederlandse norm waarvan sprake werd in totaal vijftien keer uitgelicht en van de code voorzien (zie ook DS 09/05/2011, 21/11/2012, 12/02/2014, 03/11/2014, 05/11/2014, 07/11/2014 en 31/01/2015). Het is dus opvallend te noemen dat de meest voorkomende attitude op het vlak van de pluricentrische taal, er net een is die tegen de standaardtaalideologie indruist. Bovendien delen dus ook een aantal Nederlanders de mening dat Vlaams allerm minst moet onderdoen voor het Nederlands dat Vlaanderen zich oorspronkelijk eigen had gemaakt.

Twee passages riepen op om de verschillen tussen Belgisch Nederlands en Nederlands Nederlands maar gewoon te accepteren. Volgens Marijke De Belder (DS 05/11/2014) varieert een deel van de woordenschat nu eenmaal en wordt dat maar beter met de mantel der liefde bedekt. Een argument dat ze daarvoor geeft is dat Vlamingen hun eigen belgicismen niet horen en daarom afhankelijk zijn van Nederlanders om ze in hun taal te ontwaren. Om dat te vermijden laat men de verschillen maar beter wat ze zijn (zie ook DS 14/11/2014). Er wordt nog een stap verder gegaan in twee passages, waarin beweerd wordt dat Belgisch Nederlands en Nederlands Nederlands elkaar niet simpelweg moeten laten begaan, maar elkaar daarentegen zelfs kunnen verrijken. Zo droomt Permentier ervan om typisch Nederlandse en typisch Vlaamse uitdrukkingen te kunnen uitwisselen ter verrijking van de beide talen, terwijl ook Nederlander Rik Schutz het talige zelfbewustzijn van Vlamingen als een verrijking voor het Nederlands in het algemeen beschouwt (beide DS 31/01/2015). Drie tekstfragmenten werden dan weer beoordeeld als vrij onverschillig: Vlaams of Nederlands, het maakt eigenlijk niets uit. Zo vindt schrijver Dimitri Verhulst het volkomen irrelevant voor zijn schrijverschap of hij zijn boeken nu in het Vlaams of in het Nederlands schrijft. Het belangrijkste voor hem is naar eigen zeggen dat ze in het “Dimitri Verhulsts” geschreven zijn (DS 19/11/2012).

Ook Ludo Permentier stelt zich sterk vragen bij de relevantie van het verschil tussen “gekkekoeienziekte” en “dollekoeienziekte” en vraagt zich af waar iedereen zich druk om maakt (DS 31/01/2015, derde passage zie DS 19/12/2012).

Daar waar alle voorgaande attitudes in dit hoofdstuk het Belgisch Nederlands in min of meerdere mate accepteren, werden vijf fragmenten gecodeerd met de attitude “Nederland moet meer als (enige en gemeenschappelijke) norm en voorbeeld gezien worden”. Die liggen in tegenstelling tot het voorgaande wel volledig in lijn met de ideologie van de standaardtaal. Leerkracht Nederlands Marcel Beleyn betreurt dat hij vroeger te weinig goede taalvoorbeelden gekregen heeft en zo niet de mentor is voor zijn leerlingen als hij had willen zijn (DS 03/09/2012). Hij suggereert – vooral voor leerkrachten- een volledig Nederlands taalbad, inclusief bezoeken aan Nederland, Nederlandse kranten, televisieprogramma’s, gastdocenten enz. Ook Benno Barnard raadt aan om “de Statenbijbel, de brieven van Gerard Reve en de verhalen van Heer Bommel” te lezen (DS 04/11/2014). Zijn achterliggende idee daarvoor is vooral het gezamenlijke belang van het Nederlands op Europees niveau (andere gecodeerde fragmenten zie DS 20/11/2012 en 21/11/2012). In hetzelfde artikel (DS 04/11/2014) werd nog een passage gecodeerd als “Vlaming is te lui om goed Nederlands te leren”. Barnard gaat in de aanval en verwijt de lezers amper Nederlands te lezen en zich te veel van hun patois te bedienen, waardoor hun hersenen niet afgestemd zijn op een perfecte standaardtaal. Daarvoor legt hij de schuld ook gedeeltelijk bij de Taalunie, die weigert om regelgevend op te treden. Met deze uitspraken gaat Barnard volledig door op zijn elan dat ook in de theoretische achtergrond (voor 2010) al duidelijk geworden was. Hij is een fervent voorvechter van de Noord-Nederlandse standaardtaal en de decenniumwisseling heeft daar duidelijk weinig aan veranderd.

Verder werden ook nog enkele attitudes aangetroffen van mensen die eerder op het totaalplaatje focussen. In vier passages werd een bezorgdheid over de eenheid van taal gecodeerd, hetzij over het volledige Nederlandse taalgebied, hetzij binnen Vlaanderen. Als voorbeeld van de eerste variant verklaarde algemeen secretaris van de Taalunie Geert Joris dat de Taalunie zich slechts gematigd soepel wil opstellen tegenover Belgisch Nederlands. De Taalunie draagt de eenheid in het taalgebruik in Nederland, Vlaanderen en Suriname namelijk hoog in het vaandel (DS 07/11/2014). Voormalig leraar Marc Maes pleit er dan weer voor om het Nederlands in Vlaanderen wat meer

ruimte te geven, omdat het anders opgesplitst dreigt te worden “in een strikt officiële en in een pragmatische gebruiksversie, zoals het Noors of het Nieuwgrieks” (DS 14/11/2014, voor andere passages zie DS 03/11/2014 en 01/02/2016). Door het belang van taaleenheid aan te kaarten, traden bovenstaande personen ook de in de theoretische achtergrond geciteerde Taaldeman bij, die in de vorige eeuw reeds pleitte voor “een taalpolitiek die niet gericht is op zelfgenoegzaam Vlaams isolationisme maar op een convergentie met het Noorden” (1993: 21-22). Hij had het daarnaast ook over tussentaalsprekers die zich schuldig maakten een taalnormverlaging en –vervalsing. Wat die taalnormen betreft, werden er ook vier passages uitgelicht waarin, zonder de ene of de andere variëteit te propageren, het belang van een eenduidige norm onderstreept werd. Zo sprak Johan De Schryver (KU Leuven) over taalautoriteiten als Prisma, de VRT Taaldatabank en Taaladvies.net, die niet consequent zijn in hun commentaren en adviezen (DS 03/11/2014) en is ook Stijn Verreptemeritus (actiegroep Nederlands Vanzelf Sprekend) dat iedereen gebaat is bij een duidelijke norm en dat die de taalgebruiker het meeste kansen biedt (DS 03/11/2014, andere passages zie DS 31/01/2015 en 02/02/2015). Sommigen maken zich echter veel minder zorgen en benadrukken dat het momenteel heel goed gaat met het Nederlands. Zo ziet Nederlands hoogleraar in de Nederlandse taalkunde Joop van der Horst (KU Leuven) “een tamelijk geüniformeerde uitspraak” die “goed genoeg is om elkaar te verstaan”, een hoog onderwijsniveau en een groter aantal sprekers van het Nederlands dan ooit (DS 06/11/2014). In nog drie andere passages werd zijn mening gedeeld (zie DS 30/03/2011, 04/11/2013 en 31/01/2015).

Uit de analyse van dit thema blijkt dat de meningen nog steeds verdeeld zijn, maar dat de balans toch steeds meer overhelt richting aanvaarding van Belgisch Nederlands, of zelfs het promoten ervan. Dat wordt ook geïllustreerd door het feit dat de code “Belgisch Nederlands is net zo goed als de Noord-Nederlandse norm” veruit het meest voorkwam in de artikels. Het toont aan dat de standaardideologie in het recente publieke discours aan invloed verliest en dat er veel waarde aan de Vlaamse emancipatiegedachte gehecht wordt. De Noord-Nederlandse norm wordt vanwege de taaleenheid en het prestige van de taal ook nog steeds gepropageerd, maar die attitudes zijn alvast in dit corpus iets minder frequent dan die waarin Belgisch Nederlands geaccepteerd wordt. Ook de gedachte om zich actief aan Nederland te spiegelen, die sterk leefde tijdens de standaardiseringsperiode is nog ergens aanwezig, maar het aandeel lijkt ook hier gering. Ook de

frustratie over een gebrek aan duidelijke normen, die ook in de vorige eeuw tijdens het standaardiseringsoffensief bij sommigen aanwezig was, steekt hier de kop op.

4.2 Verengelsing van het Nederlands

Een volgend thema dat in het corpus regelmatig, zij het minder dan het vorige, aan bod kwam in het corpus waren de vreemde invloeden waarmee het Nederlands te maken krijgt. In de praktijk ging dit op een uitzondering na steeds over verengelsing. Reinhild Vandekerckhove (Universiteit Antwerpen) kan begrip opbrengen voor jongeren die steeds meer Engels in hun taal toelaten (DS 15/10/2015). Volgens haar verslijten woorden in hun ogen snel en is Engels nu eenmaal dé manier om hun woordenschat uit te breiden. Daarnaast is het voor hen ook belangrijk om zichzelf aan de hand van het Engels een identiteit van kosmopoliet aan te meten, naast de identiteit die ze al bezitten. Uit een andere passage bleek ook dat meer dan de helft van de deelnemers aan een taalpeiling van Radio 1, De Standaard en de Taalunie in 2013 antwoordden dat vreemde woorden (niet per se uit het Engels) een verrijking kunnen zijn voor het Nederlands (DS 07/11/2013).

In meerdere passages echter werd verengelsing in het algemeen als een negatief fenomeen beschouwd. Mia Doornaert, die zich in de theoretische achtergrond reeds uitte als een fervent voorvechtster van het Nederlands en tegenstandster van tussentaal, veroordeelt ook de Engelse invloed op haar geliefde taal. Ze heeft het over “de schrikbarende vervuiling van het Nederlands door het Engels” (DS 01/02/2016). Ook in drie andere fragmenten werd verengelsing als negatief in het algemeen onthaald (zie DS 20/11/2012, 27/06/2015 en 16/10/2015).

In andere krantenartikelen formuleerde men de meningen over verengelsing iets specifieker en spitsten die meningen zich ook meermaals toe op verengelsing in het onderwijs. Zo werd vier keer gecodeerd dat verengelsing in het onderwijs heel wat waarden uit het oog verliest. De uitspraken kwamen echter allemaal van dezelfde persoon. Nederlands filosoof en muzikant Ad Verbrugge is bijvoorbeeld niet tegen Engels aan universiteiten en hogescholen, maar hij betreurt dat het Engels ondoordacht en totalitair in het onderwijs ingevoerd wordt. Op die manier worden kort gezegd de algemene en persoonlijke vorming afgeremd. Hij legde ook eenmaal de nadruk op de cultuur die we

door verengelsing uitstralen naar immigranten. Het is er volgens hem niet bepaald een die respect afdwingt (DS 27/06/2015).

Een keer kwam ook het argument naar voor dat Engels zomaar een nieuwe elite kan creëren. Doornaert ziet in de verengelsing namelijk het risico dat zich een bovenlaag gaat vormen die steeds meer Engels gaat spreken, terwijl de onderlaag bij het Nederlands blijft en niet meer in vaktaal kan meepraten, omdat vakspecifieke termen niet meer in het Nederlands vertaald zouden worden (DS 01/02/2016). Ook Ad Verbrugge raakt deze snaar aan, maar hij benadrukt (net als in twee andere passages gecodeerd werd, zie DS 13/10/2016) dat Engels de Vlaming op professioneel gebied beslist minder zal helpen dan het Nederlands. De meesten komen namelijk niet in de wetenschap, maar in het bedrijfsleven, in het onderwijs of bij de overheid terecht (DS 27/06/2015).

Ondanks bepaalde ideeën of vooroordelen tegenover de invloed van het Engels, wordt in drie passages gewaarschuwd dat die invloed niet meer te stoppen lijkt en men zich er maar beter op kan voorbereiden. Zo oordeelt Johan De Caluwe dat je het Engels “maar beter goed kan leren” (DS 04/11/2013) en beschouwt ook Reinhild Vandekerckhove het Engels zeker als “een blijver” (DS 15/10/2015, derde passage zie DS 14/10/2015).

Het lijkt erop dat de Engelse invloeden overwegend afgekeurd worden, wat wellicht nog een gevolg is van de standaardtaalideologie die wel degelijk nog aanwezig is in de Vlaamse geest. Vreemde invloeden worden nog steeds niet bepaald geapprecieerd en zouden voor sommigen zeker weer uit de taal gebannen mogen worden.

4.3 Standaardnederlands

Binnen het discours over taalvariatie was het Standaardnederlands op zich, los van de discussie hoe Vlaams of hoe Nederlands dat er nu eigenlijk mag uitzien of mag klinken, een veelbesproken thema. De teneur die binnen dit thema het meest teruggevonden werd (zestien keer gecodeerd), was dat Algemeen Nederlands de norm is en blijft, en dus nog altijd moet primeren. Zo verklaarde de Vlaamse Academie voor Taal- en Letterkunde dat, ondanks het feit dat ze registers en variëteiten

wel kon plaatsen, slechts één variëteit alle steun kon gebruiken, en dat was het Standaardnederlands. De hoofdreden daarvoor was dat die variëteit “niet altijd meer kan rekenen op de steun en de zorg van de spraakmakende groepen die de verantwoordelijkheid hebben haar in de openbare ruimte uit te dragen.”, waarover later meer (DS 24/09/2011). Ook Geert van Istendael blijft bij de standaardtalige norm zweren, zelfs wanneer zijn dochter Judith in een dubbelinterview verklaarde dat ze ontzettend van situaties hield waarin ze niet op haar taal moest letten. Geert van Istendael kaatste meteen terug dat je wat hem betreft in eender welke situatie op je taal moet letten en dat hij in het andere geval meteen de zin in een goed gesprek verliest (DS 20/11/2012, andere passages zie DS 16/06/2010, 28/03/2011, 07/04/2011, 12/09/2011, 24/09/2011, 26/10/2011, 30/08/2012, 31/08/2012, 21/11/2012, 04/11/2013, 03/11/2014).

Daarnaast werden ook zes passages uitgelicht waarin de nadruk wordt gelegd op de esthetiek van het Algemeen Nederlands als extra troef: het is de mooiste variëteit. Schrijver Dimitri Verhulst verwoordt het als “[...] dezelfde grabbelton vol heerlijke woorden als iemand uit pakweg Roelofarendsveen. Ook de inwoner van Noordwijkerhout kan mijn schrijfsels lezen zonder tussenkomst van een vertaler.” (DS 29/11/2012), waarmee hij naast de schoonheid van de taal eigenlijk ook de eenheid van de taal als argument weer aanhaalt (andere passages zie DS 28/03/2011, 12/09/2011, 31/08/2012, 20/11/2012 en 04/11/2014). In dezelfde lijn werd het Algemeen Nederlands vier keer geapprecieerd als een verzorgde cultuurtaal. Zo kan het volgens Marcel Beleyn op hetzelfde niveau geplaatst worden van cultureel aanzienlijke talen als Frans, Engels of Spaans en is het dus een taal om trots op te zijn (DS, 03/09/2012, zie ook DS 31/08/2012, 04/11/2014).

Naast het esthetische aspect werden ook professionele argumenten aangevoerd om standaardtaal te blijven gebruiken. Enerzijds wordt door Wilfried Vandaele (N-VA) gewezen op het economische belang van het Algemeen Nederlands. In dit geval verwijst hij specifiek naar de VRT, wiens economische taak en zelfs plicht het als publieke zender van Vlaanderen is om de Nederlandse taal en Vlaamse cultuur uit te dragen in binnen- en buitenland. Daarnaast argumenteert hij ook dat Algemeen Nederlands op televisie helpt om “onze” programma’s verkoopbaar te maken in Nederland (DS 07/04/2011). Anderzijds wordt ook vier keer benadrukt dat Standaardnederlands een heel interessante, zo niet noodzakelijk troef is in de professionele wereld, die bovendien ook meer deuren opent dan andere variëteiten. Dat besef blijkt in Vlaanderen ook wel ernstig te leven, want

in de Grote Taalpeiling van Radio 1, De Standaard en de Taalunie (uitgevoerd door iVox) gaf maar liefst 88 procent van de respondenten aan, het belang van die troef op de arbeidsmarkt te beseffen (DS 07/11/2013, zie ook DS 04/11/2013, 03/11/2014 en 06/02/2015).

Uit drie uitspraken kwam dan weer het argument naar buiten dat het Algemeen Nederlands zijn sprekers verenigt tot een gelijkwaardig volk. Het gaat hier niet zozeer over de taaleenheid tussen Vlaanderen en Nederland, waarover reeds gesproken werd, maar over het feit om alle sprekers op een gelijk niveau naast elkaar te plaatsen: iedereen begrijpt elkaar (Judith van Istendael, DS 20/11/2012) en er bestaat op dat vlak alvast geen hiërarchie meer, standaardtaal werkt dus emanciperend (Marijke De Belder, DS 05/11/2014). In tegenstelling tot De Belder vreest Stefan Hartmans, die zich baseert op een eerdere visie van Yves Leterme, net wel voor een groeiende sociale hiërarchie in Vlaanderen door toedoen van Algemeen Nederlands, dat elitair dreigt te worden (DS 31/08/2012). Hij vreest namelijk dat kinderen die van thuis uit geen “rijkgeschakeerd, mooi, gecultiveerd taalgebruik” meekrijgen, ook nooit meer in staat zullen zijn om het te leren. Bovendien zouden we door “de valse democratisering van het onderwijs” dan ook terugvallen op een “elitair onderwijs”. Een scenario waar Geert van Istendael niet voor blijkt te vrezen. Op de vraag of AN de taal van de elite kan worden, die vroeger het Frans was, antwoordt hij negatief: “Die elites spreken Frans én Algemeen Nederlands én Engels, en ook nog eens Spaans of Duits. Zij hebben de tekenen des tijds begrepen en spreken alle talen die nodig zijn om met een grote groep mensen te communiceren.” (DS, 20/11/2012).

Uit een andere hoek werd de ideologie van de standaardtaal in min of meerdere mate genuanceerd. Niemand sprak zich echt uit als een fervente tegenstander van het Algemeen Nederlands, maar er werden wel twaalf fragmenten gebundeld met de code “Standaardnederlands voelt onnatuurlijk aan”. Onder die twaalf reacties bevonden zich een opmerkelijk aantal artiesten (zangers, acteurs, stand-upcomedians), zoals West-Vlaming Wannes Cappelle, die beweren zich niet goed in hun vel te voelen in het Algemeen Nederlands. In het geval van acteurs is Standaardnederlands volgens sommigen ook niet aan de orde in bepaalde programma’s. Om echt te zeggen wat ze willen zeggen, moeten ze teruggrijpen naar hun favoriete variëteit, of zoals Cappelle het verwoordde: “Pleiten voor het Standaardnederlands, dat is als pleiten voor het Engels. Als ik het ABN gebruik, moet ik mezelf vertalen.” (DS 22/11/2012, zie ook DS 26/03/2011, 30/03/2011, 17/03/2012, 20/11/2012, 21/11/2012, 04/11/2013, 07/11/2013, 03/11/2014, 25/10/2017). In een passage werd het de

taalkeuze zelfs als een imagokwestie beschouwd, want volgens Guido Coorevits is het niet alleen onnatuurlijk als twee streekgenoten elkaar in het Algemeen Nederlands aanspreken, maar zelfs “bekakt” (DS 25/10/2017).

Over de huidige situatie van het Nederlands zijn de meningen in het corpus verdeeld. Zo werd aan drie fragmenten een code toegekend waarbij de beheersing van de standaardtaal in Vlaanderen als niet goed genoeg werd bestempeld (zie DS 04/11/2013, 04/11/2014, 01/02/2016). Daartegenover stonden vier passages waarin men er anders over dacht: het Standaardnederlands zou bij meer mensen gekend zijn dan vroeger, wat reden tot positivisme is (zie DS 30/03/2011, 21/11/2012, 03/11/2014 en 06/11/2014). Opvallend waren ook twee passages waarin aangegeven werd dat het belang van de hele hedendaagse Standaardnederlandskwestie overdreven werd ten opzichte van andere belangrijkere zaken. Zo had Steven Delarue het over “standaardtaalfetisjisme” (DS 03/02/2016) en vond Sarah Van Hoof dat processen van maatschappelijke in- en uitsluiting misschien wel voorrang moeten krijgen op discussies over welke woorden nu precies als standaardtaal aanvaard worden en welke niet (DS, 02/02/2015).

Wat toekomst van het Algemeen Nederlands betreft, werden er twee attitudes gecodeerd als “Standaardnederlands zal moeilijk te handhaven worden”. Nederlander Joop van der Horst zag het vrij somber in voor het Standaardnederlands, dat volgens hem “de stuiptrekkingen van een aflopende zaak” beleeft (DS 06/11/2014). Zelf vond hij dat echter niet zo erg, aangezien de taal in zijn ogen toch altijd voor iedereen een belemmering was geweest (zie ook DS 07/11/2014). Licht anders reageerde Geert Joris, die de toekomst van de standaardtaal weliswaar ook somber inziet, maar wel vindt dat men op erop moet blijven inzetten (DS 07/11/2013). Ook Bart Peeters pleit er ten slotte voor om de standaardtaal absoluut in stand te houden (DS 04/11/2013).

Het discours over standaardtaal bevestigt grotendeels de hypothese van Van Hoof (2013) dat het naoorlogse standaardiseringsdiscours nog steeds actueel is. Een groeiend aantal mensen geeft dan wel aan dat de standaardtaal hen steeds minder ligt, er zijn echter nog genoeg overblijfselen van de standaardtaalideologie om nog niet van een volledige destandaardisering te spreken.

4.4 Taal en haar gevolgen voor immigranten

In het publieke discours werd door sommigen ook bijzondere aandacht besteed aan het lot van immigranten en (in sommige situaties ook) niet-moedertaalsprekers. Hun integratie is namelijk voor een groot deel verbonden aan de talen die in Vlaanderen gesproken worden, en vooral hoe ze gesproken worden. Zo werd vijf keer benadrukt dat taalcursussen Standaardnederlands immigranten amper helpen in de praktijk. Piet Van Avermaet (directeur van het Gentse Steunpunt Diversiteit en Leren) hekelt hierbij vooral de theoretische manier waarop die cursussen gegeven worden. Op die manier zullen migranten volgens hem nooit klaargestoomd worden om in Vlaanderen aan het werk te gaan (DS 18/10/2010). Nico Blontrock bevestigt dat met de stelling "Wat heb je eraan als je het Nederlandse woord boterham leert, als iedereen hier stuutte zegt?" (DS 10/03/2012, andere passages zie DS 28/03/2011, 05/11/2013 en 24/10/2017). Om die reden werden ook een keer expliciet lessen tussentaal (naast dialectcursussen die reeds bestaan) voorgesteld door Sofie Begine, taaltrainster en bezielster van het project Goesting in Taal (DS 24/10/2010). In vier uitspraken werden die niet echt als strikt noodzakelijk gezien, spreken leer je namelijk nog steeds het best in de praktijk en niet in theorie, of volgens Piet Van Avermaet "op het werk of via je buur" (DS 18/10/2010, andere passages zie DS 05/11/2013).

Vijf anderen denken echter niet aan alternatieven voor het Standaardnederlands: immigranten hebben immers nog steeds het meeste baat bij een duidelijke standaardtalige norm om zich te integreren. Zo drukte Wilfried Vandaele van N-VA in de krant van 7 april 2011 bijvoorbeeld de wens van N-VA uit om de openbare omroep minder tongval te laten produceren. Volgens hem kan Algemeen Nederlands op de VRT inburgerende immigranten namelijk houvast bezorgen (andere passages zie DS 24/09/2011, 30/08/2012, 06/02/2015 en 01/02/2016). In dezelfde lijn werden ook drie passages gecodeerd waarin Vlaanderen opgeroepen werd om de norm voor ogen te houden en om het goede voorbeeld te geven. Zo vraagt Guy Tegenbos (De Standaard) zich luidop af "hoe men kan eisen dat immigranten Nederlands leren als de Vlamingen het zelf niet meer gebruiken?" (DS 30/08/2012) en vindt Wilfried Vandaele (N-VA) het een gebrek aan respect tegenover buitenlanders in ons land als de VRT Natalia een prestigieuze tv-avond in het Kempisch laat presenteren (DS 13/02/2014, zie ook DS 03/09/2012).

De teneur die in dit thema het meest aanwezig bleek (zeven uitspraken) vat het voorgaande ook ongeveer samen: veroordeel immigranten niet als ze (nog) geen goed Nederlands spreken. Gezien de situatie en de factoren waarmee ze te kampen hebben, zou dat namelijk oneerlijk zijn. Zo vindt Johan De Caluwe het niet consequent dat Vlamingen zelf niet willen articuleren als Nederlanders, maar dan wel “van Marokkanen of Soedanezen verwachten dat ze Nederlands spreken met een Belgisch accent” (DS 24/10/2017). Van Avermaet neemt immigranten ook in bescherming: hij vindt, zoals eerder gebleken is, dat de taalcursussen niet op hun behoeften afgestemd zijn en ze daarom steeds sneller afhaken. Hij benadrukt ook dat men af moet van het sanctioneren wanneer immigranten de taal niet (snel genoeg) machtig zijn (DS 18/10/2010, zie ook DS 28/11/2012 en 05/11/2013).

4.5 De rol van de overheid

De meningen over het belangen en de waarde van standaardtaal waren zeer talrijk, maar ook de rol die op dat vlak voor de overheid weggelegd is, werd meermaals ter sprake gebracht. In het publieke discours wordt meermaals verwezen naar de mogelijkheden die de overheid ter beschikking staan om hun invloed op de taalsituatie in Vlaanderen uit te oefenen. Om die situatie mogelijk ook te beïnvloeden, kunnen ze van verschillende kanalen gebruik maken. Die kanalen zouden “autoriteiten” genoemd kunnen worden in de zin van stemmen van mensen die hoe dan ook vaak gehoord kunnen worden en waarnaar veel mensen opkijken of waarmee ze toch zeker rekening houden.

De autoriteiten waarnaar in de eerste plaats verwezen wordt, situeren zich in de politiek, op dat vlak werd in twee artikels een passage gecodeerd. In een ervan breekt Mia Doornaert ook hier nog maar eens een lans voor het Standaardnederlands. Ze vindt het niet gepast dat het West-Vlaams gouvernement de genodigden op zijn nieuwjaarsreceptie ontving met de West-Vlaamse spreuk “Preus lik fjirtig”, die verwijst naar de succesvolle West-Vlaamse serie *Bevergem*. Als een publieke overheid zich namelijk al niet meer van de officiële taal bedient, waar is men dan mee bezig? Dat vindt ze overigens geen elitaire, maar een democratische uitspraak. De hele actie mag dan wel ludiek

bedoeld zijn, maar ze gaat volgens Doornaert toch een brug te ver en “leidt naar een Vlaanderen zonder taal” (DS 01/02/2016).

Johan De Schryver (KU Leuven) draait de rollen dan weer volledig om: hij vraagt zich af waarom politici nog op hun taal zouden moeten letten als ze weten dat mensen zich toch aan hen aanpassen. Zij gelden namelijk als “de autoriteiten” waarvan hier sprake is, op het sociale vlak staan ze al aan de top. Ze zouden volgens De Schryver zelfs als de nieuwe norm beschouwd kunnen worden (DS 03/11/2014).

Naast mensen uit de politieke wereld wordt ook naar de media verwezen als belangrijk kanaal. In zes fragmenten werd unaniem benadrukt dat de media ambassadeurs voor het Algemeen Nederlands moeten zijn en ze de norm moeten bewaken. Geert Joris onderstreept de levensbelangrijke rol die de media in het taallandschap spelen: hij vreest dat als de media het Algemeen Nederlands laten varen, er niet veel meer van die taal overblijft (DS 07/11/2013). Er wordt in drie van de zes fragmenten ook specifiek naar de VRT verwezen. VRT-taaladviseur Ruud Hendrickx gaat in mee in dat verhaal, in elk geval wat nieuwsuitzendingen betreft. Zo garandeert hij dat de VRT in nieuwsuitzendingen aan accentloze standaardtaal zal vasthouden. Anderzijds staat hij dan weer niet weigerachtig tegenover wat meer taalvariatie bij radiopresentatoren (DS 26/10/2011, zie ook DS 07/04/2011, 07/11/2013, 13/02/2014, 03/11/2014).

In diezelfde lijn, maar vanuit een andere invalshoek, kregen vijf passages het etiket “tussentaal op televisie is een slechte zaak” opgeplakt. Zo wordt Kristien Bonheure bijvoorbeeld helemaal gek van “het gedrochtelijk (sic) Vlaams in *Thuis*” (DS 09/11/2013) en betreurt ook Jos Ghysen dat de kwaliteit van de taal op televisie in dergelijke mate achteruitgegaan is. Hij illustreert die neerwaartse spiraal als volgt: “Als je vroeger Da (sic) ga niet goe durfde te zeggen, lag je met je klikken en klakken buiten.” (DS 17/03/2012). Ook Ludo Permentier bevestigde die evolutie, toen nieuwsanker Jan Becaus zich in een uitzending op tussentaal liet betrappen. Als Jan Becaus zich al laat verleiden tot tussentaal, is er volgens Permentier “stront aan de knikker” (DS 03/06/2013, zie ook DS 07/11/2013, 03/11/2014).

Een derde belangrijk kanaal van de overheid waarover gesproken werd is het onderwijs. Leerkrachten kunnen namelijk gedurende langere tijd een belangrijke rol spelen in de

taalverwerving en het taalgebruik van kinderen. Zo werden in acht uitspraken duidelijk gemaakt dat voor scholen een belangrijke rol weggelegd is wat betreft het verwerven en op peil houden van standaardtaal. In de uitgave van 30 augustus 2012 stond te lezen dat toenmalig minister Pascal Smet niet van plan was om de norm te versoepelen. Daarmee waren Ruud Hendrickx en Ludo Permentier het volmondig eens. Kinderen gaan volgens Permentier namelijk naar school “om daar iets anders te leren dan wat ze buiten de school oprapen”. Ook Stefan Hertmans had een vurig discours voor standaardtaal voor standaardtaal in het onderwijs in petto. Hij vindt het “de eerste en de laatste plicht van een democratisch onderwijs om mensen “op (te) voeden tot mondige burgers die geen middelvinger moeten opsteken, geen bastaardvloek moeten lanceren, maar die haarfijn kunnen zeggen waar het volgens hen op staat, in een heldere en onweerlegbare stijl.” (DS 31/08/2012, zie ook DS 21/11/2012, 03/11/2014 en 04/11/2014).

Daarnaast werden ook negen passages uitgelicht waarin de nadruk werd gelegd op het feit dat Algemeen Nederlands absoluut de enige variant mag en moet zijn in het onderwijs. Het moet gezegd dat bepaalde uitspraken hierin wel in min of meerdere mate overlappen met wat hierboven staat. Guy Tegenbos legde wel een grotere nadruk op de taak van de leerkracht, die erin bestaat de andere variëteiten uit de klas te bannen, althans wat de praktijk betreft. Het is niet zo dat ze er zich niet bewust van mogen zijn of dat die variëteiten doodgezwegen moeten worden. Hij vindt het een goed evenwicht wanneer leerkrachten andere registers aan jongeren signaleren en er waardering voor opwekken, maar men moet ze hen niet gaan hanteren of aanleren (DS 30/08/2012, zie ook DS 28/03/2011, 31/08/2012, 04/11/2013, 03/11/2014).

De argumenten die hier terugkomen zijn het Algemeen Nederlands hoofdzakelijk gunstig gezind en lopen parallel met het prestigeargument dat Van Hoof (2013) noemde als een van de motieven van de standaardtaalijveraars. Veel Vlamingen geloven klaarblijkelijk nog steeds dat de belangrijke organen het Standaardnederlands naar buiten moeten brengen omdat die taal meer aanzien heeft dan andere variëteiten. Daarnaast moet standaardtaal in het onderwijs kinderen ook in de toekomst nog verder helpen. Verder stoken ze ook met de talloze negatieve reacties tegenover tussentaal op televisie die in de theoretische achtergrond geschetst werden.

4.6 Tussentaal

Het volgende onderwerp dat hier als thema afgezonderd werd, is tussentaal. Uit de bovenstaande discoursen over standaardtaal bleek alvast dat de standaardtaalideologie er bij veel mensen nog steeds ingebakken zit, er alvast op wijst dat het naoorlogse standaardiseringsdiscours nog steeds actueel is. Het discours over de verschillende variëteiten werd hier volgens het thematisch principe zoveel mogelijk gescheiden weergegeven om een goed overzicht te bewaren, dus of die hypothese ook uit de attitudes tegenover tussentaal geconcludeerd kon worden, viel echter nog af te wachten.

Eerst en vooral werden er enkele algemene kanttekeningen en bevindingen geformuleerd. Zo wordt in *De Standaard* van 30 augustus 2012 Geert van Istendael geciteerd, die niet gelooft in het beeld van “één tussentaal”, waarvan altijd sprake is. Het Nederlands heeft volgens hem “niet één of twee, maar honderden kamers.” Het is een uitspraak die door anderen zelden is opgepikt, de tussentaal wordt zo goed als altijd als een losstaande variëteit op zich gezien. In drie passages geloofde men ook dat tussentaal in opmars is en daar wellicht niet snel verandering in zal komen (DS 26/11/2012 en 07/11/2013). Twee fragmenten bevatten daarbij de kanttekening dat tussentaal eigenlijk niet de rol van Standaardnederlands overneemt, maar eerder die van dialect. Gert De Sutter (UGent) argumenteert namelijk dat tussentaal nog genoeg regionale kleuring bevat om er een lokale identiteit mee uit te drukken, waardoor het, los van de authentieke woordenschat, net zo goed de rol van dialect kan vertolken (DS 23/10/2017, zie ook DS 07/11/2013).

Tussentaal werd in twee passages algemeen als perfect normaal en aanvaardbaar omschreven. Volgens deze attitudes komt ze inderdaad steeds dichterbij de standaardtaal en is ze op weg om de blijvende informele variant te worden, maar daar is helemaal niets mis mee (DS 04/11/2013). In evenveel fragmenten werd een lans gebroken voor de tussentaal, die onder meer volgens Jaspers en Van Hoof ondergewaardeerd en onterecht verketterd wordt. Ze pleiten om tussentaal de plaats te geven die haar toekomt: “de informele spreektaal die heel veel Vlamingen dagelijks gebruiken” (DS 30/08/2012, zie ook DS 04/11/2013). In vier passages werkt men dit argument verder uit tot een volgend: “tussentaal veroordelen is discrimineren”. Er wordt namelijk wel eens beweerd dat wie geen standaardtaal spreekt zichzelf buiten de gemeenschap plaatst (zie bv. Pascal Smets talennota, 2011). Absilis gaat hier niet mee akkoord, vooral omdat een aanzienlijk aantal mensen

niet eens de kans hebben gekregen om het te leren (DS 30/08/2012). Verder vindt ook Delarue het “neerbliksemen” van andere taalgebruikers niet bepaald een democratische handeling (DS 03/02/2016, andere passages zie ook DS 03/09/2012).

Een gangbare mening in het bestudeerde corpus was dat tussentaal en andere taalvariëteiten, zoals dialect of chattaal, wel degelijk aanvaardbaar en zelfs nuttig kunnen zijn in situaties waarin ze een functioneel karakter hebben. Het functionele aspect werd twaalf keer gecodeerd. Volgens Permentier kan het Standaardnederlands enkel bedreigd worden “als het functies verliest aan andere variëteiten” (DS 30/03/2011). Dat argument kan ook teruggekoppeld worden aan de attitude in 4.3 dat Standaardnederlands vaak onnatuurlijk aanvoelt. Net als in die context wordt ook hier meermaals naar artiesten en acteurs gerefereerd. Permentier erkent dat het realistische aspect een doorslaggevend argument is om bepaalde series in tussentaal of dialect te laten maken (DS 30/03/2011), zoals ook “het eten van Jeroen Meus zonder de saus van zijn sappige taaltje inderdaad gewoon dagelijkse, nogal saaie kost wordt” (Marc Reugebrink, DS 12/02/2014, andere passages zie DS 16/06/2010, 26/03/2011, 30/03/2011, 07/04/2011, 05/12/2011, 17/03/2012, 30/08/2012, 04/11/2013).

In tegenstelling tot wat hierboven beschreven wordt, werden vijf fragmenten gecodeerd als “tussentaal is nergens goed voor”. In deze artikels werd tussentaal beschouwd als een variëteit die in het algemeen niet aan te raden is. Van Istendael bewees zich in de theoretische achtergrond reeds als een van de grootste tegenstanders van tussentaal en zijn discours is niet mee geëvolueerd met dat van een deel van de Vlamingen (DS 30/08/2012). Hij heeft het nog steeds over “de taal van de zelfgenoegzaamheid” en “van mensen die neerkijken op dialecten, en te lui zijn om goed Nederlands te leren.” Hij wijst bovendien ook op het ontbrekende nut van tussentaal: “Je kunt ze niet schrijven. Ze is dus niet bruikbaar in het onderwijs” (andere passages zie DS 07/04/2011, 05/12/2011, 19/11/2012, 04/11/2014). Michiel Leen voegt eraan toe dat deze omgangstaal uniform en stijlloos geworden is, als “een taaltje voor druilerige zaterdagen in het shoppingcentrum” (DS 24/10/2017) en in drie passages wordt ook de bewering dat tussentaal authentiek zou zijn dan Algemeen Nederlands, als onzin afgedaan (DS 31/08/2012, 06/02/2015).

Ten slotte werd nog tweemaal het argument aangevoerd dat tussentaalsprekers zichzelf op cultureel niveau buitenspel zetten. Zo vergelijkt Nederlander Stef Bos de uit emancipatorische redenen in zichzelf gekeerde tussentaalsprekers in Vlaanderen met het Nederland uit de jaren tachtig, dat zichzelf als het middelpunt zag en “lomp” was tegenover andere culturen (DS 19/11/2012). Ook Hans Vandevoorde vindt dat zich opsluiten in het eigen taalgelijk wijst op “een verontrustend quiëtisme op het vlak van sociale emancipatie” (DS 06/02/2015). Joop van der Horst besloot dan ook dat enkel tussentaal spreken “heel provinciaal” en dus te mager is (DS 06/11/2014).

Het corpus helt wat tussentaal betreft noch volledig over naar volledige afwijzing van tussentaal, noch naar volledige omarming. De standaardtaalideologie blijkt nog steeds in veel geesten aanwezig te zijn, bij de ene al actiever dan bij de ander. Zo wordt tussentaal wel steeds meer toegelaten, al is het soms oogluikend, bijvoorbeeld in functionele situaties, wat de extreme standpunten dus uit de weg gaat.

4.7 Dialect

Naast de discoursen over standaardtaal en tussentaal werd dan ook dat over dialect als variëteit onderscheiden. Eerder stelde Van Hoof (2013) in het naoorlogse discours een ambivalentie tegenover dialecten vast. De attitudes waren hoofdzakelijk onder te brengen in enkele overkoepelende denkbeelden. Enerzijds was er een romantisch beeld dat standaardtaalijveraars toen hadden van een samenleving waarin standaardtaal en dialect naast elkaar konden bestaan. Door anderen werd dialect afgewezen uit noodzaak, omdat het de standaardtaal in de weg zou staan. Ten slotte was er ook een kamp dat dialect stigmatiseerde en abnormaliseerde omdat het te weinig klasse en intelligentie uitstraalde.

De uitspraken die wezen op appreciatie van het dialect vanwege zijn schoonheid en authenticiteit, werden het meest teruggevonden (dertien keer). Zo vindt Permentier dat er “veel authentieke cultuur in opgeslagen zit” en dat “mensen die het goed spreken, er dikwijls expressiever in zijn dan in het achteraf geleerde Standaardnederlands” (DS 04/03/2013) en pleit Jacques Van Keymeulen (UGent) voor “een decreet dat onze dialecten als erfgoed erkent én beschermt” (DS 23/10/2017). Uit een taaltest van De Standaard en Radio 1 uit 2017 bleek ook dat 88 procent van de Vlaamse respondenten het jammer zou vinden als dialect zou verdwijnen (DS 27/10/2017, andere passages

zie DS 12/09/2011, 10/03/2012, 22/11/2012, 04/03/2013, 09/11/2013, 05/11/2014, 03/02/2016, 25/10/2017). Dialect werd in twee artikels ook specifiek als spontaan en creatief bevonden (DS 24/10/2017 en 25/10/2017). De rijkdom van woordenschat, die volgens Guido Coorevits zonder dialect “aanzienlijk zou verbleken” (DS 25/10/2017) zat uiteraard ook al impliciet of expliciet in de voorgaande codes vervat, maar werd ook nog drie keer specifiek gecodeerd (zie ook DS 26/10/2017). In twee passages wordt ook de vergelijking gemaakt met Algemeen Nederlands, waarbij het dialect er als spitsvondiger en leuker uitkomt. Zo leer je door onderling dialect te spreken ook regelmatig nieuwe woorden (zie DS 10/03/2012 en 23/10/2017).

Naast esthetische argumenten werden ook sociale argumenten aangevoerd om dialect te beschrijven. Zo werd dialect een keer als een onderdeel van de eigen identiteit en persoonlijkheid beschouwd (DS 23/10/2017), terwijl dialect spreken in vier passages met een gezellig, behaaglijk, soms zelfs nostalgisch thuisgevoel geassocieerd werd (DS 24/10/2017, 25/10/2017, 26/10/2017 en 27/10/2017). Jan Goossens (KU Leuven) plaatst hier dan weer vraagtekens bij. Hij beweert dat dialect en standaardtaal op zich niet veel van elkaar verschillen, behalve dan dat het taalsysteem van standaardtaal verder uitgebouwd is. Het is echter vreemd om dialect met emotionele bindingen te associëren, want “het zijn de sprekers zelf die de bindingen aan de dialecten opleggen” (DS 26/10/2017). Stefania Marzo (KU Leuven) kijkt ook even uit naar citétaal, dat volgens haar jong en dynamisch is en samenhang creëert (DS 24/10/2017). Citétaal is niet toevallig heel populair in Limburg, waar volgens een passage het dialect de sociale grenzen het meest overschrijdt in Vlaanderen (DS 26/10/2017).

Samen met tussentaal werd dialect in het vorige thema twaalf keer gecodeerd als functioneel in bepaalde situaties. Series en muziek zijn er daar twee van. Zo verklaart ook Peter Vantyghe dat Serge Buyse van de West-Vlaamse groep 't Hof van Commerce zijn nummers onmogelijk kan brengen in een omgangstaal die iedereen begrijpt. Hij grijpt dus terecht naar het West-Vlaams, anders “zou hij geweldig veel verliezen” (DS 26/03/2011). Ook een serie als De Ronde leent zich volgens Wilfried Vandaele (N-VA) uitstekend tot het gebruik van dialect (DS 07/04/2011, andere passages zie 4.6). Dit functionele argument wordt in twee passages in meer of mindere mate genuanceerd. Zo vindt Permenter rappen in het West-Vlaams geen probleem, maar is het wel een fout denkbeeld dat je dat enkel nog in het dialect kan, getuige daarvan meerdere Nederlandse rappers die hun creativiteit in Algemeen Nederlands tentoonspreiden (DS 30/03/2011, zie ook DS

12/09/2011). Wat functioneel taalgebruik betreft, wordt in drie fragmenten ook opgeroepen om primaire functie van dialect niet uit het oog te verliezen, namelijk het spreken onder streekgenoten die elkaar begrijpen. Erbuiten lijkt dialect toch iets minder aangewezen (DS 30/03/2011, 31/08/2012, 03/02/2016).

In 4.3 werden aan standaardtaal professionele eigenschappen toegeschreven, die het haar sprekers makkelijker maakt op professioneel niveau. Verder binnen het corpus wordt verklaard dat dialectsprekers op dat vlak geen enkele achterstand hebben op mensen die enkel standaardtaal spreken. Ten eerste wordt in vier artikels aangevoerd dat dialect spreken, in tegenstelling tot wat in het naoorlogse standaardiseringsdiscours meermaals beweerd werd, een goede kennis van het Algemeen Nederlands allesbehalve in de weg staat. Zo verklaart onder meer Leonie Cornips (Meertens Instituut en Universiteit Maastricht) dat kinderen die in beide talen grootgebracht worden er enkel baat bij hebben. Ze genieten zelfs een strategisch voordeel in hun ontwikkeling (DS 26/10/2017, zie ook DS 05/11/2013, 03/02/2016 en 24/10/2017). Ten tweede verklaarde Reinhild Vandekerckhove (Universiteit Antwerpen) dat dialect als thuistaal geen invloed heeft op iemands professionele kansen of succes. Dat had althans nog geen enkel onderzoek kunnen aantonen (DS 23/10/2017).

In een artikel werd ook de door Van Hoof (2013) en Jaspers (2001) beschreven stigmatisering van dialect teruggevonden. Zo verklaarde Julie van den Steen dat ze dialect niet aantrekkelijk vond aan een man en bevestigde een rondvraag van journalist Tom Heremans bij zijn collega's van De Standaard die aversie voor dialect bij een eerste afspraak. "Dialect wijst dan op een gebrek aan opleiding, opvoeding, intelligentie en maatschappelijke positie, een zekere platheid, dus" (DS 25/10/2017). Naast een eerste contact werd ook opnieuw verwezen naar het ongepaste karakter van dialect tegenover allochtonen ("met welk recht eisen wij dat Franstaligen en allochtonen in Antwerpen Antwerps, in Gent Gents, in Brugge Brugs moeten leren?", DS 28/03/2011). De Roemeense Cristina stelt zelfs voor om dialect op de werkvloer te verbieden in Vlaanderen uit respect voor zij die het niet goed begrijpen of spreken (DS 24/10/2017).

Over de huidige situatie van het dialect werd een passage uitgelicht waaruit bleek dat dialect eerder een nostalgisch element is dan een volwaardige, hedendaagse variëteit. Anne-Sophie Ghyselen en Veronique De Tier (UGent) concluderen uit een online taalttest van De Standaard en Radio 1 uit

2017 namelijk dat dialect vooral als erfgoed geldt en wordt gekoesterd, dan dat het nog “reallife (sic) wordt gebruikt” (DS 27/10/2017). Dat wordt echter betwist door drie passages waarin men overtuigd is van een dialect dat nog lang niet dood is (DS 10/03/2012, 23/10/2017).

Ten slotte werd ook door Van Keymeulen (UGent) ook nog bijgebracht dat dialect momenteel makkelijker aanvaard wordt omdat het de standaardtaal niet meer bedreigt, zoals dat vroeg wel het geval was (DS 27/10/2017). Die verwoording strookt ook min of meer met de verwoording van de dialectgezinde attitude tijdens de standaardiseringsperiode in de twintigste eeuw. Het dialect kan perfect naast het Nederlands bestaan, zolang ze elkaar niet bedreigen in hun specifieke contexten. Ook de stigmatisering van dialect is in kleine mate aanwezig. De kanttekening die gemaakt kan worden, is dat veel van de attitudes tegenover dialect afkomstig zijn uit de bijlagen tijdens de taalweek van De Standaard uit 2017, die in het teken van dialect stond. Dat de teneur daar niet naar de negatieve kant zou overhellen, was enigszins te verwachten.

4.8 Afwijking van de norm en registers

In tien passages oppert men dat er altijd rekening gehouden moet worden met het feit dat taal evolueert. Dat is namelijk van belang in de opvatting van taalvariatie. Zo wordt bijvoorbeeld de uitspraak van Guido Geerts dat “een fout die vaak genoeg gemaakt wordt, op den duur geen fout meer is” bevestigd door Ruud Hendrickx, volgens wie dat allemaal onderdeel uitmaakt van de constant evoluerende taal (DS 21/11/2012, andere passages zie DS 26/11/2012, 04/11/2013, 07/11/2013, 14/11/2014, 03/02/2016, 23/10/2017). De uitspraak van Geerts krijgt bijval van Gert De Sutter (UGent), die er zeker van is dat taalnormen zich aanpassen aan mensen en niet omgekeerd (DS 14/10/2016). Die mening komt ook overeen met wat Jaspaert in 1989 reeds zei. Ook hij pleitte ervoor om de normen aan je eigen taalgebruik aan te passen en niet omgekeerd (zie hoofdstuk 2). Ook in twee andere passages werd gepleit om als taalnorm niet de taal van taalprofessionals te gebruiken, maar die van gewone taalgebruikers (DS 03/11/2014, zie ook DS 31/01/2015).

In zes uitspraken werd tongval in het algemeen als perfect aanvaardbaar bestempeld (DS 26/10/2011, 05/12/2011, 12/02/2014). Een bijkomend argument wordt in twee passages gegeven:

taalvariatie en afwijken van de norm sluit goede communicatie niet uit. Zo vindt Delarue (DS 03/02/16) dat taal geen doel op zich mag en kan zijn, het blijft in de eerste plaats een communicatiemiddel en valt moeilijk te controleren (zie ook DS 02/02/2015). In vier passages wordt geargumenteed dat tolerantie voor taalvariatie iedereen zijn stem weer teruggeeft. Door het idee dat Standaardnederlands enige variëteit is, worden mensen namelijk onzekerder over hun taal. Delarue merkt op dat mensen daarom denken dat ze zich moeten verontschuldigen voor hun taalgebruik, “en ze denken dat ze misschien beter zouden zwijgen in plaats van hun mond open te doen” (DS 03/02/2016, zie ook DS 06/11/2014, 14/11/2014). Door tolerantie voor andere variëteiten voelen mensen zich weer meer op hun gemak.

De op een na meest toegekende code (23 keer) in dit corpus was “alle taalvariaties hebben het recht te bestaan en bezitten hun eigen specifieke rijkdom”. Stefan Hartmans vat die gedachte in één zin door te argumenteren dat “tussentaal altijd zal bestaan”. “Ze behoort tot de levende taalsituatie en ze bevat heel wat rijkdom, schakering, expressiviteit en uiteraard een affectieve lading. Maar ze kan niet als vervanger gaan fungeren van de cultuurtaal en de culturele norm van een taalgebied” (DS 31/08/2012). Ludo Permentier voegde daaraan toe dat taalregisters naast elkaar bestaan, “niet ten koste van elkaar” (DS 30/03/2011, zie ook DS 25/10/2010, 24/09/2011, 30/08/2012, 03/09/2012, 19/11/2012, 21/11/2012, 04/11/2013, 07/11/2013, 02/02/2015, 03/02/2016).

In elf passages werd voor taalvrijheid gepleit: “gebruik de variëteit die het best aanvoelt”. Ook daarin wordt gepleit voor taalvrijheid. Hier komen ook de in vorige thema’s meermaals vermelde artiesten en acteurs ook uitgebreid aan bod. Zij drukken zich namelijk uit in de variëteit die hen het best ligt. In dezelfde lijn lag ook de meest gecodeerde attitude: “Goed onderscheid maken tussen Standaardnederlands en spreektaal is belangrijk”. Deze attitude werd vierentwintig keer gecodeerd en komt dus het meest voor in de volledige analyse. Wegens het heel grote aantal codes van deze laatste twee attitudes samen, verwijs ik hiervoor rechtstreeks naar het NVivo-bestand.

Dit thema toont aan dat taalvariatie steeds meer in de lift zit. Taalvariaties worden meer dan eens op gelijke voet geplaatst met het Standaardnederlands, maar er wordt wel uitgebreid gepleit voor een goed onderscheid in registers: iedere variëteit heeft zijn context.

5. Slotbeschouwingen

5.1 Conclusie

Deze scriptie had als doel, het publieke discours dat sinds 2010 over taalvariatie in Vlaanderen gevoerd werd, te onderzoeken. Dit gebeurde aan de hand van een zelf aangelegd corpus van krantenartikels uit *De Standaard*. De vragen die we vooral beantwoord wilden zien, waren welke taaldebatten in het publieke discours gevoerd werden, welke argumenten daarin het meest uit de bus kwamen en in welke mate die stroken met het taalkundige discours en met de standaardtaalideologie, die uit de standaardiseringsperiode dateert.

Ten eerste werd er uitgebreid gesproken over de verhouding tussen Belgisch Nederlands en Nederlands Nederlands. Het voornaamste resultaat bleek, zoals ook in de inleiding vermoed werd, dat Belgische woordenschat steeds meer aanvaard wordt. De Noord-Nederlandse norm lijkt in Vlaanderen dus terrein te verliezen. Ondanks het overwicht van de attitudes die Belgisch Nederlands aanvaardden, waren er ook nog steeds attitudes die aan de Noord-Nederlandse norm bleven vasthouden, waaruit blijkt dat de naoorlogse standaardtaalideologie van integrationisten echter nog steeds aanwezig is, zij het minder sterk dan toen.

Ten tweede werden de klassieke variëteiten standaardtaal, tussentaal en dialect belicht. In dit opzicht scoort het Algemeen Nederlands goed bij het Vlaamse publiek, dat de standaardtaal, zeker weg van de intieme kring en informele contexten, nog steeds overwegend boven tussentaal en dialect verkiest. Dit wijst erop dat het naoorlogse standaardiseringsdiscours nog steeds actueel is en nog steeds ergens leeft. Dat discours krijgt nu wel steeds meer concurrentie van de andere variëteiten dan vroeger, maar lijkt dus nog niet klaar om afgevoerd te worden. Hiervoor werd vooral het argument van prestige en aanzien gebruikt. Zo spelen in het publieke discours politici, media en onderwijs een belangrijke rol in het uitdragen van standaardtaal naar de buitenwereld. Ook immigranten en vreemdetallearders moeten zowel om die reden als in functie van hun eigen integratie in het Standaardnederlands benaderd worden. Ook de aanwezige afwijzing van Engelse invloeden op het Nederlands toont aan dat de standaardtaalideologie nog steeds aanwezig is en vreemde invloeden bijgevolg nog steeds gewantrouwd worden.

Wat het dialect betreft, lijkt het Vlaamse publiek zich globaal positiever op te stellen dan het dat tegenover tussentaal doet. De argumenten ‘authenticiteit’ en ‘karakter’, die reeds tijdens de standaardiseringsperiode werden gebruikt, kwamen hier ook veelvuldig terug. Ook nu wordt dus door veel mensen nog gepleit voor een samenleving waarin dialect en standaardtaal perfect naast elkaar kunnen bestaan in hun context. De stigmatisering van dialect was in dit corpus slechts heel weinig aanwezig.

Het pantser van de standaardtaal vertoont echter ook kleine barstjes. Naast de vele attitudes waarin het Algemeen Nederlands nog steeds gepropageerd werd, wordt Algemeen Nederlands ook wel eens als onnatuurlijk ervaren en geven mensen aan zich vaak beter te voelen in een andere variëteit (in de meeste gevallen dialect). In combinatie met het feit dat volgens de analyse op het publieke discours tussentaal ook wel meer getolereerd wordt dan in de vorige eeuw, zij het vaak in functionele situaties, zoals tv-series of muziek (net als dialect overigens), valt een late standaardisering nog niet helemaal uit te sluiten. Net als uit het taalkundige discours blijkt namelijk, dat andere variëteiten terrein winnen. Een mogelijke verklaring daarvoor is ook dat ook in het publieke discours veel taalkundigen aan het woord kwamen. Die andere variëteiten lijken echter (in ieder geval nog) niet in staat om volledige destandaardisering teweeg te brengen. De conclusie van Van Hoof (2013) blijft dus ook hier gelden: de standaardtaalideologie krijgt steeds meer concurrentie van alternatieve ideologieën, maar houdt nog steeds stand, waardoor er van een aankomende volledige destandaardisering nog geen sprake lijkt.

Die conclusie werd ten slotte nog eens geïllustreerd door de in het corpus frequent aanwezige attitudes waarin gepleit werd voor een goed onderscheid in registers. Veel mensen aanvaarden het bestaan en de bijhorende rijkdom van alle taalvariëteiten, en sommigen nodigen uit om de variëteit te gebruiken waarbij men zich het best voelt. In de meeste gevallen wordt echter onderstreept dat er voor elke context een gepaste taal bestaat –dat betekent voor de meesten nog steeds: Standaardnederlands buiten de intieme kring- en daar beter niet van afgeweken wordt.

5.2 Verder onderzoek

Uit deze conclusie blijkt dat de situatie voor de standaardtaalideologie nog steeds onder controle is. Dat kan echter ook een tijdelijke vaststelling zijn. Taal evolueert constant en is onderhevig aan verschillende factoren. Zo hangt een eventuele verandering in het discours bijvoorbeeld af van hoe ver de Engelse invloed over tien jaar in het Nederlands gevorderd is. Nu wordt nog niet in groten getale over Engels gesproken omdat die evolutie nog relatief recent is, maar dat kan over een aantal jaar ook al anders zijn. Ook het beleid van autoriteiten, beleidsmensen en de openbare omroep kan in de toekomst van invloed zijn op hoe mensen over taal denken en hoe ze dat in de praktijk omzetten. Zij kunnen er namelijk voor zorgen dat mensen andere taalvariëteiten dan het Standaardnederlands met iets positiefs gaan associëren. Een soortgelijk onderzoek over een aantal jaar zou dan ook weer nieuwe vaststellingen kunnen opleveren. In dat geval is het misschien ook interessant om een onderscheid te maken tussen de publieke discourses van taalkundigen en die van niet-taalkundigen, die in dit onderzoek wel samen geanalyseerd werden. Ten slotte kan ook de schriftelijke component van het Nederlands, die in dit onderzoek niet aan bod kwam, ook een interessant thema vormen binnen dit onderzoeksgebied. Zo valt de invloed van jongeren- en chattaal op taalvaardigheid en spelling bij Vlaamse jongeren zeker in de gaten te houden.

6. Bibliografie

- Absillis, K., Jaspers, J. & Van Hoof, S. (2012). *De manke usurpator. Over Verkavelingsvlaams*. Gent:Academia Press
- Barnard, B. (1999). *Een hiernamaals. Opstellen, in memoriams*. Amsterdam: Atlas.
- Bauman, Z. (2000). *Liquid Modernity*. Cambridge: Polity Press.
- Braun, V & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology* 3(2). 77–101.
- Cajot, J. (1998). “Een omgangstaal voor alledag. Vlaanderens eigen weg”. In: *Streven*, 11, p. 999-1008.
- Camps, H. (2011). Taal. *De Morgen*, 28 juli 2011.
- Cloostermans, M. (2006). De tak waarop we zitten. *Berichten uit de boekenbranche*. Antwerpen: Unesco Centrum Vlaanderen.
- De Caluwe, J. (2000). “Over de functie en status van tussentaal in Vlaanderen”. Viering 20 jaar Taalunie: conferentie taalbeleid en taalvariatie, inleiding
- De Caluwe, J. (2002). “Tien stellingen over tussentaal in Vlaanderen”, in: J. De Caluwe e.a. (eds), *Taalvariatie en taalbeleid*. Antwerpen – Apeldoorn: Garant, 57-67
- De Caluwe, J., Delarue, S., Ghyselen, A. & Lybaert, C. (2013). *Tussentaal Over de talige ruimte tussen dialect en standaardtaal in Vlaanderen*. Gent: Academia Press.
- De Caluwe, J. (2009). Tussentaal wordt omgangstaal in Vlaanderen. *Nederlandse Taalkunde* 14(1). 8-25.
- Delarue, S. (2016). Bridging the policy-practice gap. how Flemish teachers' standard language perceptions navigate between monovarietal policy and multivarietal practice. Proefschrift. Ghent, Belgium Ghent: University. Faculty of Arts and Philosophy 2016
- Deprez, K. (1981). *Naar een eigen identiteit. Resultaten en evaluatie van tien jaar taalsociologisch en sociolinguïstisch onderzoek betreffende de standaardtaal in Vlaanderen*. Onuitgegeven proefschrift, Katholieke Universiteit Leuven.
- De Wever, B. (2007). Wie echt cool is, heeft Bert Anciaux niet nodig. *De Morgen*, 16 juli 2007.
- Doornaert, M. (2007). Arm Vlaanderen. *De Standaard*, 30 november 2007.
- Driesen, W. 1959. “Noord-Zuid-Verbinding”, in: *Bouw* IV.6: 7-8
- Gal, S. & Irvine, J. (1995). “The boundaries of languages and disciplines: how ideologies construct difference”. In: *Social Research*, 62: 4, p. 967-1002.
- Geeraerts, D. (2001). Een zondagspak? Het Nederlands in Vlaanderen: gedrag, beleid, attitudes. *Ons Erfdeel* 44, 337-344
- Geeraerts, D. 1999. Hoe gans het volk is de taal? De Vlaamse taalkloof. *Over Taal* 38(2). 30- 34.
- Geeraerts, R. (2001). “Deprez-historie van het Vlaams”, in: *Yang* 37.4: 655-660
- Giddens, A. (1991). *Modernity and self-identity. Self and society in the late modern age*. Stanford: Stanford University Press.
- Goossens, J. (2000). “De toekomst van het Nederlands in Vlaanderen”. In: *Ons Erfdeel*, 43: 1, p. 3-13.

- Heidbuchel, H. (1963). "A.B.N.: Waarom en hoe? Referaat op de Nationale Contactdagen", in: *Bouw zesdaagsnummer VIII*: 6-7
- Heidbuchel, H. (1961). Taalbrievensbus. Mannelijk of vrouwelijk. *Bouw VII* (2): 11.
- Hendrickx, R. (1998). *Het Taalcharter – met toelichting*. Online raadpleegbaar op <http://vrtaal.net/extra/taalcharter.pdf>.
- Hofstede, G. (2001): *Culture's consequences: Comparing values, behaviors, institutions and organizations across nations*. London: Sage Publications.
- Impe, L. (2010): Mutual intelligibility of national and regional varieties of Dutch in the Low Countries. Doctoral dissertation. Leuven: Katholieke Universiteit Leuven, onuitgegeven doctoraatsverhandeling
- Jaspers, J. (2001). Het Vlaamse stigma. Over tussentaal en normativiteit. In: *Taal en tongval 53* (2001), p. 129-153. Amsterdam: Amsterdam University Press.
- Leenen, J. (1951). "De jeugd moet voorgaan", in *Nu Nog I*: 27-34
- Lybaert, C. & Delarue, S. (2017). 'k Spreek ekik ver altijd zo: over de opmars van tussentaal in Vlaanderen. *De vele gezichten van het Nederlands in Vlaanderen : een inleiding tot de variatietaalkunde*. p.142-162. Leuven; Gent: Acco
- Lybaert, C. & Delarue, S. (2017). Stereotypes and attitudes in a pluricentric language area. The case of Belgian Dutch. In *Stereotypes and linguistic prejudices in Europe : contributions to the EFNIL conference 2016 in Warsaw*. p.175-186. Budapest, Hungary: Hungarian Academy of Sciences. Research Institute for Linguistics
- Martens, W. (2006). *De memoires. Luctor et emergo*. Tiel: Lannoo.
- Milroy J. & Milroy, L. (1985). *Authority in language*. London: Routledge
- Plevoets, Koen. (2008). *Tussen spreek- en standaardtaal. Een corpusgebaseerd onderzoek naar de situationele, regionale en sociale verspreiding van enkele morfo-syntactische verschijnselen uit het gesproken Belgisch-Nederlands*. Leuven: Catholic University of Leuven.
- Reynebeau, M. (2006). De Vlamingen begrijpen elkaar nog altijd niet. *De Standaard*, 11 juni 2006
- Sandra, D. (1993). "Tussen dialect en standaardtaal: taalkundige overwegingen bij de verwerving van een correcte uitspraak van het standaard-Nederlands". (niet gepubliceerd document).
- Stroop, J. (1992). "Weg standaardtaal. De nieuwe koers van het Nederlands". In: *Onze Taal*, 61: 9, p.179-182.
- Taeldeman, J. (1993). "Welk Nederlands voor Vlamingen?" In: De Grauwe L. & De Vos J. (reds.), *Van sneeuwpoppen tot tasmuurtje, aspecten van de Nederlandse taal- en literatuurstudie*, Spieghel Historiae, 33, p. 9-28.
- Van Den Driessche, P. (2008). Nee, Luckas, dit is geen flamingante zelfbevrediging. *De Morgen*, 10 januari 2008.
- Van de Velde, H. & Houtermans, M. (1999). Vlamingen en Nederlanders over de uitspraak van nieuwslezers. In Huls, E. & Weltens, B. (Eds.), *Artikelen van de derde sociolinguïstische conferentie*. Delft: Eburon. 451-462.
- Van Hoof, S. (2013). Feiten en fictie. Een sociolinguïstische analyse van het taalgebruik in fictieseries op de Vlaamse openbare omroep (1977-2012). Proefschrift. Antwerpen: Universiteit Antwerpen. Faculteit Letteren en Wijsbegeerte.

- van Istendael, G. (1988). "Heer Bommel en de Statenbijbel", in: *Nieuw Wereldtijdschrift* 1988.5: 12-19
- Willemys, R. (2013): *Dutch. Biography of a language*. Oxford: Oxford University Press

Appendix

Corpus De Standaard

Vlaamse identiteit: dialect mag

dS

De Standaard* - 16 Jun. 2010

Pagina 63

* De Standaard/Antwerpen, De Standaard/Limburg, De Standaard/Oost-Vlaanderen, De Standaard/Vlaams-Brabant/Brussel, De Standaard/West-Vlaanderen

Uit het onderzoek blijkt: Ongeveer de helft van de Vlamingen vindt dat het versterken van de Vlaamse eigenheid een volwaardige taak is van de VRT. Daarbij denken ze vooral aan 'programma's, muziek en mensen van hier'. De rol van de VRT in de multiculturele samenleving en het weergeven van etnische ...

Uit het onderzoek blijkt:

Ongeveer de helft van de Vlamingen vindt dat het versterken van de Vlaamse eigenheid een volwaardige taak is van de VRT. Daarbij denken ze vooral aan 'programma's, muziek en mensen van hier'. De rol van de VRT in de multiculturele samenleving en het weergeven van etnische diversiteit is minder prangend voor de respondenten.

Slechts een kleine minderheid vindt dat de VRT in alle programma's het Algemeen Nederlands moet hanteren. Volgens een meerderheid (63 procent) mag er in fictie- en amusementsprogramma's dialect gesproken worden.

Allemaal goed en wel, maar:

In het VRT-taalcharter staat dat de publieke omroep de norm wil zijn en blijven voor de Belgische variant van de Nederlandse standaardtaal. Hij hanteert daarom een aantrekkelijke, duidelijke en correcte standaardtaal die rekening houdt met en afgestemd is op de kijkers en luisteraars. Dialect en tussentaal zijn niet uitgesloten, maar ze kunnen alleen worden gebruikt in programma's waarin ze functioneel zijn, met name in fictie en in uitzendingen over streekcultuur. In de winter komt de prestigieuze dramaserie Het goddelijke monster op het scherm en daarin wordt zowaar West-Vlaams gesproken.

Lb

'Migrant leert Nederlands niet in de klas'

dS

De Standaard* - 18 Okt. 2010

Pagina 15

* De Standaard/Antwerpen, De Standaard/Limburg, De Standaard/Oost-Vlaanderen, De Standaard/Vlaams-Brabant/Brussel, De Standaard/West-Vlaanderen

Piet Van Avermaet, directeur van het Gentse Steunpunt Diversiteit en Leren, heeft vragen bij het Vlaamse integratiebeleid. 'Geen enkele migrant zal met deze methode genoeg Nederlands kennen om aan een job te beginnen.'

'Een Afrikaan heeft Nederlands gevolgd, maar kan

niet werken bij Oostendse vissers'

Van onze redacteur

Nikolas Vanhecke

Gent

'We hebben de zaken omgedraaid', vindt Piet Van Avermaet. Hij stelde zijn visie voor op een discussienamiddag over 'Taal en armoede'.

'De kennis van Nederlands is noodzakelijk om te kunnen integreren en om een huis te vinden. Terwijl je een taal pas leert op het werk of via je buur.'

Is het dan fout om buitenlanders Standaardnederlands aan te leren in lessen?

'Het is logisch dat een standaardtaal wordt aangeleerd. Je kunt niet beginnen met een cursus Lokers, want dan zullen ze in de deelgemeente Eksaarde vragen om Eksaards aan te leren.'

'Alleen is de wijze waarop iemand Standaardnederlands leert cruciaal. We blijven veel te veel vasthouden aan klassieke patronen. Alles moet formeel worden aangeleerd, in een klas. Dat werkt niet.'

Waarom niet?

'Onlangs zag ik op tv een programma over een jongeman uit Mauritius die een cursus Nederlands achter de rug heeft en via de VDAB op een Oostendse vissersboot kan werken. Maar hij krijgt de vraag of zijn Nederlands wel goed genoeg is om veilig te kunnen functioneren. Hij kent het jargon niet, maar vooral: alle collega's zouden Oostends spreken. Ze zouden elkaar gewoonweg niet begrijpen.'

'Dan moet je toch de vraag stellen of die cursus wel werkt. Geen enkele migrant zal genoeg Nederlands kennen om aan een job te beginnen, terwijl we dat wel een voorwaarde vinden.'

Waar komt die misvatting vandaan?

'We beschouwen taal als een blok: er is hét Frans, hét Engels, hét Nederlands. Terwijl ik nu een andere taal gebruik dan wanneer ik met jou een pint drink of op die boot zou werken. Het 'repertoire' van een lasser verschilt van mijn lezingen op conferenties.'

'Ik heb dus vragen bij de verplichtingen die nu bij taalkennis komen kijken. Dat roept verwachtingen op, ook bij de autochtone Vlamingen.'

'Als we blijven voortdoen zoals nu zullen we over tien of twintig jaar zeggen: 'we hebben ze nu Standaardnederlands geleerd en nog zijn ze niet geïntegreerd.''

Hebt u een alternatief voor die taalcurssussen?

'Je kunt een heel kleine basis geven in een klas. Daarna moet je die lessen beperken en zoveel mogelijk aanleren op de werkvloer.'

'Het probleem met de huidige cursussen is dat migranten afhaken omdat die niet zijn afgestemd op hun behoeften.'

'Ze willen geen taal leren voor hun plezier, ze willen het repertoire dat ze nodig hebben voor hun werk. Lesgevers moeten vertrekken vanuit de vraag: 'wat zijn je problemen deze week geweest en wat wil je daaraan doen?'

'Vergelijk het met een kookcursus: als jij gisteren spaghetti probeerde te maken en het is mislukt, wil je vandaag in de les leren hoe het wel moet. Maar als docent moet ik zeggen: neen, vandaag leren we witloof in hamrolletjes bereiden. Terwijl taal iets is dat je, net zoals zwemmen of fietsen, zeer onbewust moet leren.'

Maar het belangrijkste zou dus op de werkvloer worden meegegeven.

'Op het moment dat iemand ergens begint te werken, zou er een taalcoach moeten zijn. Een meestergast of zo die aandacht heeft voor het taalprobleem maar vooral zelf zeer communicatief is.'

Dat zal toch niet zo eenvoudig zijn. In veel sectoren is er zo al een wantrouwen tegenover nieuwe werknemers, zeker als die van vreemde afkomst zijn.

'Je kunt ook niets doen en het wantrouwen voeden. Als er nu een migrant wordt aangeworven, leeft bij de werknemers het beeld dat die taalzwak is en ze hem of haar dus met rust moeten laten. Maar je moet die net zoveel mogelijk aanspreken en betrekken bij gesprekken. Zo zal de migrant onbewust de taal leren.'

De taalcoach moet dus eigenlijk de nieuweling bij het handje nemen.

'Ik vind van niet. Hij is niet meer dan een aanspreekpunt, ook voor wie er al werkt. Zij kunnen zeggen waar het spaak loopt.'

'De coach kan het wantrouwen van de andere werknemers wegnemen door iemand een paar woorden aan te leren in een kort lesje. Dat hoeft allemaal niet zo formeel te zijn. De term 'coach' vind ik eigenlijk al te ver gaan. Het bedrijf en de overheid moeten weten wat ze willen, maar in de praktijk mag dat vrij breed worden ingevuld.'

Moet de overheid dan een soort van 'integratiepremies' uitdelen aan bedrijven?

'Dat zijn pistes die kunnen worden afgetast. Maar ik ben geen grote voorstander van subsidies voor externe taalcoaches. Dan kom je weer in de klas terecht.'

Een taalcoach moet zijn zoals een werknemer die EHBO heeft geleerd.

'Daar kun je het mee vergelijken. Het belangrijkste is dat we weg moeten van dat systematische aanleren van Standaardnederlands en sanctioneren als men het niet kan. Ik vind ook niet dat leerlingen die op de speelplaats Turks praten daarvoor een straf verdienen.'

Wat vindt u dan van migranten een sociale woning ontzeggen omdat ze geen Nederlands kennen?

'Daar ben ik het niet mee eens. Ik snap dat Nederlands nodig is in een sociale woonwijk, maar we moeten stoppen met ons daar zo op te fixeren. Je moet migranten veel meer tijd geven om Nederlands te leren, bijvoorbeeld op hun werk. Nu bestaat het gevaar dat iemand accentloos Nederlands moet kennen om nog maar te mogen beginnen werken.'

vhn

Verkavelingsvlaams

dS

De Standaard* - 25 Okt. 2010

Pagina 43

* De Standaard/Antwerpen, De Standaard/Limburg, De Standaard/Oost-Vlaanderen, De Standaard/Vlaams-Brabant/Brussel, De Standaard/West-Vlaanderen

'Gene zever.' (BIVV) 'U bent veel aardiger dan ik gedacht had', zei de docente. Ik had deelgenomen aan een debat over Verkavelingsvlaams, de informele Vlaamse omgangstaal die weldenkende lieden steevast een 'taaltje' noemen. In het publiek zaten studenten van een Gentse hogeschool, die hopen volgend jaar voor de klas te ...

'Gene zever.' (BIVV)

'U bent veel aardiger dan ik gedacht had', zei de docente. Ik had deelgenomen aan een debat over Verkavelingsvlaams, de informele Vlaamse omgangstaal die weldenkende lieden steevast een 'taaltje' noemen. In het publiek zaten studenten van een Gentse hogeschool, die hopen volgend jaar voor de klas te staan als leraar of lerares Nederlands. In het panel trof ik een gewezen lerarenopleider met wie ik het, hoe hard we allebei ook probeerden, op geen enkel punt oneens kon zijn.

De docente had me blijkbaar uitgenodigd in de verwachting dat mijn toorn over oenoemdegij en kverstanekikdani de zaal zou doen sidderen van angst. Niet dus. Ik ben ervan overtuigd dat het Nederlands in theorie bestaat, zoals ook de wielerliefhebber en de vegetariër. Maar je komt die nooit tegen in het echte leven. Je ziet altijd maar een wielerliefhebber en een vegetariër. Zo ook hoor en lees je altijd maar een Nederlands. Het Nederlands van een hoogleraar taalkunde, van een Surinaamse marskramer, van een Vlaamse non, van een werkloze jongere in Rotterdam, van een dichteres. En al die soorten Nederlands hebben recht van bestaan, al zal ik ze niet allemaal in de mond nemen.

Wapengekletter viel er dus niet te beleven, die middag. We konden alleen bij de studenten wat zekerheden aan het wankelen brengen. Bijvoorbeeld dat jagen op belgicismen of op spelfouten in de opstellen van leerlingen ons minder belangrijk leek dan ze te leren waar het Verkavelingsvlaams best kan, maar in welke omstandigheden een correct Algemeen Nederlands toch gepaster is. En leerlingen aan te moedigen om hun teksten na te kijken, met naslagwerken, als het écht goed moet zijn. Mochten de jonge leerkrachten dan geen dictees geven waarmee ze hun leerlingen een objectief meetbaar cijfer kunnen toebedelen? Nee, dat leek ons niet zo'n goed idee. Enfin, zij moeten voor de klas staan, ik niet. Ik heb dus makkelijk spreken.

Onderweg naar huis viel mijn oog nog eens op de nieuwe boodschap van het Belgisch Instituut voor de Verkeersveiligheid. 'Gene zever.' Elke Vlaming zal het daar wel mee eens zijn, dacht ik. Maar hoe reageert de argeloze Nederlander of de verdwaalde Waal op dit bord? Als die al mannen van dichtbij hebben gezien die aan het zeven zijn, waarom wil de overheid dan dat de aandacht niet aan deze, maar naar gene gaat?

Of gaat het over iemand met zoveel gène dat er kwijl uit zijn mond loopt? Of is het afbrekingsteken weggevallen en staat er eigenlijk genezever, wat een soort sterkedrank is, of een afgeleide vorm van genezen, of een mooi plantje dat zo heet?

Geen enkele Hollander of Waal zal spontaan denken: kverstanekikdani. Daarom moet iemand van die toekomstige leerkrachten misschien eens proberen het BIVV het verschil tussen Standaardnederlands en Verkavelingsvlaams uit te leggen.

Ludo Permentier is verbonden aan de UGent en aan de Nederlandse Taalunie

Woorden weten alles verschijnt wekelijks op maandag

Reacties: ludo.permentier@standaard.be

Aan de haal met onze taal

dS

De Standaard/Vlaams-Brabant/Brussel - 26 Mar. 2011

Pagina 51

Liefst vier cd's zijn er zopas verschenen in een dialect. Er is iets drastisch veranderd in de omgang van de Vlaming met zijn taal. Peter Vantighem

'Ik kanne nie batteren lik Bruce Lee; ik valle verschjen lik muesli'

BUYSE. De naam staat in hoekige roodbruine letters op de witte hoes, met blauwe sterren errond. De man zou een bokser kunnen zijn, zo één die hard slaat. Maar het is een rapper.

'Dikke Nekke! Pietjetrekker! Hogen blekker': zo begint 'Skrapn wik da nie past', song numero één op soloplaat numero één van de man die we tot dusver koesterden als BZA of Domestik, alleszins de snelle tong van 't Hof Van Commerce, een band die hiphop liet klinken alsof het West-Vlaams ervoor was gemaakt.

Hij heeft het over zichzelf. Natuurlijk, daar zijn rappers goed in. Maar hoor hoe deze man zijn kleine ambities aangeeft: 'Tziter niedin, nie van buten nie van binn, niedin de zonne niedin de rin.' Voor niet-Izegemnaars: 'Het zit er niet in, niet van buiten en niet van binnen, niet in de zon en niet in de regen.'

Daarna laat hij weten dat hij de wereld niet zal redden, met die laconieke nuance dat hij het 'verzekers' niet eens zal doorhebben als er 'etwat' te redden valt. En dan: 'Ik kanne nie batteren lik Bruce Lee; ik valle verschjen lik muesli.' Voor niet-Izegemnaars: 'Ik kan niet vechten als Bruce Lee, ik val uiteen als muesli.'

We halen er graag Gerrit Komrij bij, die net als andere dichters in de wereld al opmerkte dat de rappers de echte poëten van vandaag zijn. Buyse jongleert met rijmschema's, de maat van de zinnen (de flow). Hij gebruikt de kleurrijkste woorden, stapelt soms een salvo eindrijmen op alsof hij Indiana Jones is en raast in 'De busn van Borneo' zo snel door de beelden dat zelfs Izegemnaars de tel zullen kwijtraken. Het klinkt fantastisch.

Maar wie zal Buyse verstaan?

Daar heeft de rapper natuurlijk zelf het antwoord op. We geven het meteen in vertaling: 'Je moet niet zeggen tegen mij: geen mens die je zal verstaan. Dat is nu net hetgeen wat ik niet wil horen. Het is niet in het Engels, maar waarom zou je je daaraan storen?'

Natuurlijk, het aantal Vlamingen dat alle raps van Snoop Dogg verstaat, of van de Jamaicaanse toasters, zal ook niet al te hoog liggen. Maar Buyse horen zonder te weten waarover hij het heeft, dat lijkt ons zoiets als naar een film kijken met het geluid af. Het is verlies.

Het is een oude discussie die deze frisse nieuwe plaat nog maar eens in de verf zet. Waar gaat het heen met dat Nederlands?

Geen twijfel mogelijk. Serge Buyse kan dit vakmanschap niet volbrengen in een algemeen verstaanbare omgangstaal en als hij het wel deed, zou hij geweldig veel verliezen. Op dezelfde manier zou Hans Mortelmans, die zopas zijn derde album Parima uitbracht, veel verliezen als hij niet in het Antwaarps van Wannes Van de Velde zong.

En vermits Axl Peleman volgende week al zijn nieuwe cd Volksliekes voorstelt, mocht Oost-Vlaanderen toch ook niet achterblijven. Wouter Berlaen uit Zulte heeft deze week zijn eerste album uitgebracht. Het heet Van ui voeurt. Je kunt er donder op zeggen dat er lang is nagedacht om die typisch Oost-Vlaamse 'voort' zo fonetisch mogelijk vorm te geven.

Vanzelfsprekend zijn dit artistieke producten die op geen enkele manier suggereren dat de artiesten in kwestie in de gewone omgang geen algemeen Nederlands spreken of dat althans kunnen. Maar ze zetten mee een trend die steeds verder af staat van de droom van een eenheidstaal die we in de jaren zeventig en bloc koesterden, en op basis waarvan we onze noorderburen véél beter kenden dan vandaag.

Je zou denken dat mensen zich ergeren aan het fel toegenomen gebruik van tussentalen in tv-series als De Ronde ('tè toch nie waar é'), of aan de ondertitels die Rundskop in de bioscopen nodig heeft. Maar nee, je hoort meer geërgerde commentaren over de onnatuurlijke taal die de personages in Noordzee, Texas spreken. Welke onnatuurlijke taal? O juist, dat Standaardnederlands.

Er is zelfs een hypercorrecte houding ten aanzien van het dialect gegroeid. Antwerps dialect in een serie die zich in Kortrijk afspeelt, dat kan toch niet!

Op zijn plaat rapt Buyse onder meer over Pietje Den Dood. Dat roept herinneringen op aan de Hollandse prof P.C. Paardekoper, die ons in 1980 absoluut 'Magere Hein' wilde leren zeggen. Het ziet ernaar uit dat de goeie man en zijn seventies-idealen de strijd verloren hebben.

vpb

ONZE TAAL

dS

De Standaard* - 28 Mar. 2011

Pagina 39

* De Standaard/Antwerpen, De Standaard/Limburg, De Standaard/Oost-Vlaanderen, De Standaard/Vlaams-Brabant/Brussel, De Standaard/West-Vlaanderen

Met welk recht eisen wij dat anderstaligen in Antwerpen Antwerps, in Gent Gents, in Brugge Brugs leren? In een stuk, getiteld 'Aan de haal met onze taal' (DS 26 maart), gewijd aan een paar dorpingen die met hun dicht- en zangkunst alleen de eigen parochie willen bereiken en dus ...

Met welk recht

eisen wij dat anderstaligen

in Antwerpen Antwerps, in Gent Gents, in Brugge Brugs leren?

In een stuk, getiteld 'Aan de haal met onze taal' (DS 26 maart), gewijd aan een paar dorpingen die met hun dicht- en zangkunst alleen de eigen parochie willen bereiken en dus uitsluitend hun eigen dialect hanteren, haalt redacteur Peter Vantghem nog eens uit naar wijlen professor P.C. Paardekoper 'die ons in 1980 absoluut Magere Hein wilde leren zeggen' en niet 'Pietje De Dood'. Omdat het Standaardnederlands in tv-series tegenwoordig als 'onnatuurlijk' wordt gekwalificeerd concludeert Vantghem dat het ernaar uitziet dat 'de goeie man (Paardekoper dus) en zijn seventies-idealen de strijd verloren hebben'.

Zou het? Ik citeer met grote wellust een zin uit dezelfde krant, Walter Van den Broek over internetfora: 'Open riolen zijn het, die forums, gigantische kotszakken waar het schorremorrie, het falderappes, het geteisem, het rapalje, het tuig van de richel, het gebroed, het gespuis, het uitschot, het uitvaagsel, het gajes, het rapaille, het schorem, de heffe des volks kortom, krijsend met zijn eigen uitwerpselen gooit, naar elke échte mening.' Is dit onnatuurlijk Standaardnederlands, of toont zich hier een grootmeester van de taal, die als een schermkampioen met superieure zwier zijn floret in de weke delen van het monster plant? In de handen van een kunstenaar is het Nederlands een zoetgevooid instrument waarvan de klanken iedereen kunnen bekoren die oren heeft om te horen en ogen om te lezen, wat ook het dialect weze dat tijdens de conceptie werd gesproken.

Als de Izegemse rapper Serge Buyse, zoals in het artikel staat niet kan wat hij nu doet in een algemeen verstaanbare omgangstaal, zijn er maar twee verklaringen mogelijk: of die Buyse heeft geen talent, of hij heeft nooit echt Nederlands geleerd. Ik gok op de tweede mogelijkheid want in West-Vlaanderen (net zoals in Antwerpen) spreken vrijwel alle leerkrachten, ook in de klas, alleen maar hun eigen dialect. Ook Walter Van den Broeck erkent dit: dat wij, Vlamingen, na al die eeuwen nog steeds geen eenheidstaal hebben noemt hij het 'polyfone bewijs' van het feit dat we een samenraapsel van gemeenten en steden zijn en blijven.

Het lijkt dus te kloppen: de pogingen, niet alleen van Paardekoper, maar - vooral - ook van Joos Florquin, Marc Galle, de ABN-kernen en zo vele anderen om de dialectsprekers een algemene ('beschaafde') omgangstaal aan te leren, zijn mislukt.

Die vaststelling is in hoge mate politiek. Het verhaal van Bart De Wever over de Vlaamse identiteit, die zou berusten op een eenheid van taal, verdwijnt hierdoor naar het rijk der fabelen. Meer nog: de taaleisen die 'Vlaanderen' aan inwijkelingen uit andere gewesten stelt, kunnen nooit worden hard gemaakt. Professor Etienne Vermeersch, die vaak de eerste helft van de twintigste eeuw verwacht met die van de 21ste, verwijst steevast naar de minachting die sommige Franstalige Belgen hebben tegenover het Nederlands en naar hun daaruit voortvloeiende onwil om onze taal te leren. Hij vergist zich. Die minachting heeft niets te maken met het

Nederlands maar alles met het koeterwaals dat door de meeste Vlamingen en hun rappers wordt gesproken. Ze noemen het 'flamand'. Is die minachting terecht? Neen, uiteraard niet. Maar met welk recht eisen wij dat Franstaligen en alloctonen in Antwerpen Antwerps, in Gent Gents, in Brugge Brugs moeten leren? Hoe vaak gebeurt het dat anderstaligen, die een cursus keurig Nederlands hebben gevolgd, onbegrijpend worden aangestaard door Vlamingen, die zelf geen Nederlands kennen? En dat ze, zoals in Brugge gebeurd is, opnieuw naar de klas moeten, dit keer om het lokale dialect aan te leren?

Als de minister van Onderwijs, Pascal Smet, écht met het onderwijs begaan is dan moet hij het taalonderwijs in alle afdelingen tot topprioriteit uitroepen. De toekomstige generaties moeten feilloos minstens drie talen beheersen: Nederlands, Frans en Engels. In die volgorde. Wat alloctonen kunnen, moet ook voor ons mogelijk zijn. Meneer Smet, begin in hemelsnaam met het Nederlands. Stel Peter Vantighem in het ongelijk.

wwO

Eenheidstaal is niet dood

dS

De Standaard* - 30 Mar. 2011

Pagina 61

* De Standaard/Antwerpen, De Standaard/Limburg, De Standaard/Oost-Vlaanderen, De Standaard/Vlaams-Brabant/Brussel, De Standaard/West-Vlaanderen

Is het goed of slecht wanneer Vlaamse artiesten rappen of zingen in hun dialect? Volgens LUDO PERMENTIER moeten we ons over die vraag weinig zorgen maken.

Dialect kun je spreken met andere mensen die dat dialect begrijpen

'Liefst vier cd's zijn er zopas verschenen in een dialect.' Zo begint de bespreking van het solodebuut van de Izegemse rapper Serge Buyse (DS 26 maart). In de laatste alinea wordt geconstateerd dat de droom van een algemene eenheidstaal dood is. Om van de eerste naar die laatste alinea te stappen, moet je over wankele denkbeelden.

Denkbeeld 1: meer dialect, betekent minder standaardtaal.

Dat idee stamt uit de jaren vijftig en zestig, maar toen was de taalsituatie in Vlaanderen heel anders dan vandaag. De overgrote meerderheid van de bevolking sprak alleen dialect. Om die mensen te overtuigen om ABN te leren, werd het beeld opgeroepen van het 'onbehouden' dialect en de 'beschaafde' standaardtaal. Dat concept is intussen volkomen achterhaald.

Het Nederlands heeft, zoals andere talen, verschillende registers en variëteiten. De standaardtaal is daar één van, naast bijvoorbeeld dialecten, vaktalen, jongerentaal, straattaal en tussentaal. Die variëteiten hebben hun eigen functie. Dialect kun je spreken met andere mensen die dat dialect begrijpen. Maar met mensen uit een andere streek, moet je al grijpen naar tussentaal. Buitenlanders verwachten terecht dat je standaardtaal gebruikt en dat is ook de taal van het onderwijs, de media en het openbare leven.

De standaardtaal wordt alleen bedreigd als ze functies verliest aan een van de andere variëteiten. Bijvoorbeeld als professoren tussentaal gaan spreken in de les. Of Engels. Als in praatprogramma's op televisie of radio meer tussentaal wordt gesproken, is dat inderdaad slecht voor de standaardtaal. Maar dialectzangers zijn er altijd geweest, en ze hebben nooit iemand ervan weerhouden om ook platen te kopen van Clouseau, De Mens, Bart Peeters en zovele anderen.

Denkbeeld 2: rappers in het dialect zijn een trendbreuk.

Wat rappers doen, is een eigen register opzoeken, en als ze dat zelf opbouwen, kun je spreken van woordkunst. Dat is ze trouwens al vaak voorgedaan. Er is niets mis met rappen in het West-Vlaams, maar het is fout te denken dat je voor rap het West-Vlaams of een ander dialect nodig hebt. Nederlandse rappers zoals Ali B bewijzen dat je creatief kunt zijn in een Nederlands dat gelardeerd is met alloctone woorden en uitdrukkingen.

Wellicht was de eerste rap-auteur in het Nederlands Paul van Ostaijen (1896-1926). Zijn werk heeft het Nederlands zeker geen kwaad gedaan.

Denkbeeld 3: regionale verschillen maken de standaardtaal kapot.

Het idee dat je aan teksten niet mag merken dat de auteur een Vlaming is, is achterhaald. En nog meer als men het heeft over de uitspraak. Woordenboeken en taaladviseurs gebruiken het begrip 'Belgisch-Nederlandse standaardtaal'. Het grote voordeel daarvan is, dat Vlamingen minder een taal opgedrongen wordt dan twintig jaar geleden, toen de slogan nog was dat de norm in het Noorden lag. Het Nederlands is aan het evolueren van een monocentrische taal naar een pluricentrische. Het gaat daarmee meer lijken op het Engels, dat bijvoorbeeld een 'spraakmakende gemeente' heeft in Engeland, de Verenigde Staten en Australië.

Denkbeeld 4: in televisiedrama heeft alleen tussentaal nog succes.

Wie goed luistert naar De Ronde, hoort daar vrijwel het gehele gamma. Van media-Nederlands (Michel Wuyts) en preekstoel-Nederlands (Rik Abeloos), over tussentaal (Reddy en Simone) tot dialect (Dieter De Leus). Sommige acteurs (Marc Six, gespeeld door Luckas Van den Eynde) passen zelfs hun register aan hun tegenspelers of aan de situatie aan. Vakwerk!

Merkwaardig dat in de bespreking van Buyse een zinnetje uit De Ronde wordt gegeven als voorbeeld van tussentaal. 'Tè toch nie waar é', zoals uitgesproken door Dieter, is geen tussentaal, maar dialect. En de scènes tussen hem en Lasse tonen nu net de communicatieve beperkingen van het dialect aan en de spanningen die daardoor ontstaan.

Denkbeeld 5: in een feuilleton waar dialect gesproken wordt, ben je hypercorrect als je zeurt over Antwerps in een West-Vlaamse context.

Hét grote argument voor televisiedrama in tussentaal of in dialect, is het realisme. Een schijnargument voor wie weleens een stuk van Shakespeare heeft gelezen of gezien, maar we kunnen erin komen dat mensen die in verzen praten het grote publiek van vandaag minder zullen aanspreken. Maar als je dan toch realistisch wilt zijn, moet een Kortrijkzaan ook Kortrijks spreken. Wie heeft zich niet geërgerd aan wat oudere films die in coproductie met Nederland werden gemaakt en waar binnen een gezin de helft een Vlaamse en de andere helft een Nederlandse tongval had?

Denkbeeld 6: het Standaardnederlands gaat erop achteruit, want er gebeuren interessantere dingen in het dialect.

Wie oude opnames van radio- of televisieprogramma's bekijkt of beluistert, en wie oude kranten leest, kan er niet onderuit: het Nederlands in Vlaanderen is vandaag een stuk minder krampachtig, is expressiever en heeft gewonnen aan naturel. Dat is één. Twee is dat veel meer mensen de standaardtaal beheersen dan vijftig jaar geleden. Dat ze dat minder volgens het boekje doen dan destijds, is een effect van de democratisering van de standaardtaal. En drie: kijk naar Vlamingen die het mooie weer maken in Nederlandse media en theaterhuizen en je ziet dat het respect voor Belgische taalgebruikers aanzienlijk gestegen is in Nederland. Nu ook nog bij Vlaamse journalisten.

LUDO PERMENTIER

Wie? Medewerker bij de Nederlandse Taalunie en de UGent.

Wat? Dat artiesten hun dialect gebruiken, betekent niet dat de standaardtaal in onbruik raakt.

Waarom? Taalregisters bestaan naast elkaar, niet ten koste van elkaar.

N-VA wil Vlaamsere VRT

De Standaard* - 07 Apr. 2011

Pagina 22

* De Standaard/Antwerpen, De Standaard/Limburg, De Standaard/Oost-Vlaanderen, De Standaard/Vlaams-Brabant/Brussel, De Standaard/West-Vlaanderen

De N-VA wil een VRT die zijn rol als Vlaamse cultuurdrager voluit speelt: meer Vlaamse muziek op de radio en minder dialecten op tv.

'Dat tussentaaltje dat we horen oprukken, dat is nergens goed voor. Ik merk ook dat veel mensen het niet begrijpen'

Van onze redacteur

Dominique Deckmyn

Brussel

Vóór het zomerreces moet de VRT een nieuwe beheersovereenkomst voor vijf jaar krijgen. Over wat daarin moet staan, is de jongste maanden al een hartig woordje gesproken. Daarbij heeft de N-VA zich wat afzijdig gehouden. Maandag raakte het partijbestuur het eens over een tekst met prioriteiten.

'Voor ons heeft de VRT een belangrijke gemeenschapsvormende rol', zegt Vlaams parlements lid Wilfried Vandaele, woordvoerder van de N-VA op het vlak van media. Dat wil zeggen dat de publieke zender de Nederlandse taal en Vlaamse cultuur moet uitdragen in binnen- en buitenland, en bijvoorbeeld ook naar zich inburgerende allochtonen. 'Dat heeft zelfs economisch belang', zegt Vandaele.

De VRT moet voor de N-VA wel een brede publieke zender blijven en geen culturele nichezender worden, al ligt er volgens de partij momenteel toch iets te veel klemtoon op ontspanning, naast de andere kerntaken van informatie en educatie.

Meer Vlaams op de radio

De aflopende beheersovereenkomst voorzag dat één radiozender (Radio 2) een uitgesproken Vlaams muziekprofiel zou hebben en dat, over alle zenders heen, 20 procent van het aanbod uit Vlaamse producties zou bestaan. N-VA pleit om dat op te trekken tot 25 procent Vlaamse producties op alle zenders samen en tot 30 procent Nederlandstalige muziek op Radio 2 (nu is dat 25 procent) en 15 procent Nederlandstalige muziek op Radio 1 (nu 10 procent). Daarbij moet er aandacht zijn voor alle genres, cultuur met grote en met kleine c.

N-VA wil bovendien dat dit gewaarborgde aanbod wekelijks wordt gemeten en dat de Nederlandstalige producties niet in de nachtelijke uitzendingen worden gepropt. 'Wij zijn in principe niet zo voor quota, maar als er érgens streefcijfers mogen worden vastgelegd, dan bij de openbare omroep', zegt Vandaele.

Minder dialect op tv

De VRT moet, aldus de N-VA-tekst, 'een helder standaardnederlands gebruiken en propageren, ook in het fictie-aanbod'. Vandaele: 'Dialecten hebben hun plaats, en bijvoorbeeld in de reeks De Ronde kan het functioneel zijn. Maar dat tussentaaltje dat we horen oprukken, dat is nergens goed voor en ik merk ook dat veel mensen het niet begrijpen.' Algemeen Nederlands kan onze programma's ook beter verkoopbaar maken in Nederland, zegt Vandaele, die een lang verleden heeft in de Vlaams-Nederlandse culturele samenwerking, onder meer als algemeen secretaris van de Commissie voor het Cultureel Verdrag Vlaanderen-Nederland. En voor inburgerende migranten kan algemeen Nederlands op de VRT voor houvast zorgen, zegt hij. De N-VA ziet

trouwens de Nederlandse openbare omroep als bevoorrechte partner voor de VRT. De samenwerking kan nog worden uitgebreid en Nederland is daar vragende partij voor, zegt Vandaele.

Geen extra geld

Op dit ogenblik is er geen ruimte om de dotatie van de VRT te verhogen, zegt de N-VA. De VRT krijgt nu ongeveer 290 miljoen per jaar van de overheid. Dat bedrag mag groeien met de gezondheidsindex. Daarnaast haalt de zender ongeveer een derde van zijn middelen uit andere bronnen, zo mag hij 55,9 miljoen per jaar binnenhalen uit reclame op radio en sponsoring op tv. Haalt de VRT dat bedrag niet, dan past de Vlaamse overheid bij via de zogenoemde 'knipperlichtprocedure'. Die procedure mag blijven van de N-VA, maar zou niet meer volautomatisch worden toegepast. En de N-VA wil dat eerst een realistische inschatting wordt gemaakt van de verwachte reclame-inkomsten, die door een extern bureau wordt geverifieerd. Een onrealistisch hoge inschatting, zoals voormalig VRT-baas Tony Mary maakte, dat mag niet meer.

Hoewel de N-VA geen hogere dotatie wil, erkent de partij wel dat de Vlaamse overheid het gat in het VRT-pensioenfonds zal moeten bijpassen, via een eenmalige operatie.

Geen derde net

De N-VA is tegen een derde VRT-kanaal, maar maakt er geen breekpunt van. De partij is 'vandaag niet overtuigd van de meerwaarde', klinkt het. Vooral de ambitieuze plannen rond het ombouwen van Canvas tot een soort nieuwszender, wekken bij N-VA wantrouwen over het kostenplaatje. 'Het is ook een slecht signaal, wanneer iedereen moet besparen.'

De N-VA vindt dan weer niet dat de VRT MNM moet afstoten - een idee van Carl Decaluwé (CD&V). Hoewel de luistercijfers tegenvallen, claimt de VRT nu met MNM een grote groep jongeren te bereiken, onder wie ook allochtone jongeren die met geen andere VRT-zender worden bereikt. De N-VA heeft hier oren naar.

Meer aandacht voor toegankelijkheid

Het aantal ondertitelde programma's moet worden opgetrokken tot 100 procent. De NV-A zou ook graag zien dat sommige programma's via de rode knop kunnen worden voorzien van simultaanvertaling in gebarentaal.

Geen belangenvermenging

Journalisten mogen niet cumuleren met andere activiteiten. En ze moeten opletten dat ze geen schijn van partijdigheid creëren. 'Nee, dat gaat niet over de baard van Koen Fillet', zegt Vandaele.

N-VA doelt wel op de blogs van journalisten op de VRT-websites.

VRT mag in nieuwe media

De VRT moet actief kunnen zijn op het internet, zegt de N-VA. En het moet de zender ook vrij staan om activiteiten te starten op nieuwe media die opduiken. 'De media evolueren zo snel, de VRT moet ruimte krijgen', zegt Vandaele.

Plan

De Standaard* - 09 Mei 2011

Pagina 36

* De Standaard/Antwerpen, De Standaard/Limburg, De Standaard/Oost-Vlaanderen, De Standaard/Vlaams-Brabant/Brussel, De Standaard/West-Vlaanderen

Jarenlang heeft Van Dale mooie Vlaamse uitdrukkingen zoals ...

Jarenlang heeft Van Dale mooie Vlaamse uitdrukkingen zoals warm en koud blazen miskend

'Ze moeten maar hun plan trekken.' (Koning Albert II)

Wijlen Eugène Berode zou er de vloer mee hebben aangeveegd, ook al zijn het de woorden van onze vorst. Zijn plan trekken, dat noemde de taaladviseur steenkolennederlands. Maar Berode is vorige week begraven en de taal is niet stil blijven staan sinds hij zijn taalstukjes schreef in deze krant. Vooral onze houding tegenover taal is veranderd.

Berode was een kritisch volgeling van de dikke Van Dale. Als het woordenboek iets een gallicisme noemde, dan wilde Berode er niet van horen. Al was hij, zoals gezegd, kritisch. Het woordenboek kon het nooit winnen van zijn eigen taalervaring en aanvoelen.

Terecht. Jarenlang heeft ons meest gezaghebbende woordenboek mooie Vlaamse uitdrukkingen miskend. Warm en koud blazen, groen lachen, er het noorden bij verliezen, het kwam er gewoon niet in voor. Dat is dus 'verboden' zeiden sommige taaladviseurs, hoewel het nooit de bedoeling van de woordenboekmakers was, wat dan ook te verbieden.

Maar het duurde bijvoorbeeld tot de editie van 1924 voor Van Dale voor de eerste keer melding maakte van de uitdrukking zijn plan trekken. Hij bestempelde ze meteen als Zuid-Nederlands. Later kwam het labeltje 'gew.', in de plaats, wat je moest lezen als 'gewestelijk' en begrijpen als 'dialect'. Zuid-Nederlands en dialect, dat was natuurlijk hetzelfde. Zie je wel, zeiden de taaladviseurs, dat je dat niet mag gebruiken!

In de laatste editie van de dikke Van Dale is zijn plan trekken ineens niet meer gewestelijk, maar 'algemeen Belgisch-Nederlands'. Dat betekent: ook Vlamingen die hun taal verzorgen, maken dikwijls gebruik van deze uitdrukking. Je hoort ze zelden of nooit in Nederland, maar in het Standaardnederlands van Vlamingen is het heel gewoon. Net zoals de andere uitdrukkingen die ik noemde.

Andere woordenboeken, bijvoorbeeld het nieuwe Handwoordenboek Nederlands van Prisma, zijn nog toleranter. Zijn plan trekken krijgt daar helemaal geen labeltje meer, maar we hebben hier dan ook het eerste woordenboek dat een serieuze poging doet om het Belgische Nederlands op dezelfde voet te behandelen als het Nederlandse.

Zijn plan trekken, noemden ze dat vroeger geen gallicisme, vraagt u nu. Komt dat niet van het Franse *tirer son plan*? Gek dat u dat vraagt. Want als ik dit stukje in het Frans had geschreven en in *Le Figaro* of zo had gepubliceerd, dan zou u zeggen: *tirer son plan*, is dat geen *neerlandisme*? De uitdrukking komt namelijk niet voor in het Frans van Frankrijk. Wel in de Belgische variëteit.

Ziet u de clou van dit stukje al aankomen? Zijn plan trekken/*tirer son plan* is niet alleen een wezenskenmerk van de Belg, het is ook taalkundig zo Belgisch als *Manneke Pis*. Verwondert het u dat onze vorst zich aan die plantrekkers vastklampt?

Ludo Permentier is verbonden aan de UGent en aan de Nederlandse Taalunie. Woorden weten alles verschijnt wekelijks op maandag. Reacties:

ludo.permentier@standaard.be

Monster

dS

De Standaard - 12 Sep. 2011

Pagina 25

* De Standaard/Antwerpen, De Standaard/Limburg, De Standaard/Oost-Vlaanderen, De Standaard/Vlaams-Brabant/Brussel, De Standaard/West-Vlaanderen

'Katrien ontkende niets. Ze zweeg.' (Het goddelijke monster, p. 97) Een van mijn lezers rekent erop dat ik het dialect in Het goddelijke monster ten strengste zal veroordelen. Want het is een schande, schrijft hij. 'Ik wil alleen de standaardtaal horen op radio en tv.' Ik ben niet graag een ...

'Katrien ontkende niets. Ze zweeg.' (Het goddelijke monster, p. 97)

Een van mijn lezers rekent erop dat ik het dialect in Het goddelijke monster ten strengste zal veroordelen. Want het is een schande, schrijft hij. 'Ik wil alleen de standaardtaal horen op radio en tv.'

Ik ben niet graag een vliegenmepper in de handen van een ander. En er is al zoveel gezegd en geschreven over het nep-West-Vlaams dat de acteurs spreken in de 'prestigieuze serie'. Wat kan ik daar nog aan toevoegen?

Om te beginnen dat ik het prachtige televisie vind. Er zit vaart in, de ironie van Lanoye is subtiel vertaald in beelden en in de toon van de commentaarstem, het camerawerk en de belichting zijn superieur, het verhaal is meeslepend. En de acteurs? Die heb ik niet gezien. Ik zag personages.

Maar ja, dat rammelende dialect.

Ik heb er het boek even bij gehaald en daar is geen woord West-Vlaams in te vinden. Zelfs de scheldpartij waarmee ook de serie opent, verloopt in keurig jij-jou-Nederlands: 'Dat je vóór mij enkel koeien kende, schat, zal niemand tegenspreken. (.) Maar sta me toe te betwijfelen dat ze met veel waren, die oude koeien van jou.' Dat wordt op het scherm: 'Ik wete dat ji vor mi e poor hi mehemakt, mo da son ton toh ouwe koein hewest sin'. Daar zijn dan, ten behoeve van de meerderheid van de kijkers, deze onderschriften bij geplaatst: 'Zoetje, je hebt er vóór mij een paar meegemaakt, maar dat zullen dan toch wel oude koeien geweest zijn.'

Als ik het goed begrijp was het de makers om realisme en sfeerschepping te doen. De taal van Lanoye, alom geprezen omdat hij de ziel van zijn personages in hun stem legt, was niet goed genoeg. West-Vlaamse opgeklommen keuterboeren (zo worden ze in de eerste seconden genoemd) spreken geen Standaardnederlands. Maar wie hun dialect niet verstaat, is veroordeeld om de onderschriften te lezen. En die zijn. in het ABN. Waarom dan die omweg?

Dat echte Kortrijkzananen niet tevreden zijn met het resultaat, kan ik best begrijpen. Om te beginnen hebben de dialoogschrijvers veel kansen laten liggen. Het West-Vlaams is een prachtige taal (zoals andere authentieke dialecten), maar die pracht zit niet in de eerste plaats in de uitspraak, wel in de rijkdom van woorden en uitdrukkingen. Daar wordt in de tv-serie bitter weinig mee gedaan. In feite horen we gewoon Nederlands, uitgesproken met een West-Vlaamse tongval. Of beter: uitgesproken door iemand die een West-Vlaming na-aapt. De acteurs brengen het er niet slecht vanaf, moet ik als niet-West-Vlaming zeggen. Maar elke acteur moet toch weten dat niets zo moeilijk is als praten in de moedertaal van een ander.

Het dialect heeft voor veel mensen een nestwarmte die het later geleerde Standaardnederlands niet heeft en nooit zal krijgen. Als in dat nest een monster van een koekoek zijn ei komt leggen, dan kun je hommeles verwachten.

Ludo Permentier is verbonden aan de UGent en aan de Nederlandse Taalunie. 'Woorden weten alles' verschijnt wekelijks op maandag. Reacties: ludo.permentier@standaard.be

Standaardtaal blijft de norm

dS

De Standaard* - 24 Sep. 2011

Pagina 45

* De Standaard/Antwerpen, De Standaard/Limburg, De Standaard/Oost-Vlaanderen, De Standaard/Vlaams-Brabant/Brussel, De Standaard/West-Vlaanderen

De Vlaamse Academie voor Taal- en Letterkunde viert dit weekeinde haar 125ste verjaardag. Bij die gelegenheid breekt ze een lans voor goed taalgebruik.

De taalsituatie in Vlaanderen is complex en gecompliceerd.

De meeste Vlamingen spreken anno 2011 dialect, tussentaal en/of standaardtaal.

Daar is op zich niets fout mee. Variëteiten en registers bestaan nu eenmaal. Ze verrijken onze taal. Binnen andere talen, grote en kleine, treffen we vergelijkbare verschillen aan.

Toch is het de overtuiging van de Academie dat anno 2011 in Vlaanderen één variëteit van het Nederlands steun kan gebruiken: die van de standaardtaal.

Die standaardtaal kan niet altijd meer rekenen op de steun en de zorg van de spraakmakende groepen die de verantwoordelijkheid hebben haar in de openbare ruimte uit te dragen.

Op het einde van de negentiende eeuw koos de Vlaamse beweging voor de standaardtaal zoals die in Nederland werd gesproken en geschreven. Ze had weinig andere keuze dan juist deze variëteit tegenover het dominante Frans naar voren te schuiven en te handhaven.

Pas in de jaren 1930 kwam met de radio en de vernederlandsing van het onderwijs in Vlaanderen de standaardisering echt op gang.

Alle Vlamingen hebben de laatste eeuw Nederlands geleerd als een taal die tegelijk ervaren werd als min of meer bekend en als min of meer vreemd.

Tot de jaren 1980 ongeveer was er consensus over de richting die de Vlaamse taalgemeenschap moest uitgaan: die van de standaardtaal, het Nederlands.

Nu is die consensus afgebrokkeld. De tolerantie tegenover andere variëteiten dan de standaardtaal is toegenomen.

Het uitzonderlijke van de taalsituatie in Vlaanderen bestaat er juist in dat die tolerantie sterker wordt in een omgeving van zwakke standaardisering. Het is immers pas sinds een tachtigtal jaar, een drietal generaties, dat de Vlamingen Standaardnederlands aan het verwerven zijn.

We vragen daarom aandacht voor de standaardtaal - het Nederlands zoals dat in België wordt gesproken en geschreven - en voor de meer formele registers, die hun rechtmatige plaats in de openbare ruimte moeten blijven behouden. De overheid, het onderwijs en de media spelen hierin een cruciale rol.

We geloven dat men een norm kan voorhouden zonder taalgebruikers te frustreren of kleineren. Meer nog, ze gelooft dat het voorhouden van een norm juist emanciperend kan werken. Dat geldt niet alleen voor Nederlandstaligen. Ook anderstaligen, onder wie onze Franstalige landgenoten, en nieuwkomers, aan wie we terecht vragen onze taal te leren, zijn gebaat bij een duidelijke norm.

Meer tongval is oké op de VRT

dS

Bijlage "DS2", - 26 Okt. 2011

Pagina 3

Het nieuws blijft een heilig huisje, maar radiopresentatoren hoeven van de VRT niet angstvallig hun tongval weg te steken.

De VRT wil meer schakeringen van de standaardtaal laten horen. Dat is tenminste het voorstel van de werkgroep Taal van de openbare omroep. Het vernieuwde taalbeleid van de VRT moet zo meer aansluiten bij de taalprincipes die andere Europese omroepen hanteren. Zo hoeven nieuwsankers op de Britse BBC hun accent niet weg te stoppen. 'Voor nieuwsuitzendingen houden wij sowieso vast aan een accentloze standaardtaal', zegt VRT-taaladviseur Ruud Hendrickx. 'Maar radiopresentatoren mogen best meer variatie in hun Standaardnederlands laten horen. Denk maar aan Tomas De Soete, die zelf niet wegsteekt dat hij op Studio Brussel met een licht Oost-Vlaamse tongval presenteert.'

Dialect moet kunnen

Het voorstel moet uitmonden in een nieuw taalcharter, dat zal worden voorgelegd aan de directie van de VRT. De stuurgroep Taal van de openbare omroep voelt zich gesteund door een peiling onder 1468 Vlaamse mediagebruikers vanaf veertien jaar. Daaruit bleek dat de Vlaamse kijker vindt dat dialect of een accent in tv-programma's moet kunnen. Bij een nieuwsuitzending zou 46 procent van de kijkers zich storen aan het gebruik van dialect door een nieuwsanker, 27 procent aan een lichte tongval.

(cdl)

Tongval

De Standaard* - 05 Dec. 2011

Pagina 26

* De Standaard/Antwerpen, De Standaard/Limburg, De Standaard/Oost-Vlaanderen, De Standaard/Vlaams-Brabant/Brussel, De Standaard/West-Vlaanderen

'Het is bedroevend dat deskundige taalraadsmensen zoals professor Parmentier nog krampachtige pogingen doen om het Nederlands in Vlaanderen op peil te houden.' (lezersbrief Knack, 2 dec.)

Dat is schrikken! Mijn naam in Knack, verbasterd en achter een academische titel die ik niet heb. Er worden mij kwaliteiten toegeschreven die ik niet ambieer en een tragische heroïek die niet de mijne is. Diezelfde dag ontstaat op Facebook een kettingreactie van verwensingen aan het adres van die briefschrijver. Een man die mij eer wilde bewijzen. Ik weet niet hoe ik moet kijken.

Het gaat om het voornemen van de VRT om minder streng te zijn voor de uitspraak van presentatoren. Die moeten bij hun sollicitatie een stemproef afleggen, want je mag nooit horen waar ze vandaan komen. Op de radio en de televisie kun je daardoor leren hoe afgeborsteld Nederlands klinkt. Niet dat we ook thuis zo moeten spreken, maar het is fijn als je kunt afstemmen op de standaard. Daar heet het de standaardtaal voor.

Maar als u zich afvraagt waarom we met een 'witte' openbare omroep zitten, terwijl je toch allochtonen tegenkomt in elk postkantoor, elk ziekenhuis en elke school, dan moet u de verklaring zoeken bij die stemproef. Iemand met Marokkaanse, Turkse of zelfs Nederlandse ouders blijft bijna zijn leven lang Appellation d'Origine Contrôlée. Vaak is het accent van die mensen niet onaangenaam om naar te luisteren. Herinner u de Surinaamse Alida Neslo (De boomhut). Maar dura lex, sed lex op de Reyerslaan. Als ze geen herkenbare Gentenaar toelaten tot de nieuwsstudio, dan ook geen zoon of dochter van een Congolees.

Om daar wat aan te doen, gaat de VRT zich minder streng opstellen voor alle presentatoren met een tongval die hun herkomst verradt. Meteen sluit ze zich aan bij buitenlandse omroepen, waar men vindt dat een eigen accent een presentator herkenbaar, aantrekkelijk en zelfs geloofwaardig maakt. Goed. De taaladviseur van de VRT staat dus op hun Taaldag achter een kathedraal, en legt trots die vernieuwing uit. Pataat, zeg. De kranten schrijven dat de openbare omroep dialect gaat spreken. Lezers reageren dat de algehele verloederding toeslaat. Het Nederlands gaat om zeep en de schuld ligt bij de VRT. De taaladviseur moet overal brandjes blussen en het verschil uitleggen tussen een tongval en een dialect. Uiteindelijk verklaart de directie zelf publiekelijk haar geloof in het Standaardnederlands.

Was die verontwaardiging te begrijpen? Een beetje wel. Het Taalcharter wijst tussentaal als presentatietaal zonder meer van de hand. Maar terwijl men onder de zendmast zit te piekeren over de vraag of het erg is als je hoort waar Tim Pauwels geboren is, wordt er in zowat elk kookprogramma, elk spelletje, elk toeristisch programma en elke praatshow gekwetterd en gekakeld in je reinste tussentaal. Het taaltje dat we thuis ook spreken, eigenlijk.

Ludo Permentier

'Ey reulienk, mé je muule van lintjies!'

dS

De Standaard/Vlaams-Brabant/Brussel - 10 Mar. 2012

Pagina 52

Omdat het oude, sappige Brugse dialect verloren dreigt te gaan, hebben Hedwig Dacquin, Nico Blonrock en Jo Berten een boek geschreven over de Brugse volkstaal. 'Het Brugs is zeker niet dood', zeggen ze.

Van onze redacteur

Wie weet nog wat een reulienk is? Of wat er wordt bedoeld als iemand je zegt dat je het plafong van de mart an't schilderen bent? Het eerste is een 'deugniet', het tweede is 'nutteloos werk doen', maar in standaardnederlands klinkt dat niet half zo spits en grappig als in het Brugs. Om die wonderlijke uitdrukkingen en woorden uit de Brugse volkstaal vast te leggen, hebben journalisten Hedwig Dacquin en Nico Blonrock en stadsgids Jo Berten het boekje Brugs vo Begunneliengen (Brugs voor Beginners) geschreven.

'Er is vroeger wel al eens een groot Brugs woordenboek geschreven, maar dat vind je bijna nergens meer', zegt Dacquin. 'De opzet was dit keer helemaal anders: het moest een laagdrempelig boekje zijn, dat je snel even kan lezen en dat grappig en vlot is.'

Volgens de atlas van de 'Bedreigde Talen' die Unesco maakt, zijn 2.500 van de 6.000 talen in de wereld met uitsterven bedreigd. Het West-Vlaams (en dus het Brugs) staan erbij, maar met de status 'kwetsbaar', terwijl veel andere talen het label 'zeer erg bedreigd' mee krijgen.

'Ik zie het ook helemaal niet als een stervende taal', zegt JoBerten. 'Het is een àndere taal dan vroeger, dat klopt. Mijn grootmoeder zei 't is koekd toen ze wou zeggen dat het koud was, ik zeg 't iskoed. Het Brugs blijft evolueren. Er komen zelfs nieuwe woorden bij. Luidoardsfrietten bijvoorbeeld, voor diepvriesfrietten. En je moet die reikwijdte van dat echte Brugs ook niet overschatten. Er zullen misschien honderd typisch Brugse uitdrukkingen zijn, die hier alleen voorkomen. J'is tegen de Kruuspoorte gelopen bijvoorbeeld (Hij is tegen de Kruispoort gelopen, hij ligt op sterven, red.)'

'De grote meerderheid van de dialectwoorden hoor je echter ook in andere West-Vlaamse gemeenten. Dat is ook de kracht van het West-Vlaams en de reden waarom het dialect hier nog meer wordt gebruikt dan in andere provincies. Een Bruggeling kan zich in Kortrijk in zijn dialect verstaanbaar maken, en omgekeerd. In Oost-Vlaanderen heb je dat bijvoorbeeld niet.'

Liever 'stuutte' dan boterham

De interesse voor de volkstaal neemt ook weer enorm toe de laatste jaren. De lessen Brugs die het Brugse Centrum voor Volwassenenonderwijs vorig jaar organiseerde, waren berekend op een twintigtal deelnemers. 'Het zijn er uiteindelijk meer dan honderd geworden', zegt Nico Blonrock. 'De bedoeling was om allochtonen en anderstaligen te helpen om zich sneller te integreren. Wat heb je eraan als je het Nederlandse woord boterham leert, als iedereen hier stuutte zegt? Maar allochtonen hebben we hier bijna niet gezien: het waren vooral Bruggelingen die kwamen en die weer hun eigen dialect wilden leren kennen.'

Dat is ook de bedoeling van het boekje. 'Hopelijk nemen grootvaders en grootmoeders, moeders en vaders het vast om er eens met hun kinderen door te bladeren', zegt Dacquin. 'Als een paar mensen weer beginnen zeggen j'is ip z'n koane gevallen in plaats van op zijn gat of zijn achterste, dan is onze missie al deels geslaagd.'

Brugs vo Begunneliengen is te koop in de Brugse boekhandels en krantenwinkels en is uitgegeven bij Uitgeverij Zorro. Het kost 10euro.

Tom Le Bacq

'Het resterende stukje wordt steeds korter'

dS

De Standaard/Limburg - 17 Mar. 2012

Pagina 46

Zopas werd de radio- en tv-legende Jos Ghysen uitgeroepen tot ereburger van Hasselt. Hij is na monseigneur Paul Schruers, Willy Claes en Paul Meyers pas de vierde Hasselaar die deze eer te beurt viel.

Van onze medewerker

Op 1 mei wordt Jos Ghysen 86, maar hij heeft nog dezelfde verbale fluksheid als in zijn beste periode bij radio en televisie. Met een onnavolgbaar vertelvermogen en kurkdroge humor haalt hij herinneringen op aan zijn talloze ontmoetingen met gewone en ongewone mensen, aan gekke en vreemde voorvallen in Vlaanderen en aan de andere kant van de wereld. Eén heel straf voorbeeld: in Paraguay stond hij plots oog in oog met de beruchte nazidokter Josef Mengele, die naar Zuid-Amerika was gevlucht.

Hij is even keurig gekleed als toen hij nog werkte en vooral: hij vertoont geen spoor van gelatenheid en verzuring. Naar zijn zeggen geniet hij nog van elke dag, samen met zijn echtgenote Lu. 'Hout vasthouden, maar ik amuseer me en ik voel me goed', zegt hij terwijl zij koffie en koekjes op de salontafel zet. 'Alleen mijn ogen willen niet meer mee. Ik lees nog wel elke dag de krant, maar een boek is me te vermoeiend. Gelukkig heb ik nog genoeg andere bezigheden. Ik schrijf geregeld een stukje op mijn blog, ik ga elke dag de stad in, ik kijk televisie, ik houd me bezig met de kleinkinderen, we maken uitstapjes...'

Deed het u wat toen u werd uitgeroepen tot Hasselts ereburger?

'Ja, natuurlijk. Hasselt is misschien geen bijzondere stad, maar het is wel de stad waar ik al mijn hele leven woon en waaraan ik zoveel herinneringen heb. Ik word daar nog om de haverklap aan herinnerd, zoals enkele weken geleden. Ik kreeg een telefoontje van iemand uit Boom die een snoepwinkel opende en vroeg of hij de nieuwe zaak Bij Madame Vandeven mocht noemen. De man in kwestie had op mijn blog een verhaal gelezen over madammeke Vandeven en vond dat toepasselijk.'

'In mijn jeugd jaren kwam ik elke dag voorbij haar snoepwinkelje als ik naar het college ging. Het was een winkeltje van zeven keer niks, maar ze wist wel wat wij lekker vonden. Om maar wat te zeggen: roze en witte spekken, zoethoutstokken, geribbelde drop in rolletjes, hosties met zuur poeder. Op een dag dreigde een ramp. Een vriend had gehoord dat bij haar alles werd weggehaald. We liepen met vier tegelijk naar het winkeltje, maar gelukkig lag alle snoep er nog. Wisten wij veel dat met alles weghalen een ingrijpende gynaecologische operatie werd bedoeld.' (lacht)

Het is opmerkelijk dat u vaak verhalen schrijft over dingen die lange tijd geleden gebeurden.

'Over vandaag schrijf ik inderdaad nauwelijks. Ik beleef het grootste schrijfplezier aan iets waaraan ik plots terugdenk. Ik heb een nogal sterk gevoel voor nostalgie en wil graag herinneringen vasthouden, met dank aan mijn grootmoeder uit Tongeren. Zij woonde naast mijn ouders en kon ontzettend goed vertellen. Na haar dood schreef ik veel van haar verhalen op. Zo is mijn schrijfcarrière begonnen.'

Maar u werd vooral bekend als radiofiguur.

'Ja, maar die is met schrijven begonnen. Ik zat eerst in het college in Hasselt en ging daarna naar de normaalschool in Maasmechelen, waar ik als student tijdens de oorlogsjaren columns schreef voor Het Aankondigingsblad, de voorloper van Het Belang van Limburg. Bert Leysen, de eerste directeur van radio Limburg, las die stukken en vroeg of ik dat ook voor de radio wilde doen. Zo is het begonnen.'

U hebt altijd oog gehad voor een keurige taal. Uw oren moeten pijn doen als u de tussentaal van vandaag op tv hoort.

'De kwaliteit van de taal op televisie is inderdaad geweldig achteruitgegaan. Als je vroeger Da ga niet goe durfde te zeggen, lag je met je klikken en klakken buiten. Nu moet ik wel toegeven dat er in mijn vroege jaren vaak te academisch, te geaffecteerd werd gepraat. Dat ging ten koste van de spontaneïteit. Je mag trouwens niet alle hedendaagse mediafiguren over dezelfde kam scheren. Peter Van de Veire doet het met zijn nieuwe show prima. Ik kijk ook graag naar De Laatste Show, alleen al omdat daar vaak mensen te gast zijn die ik goed gekend heb.'

U bent bijna 86. Boezemt u dat soms geen schrik in?

'Het resterende stukje wordt steeds korter, ik beseft dat het niet meer zo lang kan duren. Daar heb ik spijt van, maar ik ben er niet obsessief mee bezig. Ik vraag me soms wel af hoe dat levenseinde gaat verlopen. Is er iets hierna? Het wordt ons verteld, maar ik weet het niet. Ik kan alleen zeggen dat ik heel content ben van alles wat ik heb mogen doen. Ik heb een hoerenchance gehad in mijn leven.'

www.josghysen.be

Rudi Smeets

We spreken allemaal wel eens tussentaal

dS

De Standaard* - 30 Aug. 2012

Pagina 10

* De Standaard/Antwerpen, De Standaard/Limburg, De Standaard/Oost-Vlaanderen, De Standaard/Vlaams-Brabant/Brussel, De Standaard/West-Vlaanderen

In alle scholen, ook door leerkrachten, wordt wel eens 'schoon Vlaams' of Verkavelingsvlaams gesproken. Dat is niet erg, zeggen Antwerpse taalkundigen. Echt niet?

Van onze redacteur VEERLE BEEL

BRUSSEL Er was een tijd dat dialecten zelfs op de speelplaats fel werden bestreden. Algemeen Beschaafd Nederlands moesten en zouden we leren. Later dook het 'Verkavelingsvlaams' op: een taalvariant die zich ergens tussen de dialecten en de standaardtaal in positioneerde. De term werd geïntroduceerd door de schrijver Geert Van Istendael en haalde de dikke Van Dale.

Ook vandaag heeft Van Istendael er geen goed woord voor over: 'Het is de taal van mensen die neerkijken op dialecten, en te lui zijn om goed Nederlands te leren. Het is de taal van de zelfgenoegzaamheid. En je kunt ze niet schrijven. Ze is dus niet bruikbaar in het onderwijs.'

Drie taalkundigen van de Universiteit Antwerpen bestrijden die visie. Ze publiceren vandaag het boek *De manke usurpator*. Over verkavelingsvlaams, dat de neerslag vormt van een eerdere studiedag over het onderwerp. 'Wij promoten de tussentaal niet. Wij stellen vast dat ze alomtegenwoordig is in Vlaanderen. Ook in het onderwijs', zegt Kevin Absillis.

'Leerkrachten doceren bijvoorbeeld in een taal die dicht aanleunt bij het Standaardnederlands, maar wijken daarvan af als ze andere lesvormen toepassen, of gebruiken de tussentaal om hun leerlingen bij de les te betrekken.'

Erg vinden de Antwerpse taalkundigen, onder wie Jürgen Jaspers en Sarah Van Hoof, dat niet: 'We moeten af van het idee dat Verkavelingsvlaams een gedrocht is dat de emancipatie van de burger in de weg staat. We moeten het de plaats geven die het toekomt: het is de informele spreektaal die heel veel Vlamingen dagelijks gebruiken.'

Taalnota

Ze geven ze ook kritiek op de taalnota uit 2011 van minister van Onderwijs Pascal Smet (SP.A), waarin hij de standaardtaal als norm voor het onderwijs naar voren schuift.

Absillis: 'Daar staat in dat wie het Standaardnederlands niet kent, zich buiten de gemeenschap van Vlamingen plaatst. Dat vinden wij te kras. Er zijn genoeg Vlamingen die geen standaardtaal kunnen spreken, die nooit de kans hebben gekregen ze te leren. De minister spreekt trouwens zelf niet altijd standaardtaal.'

Die zit. Of niet? Smet laat via zijn woordvoester weten dat hij zich ervan bewust is 'dat hij af en toe een foutje maakt, zoals iedereen'. Maar dat hij niet van plan is om daarom de norm voor het onderwijs te versoepelen. 'Samen dezelfde taal spreken is nodig om samen een gemeenschap te vormen.'

Zijn taalnota is bovendien in de eerste plaats geschreven met het oog op kinderen die thuis geen of onvoldoende Nederlands leren. 'Voor hen is de standaardtaal op school broodnodig.'

Zijn standpunt krijgt bijval van de taaladviseurs Ruud Hendrickx (VRT) en Ludo Permentier, die allebei menen dat de instructietaal op school de standaardtaal moet blijven. 'Kinderen gaan naar school om daar iets anders te leren dan wat ze buiten de school oprapen', zegt Permentier.

Ook de schrijver Stefaan Hertmans pleit op Facebook voor standaardtaal in het onderwijs. Anders 'laboreert het onderwijs aan een nieuwe elite: alleen zij die het van thuis uit meekrijgen, kunnen het nog; het onderwijs neemt zijn verantwoordelijkheid (dan) niet langer op.'

Rijkdom

Maar Hendrickx en Permentier, die allebei taalkundigen van opleiding zijn, erkennen wel dat de tussentaal gezien kan worden als een nieuwe, wijdverspreide variant van het Nederlands. 'Het is heel normaal dat leerlingen tijdens de pauzes tussentaal spreken', zegt Hendrickx. De school moet zich daar niet mee bemoeien. In een informele context gebruiken we die taal allemaal. In een formele context kan het voor mij niet. Dát moeten de kinderen leren: de juiste variant te gebruiken in de juiste context.'

Het liefst spreken we alles, vindt Permentier: 'Dialect, tussentaal, standaardtaal. Hoe meer registers, hoe taalvaardiger.'

Zolang we maar niet denken dat er één tussentaal is, meent Van Istendael. 'Het Nederlands heeft niet één of twee, maar honderden kamers. Die rijkdom maakt het zo interessant.'

vEERLE bEEL

Alleen Standaard- Nederlands

dS

De Standaard* - 30 Aug. 2012

Pagina 2

* De Standaard/Antwerpen, De Standaard/Limburg, De Standaard/Oost-Vlaanderen, De Standaard/Vlaams-Brabant/Brussel, De Standaard/West-Vlaanderen

Enkele wetenschappers hebben een dispuut doen ontstaan over de talennota van minister van Onderwijs Pascal Smet. De minister zegt daarin dat scholen zich héél hard moeten inzetten om iedere jongere het Standaardnederlands zeer goed bij te brengen. Ook zijn voorganger Frank Vandenbroucke hamerde daarop.

Antwerpse onderzoekers zeggen dat in het onderwijs in de praktijk al vrij veel Verkavelingsvlaams gehanteerd wordt en dat dit niet erg is.

Dit is wél erg.

Verkavelingsvlaams is een tussentaal die het midden houdt tussen het Standaardnederlands en de dialecten uit het middegebied van Vlaanderen. Soms gebruikt men de term ook voor een gekuiste versie ervan: Standaardnederlands waarin een aantal slordigheden worden toegestaan, zoals het laten wegvallen van de t in 'dat' en 'wat', of het gebruik van enkele dialectische klanken.

Moet men zich afzetten tegen die taal? Op dit punt hebben de onderzoekers gelijk. Die taal bestaat. Ze is gegroeid. De taalgebruikers hebben ze zelf ontwikkeld, zoals lang geleden de dialecten zijn gegroeid. En zoals er veel jargontalen groeien. En zoals er onder jongeren een sms-taal is gegroeid.

Die talen of taalregisters hebben hun waarde. Ze afkraken, ze negeren of ze niet waarderen, is dom.

Ze tot standaardtaal verheffen, of ze dezelfde rol geven, is echter nog dommer. Het onderwijs moet ze aan jongeren signaleren, ze leren waarderen, maar moet die talen niet hanteren of aanleren.

Er worden allerlei nepargumenten gebruikt om dat toch te doen. Zo zijn er die zeggen dat het Standaardnederlands gebruiken op school, een nadeel is voor degenen die deze taal thuis niet gebruiken. Onzin: hen het Standaardnederlands niet aanleren, zou hen benadelen.

Hoe kan men eisen dat immigranten het Nederlands leren, als de Vlamingen het zelf niet meer gebruiken?

Een relatief kleine taal zal maar overleven als ze zichzelf respecteert en als ze ook aanleerbaar is: het Standaardnederlands moet daarom de norm blijven.

Maar dat betekent helemaal niet dat men geen gepaste waardering kan opbrengen voor dialecten of voor talen die spontaan groeien zoals de sms-taal: die heeft nadelen, maar ook voordelen.

Twitter heeft tot op zekere hoogte ook een eigen taal doen ontstaan: leer een boodschap formuleren in hoogstens 140 tekens. Het is een moeilijke taal. Er worden veel fouten begaan, fouten tegen het twitternederlands.

Een parlementslid lanceerde recent via Twitter een oproep om geld bijeen te brengen voor een huurmoordenaar. Dat was geen taalfout, geen fout gebruik van de taal, maar een fout gebruik van de hersens. Daarvoor kan geen enkel begrip bestaan.

Guy Tegenbos

Onzin, onzinnig en onzindelijk

dS

De Standaard* - 31 Aug. 2012

Pagina 20

* De Standaard/Antwerpen, De Standaard/Limburg, De Standaard/Oost-Vlaanderen, De Standaard/Vlaams-Brabant/Brussel, De Standaard/West-Vlaanderen

Tussentaal bestaat en mag bestaan. Zover wil STEFAN HERTMANS volgen. Als ze ook een officieel karakter mag krijgen en als een aantal taalkundigen daar geen graten in vindt, dan breekt zijn klomp. Een hartstochtelijk pleidooi voor een verzorgde cultuurtaal.

Vlaanderen timmert ijverig aan zijn postmoderne democratie: we zijn goe bezig.

We hebben begrepen dat het onderscheid tussen hoge en lage cultuur een ouderwets idee is, we hebben een eigen mediacultuur uitgebouwd met soaps waarin de mensenklappen gelijk dat het bij ons de gewoonte is, we hebben vastgesteld dat die Ollanders er ook niks van bakken en dat we het eigenlijk zelf beter kunnen, we hebben begrepen dat we aan integratie moeten doen en dat we daarom drempels moeten verlagen omdat we, met al onze goede intenties, niet willen dat mensen uit de boot vallen. We zijn dus gewone goeie democraten geworden, we kwetteren onsin 't schoein Vloms op tien radiostations tegelijk door de dag, door de files, de stress, de Goede Zaak, de Verontwaardiging, het Grote Feest, de nieuwste Vlaamse hype, enfin, we zijn van deze wereld en van deze tijd en we zijn er fier op.

Het spreekt vanzelf dat ons onderwijs in deze opstoot in de vaart der volkeren niet achter kon blijven en dat ook niet heeft gedaan. Ook daar niets dan debat, gesprek, opinies en emoties, tussentaalgekeuvel, toffe leraar, toffe school, toffe peer, toffe tas, toffe klas.

Leraar moedertaal

Nu we alles hebben waar een Heus Volk tegenwoordig over moet beschikken, wenkt er nog één Droom: een Eigen Tussentaal voor dit Tussenvolk. Geen hogere cultuurtaal meer, want dat is ouderwets en onderdrukkend. Het probleem met deze leuk brabbellende samenleving is echter dat ze zoveel sluipende, volstrekt niet leuke donkere keerzijden heeft waar niemand acht op wil slaan.

Iedereen heeft het recht om in privékring dialect te spreken, maar het onderscheid uit het oog verliezen tussen een private en publieke culturele ruimte is geen goed idee. Het moet namelijk een verworven recht zijn zich te

kunnen uitdrukken in de officiële correcte taal daar waar men dat nodig heeft en er baat bij heeft (het politiekantoor en de rechtbank, om maar iets te zeggen).

Een van de sofistieke argumenten voor de officialisering van tussentaal luidt, dat niemand nog onze eigen cultuurtaal correct kan spreken. Voldongen feiten tot normen willen verheffen getuigt echter van cultuurcynisme. Waar het om moet gaan, is het blijven strijden voor de basisnorm in een geciviliseerde samenleving die haar eigen cultuur niet louter identificeert met kromtaal en tussentaal.

Vroeger hoorde je vaak: 'Elke leraar is in de eerste plaats een leraar moedertaal.' Dat is voor mijn part de enige correcte houding: elke leraar moet het voorbeeld geven, moet de leerlingen zin doen krijgen om zich vloeiend en sierlijk uit te drukken, hen te emanciperen uit het brabbelen van het nest.

Zogenaamd democratisch is elitair

Kwalijk aan de democratische, toffe zorg om een toffe sfeer is namelijk dat het zo. ondemocratisch werkt. Als we onze leraren toestaan om in eender welke regionale variant van tussentaal en dialect tot half-Nederlands en Vlaams-van-bij-ons te spreken, krijgen scholieren en studenten geen enkel voorbeeld meer van wat correct taalgebruik is en wat de norm is als je solliciteert naar een goede baan. Ze zijn er zich niet eens van bewust dat er zoiets als een kromme werkwoordvolgorde bestaat, hoe ze scheidbare werkwoorden moeten vervoegen, wat de correcte term is voor wat dan ook, wat synoniemen en vaktermen aan informatie bevatten, en dat alles wordt hen onthouden omdat men veronderstelt dat ze te dom zijn om het gewone officiële Nederlands te leren.

Wat Yves Leterme ooit over de Franstaligen zei - en wat zoveel woede opwekte - is binnenkort waar voor de Vlamingen zelf: ze zijn intellectueel niet meer in staat om Nederlands, nota bene hun eigen taal, correct te spreken. Het resultaat van dat alles is, dat alleen nog zij die van thuis uit een rijkgeschakeerd, mooi, gecultiveerd taalgebruik mee krijgen, daarover zullen kunnen beschikken. Met andere woorden: door de valse democratisering van het onderwijs keren we terug naar een absoluut elitair onderwijs: alleen de betere kringen zullen hun kinderen nog correct Nederlands meegeven, want het onderwijs neemt zijn verantwoordelijkheid niet langer op. Onder het mom dat we aan integratie doen, doen we aan sociale uitsluiting. Geen van de toffe peren van pedagogie blijkt in staat tot deze dialectische omkering van het eigen argument.

Sympathiek is iets anders dan authentiek

Nog vreemder is het gelijkstellen van het gebruik van tussentaal met authenticiteit. Ik stel me de modale Nederlander, Fransman of Duitser voor die vindt dat iedereen die de norm van de cultuurtaal ongeveer benadert, geen authentiek mens meer is. Dat Vlamingen zich niet authentiek kunnen voelen in hun eigen cultuurtaal, zegt iets over het schrikwekkend dictatoriaal karakter van het vigerend regionalisme. Elke mens die zijn cultuurtaal vlot spreekt, zal er zich na verloop van tijd in thuis voelen. Koketteren met tussentaal als signaal van 'echtheid' is gevaarlijk: het sluit de cultuurgebruikers uit van wat het 'echte volk' zegt te vertegenwoordigen.

Wie dat alles nog democratische zorg wil noemen, is voor mijn part al lang geen democraat meer of is het nooit geweest.

Tussentaal zal altijd bestaan, ze behoort tot de levende taalsituatie en ze bevat heel wat rijkdom, schakering, expressiviteit en uiteraard een affectieve lading. Maar ze kan niet als vervanger gaan fungeren van de cultuurtaal en de culturele norm van een taalgebied. Bezorgd zijn om de democratische geplogenheden van onze communicatie, is ingaan tegen deze taalverloedering met het sympathieke gelaat. Het is mensen opvoeden tot mondige burgers die geen middelvinger moeten opsteken, geen bastaardvloek moeten lanceren, maar die haarfijn kunnen zeggen waar het volgens hen op staat, in een heldere en onweerlegbare stijl. Dat is de eerste en laatste plicht van een democratisch onderwijs. De rest is stemmingmakerij.

Stefan Hertmans

Taal en emancipatie

dS

De Standaard* - 03 Sep. 2012

Pagina 20

* De Standaard/Antwerpen, De Standaard/Limburg, De Standaard/Oost-Vlaanderen, De Standaard/Vlaams-Brabant/Brussel, De Standaard/West-Vlaanderen

De commotie rond het boek *De manke usurpator: over Verkavelingsvlaams* (onder redactie van Kevin Absillis, Jürgen Jaspers en Sarah Van Hoof) toont aan hoe gevoelig het thema 'taal' ligt in Vlaanderen (DS 30 en 31 augustus). Vooral toont ze de discrepantie tussen taalpraktijk en taalideologie. Zoals het doorgaans gaat met ideologieën, wordt ook het Vlaamse denken over taal niet gehinderd door de feiten. Over welke feiten gaat het?

Eén. Taal is altijd en overal een variabel verschijnsel. Alle varianten zijn bovendien onderhevig aan voortdurende verandering. Een van die veranderingsprocessen heet standaardisering, een proces waarbij in een ruimere publieke ruimte, onder meer via media en onderwijs, bestaande verschillen worden afgevlakt. Maar dit kan nooit leiden tot volledige uniformiteit. Het idee van een strikt beregelbare standaardtaal als homogeen instrument voor ruimere communicatie is niet meer dan dat: een idee. Verschillen blijven en voortdurend duiken nieuwe verschillen op. Die vermaledijde tussentaal, in al haar varianten, maakt gewoon deel uit van dat proces.

Twee. Mensen vormen groepen; daarbij zijn ze snel geneigd om anderen uit te sluiten; een handig instrument daarbij is het stigmatiseren van verschillen. Ik mag hopen dat dit geen bewuste strategie is, maar het is ook geen toeval dat wie liederlijk spreekt over dialecten en ridderlijk opkomt voor de ene echte standaardtaal, zich uitput in het bedenken van stigmatiserende beschrijvingen voor alles wat daar tussen ligt. Alleen het eigen volk spreekt vlekkeloos de regionale dialecten, of wat daarvan overblijft. En alleen in geprivilegieerde middens heeft men kans om al vroeg grondig vertrouwd te raken met wat doorgaat voor het Standaardnederlands. De diversiteit die daartussen ligt kenmerkt vaak mensen die sowieso minder kansen krijgen. Respect voor diversiteit is de kern van elke emancipatorische beweging. Stigmatisering van taalvarianten past daarom niet in een geciviliseerde maatschappij.

Drie. Naar Absillis, Jaspers en Van Hoof wordt niet goed geluisterd. Geert van Istendael en Dimitri Verhulst (in *De Morgen*) en Stefan Hertmans (DS 31 augustus) lijken te begrijpen dat zij een pleidooi houden tegen het gebruik van Standaardnederlands in het onderwijs of pleiten voor een complete overschakeling naar tussentaal als een alternatief soort standaard. Dat doen deze wetenschappers niet. Zij wijzen er uitsluitend op dat variatie in het taalgebruik, ook op school, een realiteit is, en dat dit bovendien in specifieke contexten tot heel efficiënte communicatie leidt. Het is beter, met andere woorden, van diversiteit gebruik te maken dan ze te hanteren als uitsluitingsmechanisme. Betekent dit dat er geen normen zijn? Helemaal niet. Maar normen zijn wel context- en genregevoelig. Alleen Van Istendael haalt het in zijn hoofd om voor de krant een artikel te produceren in een taaltje dat hij *Verkavelingsvlaams* noemt. Mijn Antwerpse collega's doen dat niet en sporen er ook niemand toe aan.

Tot slot, Hertmans lijkt begrepen te hebben dat een pleidooi wordt gehouden voor de aanvaarding van substandaardvarianten omdat men veronderstelt dat hun sprekers 'te dom zijn om het gewone officiële Nederlands te leren'. Wie het sociolinguïstische werk van, bijvoorbeeld, Jaspers kent, zal weten dat hij al jaren geleden heeft aangetoond dat jongeren met zogenaamde 'taalproblemen' meestal heel taalvaardig zijn en dat met hun specifieke (vaak meertalige) competentie te weinig rekening wordt gehouden om er creatief onderwijskundig gebruik van te maken. De feiten stroken inderdaad niet met de illusoire eentalige normativiteit van Vlaanderen. De nefaste gevolgen van deze discrepantie tussen praktijk en ideeën zijn de drijfveer om een ideologie te lijf te gaan die de promotie van Standaardnederlands ombuigt tot ridiculisering en potentiële uitsluiting. Wat *De manke usurpator* ons leert over taal is wel degelijk gericht op emancipatie.

Jef Verschueren

Lezers omarmen het Nederlands

De Standaard* - 03 Sep. 2012

Pagina 20

* De Standaard/Antwerpen, De Standaard/Limburg, De Standaard/Oost-Vlaanderen, De Standaard/Vlaams-Brabant/Brussel, De Standaard/West-Vlaanderen

Erwin Mortier heeft mazzel gehad, een 'mentor' die hem sierlijk Nederlands heeft bijgebracht (DS 1 september). Ik heb minder geluk gehad. Toen ik jaren geleden 'licentiaat in de Germaanse filologie' werd, niet eens met de hakken over de sloot, had ik helemaal niet het gevoel dat ik vlekkeloos Nederlands kon schrijven en spreken. Ik deed beroepshalve wel alsof, dat spreekt. Nu, veertig jaar later, schrijf ik nog altijd met de oude vrees dat ik fouten maak als ik, zoals nu, het vertik om Van Dale of deANS te consulteren.

Ik heb dus bijna een halve eeuw Nederlands gegeven en daarbij - mijn leerlingen mogen mij tegenspreken - alle 'registers' waar Mortier het over had opengetrokken, en toch heb ik nog altijd het gevoel dat mijn taalvaardigheid te wensen overlaat. De ironie wil dat de modale spreker van het Verkavelingsvlaams er rotsvast van overtuigd is dat het de Ollanders zijn die bedorven Nederlands produceren. 'Vettige eigendunk' noemde Geert van Istendael dat terecht.

Standaardnederlands spreken is allesbehalve vanzelfsprekend in Vlaanderen. Ik sprak AN in de les, en buiten de les met leerlingen en mensen die ik niet kende. In de lerarenkamer maakte je je niet geliefd door correct AN te spreken (als je dat al kon). Ik kwetterde vrolijk mee in de 'informele variant' en rekende het mezelf als een verdienste aan dat mijn leerlingen me af en toe vroegen: 'Meneer spreekt u thuis ook Hollands?'

Ik had een 'betere mentor' willen zijn. Was het mijn schuld? Hebben de Vlaamse leraren (Nederlands) collectief gefaald? Wellicht. Anderzijds, ik heb weliswaar enkele goede leraren gehad, maar te weinig goede taalvoorbeelden; er is te weinig van me geëist; ik ben leraar Nederlands kunnen worden zonder ook maar een voet in Nederland gezet te hebben. Ik heb te weinig met Nederlanders kunnen oefenen, te laat de Volkskrant en NRC Handelsblad ontdekt. Ik heb daarentegen elke dag tussentaal, gallicismen en bedorven Nederlands gehoord.

We zullen de banden met Nederland moeten aanhalen om betere Vlaamse 'monitoren' te vormen, onze leraren in spe naar Nederland sturen voor verplichte taalstages, investeren in standaardtaal, Nederlandse (gast)docenten inschakelen, bescheiden genoeg zijn om van ze te leren. En laten we er in vredesnaam mee ophouden Nederlandse programma's, laat staan Vlaamse, te ondertitelen.

In 1966 wilden we als pasgetrouwd koppeltje in Leuven een studiootje huren. De eigenares was een rabiate Franstalige met - zoals zo velen - een Vlaamse familienaam. Ze weigerde 'Vlaams' te spreken, naar haar zeggen omdat ze niet wist welk van de tien dialecten ze dan had moeten leren. We vonden dat een beledigende uitspraak.

Einde van de jaren tachtig werkte Ed, een Schotse vriend van ons, bij de Europese Commissie. Hij was gevoelig voor onze klacht dat de buitenlandse diaspora in Brussel zich te veel liet opsluiten in het Franstalige milieu. Hij ging een cursus Nederlands volgen. En om zich in de levende spreektaal onder te dompelen maakte hij zich lid van de recreatie-volleybalclub in ons Vlaams-Brabants dorp. Zijn oprechte pogingen ten spijt gaf zijn kennis van het Nederlands hem weinig houvast om iets te op te steken van de conversaties tussen pot en pint, laat staan om er zelf aan deel te nemen. En het lag echt niet aan hem, de clubleden van toen spreken nog altijd met sympathie over Ed.

Misschien zou je in Brussel overal met het (Standaard)Nederlands terecht kunnen, als het paar honderdduizend Vlamingen dat er dagelijks naartoe pendelt die taal zelf zou spreken. Misschien zouden zelfs de franskiljons van de randgemeenten respect kunnen opbrengen voor het Nederlands als dat de spreektaal was van hun Vlaamse medeburgers. Misschien zijn ze - in tegenstelling met wat Leterman zei - wel intelligent genoeg om Nederlands te leren, maar vrees sommigen dat ze met hun standaardtaal even vervreemd zouden blijven van de echte Vlamingen.

Of moeten ze dan maar allemaal onze lokale dialecten leren, zoals onlangs werd gesuggereerd voor de inburgeringscursus in Brugge?

En om de tv-programma's in onze eigen taal overal in Vlaanderen verstaanbaar te maken kunnen we ze verder gewoon allemaal ondertitelen. Waar elders ter wereld bestaat zoiets?

Ik hou van het Nederlands en kan me enkel daarin volwaardig uitdrukken, met nuance en trefzekerheid. Zo schep ik taalplezier, geen wanstaltige onhandigheden. Ik weet diverse taalregisters te hanteren. Volgens het personage, want ieder vogeltje zingt zoals die gebekt is. En wat is mooier dan vogels die opgewekt fluiten, kwetteren, persjonkelen, twitteren, tateren, opsinjoren, zwansen, herrebekken, ouwehoeren, klaterlachen, wierelewaaien, giechelen en kanteklaren met hun getsjilp in hoge bomen die graag ruisen in de wind.

Het Nederlands is evenwaardig aan het Frans, Engels of Spaans. Het is een veelzijdig instrument om trots op te zijn. Nog meer dan Huig de Groot (Grotius) die het Nederlands hanteerde als volwaardige taal voor rechtsdocumenten, mag Simon Stevin (Brugensis) gelden als lichtend en stichtend voorbeeld: Stevin beweerde namelijk dat het Nederlands beter geschikt was voor kennisoverdracht dan Grieks, Latijn of een andere moderne taal en bedacht een heleboel nieuwe woorden als wiskunde, meetkunde of wijsbegeerte als equivalent voor de Latijnse termen.

Gij, jongmensch, die zo opsnijdt over hetgeen uitgebraakt wordt door The Simpsons of Friends, bedenk hoe het Nederlands evenzeer vermakelijk, cool, sexy en poëtisch weet te zijn in zijn opperste uitdrukking. Ja, geef mij maar het Nederlands, mijn Nederlands, maar ook het uwe!

Marcel Beley (Avelgem)

'Een grabbelton vol heerlijke woorden'

dS

De Standaard - 19 Nov. 2012

Pagina 16

Of je zijn schrijfsels nu Nederlands noemt, Vlaams, koeterwaals of boerenpummelees, het zal Dimitri Verhulst worst wezen. Zolang er maar 'Dimitri Verhulsts' uit zijn pen komt, is hij een tevreden man.

Het overkomt me wel vaker dat ik, in landen waar men meent dat men in België Belgisch spreekt, in recensies of op literaire festivals word voorgesteld als een Nederlandse schrijver. Diplomatieke rellen zijn daar nog niet uit voortgevloeid. Voor een idee wil ik graag ten strijde trekken, maar voor een vaderland laad ik m'n wapens niet. Daarvoor is het hele concept van een 'nationaliteit' mij veel te versleten. Het is overigens een vermoeiende bezigheid, voortdurend de etiketten van mijn voorhoofd los te moeten weken die een ander ermalgré wenste op te kleven. Nu weer moet ik nodig 'Vlaams' zijn, morgen bombardeert een ander mij weer tot 'Belg', of 'Aalstenaar' godbetert, en overmorgen dus weer tot 'Nederlander'.

Ik zou de literaire journalisten die mij tot de orde der gewerfelde Nederlanders rekenen kunnen aansmeren dat zij, geheel modieus, wel wéinig opzoekingswerk hebben verricht, maar mijn hart is groot (bij momenten) en ik heb alle begrip voor de brave recensent uit Somewhere die op de eerste bladzij van mijn roman leest dat die vertaald werd uit het Nederlands en daar zonder verder nadenken de meest voor de hand liggende conclusie uit trekt.

Eigenlijk sluit het idee van mijn Nederlandsheid ook het dichtst aan bij een gedachte die ik met Fernando Pessoa deel, namelijk dat mijn ware vaderland mijn moedertaal is. Het Nederlands dus. Zijnde de taal die onderworpen is aan alle grammaticale wetten van het officiële Standaardnederlands. Ik heb de beschikking over dezelfde codex en bedien mij ruim en met veel plezier uit dezelfde grabbelton vol heerlijke woorden als iemand uit pakweg Roelofarendsveen. Ook de inwoner van Noordwijkerhout kan mijn schrijfsels lezen zonder de tussenkomst van een vertaler.

Boerenpummelees

De wrong in mijn tong, ja, die verraadt dat ik het gros van mijn primeurs beleefde bezuiden de schaatsgekte. Mijn accent, een heerlijk vette r, de dans der woorden op een lichtjes andere cadans, en hier en daar een voor Hollanders zotte taalkronkel. Maar wie mijn gedachten wil decoderen heeft nog altijd een tamelijk dikke Van Dale nodig. Mijn neuronen communiceren met elkaar in de woorden die het Groene Boekje ons gegeven heeft. Tja, welke taal is dat dan?

Maar de hele pietluttige kwestie of het Vlaams hetzelfde is als het Nederlands, dan wel een variant met splitsingsdwang, bevlogen door linguïstische onafhankelijkheidswaan, is niet aan mij besteed en trouwens volkomen irrelevant voor mijn schrijverschap. Ik kan niet tevreden zijn over mijn schrijfsels als ik ze niet heb neergeschreven in het Dimitri Verhulsts. U kan dat koeterwaals vinden, of boerenpummelees. Dat is allemaal prima voor mij. En mocht u vinden dat mijn boeken dringend moeten verschijnen in het edel Nederlands of het Hoog-Vlaams, dan zou ik u vooral willen aanmoedigen daar werk van te maken. De vertaalrechten zijn te koop bij uitgeverij AtlasContact en ik heb de droeve reputatie erg goedkoop te zijn. Dus bieden maar.

Dimitri Verhulst

'Ik denk dat ik een taalopportunist ben'

dS

De Standaard - 19 Nov. 2012

Pagina 8

Zanger Stef Bos groeide op bij Utrecht, woonde lange tijd in Vlaanderen, en nu in Kaapstad. Wie heeft de vele varianten van het Nederlands beter kunnen proeven dan deze zoeker die nooit echt bij zijn moedertaal weg wilde?

Zal Stef Bos zijn zoon Kolya 'puit' leren zeggen, of 'kikker', of 'pada'?

'Ik praat Nederlands met hem', zegt de Nederlandse singer-songwriter. 'Maar ook Vlaams. Als hij bij mijn familie is, hoort hij het eerste, maar hier bij mijn vrienden in Antwerpen, leert hij vooral Vlaams kennen. En in Kaapstad zal hij Afrikaans leren, en Engels. Mijn vrouw zal hem zoekoeien tonen en ik zal hem zeggen dat hij ook 'nijlpaard' kan zeggen.(pauze) Ik vind het een interessant experiment.'

Opgegroeid in Veenendaal, op de scheidslijn tussen West- en Oost- Nederland, verkaste Bos na zijn adolescentie naar Utrecht en trok daarna zuidwaarts, richting Antwerpen. Zijn taal reisde met hem mee, ook toen hij de liefde vond, eerst in Brugge, daarna in Kaapstad. De drie grote regio's van de Nederlandse taal: Bos heeft ze allemaal bewoond en verwerkt in zijn muziek.

We zitten, boven een zonnige Schelde, te filosoferen. Het is geen toeval, bedenkt hij, dat zijn vriend Frank Boeijen in zijn expansiedrift naar Indonesië keek, maar dat hij zelf nooit verder reisde dan gebieden waarvan hij de taal nog kon vatten.

'Toen ik klaar was in Utrecht, wilde ik eigenlijk naar Parijs, de bakermat van de muziek die ik zou maken, maar daar spreken ze Frans. Ik heb altijd graag sprongen gemaakt. Maar ik ben geen held, dus sprong ik niet verder dan Antwerpen. Hetzelfde voel ik nu in Kaapstad. Als ik daar een maand Engels spreek, schiet mijn mond in een kramp. Wanneer je emoties wil uiten in een taal, speelt de klank ervan een grote rol. Daarom vond ik het fascinerend om mijn eigen taal te kunnen verkennen in al haar klankvarianten. Toen ik het Afrikaans hoorde, was het alsof ik mijn moeder leerde kennen toen ze zestien was.' En toen hij West-Vlaams hoorde? Grijs. 'Dat voelde aan alsof mijn moeder opstond uit de dood.'

Zijn trek naar het zuiden was een beetje voorbestemd, lijkt het wel. Veenendaal, ten oosten van Utrecht, is immers een oude veenkolonie, waar in de 16de eeuw veen gestoken werd in opdracht van Gilbert Van Schoonbeke, de toenmalige burgemeester van Antwerpen. Er woonden veel Zuid-Nederlandse boeren in het dorp toen, Kempische families die hun taal plantten voor generaties ver. 'Mijn grootvader kende nog iets van die taal. Dat was duidelijk geen Noord-Nederlands.'

Nederland wordt doormidden gesneden door een taalgrens tussen west en oost, legt hij uit, en die scheidslijn loopt dwars door Veenendaal. 'Ten westen ervan klinkt de taal scherper, hoger en dus opdringerig. Ten oosten klinkt ze zachter, stiller. Ze anticipeert meer. Je voelt dat verschil, dat je kan vergelijken met het verschil tussen iemand van Ieper, die de kat uit de boom kijkt, en iemand van Antwerpen, die direct is. Welnu, de Veenendaler spreekt zoals in het westen maar is in wezen als in het oosten. Hij klinkt assertief, maar is het in zijn hart niet.'

Was taal belangrijk waar u opgroeide?

'Taal was een afgod. Het was hét instrument om te discussiëren, en dat is erg belangrijk in onze protestantse cultuur. In Veenendaal vind je veel kerken: zodra iemand een andere mening had, stichtte hij zijn eigen kerk, lijkt het wel. Je móét bij ons een mening hebben, en de dingen kunnen duiden. De katholieke daarentegen spreekt omfloerst, poëtisch.'

U was tiener in de jaren 70. Sprak u thuis dialect of standaardtaal?

'Thuis spraken we AN, daarbuiten gebruikte ik het dialect. Ik weet niet waarom we thuis Standaardnederlands spraken. Ik denk dat mijn ouders ons beter wilden maken. Mijn vader vond de taal een opening op de wereld. Hij liet ons onder elkaar dialect spreken, hoor, maar zelf sprak hij ons aan in het Nederlands. Mijn kinderen moeten dat verschil ook goed kennen. Ik vind dat belangrijk.'

Waarom?

'Ik heb ervaren dat je het Nederlands beter beheerst als je duidelijk het onderscheid maakt tussen die standaardtaal en je streektaal. Daarom zijn de beste sprekers van de standaardtaal diegenen die een dialect hebben dat er het verst van afwijkt: de Friezen en de West-Vlamingen. Ze zijn gewoon tweetalig. Mijn echtgenote (Varenka Paschke, een Zuid-Afrikaanse kunstenares, red.) ervaart dat de meeste Nederlanders geen onderscheid meer kunnen maken binnen hun taal. Tegen haar beginnen ze meteen Engels te spreken, ook al spreekt ze hen aan in het Nederlands. Ze zijn bang, want ze hebben een concept van het Nederlands alsof het niet kan variëren. En het gaat steeds slechter: er is geen systeem meer en Nederlanders rochelen alsmaar meer. Varenka heeft echt problemen wanneer ze hier naar de televisie kijkt.'

Op uw 23ste trok u zuidwaarts. Hoe ontdekt een Hollander uit zo'n geborgen plaatsje dan ineens Antwerpen?

'Ik had de leraarsopleiding in Utrecht gevolgd en daar had ik Chiel Van Berkel ontmoet, via onze gezamenlijke interesse voor cabaret. We hadden samen de publieksprijs op het Cabarettenfestival gewonnen. Chiel is dan een paar jaar voor mij naar Studio Herman Teirlinck in Antwerpen getrokken en ik ben hem gevolgd. Het was een culturele wereld die openging. Toen was Antwerpen nog een oude stad, waar oude dames op een terrasje achterbollekes zaten en je geregeld draaiorgels zag passeren. Ik vond het allemaal fascinerend. Ik zag een groot bord hangen met 'droogkuis' op en ik brak me het hoofd over wat dat toch kon zijn.'

Spraken de mensen anders?

'Vlamingen spreken veel minder assertief dan de Nederlanders, ja. Je bent het gewoon om te zeggen wat je vindt als je uit het Noorden komt. En dan luistert zo'n Vlaming naar je, en zegt hij "ach zo, vindegij da?". Je wordt meteen teruggeworpen op jezelf. Een Nederlander vindt iets "fantastisch", een Vlaming drukt hetzelfde uit door "niet slecht" te zeggen. Maar het was soms ook vreemd. Op Studio Herman Teirlinck wilde ik, de Hollander die vijf jaar voor leraar gestudeerd had en doorheen een groots proces van democratisering was gegaan, reageren op een onduidelijkheid in de les. "Gai moet zwaige gij", riep de lesgever. "Gij moet uwe mond houden." Ik stond te daveren op mijn benen. Maar ik wist dat dit een andere wereld was en dat ik iets zou leren.'

Hield u van het Antwerps?

'Nou ... ik vind het klankmatig een lelijke taal, maar ik heb iets met de mensen. Het is een taal die je haast met een vies gezicht moet uitspreken. Het lijkt op het Veens, dat ook lelijk is. Ik heb eens geprobeerd om 'Papa' te zingen in dat dialect, Spuuglelijk was dat. Dan veel liever in het Vlaams.'

Ook het West-Vlaams heeft je taal gevormd.

'Mijn toenmalige vriendin Ingeborg was van Menen, maar woonde in Brugge. Die familie vond het fantastisch dat ik hun dialect probeerde te leren spreken. " Seute", en " chicons med espe", dat soort dingen.(lacht) Dat was een verschil met Antwerpen, waar ze zeiden dat ik er niets van kon."Klapt in oe eigen taal", kreeg ik dan te horen. En dat was dan nog vriendelijk. Ik ben vaak voor arrogante klootzak uitgemaakt, terwijl Antwerpenaren daarin toch nogal op Nederlanders lijken, niet? Ze zijn even cassant.'

Al die talen zijn mee in je taal geslopen, hoor ik soms.

'Ik denk dat ik een taalopportunist ben, ja. Ik importeer woorden uit de taal waarin ik leef. Het is mijn manier om dingen vast te houden die je in wezen niet kan vasthouden. Wanneer ik in het leven spring, spring ik mee in taal.'

In Vlaanderen steekt om de haverklap het debat de kop op over tussentaal. Wat vindt u daarvan?

'Ik geloof in diversiteit. Als je de tussentaal heilig verklaart, verlies je die enorme variatie van dialecten. Terwijl het net een grote kracht is dat al die talen naast elkaar kunnen bestaan. Je kunt niet genoeg varianten kennen om te bepalen wie je werkelijk bent.'

Vlaanderen heeft Nederland, althans op taalvlak, afgewezen, niet?

'De afstand wordt groter, ja. Toen ik hier aankwam in 1984 beleefden we de eindfase van een periode waarin Vlaanderen op linguïstisch vlak opkeek naar Nederland. Ik vind het goed en belangrijk dat aan die onderdanige houding een eind kwam. In de jaren 90 is de invloed van Vlaanderen naar Nederland toe steeds groter geworden. Hoe komt dat? Door de authenticiteit die in Vlaanderen ontwikkeld werd door al die verschillende talen. Wanneer je die stille kracht zou loslaten voor één gemeenschappelijke taal, zal de zelfgenoegzaamheid snel volgen.'

Is dat niet al zo?

'Misschien wel. De jongste tien jaar proef je hier een duidelijk dedain tegenover Nederland. Ik kijk al bijna dertig jaar naar die relatie. In de jaren tachtig zag ik hoe op zichzelf gericht Nederlanders waren. Ze vonden zichzelf het middelpunt. Waren lomp tegenover andere culturen. En Vlamingen konden daarentegen goed anticiperen. Dat was overloopgebied. Het Vlaams nationalisme was nodig om een volk te emanciperen, maar eens je dat bent, moet je jezelf ook ter discussie durven te stellen. Doe je dat niet, dan gaat het neerwaarts. Daarom is de tussentaal geen goed idee. Je moet niet kiezen voor louter middeengebied. In Nederland is de taal daardoor verarmd.'

Hoe ervaart u de situatie van het Afrikaans?

'Daar kan ik alles schrijven. Niemand zegt daar dat iets wel of niet kan. Velen denken dat het Afrikaans bedreigd wordt, maar ik denk dat het net andersom is: het begint daar nog maar pas. Ik geloof dat kleine organismen, en dus ook talen, overleven. Het Catalaans is er nog, maar het Latijn, die logge mastodont, is weg.'

Voelt u dat nu als een rijkdom aan, al die varianten van het Nederlands te kennen?

'Ik voel me als het kind van gescheiden ouders. Maar als die drie talen zich steeds meer apart gaan ontwikkelen, dan is kruisbestuiving mogelijk. En ik ben een type dat zich goed voelt in kruisbestuiving. Ik herhaal: je verarmt jezelf enkel als je op jezelf gericht blijft. Celebrate the differences! Dat is mijn voedingsbodem.'

www.stefbos.be

Stef Bos concerteert op woe 21/11 in

Scherpenheuvel en op donderdag 22 in Dilbeek. Daarna verder op tournee.

PETER VANTYGHM

'Om erbij te horen moet jesoms je taal verraden'

dS

De Standaard - 20 Nov. 2012

Pagina 8

Hij is de vader, zij de dochter. Hij de ridderlijke voorvechter van het Mooie Woord en de Correcte Taal, zij gewoon de vrouw die wil praten ('Punt.'). Judith en Geert van Istendael: één hechte familie, twee pittige meningen.

Er bestaat een mooi woord voor in het Nederlands. 'Kissebissen'. Laten we het vertalen als liefdevol ruziën of gepeperd discussiëren. Judith (38) en haar vader Geert van Istendael (65) zijn in de Brusselse brasserie Greenwich in een discussie over de inkomenskloof verwickeld als we onszelf aan tafel uitnodigen en er een taalkloof proberen tussen te wringen. Hun meningen kletteren tegen de spiegels rondom. Mochten de spiegels meningen reflecteren, ze zouden er na anderhalf uur opnieuw pas geslepen uitzien.

Geert van Istendael telt evenveel vaardigheden als er letters in zijn voornaam zijn: prozaschrijver, dichter, essayist, publicist en vertaler, onder meer van Het Belgisch labyrint (2001). Judith is illustratrice en striptekenaar van onder meer De maagd en de neger. En ze is de dochter van haar vader, ook al zal ze tijdens het interview soms tegenstribbelen, maar het net daardoor bevestigen.

Geert, waarom heb je je dochter Judith genoemd? Je had ook voor Kelly kunnen kiezen.

Geert van Istendael: 'Haar naam moest een betekenis hebben waar ik me in kon vinden. Judith is een Bijbelse figuur die de hoofden afhakte van generaals (grinnikt). Haar tweede naam is Irene, wat 'vrede' betekent. Mijn zoon heet Kornelis Jakob. Jakob is een traditionele naam in de familie van mijn vader.'

Judith van Istendael: 'Zelf hecht ik minder belang aan betekenis. Ik wilde klassieke namen van hier omdat ik nu eenmaal in België geboren ben. Dus heten mijn twee kinderen Hanna Maria en Simon. Het zijn stevige namen waar je groot en volwassen mee kunt worden zonder je ervoor te schamen. 'Maria' hebben we gekozen omdat we er veel in de familie hebben. En net zoals bij Jakob is het een manier om de hele familie bij het kind te betrekken.'

Waarom vinden jullie die betrokkenheid zo belangrijk?

Judith: 'Ik ben niet voor individualisme en 'ieder op z'n eigen'. Daarom vind ik originele namen vaak een gemiste kans. Ze getuigen van veel creativiteit, maar ze zeggen niets meer over de groep waar je toe behoort. Je knipt de banden met een traditie door.'

Nochtans, jullie zijn in jullie jeugd allebei gedropt in een vreemde omgeving... Dan heb je niet veel meer aan die groep, integendeel.

Geert: 'Klopt. Ik ben in Ukkel geboren maar we zijn voor mijn vaders werk naar Utrecht verhuisd. Ik heb er leren lopen, fietsen en praten. Toen ik terug in België kwam, werd ik uitgescholden voor kaaskop. In de pauze at ik boterhammen met pindakaas waarop de andere kinderen zeiden dat het stront was. Judith is iets vergelijkbaars overkomen: we hebben haar naar een Hollandse school gestuurd omdat die het dichtst bij was. Ze was er het buitenbeentje. Het zijn momenten waarop je er alleen voor staat.'

Dan hebben jullie zich vaak een buitenstaander gevoeld met jullie Vlaams accent?

Geert: 'Ja, nu nog. Maar dat went.'

Judith: 'Op die school heb ik geleerd om me te verstoppen. Ik leerde tussen de accenten wisselen en dus mijn Vlaams te verdoezelen. Gewoon om erbij te horen. Maar het ging over meer dan taal: het had ook te maken met je gewoontes, met wat je uitstraalt en ja, zelfs met wat je tussen je boterhammen had. Dus deed ik in alles de andere kinderen na.'

Geert: 'Niet taal, maar pindakaas is de echte scheidingslijn tussen Vlamingen en Nederlanders.'

Dan verloochen je toch je moedertaal?

Geert: 'Ja, maar daar is niets mis mee. Op een bepaald moment moet je je taal verraden, zoals je ook van je ouders moet loskomen. Taal is een deel van je identiteit als individu en als groep, dus het is normaal dat die taal vroeg of laat ter discussie staat.'

Judith: 'Waarom?'

Geert: 'Dat heet emancipatie. Want na verloop van tijd zul je er sowieso achterkomen dat je je afkomst nooit kwijtraakt. Ikzelf ben atheïst maar ik zal door mijn opvoeding altijd katholiek blijven. Je draagt dat mee.'

Taal als daad van verraad.

Geert: 'Wie definieert verraad? Dat zijn zij die achterblijven. Terwijl het iets heel natuurlijk is: emancipatie, volwassen worden.'

Hoe zat het bij jullie thuis? Was het opgelucht ademhalen onder gelijkgezinden en gelijkklinkenden?

Judith: ' (lacht) Het hangt ervan af wat je onder opluchting verstaat. We zijn militair opgevoed qua taal. Dat was onvermijdelijk met vader erbij.'

Geert: 'Kom kom...'

Hoe uitte zich dat?

Judith: ' Constant vigilance. Ik kan het niet anders uitleggen. Je moest voortdurend op je hoede zijn als vader in de buurt was. Zodra je iets zei dat taalkundig niet klopte, werd je op de vingers getikt. Het ergste is dat ik dat nu ook bij mijn kinderen doe.'

Dan word je als kind toch bang om iets te zeggen?

Geert: 'Helemaal niet. Integendeel, je leert de taal goed beheersen.'

Ik werd zelf bijna bang voor dit interview omdat ik wist dat ik hard op mijn taal zou moeten letten.

Geert: 'Maar je moet toch altijd op je taal letten?'

Neen, soms ontdooit de sfeer wanneer je overschakelt naar tussentaal.

Geert: 'Oh neen, dan bederf je het helemaal voor mij.'

Judith: 'Daarin verschillen vader en ik: ik hou er ontzettend van om niet op mijn taal te moeten letten. Gewoon communiceren. Punt.'

Geert, hou je met je betoog voor het AN geen stijf classesysteem in leven dat de meer democratische tussentaal misschien zou kunnen verhelpen?

Geert: 'Taal weerspiegelt al sinds mensenheugenis de sociale verhoudingen. Het was de romancier Jean-Luc Outers die zei "entre les langues, il y a toujours un rapport de forces". Tussen de talen is er altijd een machtsverhouding. De taalstrijd in België kun je dan ook niet begrijpen tenzij als een sociale strijd, namelijk de strijd tussen de gewone burger en de barons. Waarbij die laatsten zeiden: "on parle le flamand aux animaux et aux domestiques". In die volgorde. Tussentaal kan daar niets aan veranderen.'

Judith: 'De rol van het Algemeen Nederlands is juist belangrijk omdat het onze lingua franca is. Het is de taal die iedereen begrijpt, in tegenstelling tot de spreek- of tussentaal die in elk dorp verschillend is. Het AN is veel democratischer dan de tussentaal. Bij de tussentaal komt het erop neer dat iedereen terug in z'n eigen grot kruipt en z'n eigen lokale taal spreekt.'

Maar loopt het AN in de praktijk niet het risico het nieuwe Frans in Vlaanderen te worden? De taal van een elite?

Geert: 'Nooit. Die elites spreken Frans én Algemeen Nederlands én Engels, en ook nog eens Spaans of Duits. Zij hebben de tekenen des tijds begrepen en spreken alle talen die nodig zijn om met een grote groep mensen te communiceren.'

Jongeren lijken zich dan weer te onderscheiden door veel Engelse woorden te gebruiken...

Judith: 'Ik geef les aan Sint-Lucas en merk dat inderdaad bij mijn studenten. Verschrikkelijk vind ik het. Ik gaf hen onlangs de opdracht een dialoog te schrijven: de ene helft viel van z'n stoel omdat ze in hun moedertaal en niet in het Engels moesten schrijven, de andere helft schreef in een taal die het midden hield tussen sms-taal en spreektaal. Ik vond het choquerend, niet alleen om te merken dat jongeren hun eigen taal niet beheersen, maar vooral om hen te horen kruipen voor het Engels. Waar is hun liefde voor het Nederlands? Je moedertaal ondergeschikt maken aan een vreemde taal ervaren zij blijkbaar niet als een aanslag op hun integriteit. Ze onderschatten de kracht van hun taal: de kracht om je gedachten en ideeën in je eigen taal te kunnen formuleren. Zodra je dat in een taal moet doen die de jouwe niet is, veroordeel je jezelf tot een hulpeloos wezen.'

Geert: 'De context bepaalt natuurlijk alles. Als Vlaming moet je het Nederlands beheersen. Punt. Anders ben je geen Vlaming. Want de mate waarin je een taal beheerst, maakt dat je deel uitmaakt van een groep. Een mooie anekdote is die van de burgemeester van Gent, Daniël Termont, die ooit schepen was van de haven van Gent en vaak naar Zuid-Amerika moest. Hoewel het Engels de taal van de internationale business is, vertelde hij dat je daar enkel zaken kunt doen als je Spaans en Portugees kent. Dus heeft hij die talen geleerd. Ongetwijfeld met een Gents accent, maar toch(lacht). Want zodra je daar de hegemonie van het Engels doorbreekt, ben je een *compañero*, je wordt een van hen.'

Omgekeerd geldt dat als je een taal niet begrijpt, je geen deel uitmaakt van die groep. Jullie wonen en werken in Brussel: stoort het jullie dat jullie zowat de helft van de inwoners niet begrijpen?

Judith: 'Neen, waarom zou me dat storen? Ik ben opgegroeid in een stad die ik niet begrijp. Ik heb tot mijn zestiende zelfs geweigerd om Frans te leren, dus tot dan begreep ik bijna niemand in deze stad. Ik respecteer het gewoon dat ik van heel wat groepen geen deel uit maak. Maar daarom storen die groepen me nog niet.'

Geert: 'Die groepen vind je trouwens ook in het Nederlands, met al zijn varianten en dialecten. Ik vergelijk onze taal daarom graag met een oud, onoverzichtelijk, groot en rommelig huis in een verwilderde tuin.'

Judith: 'Mijn huis dus(schatert).'

Geert: ' (droog) Jouw huis is niet zo groot. In dat Nederlandse huis zitten kamers waar je graag en niet graag komt, er zitten kelders en tussenverdiepingen in. Er zit West-Vlaams, Antwerps, Gronings, Surinaams en zoveel meer in. En er worden oude meubelen weggevoerd en nieuwe woorden ingevoerd. Kortom: de Nederlandse taal is complex maar het huis staat er.'

Het klinkt vooral als een moeilijk te onderhouden huis.

Geert: 'Het is niet te onderhouden. Het enige wat je kunt doen, is nieuwsgierig zijn.'

Judith: 'En spelen. Je moet door al die kamers rennen. Dat doen mensen veel te weinig.'

Wie speelt wel met taal?

Geert: 'Bart De Wever.'

Judith: 'Dat vind ik het ergste: dat hij de taal zo goed beheerst. Want taal geeft macht. Kijk maar naar de protesten in Spanje: je krijgt daar te vaak een platte verwoording van een zeer complex probleem, door mensen die niets meer hebben en dan maar beginnen roepen. Maar er zouden vertegenwoordigers van die groepen moeten opstaan die woordvoerder kunnen zijn voor zij die de taal niet beheersen. Die groepen zouden zo veel meer gewicht in de schaal kunnen leggen.'

Geert: 'Een beter voorbeeld is Margaret Thatcher. Don't cry, make your opponents cry.'

Judith: 'En Barack Obama. Hoe hij de mensen kan inspireren door de manier waarop hij de dingen verwoordt... Ik kreeg kippenvel van zijn toespraak. En miljoenen mensen met mij.'

Sarah Vankersschaever

'Dus onze geheimtaal wordt uitgelegd in de krant?!'

dS

De Standaard - 20 Nov. 2012

Pagina 14

Je bent jong en je wilt iets zeggen. In Antwerpen hebben jongeren daarvoor een eigen taal: een combinatie van AN, stadsdialect en thuistalen zoals Arabisch en Berbers. 'Nu ja, als er meisjes in de buurt zijn praten we mooier.'

Dus daar zit je dan. Met een balpen en een notitieboek in een jeugdlokaal in centrum Borgerhout. Negen jonge mannen van Marokkaanse afkomst kijken je licht cynisch aan. Iemand moet hen gezegd hebben dat een journalist een aantal vragen over taal wilde stellen. 'Sgoed', moeten ze geantwoord hebben want je moet het hen wel nageven: ze zijn er. Ze zitten samengeprakt in twee lange zetels. En met negen zwijgen en kijken ze. In jouw richting. Het is te zeggen: in de richting van die andere grote zetel met in het midden van die lange leegte een blanke griet met een balpen en een notitieboek.

Probeer op zo'n moment maar eens niet heen en weer te schuifelen.

Cool is passé

'Dus eigenlijk wil jij da we onze geheimtaal aan jou vertellen', zegt Soufiane B. (17) rustig. 'En da komt dan in de krant waar iedereen het kan lezen.' (stille) 'Da's niet goed, he.'

Je kunt een speld horen vallen in het lokaal en Soufiane kijkt ondertussen doordringend in de ogen. En hij blijft kijken.

'Klopt. Maar met tien woorden kennen we jullie taal nog niet', probeer ik. En er komt beweging in de negen hoofden. Laten we het bescheiden geknik noemen.

'Misschien kunnen we dan meteen vertellen welke woorden passé zijn', zegt Adam L. (17). 'Dan zijn we daar ook van af.' Er klinkt gegriinnik. 'Vet', zegt iemand. 'Cool is ook passé', zegt nog iemand. 'En klosjaren zeggen we ook niet meer', zegt Adam. 'Dat komt van 'clochard' en betekent rondhangen.'

De jongeren vinden een klein aantal van die woorden zelf uit maar het grootste deel komt overgewaaid. 'De meesten van ons hebben familie in Nederland dus als je op familiebezoek gaat, breng je altijd wel een paar nieuwe woorden mee', vertelt Ilias A. (18). 'Zoals 'chickies', dat zijn mooie meisjes. Nadien nemen de leerlingen op school dat van ons over.' 'Het is niet overal zo Hollands', zegt Yasse H. (19). 'Aan het Kiel(wijk in Antwerpen, red) worden de meeste woorden uit het Frans overgenomen.' Negen hoofden knikken.

Maar het grootste geheim van deze jongeren is niet de woordenschat. Zowat iedereen in het lokaal heeft een bijnaam. Van Bozzel over Dokter ('Hij wilde vroeger dokter worden, een mooie auto kopen en met een blondine trouwen') tot Sekshaar ('Hij heeft heel zacht haar. Je moet es voelen.').

Bij de jongeren in het jeugdlokaal zijn die bijnamen vrij onschuldig maar op een plein in de buurt wordt het een manier om aan de politie te ontsnappen. 'De leiders van het plein heten daar Poes ('omdat hij slim is'), Paard ('omdat hij sterk is'), Schaap ('omdat hij een volger is') en Mossel ('omdat hij iets tussenin is'). Ze dealen drugs maar niemand kent hun echte naam dus zijn ze ook moeilijker te pakken.

Waar woont uw huis?

Van 'chickies' tot 'wejoo': het is ondertussen een taaltje op zich. De sociolinguïsten Jürgen Jaspers (Université Libre de Bruxelles) en Heleen Mercelis (Universiteit Antwerpen) doen er onderzoek naar. 'Net zoals in heel wat andere Europese steden blijkt dat de Antwerpse jongeren een taal hanteren waarin echo's zitten van zowel het stadsdialect als het AN, maar evengoed van de thuishalen zoals het Arabisch, Berbers, Turks of Pools', zegt Jürgen Jaspers. Her en der duikt de benaming 'illegaals' op. 'Zelf gebruiken we die term niet: het werkt onnodig stigmatiserend. We hebben het liever over informeel stedelijk taalgebruik.'

Niet alleen allochtone jongeren spreken trouwens het taaltje. Ook heel wat autochtone jongeren pikken de woorden gretig op van hun allochtone klasgenoten of vrienden. 'Het werkt in twee richtingen: blanke, Vlaamse jongeren gebruiken graag Arabische woorden zoals "wallah", zegt Jürgen Jaspers. 'Of ze gebruiken typische constructies zoals 'waar is de meisje?'.

Daartegenover staat dat migrantenjongeren heel wat woorden oppikken uit het Antwerpse dialect. In die mate zelfs dat je gerust kunt zeggen dat de multiculturele jeugd de stadsdialecten nog enigszins in leven houdt. "Nette" Vlamingen beschouwen die door de ABN-acties namelijk als iets achterlijks.'

'Het gemengde taalgebruik van jongeren staat trouwens niet in de weg dat ze ook andere variëteiten in hun taalrepertoire hebben zitten, en hun taalgebruik aanpassen aan de situatie.'

Maar de groep jongeren die hun roots in hun taalgebruik helemaal willen verbergen, blijft toch bijzonder klein. 'Echt Antwaarps' of Martine-Tanghe-AN zullen de meesten waarschijnlijk bewust nooit spreken. 'Met een eigen accent of kleur accentueren ze een specifieke identiteit in België. Dat is zoals Vlamingen die een Hollands accent zullen vermijden', zegt Jaspers.

Dat die eigen tongval of persoonlijke woordenschat belangrijk is, geven ook de drie jongeren in de opnamestudio toe, een verdieping hoger in het jeugdlokaal in Borgerhout. Het zijn rappers die aan een paar hiphopnummers werken. 'Een combinatie van Nederlands en Engels', zegt Yavuz Saçikara (18). 'Maar we maken er toch vooral ons ding van. In hiphop heb je de vrijheid om heel creatief te zijn met taal. Zelfs slecht Nederlands kan: "Waar woont uw huis", bijvoorbeeld(grinnikt).'

En AN? 'AN spreken we enkel als we beleefd willen zijn', zegt Desmond Badu (21). 'Of grappig', zegt Abnam Haddouchi (17). 'Het leuke aan de hiphoptaal is dat we het gevoel hebben dat die echt van ons is. Wanneer anderen ons nadoen, kun je zeggen "doe da es nie!". Want de echt goeie rappers, die herken je bij de eerste zin door hun accent, hun woordenschat en hun stijl.'

Ik wil geen ene moer doen

fok hiphop ik wil gewoon stoer doen

doe maar stoer, maar als ik er ben ho maar

zeven kleuren bagger in je stoma

dronken van de wodka en andere troep

baksteen dit is andere koek

De songtekst 'Parels voor de zwijnen' van de Nederlandse hiphopgroep De Jeugd van Tegenwoordig mag dan virtuoos zijn, de kans dat je er bij een bedrijf een sollicitatieronde mee wint, is nihil.

Het is een pijnpunt waar Jaspers en Mercelis al langer op wijzen. 'De gangbare opinie is dat je Standaardnederlands moet spreken om het goed te doen op school en kans te maken op de arbeidsmarkt', zegt Mercelis. 'Hoewel steenrijke hiphoppers natuurlijk het tegendeel bewijzen. Maar het punt blijft dat informeel stedelijk taalgebruik niet meteen geschikt is om er bij wijze van spreken een verhandeling in te schrijven.'

Begrijpelijk dus dat hier en daar driftig aan de alarmbel wordt getrokken. Zeker wanneer duidelijk wordt dat 'fok hiphop ik wil gewoon stoer doen'-jongeren niet meteen een taal opgelegd willen krijgen. Of foute lidwoorden zoals 'de meisje' ondertussen als normaal beschouwen.

Het nieuws met Mohammed

Toch moeten we opletten dat we niet veralgemenen. Mercelis volgt voor haar onderzoek twee groepen Antwerpse tienermeisjes met verschillende achtergronden. 'Wat nu al opvalt is dat heel wat clichés niet opgaan: zo verwijzen ook Marokkaanse en Turkse meisjes naar erg Vlaamse televisieprogramma's zoals F.C. De Kampioenen of Komen eten.'

Uit de geregistreerde gesprekken blijkt bovendien dat de Marokkaanse en Turkse meisjes het Standaardnederlands en de tussentaal die ze op tv horen perfect kunnen imiteren. Meer nog, dat ze zich bewust zijn van de sociale status van een taalvariëteit. 'Op een bepaald moment imiteerde een meisje Freek Braeckman en gaf er een twist aan: "Dit is het nieuws met Mohammed". De hele groep proestte het uit. Het toont dat de jongeren zich ervan bewust zijn dat het in de huidige samenleving ondenkbaar is dat iemand met hun etnische achtergrond Het Journaal zou presenteren.'

Het maakt dat het AN voor veel jongeren de koude taal van de rechtspraak of Het Journaal blijft. In tegenstelling tot hun eigen taal die ze kleuren met woorden als 'wejoo' of 'safi'.

"Het nieuws met Mohammed" illustreert dat jongeren via hun taalgebruik niet alleen hun etnische afkomst duidelijk maken, maar ook hun positie en status in de maatschappij', besluiten Jaspers en Mercelis. 'De taal van

deze jongeren is dus niet noodzakelijk een kwestie van niet kunnen, maar vooral een spel hoe ze bekeken willen worden.'

Sarah Vankersschaever

'Ik bepaal niet wat Martine Tanghe moet zeggen'

dS

De Standaard - 21 Nov. 2012

Pagina 8

Hoe vaker een fout wordt gemaakt, hoe sneller het geen fout meer is. Ruud Hendrickx, taaladviseur bij de openbare omroep, over de evolutie van taal en aanspreekvormen.

Uw dienaar behoort nog tot de generatie germanisten die aan de KU Leuven succesvol werd geïndoctrineerd door professor Guido Geerts. Tijdens zijn eerste les raadde hij ons aan om alle Vlaamse romans tijdelijk aan de kant te schuiven en een paar jaar lang alleen nog maar Nederlandse auteurs te lezen. Geen Ruyslinck of Vandelloo, maar Mulisch en Hermans en Reve en Bordewijk. Wij moesten dat niet eens om literaire redenen doen, maar omdat Nederlandse schrijvers beter Nederlands schrijven. Voor Guido Geerts lag de taalnorm nog in het Noorden.

Wie schetst mijn teleurstelling toen ik hem tien jaar later als journalist ging interviewen. De krant kopte die dag met de uitdrukking zich buigen over - iets met de regering die zich over een probleem boog. Een duidelijk gallicisme, letterlijk vertaald uit het Frans en dus fout, want strijdig met de Noord-Nederlandse norm. Toen ik hem de krant toonde, rezen de haren hem evenwel niet te berge - professor Geerts haalde de schouders op en zei iets van de strekking: 'Ach, taal evolueert nu eenmaal. Een fout die vaak genoeg gemaakt wordt, is op den duur geen fout meer.'

Zijn de tijden zo ingrijpend veranderd, de afgelopen dertig jaar?

'Ik denk dat het tijdperk van de Noord-Nederlandse norm inderdaad afgesloten is', zegt Ruud Hendrickx, taaladviseur bij de VRT en lid van het Taaladviesoverlegcomité van de Taalunie. 'Guido Geerts, bij wie ik overigens nog twee jaar assistent ben geweest, was natuurlijk een kind van zijn tijd. De tijd waarin wij nog in één groot taalgebied leefden, met één taal. En omdat de Vlamingen van oudsher minder taalzeker waren dan de Nederlanders, kwam de norm uit het Noorden. In de jaren zestig en zeventig was dat in elk geval nog de meest gangbare visie.'

Waarom hebben we die visie losgelaten?

'Omdat een jonge generatie Vlamingen zich er sinds eind jaren zeventig van bewust is dat er ook hier mensen wonen die kunnen schrijven, dat wij ook voor onszelf kunnen uitmaken wat goed taalgebruik is en wat niet. Vandaag is het Nederlands een meerpulige taal. Sindsdien is er steeds meer ruimte gekomen voor wat we Belgisch-Nederlands noemen. Het Nederlands heeft nu verschillende groeipolen, net zoals bijvoorbeeld het Engels en het Frans.'

Bestaat er dan nog zoiets als een standaardtaal?

'Op taaladvies.net, een initiatief van de Taalunie, wordt vandaag een onderscheid gemaakt tussen algemeen Nederlands en lokale varianten die alleen in België, Nederland of Suriname tot de standaardtaal behoren. Een voorbeeld: receptie is algemeen Nederlands, borrel is standaardtaal in Nederland en drink is standaardtaal in België. Maar het is allemaal standaardtaal.'

Wie bepaalt dat eigenlijk?

'Wij bepalen dat bij de Taalunie niet zelf. Wij werken met een panel van een zeventigtal professionele taalgebruikers - schrijvers, journalisten, correctoren, leraren - die wij om de zoveel tijd een tekst met woorden en

uitdrukkingen voorleggen. Zij moeten dan aangeven wat naar hun gevoel wel en wat geen standaardtaal is in hun land.'

Dus hun buikgevoel bepaalt wat goed is en wat niet?

'Precies. Zo werkt dat ook. Het is niet aan taaladviseurs om van bovenaf op te leggen hoe het moet. Het is aan taaladviseurs om na te gaan welke normen professionele taalgebruikers eropna houden. Ik herinner mij nog dat Martine Tanghe mij ooit mailde met de vraag of ze handicap mocht uitspreken alshandikap in plaats van alshendikep, zoals het lang de norm is geweest. Ik heb haar toen geantwoord dat zij dat zelf kon bepalen. Ik bepaal niet wat zij moet zeggen. Als zij vindt dat het kan, dan kan het. Wij observeren, wij schrijven niet voor.'

Heeft Guido Geerts gelijk als hij zegt dat een fout die vaak genoeg gemaakt wordt, op den duur geen fout meer is?

'Ja, zo evolueert taal. En als het nog niet duidelijk is welke kant het opgaat, zeggen wij als Taaladviesoverlegcomité ook dat we het niet weten - dat komt ook voor. Zich buigen over wordt zeker niet meer beschouwd als een fout, hoewel het vroeger een gallicisme was dat je niet mocht gebruiken.'

Hoe slordiger de gebruikers, hoe sneller taal evolueert, dus?

'Dat is zo. Maar we gaan niet over één nacht ijs, natuurlijk. Het is niet omdat één professionele gebruiker in ons panel een uitdrukking niet meer als fout beschouwt, dat wij ze standaardtaal noemen. Eén slordige gebruiker zal de balans niet laten doorslaan.'

Jan Becaus gebruikte onlangs in het journaal de uitdrukking 'zich verwachten aan'. Toen hij daarop gewezen werd, gaf hij zijn fout onmiddellijk toe. Was het een fout?

'Wij hebben die uitdrukking nog voorgelegd aan ons panel en het oordeel was duidelijk: zich verwachten aan is niet correct. De uitdrukking komt weliswaar voor in België, maar ze behoort ook in België niet tot de standaardtaal.'

Hebt u hem bij die gelegenheid ook een mail gestuurd, of doet u dat niet meer?

'Dat doe ik nog maar zelden. Als ik echt flagrante fouten hoor die vaak worden gemaakt, dan zal ik wel iets van mij laten horen, maar de taaladviseur is niet langer iemand van wie men bang hoort te zijn. Dat is trouwens ook niet de goede aanpak. Oudere generaties zijn nog groot geworden met de strenge regeltjes: zeg niet x, maar zeg y. Die aanpak kan volgens mij evengoed contraproductief uitpakken. Het is in elk geval niet meer de aanpak die ik gebruik. Het is ook meestal niet zwart-wit. Of iets kan of niet, hangt af van de context. Het enige juiste antwoord kun je dan niet geven. Als u een uitnodiging moet schrijven, gebruikt u dan drink, receptie, of borrel? Dat hangt er maar van af wie de doelgroep is. De normering spitst zich tegenwoordig veel meer toe op de juiste context, niet langer op het juiste woord of de juiste uitdrukking.'

Wat vindt u van het voortschrijdende getutoyeer op radio en tv?

'Daar hebben we het met de verschillende netten al vaker over gehad. Je kunt ook deze vraag niet met één antwoord oplossen. Ook hier moet je rekening houden met de doelgroep. En met de persoon die het zegt. Andrea Croonenberghs zal als omroepster op Eén nooit de luisteraar met je en jou aanspreken, maar altijd met u. Eva Daeleman daarentegen tutoyeert ons wel. Mijn advies is altijd: denk goed na. Maar ik snap het argument van mensen zoals Eva wel. Die zeggen: er kijken ook kinderen, die kunnen we toch niet met u aanspreken?'

Nee, maar er kijken ook opa's.

'Dat heb ik ook al gezegd. Ik pleit voor voorzichtigheid. Maar het punt is natuurlijk dat omgangsvormen nu eenmaal ook aan het veranderen zijn. Het probleem doet zich vooral voor bij brede publiekszenders, die een heel diverse doelgroep aanspreken.'

Maar ook Canvas en Radio 1 jijen en jouwen al jaren volop.

'Daar ben ik mij van bewust. Klara heeft het ook een tijdje gedaan, maar is er ondertussen van teruggekeerd: de luisteraar wordt er weer met u aangesproken. Bij Radio 1 en de andere netten zijn ze er nog altijd niet uit.'

Ze zijn ook inconsequent, want in nieuwsprogramma's is het u en in 'Joos' en 'Sonar' is het je.

'Het ligt gevoelig, daar ben ik mij van bewust. En ik heb geen pasklaar antwoord. Puur intuïtief zou ik Joos ook een u-programma noemen. Sonar misschien niet.'

Tot slot: u hebt weleens gezegd dat u niet houdt van cultuurpessimisten die het voortdurend over de verloederding van onze taal hebben.

'Nee, die mensen houden eigenlijk niet van taal. Er bestaat meer dan één zuivere standaardtaal. Als je echt van taal houdt, dan zie je alle facetten graag. Hugo Claus schreef zijn dialogen per slot van rekening ook in tussentaal.'

Zelfs de tussentaal vindt genade in uw ogen?

'Natuurlijk, als je ze gebruikt waar ze voor dient: een informele babbel onder vrienden. Idem dito voor sms-taal, ook daar heb ik geen bezwaar tegen. Ik zou het pas raar vinden als jongeren elkaar sms'jes zouden sturen met formele aansprekking en perfect afgewerkte volzinnen. Dan zou er iets schelen.'

Joël De Ceulaer

Je mag horen waar iemand vandaan komt

dS

De Standaard - 21 Nov. 2012

Pagina 3

Zelfs bekende Nederlanders en Vlamingen verdoezelen hun afkomst niet meer: luid en duidelijk laten zij hun Limburgse of West-Vlaamse accent horen. Maar dat kan alleen omdat de rest van het land hen verstaat.

Zowel de mens als de computer is op basis van iemands uitspraak vrij goed in staat om te bepalen uit welke regio iemand afkomstig is. Zelfs als dat een leraar Nederlands is. In de jaren 1920 droomde de Utrechtse hoogleraar Nederlands Van Haeringen van een accentloze uitspraak van het Standaardnederlands. Zijn Gentse collega Blancquaert publiceerde in 1934 zijn eerste uitspraakleer in een poging Vlamingen een uniforme en regioneutrale standaarduitspraak te leren. Het idee leeft nog, maar het zal nooit lukken. Sterker nog: het lijkt erop dat een licht regionaal accent juist aanvaard wordt als standaardtaal.

Dialecten

Taal is een van de belangrijkste middelen waarmee we onze identiteit vorm geven. De gemakkelijkst manipuleerbare onderdelen van taal - en dus de beste kandidaten voor identiteitsmarkering - zijn de woorden en de uitspraak. Nieuwe woorden komen en gaan in een snel tempo of veranderen van betekenis. Wie naar oude radio-opnames uit de jaren 1950 luistert, hoort meteen dat verslaggevers van toen anders klinken dan die van

vandaag. De zinsstructuur van een taal daarentegen blijkt veel moeilijker te manipuleren (ik heb een boek - ik een boek heb) en ook minder snel te veranderen.

Mensen zijn sociale wezens die tot groepen willen behoren. Hun taalgebruik wordt uitermate sterk beïnvloed en gevormd door te communiceren met de mensen met wie ze opgroeien. Dat is aan ze te horen. Tegelijkertijd is er de drang te laten horen dat je anders bent dan je naaste bureu. Op die manier zijn onze dialecten ontstaan, die nu razendsnel aan het verdwijnen zijn.

Accenten

Vroeger hadden mensen een kleine actieradius en had ieder dorp een eigen dialect. Die dialecten verschilden in woorden, klanken en zelfs zinsstructuren en binnen ons taalgebied konden mensen uit verschillende regio's elkaar niet begrijpen. Door de toegenomen mobiliteit en de verspreiding van het Standaardnederlands via onderwijs en media, zijn die dialecten de afgelopen decennia grotendeels verdwenen. We verlaten daarbij vaak ons dorp, maar blijven meestal toch in de buurt. Tegelijk is er meer contact met mensen en hun accenten uit het hele taalgebied.

In de steeds groter wordende wereld heeft de mens blijkbaar nog altijd nood aan regionale identificatie, en talig kunnen we dat het best laten horen door een accent.

Af en toe een Gronings of West-Vlaams woord kan wel, maar te veel ervan zouden de communicatie met sprekers uit andere regio's in het gedrang brengen. Subtiele uitspraakverschillen doen dat niet. En zo zien we de laatste twintig jaar overal in Vlaanderen en Nederland regionale accenten van het Nederlands ontstaan, zelfs bij leraren Nederlands. Politici koketteren met hun accent. Maxime Verhagen en Geert Wilders laten luid en duidelijk horen dat ze uit Nederlands Limburg komen, Patrick Janssens en Bart De Wever stoppen niet weg dat ze uit het Antwerpse komen.

Toch normen

Doorsnee Vlamingen en Nederlanders lijken geen boodschap te hebben aan een kleurloze standaarduitspraak. Er is nauwelijks een moedertaalspreker die een uitspraakwoordenboek raadpleegt. Dat soort werken zijn er vooral voor wie Nederlands leert. Het is premier Di Rupo die een duidelijk houvast nodig heeft, niet Kris Peeters of Mark Rutte.

Dit betekent niet dat uitspraaknormen verdwenen zijn of niet bestaan in de hoofden van taalgebruikers. De couleur locale mag niet te sterk zijn en de centrumaccenten hebben meer prestige. Vlamingen vinden een Brabants accent beter, Nederlanders dat uit de Randstad. En vooral: we laten steeds duidelijker horen of we Nederlander of Vlaming zijn.

Hans Van de Velde

'Zet een taalagent op die scholen!'

dS

De Standaard - 21 Nov. 2012

Pagina 4

Op het onderwijs wordt veel gemopperd. Dat scholieren geen fatsoenlijke zinnen meer kunnen schrijven en dt-fouten maken. Scholen zouden veel scherper de normen moeten aanleren en opleggen. Tijd voor een taalpolitie?

U moet het eens googelen: 'Op school spreek ik Algemeen Nederlands'. Meteen oogst je tientallen gelijklopende citaten uit reglementen van scholen, vooral Vlaamse. Of en hoe dat reglement wordt opgevolgd is minder duidelijk, maar het staat er wel. Nogal wat Vlaamse middelbare scholen hangen bovendien posters uit met taaltips, maken van correct hoofdlettergebruik het 'aandachtspunt van de maand' of verspreiden een e-brief met weetjes over het Nederlands. Een en ander doet vermoeden dat er taalnormen bestaan waaraan het onderwijs zich moet houden. Maar is dat wel zo?

'In Vlaanderen bestaat geen instantie die het onderwijs taalnormen oplegt', antwoordt professor Frans Daems van de Universiteit Antwerpen. 'Wel achten de eindtermen en leerplannen Nederlands het vanzelfsprekend dat de taalvaardigheidsontwikkeling gericht is op spreken-luisteren en schrijven-lezen in het Standaardnederlands. En ook willen ze dat de leerlingen gevoel krijgen voor het gepaste taalregister. Ze moeten inzicht krijgen in het functioneren van dialect, tussentaal en standaardtaal. De Vlaamse onderwijsinspectie gaat na in welke mate de scholen aandacht besteden aan het gebruik van het Standaardnederlands. Voorschriften of controles zijn er bij mijn weten nooit geweest, wel lobbywerk en publicaties.'

'Gronings, Gelders, Haarlems, Utrechts, Rotterdams, Leids, Amsterdams, Hasselts, hoogtaal en laagtaal, wat schieten we daar nu mee op om dat allemaal nog eens vast te stellen? Zorg er maar voor dat in Nederland op school goed Standaardnederlands wordt onderwezen.' Dat schrijft Jan Roukens, bestuurslid van de Stichting Nederlands, in een discussieforum op www.taalschrift.org. Maar net zoals in het Vlaamse onderwijs staan er ook op de Nederlandse scholen geen taalbewakers aan de schoolpoort.

'Taalnormen zitten niet rechtstreeks in de leerplannen', zegt Bart van der Leeuw van het nationaal expertisecentrum leerplanontwikkeling SLO. 'De overheid heeft wel kerndoelen, eindtermen en exameneisen geformuleerd. Daarin wordt gesproken over schriftelijke taalnormen (zoals over correct spellen), maar niet over mondelinge. Zo is sinds 2010 het "referentiekader taal en rekenen" van kracht. Dat beschrijft onder meer niveaus op het gebied van spreken, luisteren, lezen en schrijven. Concreet geeft het kader bijvoorbeeld aan in welke mate leerlingen voor spreken voldoen aan het criterium "vloeiendheid, verstaanbaarheid en grammaticale beheersing van het Nederlands". Bij hun schoolbezoeken gaat de inspectie na in welke mate scholen hun leerlingen op het gepaste vaardigheidsniveau brengen.'

Bittere strijd

De vraag of het Standaardnederlands wel de norm kan blijven in de Vlaamse scholen, lokte recent emotionele reacties uit. 'Ik heb op school zelden of nooit standaardtaal gebruikt', schrijft een lezer op de website van De Standaard. 'En nog steeds zeg ik veel liever "ik noem" in plaats van "ik heet", ondanks de opmerkingen van mensen, en ik gebruik nog steeds mijn Gentse r. Ik kan wel omschakelen naar het Standaardnederlands, maar dan moet ik al met een Nederlander aan het praten zijn.' Een leraar bekijkt het anders: 'We schaffen de spellingregels toch ook niet af omdat veel mensen dt-fouten schrijven? Het is niet omdat standaardtaal een utopie is, dat we niet mogen eisen dat de leerlingen hun best doen om zo veel mogelijk zonder fouten te spreken.'

Nogal wat Vlamingen wijzen er bovendien fijntjes op dat de strijd voor het Nederlands als standaardtaal in België lang en bitter is geweest, en dat gooi je niet zomaar overboord. In tegenstelling tot Nederland heeft Vlaanderen inderdaad meer dan een eeuw voor zijn taal moeten vechten. Tot het begin van de twintigste eeuw was het Frans in heel België de beleidstaal en de taal van de 'hogere kringen', inclusief de meeste intellectuelen. Het duurde tot 1930 voor de Vlaamse Universiteit Gent als eerste werd vernederlandst. 'Maar op dat moment kon je nog niet spreken van een algemene standaardtaal, Vlamingen uitten zich vooral in dialect', zegt professor Stijn Verrept van de Universiteit Antwerpen. Jarenlang was hij actief lid van de Vereniging Algemeen Nederlands, die gedurende tientallen jaren heeft geijverd voor het gebruik van het Standaardnederlands, vooral in het onderwijs in Vlaanderen.

'Toen de vereniging in 1932 werd opgericht, heette ze nog Vereniging voor Beschaafde Omgangstaal', zegt Verrept. 'Pas in dat jaar legden taalwetten het Nederlands op aan het secundair en hoger onderwijs. De vereniging had van bij de start een emancipatorisch, sociaal doel: de leerlingen/gemeenschap laten beschikken over een volwaardige cultuurtaal, in plaats van het dialect.'

Dat doel is volgens Verrept ook wel bereikt. 'Ondanks het beeld dat in populaire media vaak wordt gegeven, kan een heel groot deel van de bevolking zich nu op een goede manier in standaardtaal uitdrukken; de algemene mondigheid is sterk toegenomen. Toch zijn er nog te veel mensen, vooral uit de lagere sociale klassen, die de standaardtaal niet voldoende beheersen. Daar faalt het onderwijs, vind ik. Dat kun je oplossen door duidelijke taalnormen op te leggen, iets wat ik onder meer lees in de beleidsnota's van de ministers van Onderwijs Vandenbroucke en Smet. Goed onderwijs kan het verschil maken. Toch hebben we nooit de ambitie gehad om een "taalpolitie" op te richten. Ook nu niet.'

Onrealistisch

Nederland kent geen verleden vol taalstrijd, maar volgens professor Ad Backus van de Universiteit van Tilburg, is er in Nederland altijd wel een sterke drang tot standaardisering geweest. 'Op school horen leerlingen fatsoenlijk Nederlands te leren', zegt hij. 'De idee van zo'n strikte norm staat haaks op de dynamische ontwikkeling van taal en taalgebruik. Ze gaat terug op de manier waarop vroeger Latijn en Grieks werden gedoceerd. Dat is een heel formalistische aanpak, waardoor we taal toetsen zoals we dat doen voor wiskunde of aardrijkskunde. Dat vind ik onrealistisch. In het taalgebruik passen we ons voortdurend aan elkaar aan. Dat aanpassen, dat wisselen van registers, dat moeten we op school leren.'

Of er ooit een taalpolitie komt voor het Nederlandse en Vlaamse onderwijs? Op de website www.nrc.nl luidde docent Louis Engelman (School voor Journalistiek in Utrecht) de alarmklok. 'Van de 24 studenten in een groep zijn er altijd zeker acht die dt-fouten maken of problemen hebben met spellen. Als ik mopper over hun spelfouten, hoor ik vaak: "Is dat zo belangrijk?" Dan maak ik mij maar weer eens functioneel boos.' Engelman pleit dan ook voor 'taalpolitie' op de middelbare school. 'In de derde of vierde klas zou een taalagent leerlingen bewust moeten maken van het belang van taal. Nu wordt te veel afgerekend op inhoud: heeft de leerling de stof wel begrepen? Hoe hij zijn antwoorden formuleert, daar is te weinig aandacht voor. Wij krijgen studenten die op de middelbare school nooit grammaticales hebben gehad. Of sinds de tweede klas nooit meer spelling.'

Toch zijn alle deskundigen het eens: nee, geen taalpolitie. Hoe zou ze in de praktijk immers moeten functioneren? Zowel in Vlaanderen als in Nederland ligt het accent nu op omgaan met taaldiversiteit. 'Leerlingen moeten diverse taalregisters kunnen beheersen, op school en daarbuiten', aldus Bart van der Leeuw. 'Er is meer dan één taalnorm of -register. Het komt erop aan dat je als leerling weet welke je per situatie moet hanteren.'

Jan T'sas

Dialect, ABN of Engels?

dS

De Standaard - 22 Nov. 2012

Pagina 9

STEF KAMIL CARLENS (ZITA SWOON) 'Met Zita Swoon hebben we een nummer opgenomen in het Antwerps, voor een hommage-cd van Doe Maar. Maar de platenfirma vond dat het onze reputatie zou schaden. Ik zou ooit graag een Nederlandstalige plaat opnemen, voor kinderen. In de stijl van Nacht en ontij van Boudewijn ...

STEF KAMIL CARLENS (ZITA SWOON)

'Met Zita Swoon hebben we een nummer opgenomen in het Antwerps, voor een hommage-cd van Doe Maar. Maar de platenfirma vond dat het onze reputatie zou schaden. Ik zou ooit graag een Nederlandstalige plaat opnemen, voor kinderen. In de stijl van Nacht en ontij van Boudewijn De Groot, of van Oink-Beest van Ely & Rikkert. Ik hou daar van.'

(13 maart 2001)

SAM VALKENBORGHS (FIXKES)

'Ik zou het er lastig mee hebben om als Antwerpse boerenkloot te rappen over de Amerikaanse getto's. En tja, wat doet een mens de hele dag? Koffie drinken, bij de vrouw zitten, gaan werken. Ik ben iemand die kan genieten van die kleine dingen.'

(29 september 2007)

WANNES CAPPELLE (HET ZESDE METAAL)

'Ik maakte aanvankelijk teksten om de melodie te dienen, in het Engels. Maar toen ik voelde dat ik iets te vertellen had, ben ik naar het West-Vlaams overgeschakeld. Die keuze bepaalt de kleur van de muziek. Ik zing in het West-Vlaams omdat ik die teksten niet in het Nederlands kan schrijven. Pleiten voor het Standaardnederlands, dat is als pleiten voor het Engels. Als ik het ABN gebruik, moet ik mezelf vertalen.'

(19 april 2008)

HANNELORE BEDERT

'Ik heb er moeite mee iemand iets te horen zingen dat hij nooit zo zou zeggen. Het gaat me om de woorden. Ik vind het eindeloos interessant hoe woorden klinken. Ik kan me geweldig ergeren wanneer ik een Nederlandstalige tekst hoor die gezongen wordt alsof de woorden niets betekenen. Wanneer de klemtoon verkeerd wordt gelegd, om een metrum te laten kloppen. Ieder woord moet juist zijn.'

(15 januari 2011)

SELAH SUE

'Ik hoor dat patois van reggaezangers zo graag, maar dat heeft niet met de cultuur te maken. Ik heb niets met die rastafari-religie. Ik vind het gewoon interessant om verschillende klanken te kunnen vormen en stijlen te kunnen oefenen met mijn stem, om de klankwaarde van de woorden. Maar ik heb er nooit op gelet waarover Sizzla, Capleton en Damian Marley zongen.'

(26 februari 2011)

SERGE BUYSE ('T HOF VAN COMMERCE)

'Ik ben absoluut geen West-Vlaamse kruisvaarder en ik beschouw mijn afkomst niet als een prestatie, maar ik ben er ook niet beschaamd over. Het is gewoon zo dat ik een man ben, dat ik blank ben, dat ik kaal ben en dat ik West-Vlaams spreek. Waarom zou ik een van die dingen verbergen?'

(25/2/2012)

Taal is meer dan vertier

dS

De Standaard - 26 Nov. 2012

Pagina 21

* De Standaard/Antwerpen, De Standaard/Limburg, De Standaard/Oost-Vlaanderen, De Standaard/Vlaams-Brabant/Brussel, De Standaard/West-Vlaanderen

Ze waren wel leuk, de taalbijlages van 'De Standaard' van vorige week, maar door al dat vertier gaan ze wel voorbij aan de échte taalpolitieke kwesties, vindt JÜRGEN JASPERS.

De taalbijlages waarmee De Standaard vorige week uitpakte, grossierden in quizjes, anekdotiek, het obligate gemijmer over identiteit en sentimenten van BV's. Zo dreigt de politieke en sociale impact van taal en taalpolitiek compleet te worden onderschat.

Taal is in onze contreien nog altijd een heikel thema. Schepenen worden aangesteld om het Nederlandstalige karakter van hun gemeente te bewaken. Leerlingen krijgen strafstudie omdat ze Turks of Frans spreken op de speelplaats. Ministers van Onderwijs oordelen dat wie geen rijke kennis van het Standaardnederlands heeft zich vrijwillig buiten de samenleving plaatst. En wetenschappers die suggereren dat tussentaal niet 'abnormaal' of 'achterlijk' is, worden door schrijvers en opiniemakers van onzindelijkheid beschuldigd. Van dit alles evenwel geen spoor in de taalbijlages. We zouden haast denken dat taal louter gezellig en ludiek is.

De maatschappelijke uitdagingen waar taal vandaag voor staat, zijn nochtans aanzienlijk. Ze leveren genoeg stof op om de krant tot Kerstmis mee te kunnen vullen. Enkele voorbeelden. Zo weten we dat alle stedelijke overheidsdiensten worstelen met de groeiende meertaligheid. Hoe zullen we de problemen die dat meebrengt aanpakken en efficiënte overheidsdiensten overhouden? Van overheidspersoneel kunnen we moeilijk verlangen dat ze allemaal drie-, vier- of vijftalig zijn. Maar niemand kan in twijfel trekken dat overheidsdiensten in principe ten dienste staan van het volk dat hen financiert, en dat andere talen dan het Nederlands of het Frans op de één of andere manier aan bod zullen moeten komen. Het is niet oneerbaar om te wijzen op de kwetsbaarheid van het Nederlands in een globaliserende wereld, maar jammeren alleen zet weinig zoden aan de dijk. Bovendien zou het heel wrang zijn om dezelfde toestanden te creëren als diegene waartegen Vlamingen het iets meer dan een eeuw geleden gerechtvaardigd vonden om te protesteren (ter herinnering: ze mochten hun eigen taal niet gebruiken en begrepen geen snars van administratieve of gerechtelijke communicatie).

Een ander voorbeeld. In Antwerpen alleen al heeft meer dan de helft van de kinderen die vandaag geboren wordt een andere thuistaal dan het Nederlands. Dat zal een stevige impact hebben op het onderwijs. Hoe zullen we erop toezien dat al die leerlingen schooltaal en andere specifieke taalregisters verwerven? We weten al enige tijd dat het huidige, strak op het Nederlands gerichte beleid, weinig succesvol is geweest - dat is een understatement als we de slaagcijfers van anderstalige leerlingen bekijken. Die leerlingen presteren onder meer slecht omdat ze leerstof moeten verwerven in een taal die ze nog niet of onvoldoende beheersen. Tegelijk kunnen we van leerkrachten niet verlangen dat ze onderwijs in vijftien verschillende talen aanbieden. Hoe gaan we dat organiseren? Taalwetenschappers hebben daar wel wat over te zeggen, en het zou interessant zijn om daar in de krant iets over te lezen. Misschien halen politici er inspiratie uit.

The English of Van Rompuy

Er zijn nog andere taalpolitieke problemen. Hoe moeten we omgaan met het feit dat werkzoekenden die Nederlands spreken met een anderstalig accent een job geweigerd wordt 'omdat de klant daar niet van houdt'? Vlamingen blijken het in algemeen erg moeilijk te hebben met accenten. Nog niet zo lang geleden kreeg de VRT-taaladviseur, Ruud Hendrickx, forse kritiek toen hij opperde om hier en daar regionale accenten toe te laten in VRT-programma's, zoals op de BBC zelfs in het nieuws intussen de gewoonte is. 'Misdadig' werden die plannen genoemd, en ook in het Vlaams Parlement hing de verontwaardiging in de lucht. De vraag is hoeveel luxe we ons denken te kunnen permitteren: willen we meer mensen aan het werk, of mooie accenten? Gelukkig werd het Engels accent van EU-president Herman Van Rompuy niet aan esthetisch onderzoek onderworpen.

En voor wie er nog niet van overtuigd is dat de taalbijlages een kans laten liggen om in te gaan op wat er écht toe doet: op bijna alle Vlaamse scholen spreken leerlingen en leerkrachten 'tussentaal', terwijl ze Nederlands schrijven (of dat proberen). Onze beleidsmakers hebben dat in hun taalnota's tot hier toe straal genegeerd, terwijl iemand als Mia Doornaert (DS 22 november) geen kans onbenut laten om dat taalgebruik voor te stellen als een provinciaal patois van cultuurloze prutsers - je vraagt je soms waarom taalnormen nastreven zoveel onbeleefdheid meebrengt.

Toch ziet het er niet naar uit dat tussentaal op school zal verdwijnen. We kunnen natuurlijk onze kop in het zand laten zitten. Dromen over een ideale taalwereld is evenmin verboden. Maar ooit zullen we toch eens uitgebreid moeten debatteren over welke taalnormen we willen, waarom en wanneer. Ooit zullen we rekening moeten houden met wat in concrete omstandigheden haalbaar en redelijk is, al onze liefde voor een gedroomd Algemeen Nederlands ten spijt. Dat levert wellicht ongemakkelijke berichten op, maar ze zullen alleszins stof opleveren die aanzet tot denken in plaats van vertier.

Jürgen Jaspers

Beschaafd

dS

De Standaard* - 04 Mar. 2013

Pagina 30

* De Standaard/Antwerpen, De Standaard/Limburg, De Standaard/Oost-Vlaanderen, De Standaard/Vlaams-Brabant/Brussel, De Standaard/West-Vlaanderen

'In een beschaafd land zou het publiek gedegouteerd opstappen. In Italië lag iedereen dubbel van het lachen.'
(DS 22 februari)

Soms schiet me een gedachte door het hoofd die ik slechts met schroom toevertrouw aan het papier in uw handen. Mensen beoordelen is niet mijn corebusiness, zelfs niet als het over taal gaat. Kwaliteit van spreken is nog wat anders dan kwaliteit van leven. Maar soms kan ik er niet omheen.

Een stel treinreizigers heeft me doen nadenken over de naam van onze taal. Meer bepaald die van het Nederlands dat ik nu gebruik en dat uw innerlijke stem spreekt terwijl u dit leest. We noemen dit de standaardtaal, maar in de loop van de voorbije vijftig jaar of meer zijn daar andere benamingen voor geweest. De bekendste waren Beschaafde Omgangstaal en Algemeen Beschaafd Nederlands, wat we nu nog kennen als ABN. Die B hebben taalkundigen in de jaren zeventig met de mantel der liefde aan het gezicht onttrokken, want wie wilde nu suggereren dat mensen die geen ABN spreken onbeschaafd zouden zijn? Vandaar dus de benaming AN of Algemeen Nederlands.

Die B schrappen vond ik een terechte ingreep. Want alle mensen die Nederlands spreken, zijn 'beschaafd'. Maar ik twijfel sinds vorige week.

Stelt u zich deze scène voor, in een treincoupé. De reizigers die hun slaap nog wat wisten voort te zetten op weg naar hun werk, worden opgeschrikt door een zestal dat nog een plaats zoekt. Die zes konden het uitstekend vinden met elkaar en lieten dat goed horen. Grappen, grollen, kameraadschappelijke plagerijen in een dialect dat smaakte naar friet en frikadellen.

Tussendoor bespraken ze de actualiteit van de dag, meer bepaald Kim De Gelder en wat 'ze' zouden moeten doen met moordenaars zoals ook Marc Dutroux, Andras Pandy en Ronald Janssen er zijn. Een van de vrienden stroomde niet bepaald over van compassie, en dat mocht iedereen in de trein horen. Weet je wel wat zo'n proces kost, vroeg hij retorisch. En weet je dat die gevangenen elke dag biefstuk krijgen als ze dat wensen? Dat zou hij wel even anders aanpakken: ze moesten die mannen 's nachts loslaten in een bos en er dan met geweren een klopjacht op houden. Zoals op de everzwijnen in de Kempen.

Ik had verwacht dat de reizigers allemaal tegelijk naar lucht zouden happen en dat het dus ten minste één seconde stil zou zijn in de trein. Nee dus.

Ze vonden dat met z'n allen nog geen kwaad idee. Ze strooiden er nog wat kwinkslagen overheen en gingen over naar het volgende punt op de agenda: hoe onmenselijk de politie tekeer was gegaan tegen Jonathan Jacob.

Dat stel loeiende treinflilosofen sprak, als je 't mij vraagt, géén ABN. Begrijp me niet verkeerd. Ik heb niets tegen dialect. Ik ben erin grootgebracht en in mijn omgeving wordt het veel gesproken. Dialecten vind ik fascinerend

omdat er zoveel authentieke cultuur in opgeslagen zit en mensen die het goed spreken, zijn er dikwijls expressiever in dan in het achteraf geleerde Standaardnederlands.

Maar ik begreep ineens dat iets als onbeschaafde omgangstaal wel degelijk bestaat.

Ludo Permentier

Kattenpis

dS

De Standaard* - 03 Jun. 2013

Pagina 30

* De Standaard/Antwerpen, De Standaard/Limburg, De Standaard/Oost-Vlaanderen, De Standaard/Vlaams-Brabant/Brussel, De Standaard/West-Vlaanderen

'Da's gene kattenpis.' ...

'Da's gene kattenpis.' (Jan Becaus, VRT Journaal 29 mei)

Wat moet er niet gebeuren voor Jan Becaus op z'n Vlaams gaat spreken? De man bij wie Elisabeth II te rade gaat voor haar uitspraak van Engelse eigennamen. De nieuwslezer die leenwoorden de tongval meegeeft van hun plaats van oorsprong. De allerlaatste journalist die 'niet het minst' en 'niet in het minst' uit elkaar zal houden. Als uitgerekend Jan Becaus in het midden van een livegesprek met de minister van Financiën de tussentaal in duikt, dan is er stront aan de knikker.

Diep in dit gepolijste blok Standaardnederlands zit dus ook een kern van Verkavelingsvlaams en als het Jan Becaus te machtig wordt, spuit dat naar boven. Dat moet een hele opluchting zijn voor mensen die vloeken of grappen vertellen in het dialect of in een andere taalvariëteit die ze achter zich hebben gelaten toen ze zijn verhuisd, een diploma hebben gehaald of een stapje omhoog mochten klimmen op de maatschappelijke ladder.

Gevoel gedijt het best als het met zijn wortels nog bij de humus kan, onder het bovenste laagje van aangeleerde cultuur, en zich voedt met de kracht van onze moedertaal, dialect of tussentaal. Dat geldt voor humor, liefde, afschuw en schrik. Als de vriendelijke stoïcijn Jan Becaus zich op televisie laat ontvallen dat iets 'gene kattenpis' is, dan is dat een halfuur later een hit op Youtube, op Twitter en op alle nieuwspagina's. Waarom? Omdat het uit zijn taalgevoelige mond klinkt als een kreet van rauwe verbijstering. Om hetzelfde effect over te brengen hangt de gemiddelde stand-upcomedian een kwartier te vloeken en te tieren aan zijn microfoon.

De kracht van het woord is een minimale nuance met een maximaal effect.

Maar niet alleen dat. Becaus had ook kunnen zeggen 'da's geen klein bier', ook zo'n half standaardtalige uitdrukking. Maar hij is literair geschoold en greep naar een klassieke stijfiguur: de litotes. Dat is een retorische schijnbeweging. Je verkleint iets met opzet, waardoor het dubbel zo groot voor je tegenstander opdoemt. Je zegt 'da's gene kattenpis' om duidelijk te maken dat het geen bagatel is, maar integendeel iets wat levens kan verwoesten. Daardoor drong hij zijn gesprekspartner Geens op een fijne manier in een strategisch onmogelijke positie. We luisteren nog even naar het gesprek zoals het had kunnen verlopen.

Becaus: 'Zo veel besparen, da's gene kattenpis.'

Geens: 'Toch wel, mijnheer Becaus. Ik weet niet hoe het met u gesteld is, maar wij hebben thuis twee katten, en ik herken het van verre: dit is wel degelijk appellation gecontroleerde kattenpis.'

Becaus: 'Bedoelt u dat, bijvoorbeeld in de werkgelegenheid, er flink geloosd zal worden, en dat nog lang na deze ingreep nog een penetrante en zure geur zal blijven hangen?'

U ziet: de interviewer tegenspreken was geen optie voor onze minister van Financiën. Het enige wat hij kon doen, het was alleen zichtbaar voor wie digitaal keek op een grootbeeld flatscreen, was lichtjes zijn neus ophalen en toegeven: 'Mijnheer Beaus, ik weet het. Maar zuiver water is het ook niet.'

Ludo Permentier

Vincent Libin, leraar Nederlands in bso en tso, Leuven 'Ook in de lerarenkamer hoor je niet veel AN'

dS

De Standaard - 04 Nov. 2013

Pagina 11

'We hebben op school een richtlijn dat het Standaardnederlands de voertaal is, maar elke leraar beslist zelf hoe hij dat invult; de meningen lopen nogal uiteen. De leerkrachten Nederlands hechten in het algemeen het meest belang aan standaardtaal, bij de andere gaat het meer om het functionele. In de lerarenkamer hoor ik in het algemeen niet zoveel AN.'

'In de klas sta ik het gebruik van tussentaal vooral toe als er taalanalytisch gewerkt wordt. Tijdens mijn lessen zal ik zelf zoveel mogelijk standaardtaal praten. In informele gesprekken gebruik ik tussentaal om de kloof met de leerlingen te verkleinen. Het hangt dus van de context af.'

'Leerlingen moeten met meerdere taalregisters kunnen omgaan. Ik probeer hen bewust te maken van het feit dat AN in sommige situaties echt wel nodig is, bijvoorbeeld als je meer mensen wilt bereiken, denk maar aan een verkoopsgesprek: met dialect vergroot je je klandizie niet. Toch hebben leerlingen soms vragen als ik ze op hun taalgebruik wijs: "Waarom moet dat zo speciaal klinken?" En omdat ze nog weinig dialect spreken, maar tussentaal, is het verschil met het Standaardnederlands voor hen niet zo duidelijk.' (jts)

Rik De Corte, leraar Nederlands in het eerste jaar secundair onderwijs, Overijse 'Ik ben de uitzondering'

dS

De Standaard - 04 Nov. 2013

Pagina 11

'Met een school op de taalgrens, met leerlingen uit Franstalig België, uit Nederland en uit de streek kun je tussentaal niet als norm nemen. Dan sluit je leerlingen uit. Ik hecht dan ook heel veel belang aan Standaardnederlands op school. Zelf ben ik West-Vlaming, maar ik spreek altijd Standaardnederlands, al veertig jaar lang. Niet iedereen doet dat even consequent, noem mij maar de uitzondering. Ons schoolreglement zegt wel dat AN de voertaal is op school, maar de meeste collega's zijn al tevreden als de leerlingen geen Frans spreken op de speelplaats'

'Leerlingen liggen niet wakker van AN, maar van oud-leerlingen hoor ik soms een ander verhaal: "Je hebt ons altijd gezegd hoe belangrijk een correcte uitspraak is." Dat zijn dan jonge mensen die carrière willen maken in de gesproken media. Ineens krijgen ze te horen dat ze iets aan hun diftongering of intonatie moeten doen. Dan zijn ze zo gemotiveerd dat ze dat binnen het jaar hebben bijgespijkerd, voor zover dat nog kan.'

"Klink-klaar", de Nederlandse uitspraakgids van Bernadette Timmermans, scoort trouwens hoog in de verkoopljsten van non-fictieboeken.'

'De didactische aanpak in de klas is belangrijker dan vroeger. Ik werk sterk op identificatie: leerlingen moeten mij nazeggen. Of elkaar. Werken met opnames werkt nog het best, dat is confronterend. Ik laat ze naar rolmodellen luisteren. En uitspraak oefeningen maak ik leuk, want zonder een vleugje humor kom je niet ver.' (jts)

'Taal is een instrument'

dS

De Standaard - 04 Nov. 2013

Pagina 10

Elke vogel zingt zoals hij gebekt is en hetzelfde geldt voor Vlaamse zangers. Van plat West-Vlaams tot het netste Nederlands, in ons landelijk repertoire trekken we alle registers open.

HET ZESDE METAAL

En 't leven stokt

al doet 't zijn beste

de sneeuw komt

en bedekt al d' reste

ge glipt niet door de mazen

de zonne skijnt maar skijn bedriegt

't es koud en kil

en we zien niets

door d' aangedampte glazen

(Uit: 'Ier Bie Oes')

Wannes Cappelle: 'Mijn keuze voor een taal is als een keuze voor een instrument. Die keuze bepaalt de hele kleur van de muziek. Ik zing in het West-Vlaams omdat ik deze teksten niet in het Nederlands kan schrijven. In mijn moedertaal voel ik geen barrière. Pleiten voor het Standaardnederlands, dat is als pleiten voor het Engels. Als ik het AN gebruik, moet ik mezelf vertalen. Terwijl ik het gewoon zo eerlijk en authentiek mogelijk wil aanpakken.'

'Als ik in het Nederlands zing, lijk ik Gorki. Omdat je echter je publiek beperkt, schuif je op. Ik zing dus niet over "mapsen", maar over "marbels", en dat is omdat té typische West-Vlaamse woorden gauw een gimmick worden. En omdat ik ervaren heb dat mensen die niet op mijn school hadden gezeten, het al niet begrepen. Maar dat velen me niet verstaan, moet ik erbij nemen. Weet je, ik ben een grote fan van Wilco. De zanger, Jeff Tweedy, schrijft heel goeie teksten, en al weet ik vaak niet waarover die precies gaan, ze blijven toch plakken.'

MIRA

Dansmarieke, komt uit uw dromen

de stoet loopt door de straten en straks is 'em voorbij

de bomma en den bompa zijn speciaal buiten gekomen

om te zien wa gij kunt met uwe stok

laat nog eens zien hoe gij kunt lachen naar de mensen

doet da kostuum aan, laat u ni doen

voelt hoe uw hartje klopt op de maat van de fanfare

de schoonste majorette

van heel de stoet

(Uit: 'Dansmarieke')

Mira Bertels: 'Ik heb destijds veel kritiek gehad op mijn wat dialectisch taalgebruik. Op internetfora. Mensen mailden zelfs naar de radio met de vraag me niet meer te draaien, omdat ik taalverloedering veroorzaakt. Maar tegelijk waren er ook veel mensen die mijn taal fris, natuurlijk, menselijk vonden. Het heeft me doen nadenken.'

'Wannes Van de Velde, van wie ik les gekregen heb, leerde me dat taal iets is wat een artiest zelf kiest. Taal sluit aan bij wat je wil vertellen. Als ik "Dansmarieke" zing, spreek ik rechtstreeks tot een volks personage; een klein meisje dat bij de majorettes zit. Het zou onnatuurlijk aanvoelen wanneer ik dat in het AN zou doen. Voor deze song past het Verkavelingsvlaams het best; het is de meest geloofwaardige taal om deze specifieke vertelling in te gieten.'

'Ondertussen maakte ik ook al een album in het AN, omdat de inhoud van wat ik op dat moment schreef er het best bij paste. Wat ik wil vertellen, valt voor mijn gevoel vaak samen met een bepaalde taalkeuze, en wat ik wil vertellen, verschilt van lied tot lied. Dus mijn taalkeuze ook.'

BART PEETERS

Toen we Luikse wafels aten

onlangs in Heist aan Zee

De kinderen in een gocart zaten

bejaarden ramden met wind mee

En de zee haar grijze zelf was

dacht ik dit is het dit is af

Waarna de jongste in haar broek deed

en de oudste overgaf

(Uit: 'Heist-aan-Zee')

Bart Peeters: 'De allergrootste gevoelens kun je alleen in je eigen taal weergeven. De Vlaming die het Engels gebruikt, zoekt altijd "the way to your heart" of koestert zijn "real sugar". Vlamingen gebruiken een soort "praktisch Engels", zoals de producer Hugh Padgham me ooit zei.'

'Waarom ik dan voor het Nederlands koos? Kijk, ik schrijf bijna altijd songs over gebeurtenissen, zoals in "Heist-aan-Zee" een verslag van een familieweekend met mijn gezin. Daarom ben ik op mijn veertigste in het Nederlands beginnen te zingen: ik heb geen leven in het Engels. En ik hou van de streektalen, van het West-Vlaams en het Gents, en ik hoor Johan Verminnen doodgraag in zijn Brussels zingen. Maar ik vind het belangrijk voor Vlamingen dat we de standaardtaal in stand houden. Ik behoor wellicht tot de laatste generatie die zich druk maakt over het verschil tussen "heten" en "noemen" en die zijn kinderen daarover terechtwijst. Maar de taal evolueert en ik weet dat ik zal moeten toegeven.' (Peter Vantyghem)

'Taal moet geen bloed, zweet en tranen kosten om goed te zijn'

dS

De Standaard - 04 Nov. 2013

Pagina 4

Onze jongeren mompelen, mensen kennen de dt-regels niet meer en zelfs leerkrachten, schrijvers en tv-iconen zijn steeds vaker - letterlijk - het noorden kwijt. Maar is het echt zo erg gesteld met de taaltoestand in Vlaanderen? We zochten gemoedsrust bij Johan De Caluwe, die de vinger aan de pols houdt van de Nederlandse taal.

Astrid Houthuys

Niet eens zo lang geleden, toen de vogels al niet meer spraken, maar toen er wel nog getrouwd werd en 's zondags naar de mis gegaan, bestonden er nog taalregels. Veertigplusser, herinner u: 'Zeg niet duimspijker, maar punaise.' Intussen, niet eens zo veel later, trouwen mensen enkel nog als ze er werkelijk zin in hebben;

hetzelfde met de mis. En de taalregels? 'Wij observeren, wij schrijven niet voor', zeggen taaladviseurs als Ruud Hendrickx.

Allemaal leuk en democratisch, maar hebben mensen dan geen nood aan taalregels, aan wat vaste grond onder de voeten? Johan De Caluwe, die Nederlandse Taalkunde doceert aan de faculteit Letteren & Wijsbegeerte van de UGent, glimlacht als we hem de vraag voorleggen.

Johan De Caluwe: 'Ja, natuurlijk hebben taalgebruikers nood aan houvast, maar de vraag is welk soort houvast. Mensen verwachten nog te veel een leidraad zoals die in de jaren zestig en zeventig werd geboden. (Plukt een van de taaladviesboekjes uit de kast achter zich.) Waar het vooral fout zat met zulke boekjes, is dat ze de hele Vlaamse taalgemeenschap van 5 à 6 miljoen mensen een nieuwe, Noord-Nederlandse variëteit wilden opdringen.'

'Woorden, uitdrukkingen, constructies die nochtans in Vlaanderen vrij algemeen werden gebruikt, werden als onkruid voorgesteld, uit te roeien dus. Maar zo'n taalbeleid werkt niet: je kunt mensen nu eenmaal niet zover brengen dat ze een vreemde taal - want dat is het Noord-Nederlands voor vele Vlamingen - gaan gebruiken in hun dagelijkse omgang met elkaar.'

'In de jaren zestig bestond nog het idee dat je je die Noord-Nederlandse taalnorm eigen moest maken om carrière te kunnen maken. Maar al die taalregeltjes hebben er jarenlang voor gezorgd dat Vlamingen vervreemd raakten van hun eigen taal, want bij elke drie zinnen moesten ze vier keer nadenken of er geen fout in stond. Nu raken we gelukkig stilaan bevrijd van het idee dat taal bloed, zweet en tranen moet kosten, voor die goed kan zijn.'

Bestaat er dan nog zoiets als een standaardtaal of hét Nederlands?

'Ja, absoluut, alleen zijn we van die bedrieglijke eenvoud van vroeger af. Er zijn verschillende soorten van Standaardnederlands: je hebt een grote kern van algemeen standaardtalige woorden en constructies, dat gaat over pakweg 95 procent van de standaardtaal - en dan heb je de Noord-Nederlandse en Belgisch-Nederlandse varianten, de formele en informele, de schrifttalige en spreektaalige. Afhankelijk van de context gebruik je deze of gene vorm. Het houvast is dus niet langer het oude taalzorgboekje, maar het woordenboek: daar vind je precieze informatie over de status van een woord, bijvoorbeeld: "NN - formeel", of "BN - spreektaal".'

'Het is dus niet omdat iets Belgisch-Nederlands is, dat het meteen bruikbaar is in bijvoorbeeld de krant: spreektaal of informele taal ga je daar niet gebruiken. Ik geef toe dat dit de zaak complexer maakt, dat dit misschien wat meer keuzestress geeft, maar anderzijds is het ook niet normaal dat mensen voortdurend boekjes zouden moeten raadplegen met duizenden gevallen van wat ze allemaal niet mogen zeggen of schrijven.'

Zijn er dan nog wel dingen die we fout moeten vinden?

'Zeker wel! Spelfouten bijvoorbeeld zijn altijd fouten, want ze druisen in tegen de spelregels. Vervoegingen van courante werkwoorden liggen vast - je collega isontslagen en nietontslaan. Woorden als media endrugs zijn wel degelijk meervouden en vragen om een meervoudige werkwoordsvorm. En het meervoud van stadion is nog altijd stadions en nietstadia.'

'Het is pas wanneer de mensen die boeken schrijven, kranten maken en lesgeven - de zogenaamde spraakmakende gemeente - die "foute" vormen zelf beginnen te gebruiken in hun standaardtalige communicatie, dat ze de status van een standaardtalige variant kunnen krijgen. Op die manier zitten woorden als achillespees voorachilleshiel ("de zwakke plek van iets") tegen de deur van de standaardtaal aan te duwen.'

Intussen hebben sommige beleidsmakers het er moeilijk mee dat er in steeds meer formele contexten - op tv, op school - de zogenaamde tussentaal gesproken wordt. Is die angst terecht?

'(Overtuigd) Nee! Het Standaardnederlands blijft in Vlaanderen de taal voor de meer formele bovenregionale communicatie, waar de boodschap en niet de boodschapper telt - denk maar aan de aversie van de Vlaming

tegen een regionaal accent bij nieuwslezers. Dialect, maar vooral tussentaal - een omgangstaal met ingrediënten uit zowel het dialect als de standaardtaal - worden gebruikt voor de informele communicatie, waar de persoon achter de boodschap belangrijk is. En dat zowel in gesproken taal - in je dagelijkse babbels, maar ook in talkshows en soaps op tv - als in geschreven taal - in sms'jes, op Facebook en andere fora.'

En in het onderwijs?

'Mensen idealiseren zo graag het verleden: zo zou de taal in het onderwijs vroeger beter geweest zijn. Maar in de jaren zestig spraken leraars een dialectisch gekleurde tussentaal - waar zouden die mensen hun standaardtaal vandaan gehaald hebben?'

'Als we het hebben over het onderwijs nu, dan valt daar een interessante lijn te zien. Als leraars inhoud willen overbrengen - de formelere instructie - doen ze doorgaans hun best om dat in een soort standaardtaal te doen. Geven ze voorbeelden, vertellen ze anekdotes of maken ze zich vrolijk of boos - de informelere situaties - dan komt met de emotie de boodschapper op de voorgrond en haalt tussentaal meestal de bovenhand.'

Maar moeten we dat als bezorgde taalgebruikers dan niet erg vinden?

'Nee, een dergelijke codewisseling is volstrekt normaal en pedagogisch ook heel effectief. Bovendien komen tussentaal en standaardtaal geleidelijk aan dicht bij elkaar te liggen. Hoe dat komt? Ouders willen hun kinderen graag hun beste taal meegeven, en dus proberen ze standaardtaal te spreken met hun jonge kinderen, in de jij-vorm en zo meer. Op die manier verkleint met elke generatie de kloof tussen de moedertaal - vroeger het dialect, nu vooral de tussentaal - en de standaardtaal. Dat betekent op termijn dat tussentaal meer en meer de informele standaardtaal zal worden, omdat ze steeds dicht bij de standaardtaal komt te staan. Dat is toch mooi. Wat is daar mis mee?'

En toch hebben sommigen het idee dat vooral de jongeren, die volgens u thuis een soort standaardtaal meekregen, verantwoordelijk zijn voor de 'opmars' van de tussentaal.

'Jongeren krijgen als kind vaak eengeïntendeerde standaardtaal mee, dat wil zeggen, een poging tot standaardtaal, in de praktijk dus veeleer tussentaal. Daardoor zijn de jongeren van nu de eerste generatie voor wie de tussentaal ook de moedertaal is. Daar komt bij dat jongeren vanaf hun puberteit afstand gaan nemen van alles wat die grote, saaie mensen vragen, en dus van al wat standaardtaalig en normerend is, ook in hun gedrag. Ze proberen zwart te rijden op de tram, ze zitten op de grond in plaats van op een stoel, en verzorgd spreken is iets voorseuten. Maar geloof me, zodra ze moeten gaan werken en iets bewijzen, en vooral als ze kinderen hebben, hechten ze weer meer belang aan standaardtaal.'

Zou u als achttienjarige vandaag zelf nog de moeite nemen om een gesproken vorm van het Standaardnederlands onder de knie te krijgen?

'Natuurlijk! Wie standaardtaal spreekt, heeft een extra troef in handen. Als je het niet de moeite vindt om ook een standaardtaal te kennen, dan kies je er eigenlijk voor om in wat je ook communiceert, altijd je identiteit mee te geven: de regio waar je vandaan komt, je sociale achtergrond. En dat wordt als niet professioneel beschouwd. Mensen mogen gerust veel en vaak tussentaal gebruiken, maar als het erop aankomt, kun je maar beter ook vaardig zijn in de standaardtaal.'

'Daarnaast krijgt het Standaardnederlands concurrentie van het Engels, dus ook die taal zou ik goed proberen te leren. De parallel met vroeger is eigenlijk treffend: net zoals in de jaren zestig verwacht werd dat je een vreemde taal leerde om hogerop te komen - het Standaardnederlands - is dat nu het geval met het Engels. Met alle consequenties van dien, want dan rijzen meteen vragen over de gewenste kwaliteit van dat Engels(lacht).'

Van een professor Nederlandse Taalkunde hadden we iets minder gerustheid en iets meer doem verwacht.

'Ten onrechte. Het gaat uitstekend met het Nederlands in Vlaanderen. Voor elke situatie hebben we een geschikte variëteit van dat Nederlands ter beschikking: dialecten, veelkleurige tussentalen en een eigen

Belgisch-Nederlandse standaardtaal. Veel Vlamingen kunnen inderdaad nog wat doen aan hun beheersing van de standaardtaal, maar dat stimuleer je niet door in te hakken op hun moedertaal: dialect of tussentaal. Ik ben blij dat ze er in die moedertalen zonder schroom op los kunnen babbelen, en ik verwacht dat ze zich daarnaast ook gemakkelijker de standaardtaal eigen zullen maken nu dat niet langer een vreemde importvariëteit hoeft te zijn, maar een eigen herkenbare Belgisch-Nederlandse standaardtaal.'

Astrid Houthuys

Galicismen buiten! (*)

dS

De Standaard - 04 Nov. 2013

Pagina 8

Het Engels is gepokt en gemazeld door het Frans, maar in het Nederlands hebben we een probleem met vreemde invloeden. Vanwaar die weerstand, en is die nodig?

Ludo Permentier

Wat zijn gallicismen? Zet u schrap, want dit is de definitie die de taalkundige Jacob Wijbrand Muller in 1920 gaf in het tijdschrift *De Nieuwe Taalgids*: 'Naar 't meest algemeene spraakgebruik: een soort van barbarismen, d.i. woorden, woordverbindingen, zinswendingen en zegswijzen, uiterlijk, in klank en (buigings)vorm inheemsch, doch innerlijk, in woordvorming en woordvoeging, maar vooral in beteekenis, schakeering, gevoelswaarde en kleur uitheemsch; oogenschijnlijk woorden en wendingen der eigen taal, maar (tot dusverre althans) in die taal ongehoord en in strijd met het "taaleigen", alleen gebruikelijk in en nagebootst naar een vreemde taal (in dit geval het Fransch).'

Oef. Wie zoveel woorden nodig heeft om iets te omschrijven, weet waarschijnlijk niet precies waar het over gaat. En dat kunnen we Muller niet kwalijk nemen. Niemand heeft ooit scherp de grens getrokken tussen een leenwoord of bastaardwoord en een vreemd woord. En die worden ook nog eens voor de voeten gelopen door het barbarisme (gallicisme/germanisme/anglicisme) en de leenvertaling.

Verduitscht

De definitie van 1920 verbergt de zwakke plek niet in de theorie. Het gaat bij barbarismen om woorden die er helemaal Nederlands uitzien, maar door hun verwantschap met een vreemde taal verdacht zijn. Terwijl er ook leenwoorden bestaan, waartegen men geen bezwaar heeft.

Eenvoudig gezegd: zowel eenbarbarisme (gallicisme, germanisme, anglicisme) als eenleenwoord komen uit een vreemde taal en ze zien er allebei tamelijk Nederlands uit. Alleen, het barbarisme is niet aanvaard, het leenwoord wel. Curieuze redenering: gallicismen aanvaarden wij niet omdat het vreemdelingen zijn die niet aanvaard worden. Op punt stellen ('mettre au point') is een gallicisme want het wordt niet aanvaard; gevaar lopen ('courir risque') is geen gallicisme want het is ingeburgerd.

Het Genootschap Onze Taal is in 1932 opgericht in Nederland omdat een groep taalliefhebbers niet langer kon aanzien dat het Nederlands overspoeld werd door woorden die letterlijk uit het Duits vertaald leken, germanismen dus. De tijdgeest heeft daar natuurlijk veel mee te maken. In elke aflevering van het blad van het Genootschap verscheen een lijst van verfoeilijke woorden. Uit de eerste lijst (maart 1932) citeren we deze gevallen, met tussen haakjes de 'correcte' Nederlandse woorden: aanhangwagen (bijwagen), beduidend (aanmerkelijk), looper in een schaakspel (raadsheer), zich omkleden (zich verkleden), stilleggen (stil zetten), uitgeprobeerd (beproefd), voorwoord (voorrede). De vraag is: welke zijn vandaag de 'aanvaarde' vormen?

Eigendommelijk

In diezelfde lijst vinden we ook andere gevallen: aanstrengen (inspannen), eigendommelijk (eigenaardig), insluiten van een gevangene (opsluiten), opbewaren (bewaren), voorradig (in voorraad). Dat zijn bijna uitgestorven woorden. Niet omdat het Genootschap Onze Taal ze heeft kunnen verdelgen, wel omdat de taalgebruiker er blijkbaar zijn belangstelling voor verloor. Er was een andere vorm beschikbaar en die was misschien handiger in het gebruik.

De toekomst van een gallicisme, germanisme of anglicisme kan dus twee kanten uitgaan: ofwel wordt het na verloop van tijd volkomen aanvaard, ofwel verdwijnt het uit het taalgebruik. Maar er is een tussenperiode. Die waarin het woord of de uitdrukking wel gehoord wordt, maar door puristen afgekeurd. In taalboeken, in de Nederlandse les en in woordenboeken ging men in Vlaanderen, vooral vanaf het midden van de vorige eeuw op jacht naar deze vormen. Ook vandaag nog bestaan die lijsten. We citeren uit een recente publicatie van het ministerie van Onderwijs:

'Barbarismen zijn aan een andere taal of taalvariëteit ontleende woorden, woordbetekenissen, uitdrukkingen of constructies waarvoor het Standaardnederlands een eigen woord, uitdrukking of constructie heeft, zodat ze als fout worden beschouwd.' De voorbeelden die hierbij worden gegeven zijn: 'aan 5 euro (voor / tegen 5 euro), als voorzitter aanduiden (aanwijzen, aanstellen, verkiezen), de oorzaak is niet gekend (bekend), quasi niets (bijna niets), tweelijnen verder (regels), puntaan de lijn (punt uit), de wet voorziet dat ... (bepaalt), oppare (even) dagen, er zijn drie voorstellen weerhouden (in aanmerking genomen, geselecteerd).'

Taalgebruiker kiest

In de dertiende editie van de Dikke Van Dale (1992) komen de labeltjes gallicisme, germanisme en anglicisme plots niet meer voor. De verklaring staat in de inleiding: 'omdat deze doorgaans als afkeuring ervaren kwalificatie is vervangen door herkomstinformatie.' Er wordt wel nog gesproken van leenvertalingen en dat is tot vandaag het geval. Die benaming is in ieder geval preciezer, want het is kenmerkend dat het om samenstellingen of uitdrukkingen gaat waarvan elk deeltje vertaald is uit de leentaal.

De etymologe Nicoline van der Sijs neemt in haar Leenwoordenboek een nog krachtiger standpunt in over de vraag of barbarismen 'verfoeilijk' zijn of niet: 'Het begrip "germanisme" komt uit de koker van puristen, van mensen die de Nederlandse taal zuiver willen houden. Zij accepteren sommige Duitse invloed wel, maar andere niet. Daarvoor zoeken zij naar criteria, maar het lukt hun niet eenduidige criteria te vinden. De puristen stellen "correcte" Nederlandse alternatieven voor ter vervanging van wat zij als germanismen beschouwen, maar uiteindelijk is het de taalgebruiker die kiest - en vaak kiest hij voor het germanisme.'

(*) Dit is een gallicisme. Zuiver Nederlands is: Weg met de gallicismen!

Ludo Permentier

'Met taalpurisme leren leerlingen geen AN'

dS

De Standaard - 04 Nov. 2013

Pagina 10

Hoe belangrijk is het Standaardnederlands vandaag nog op school? Als het van de laatste Onderwijsministers afhangt: héél belangrijk. Zo komt het woord 'Standaard-nederlands' in de taalbeleidsnota van Pascal Smet van 2011 niet minder dan 77 keer voor. Maar de realiteit blijkt wel even anders.

Jan T'Sas

Dialect en tussentaal? Leerlingen die dat spreken, zijn al even kansarm als anderstalige, allochtone leerlingen. Zo stond het net niet letterlijk in de talennota van Pascal Smets voorganger, Frank Vandenbroucke, in 2007. Vandenbroucke wond er geen doekjes om: het Standaardnederlands is de enige kandidaat-schooltaal, zowel in als buiten de klas. En sinds 2008 let ook de Vlaamse onderwijsinspectie daar veel meer op. De overheid lijkt dus duidelijke taal te spreken: het Standaardnederlands is en blijft de norm op school. Maar daar hoor je andere geluiden.

Verstaanbaar blijven

'Wij spreken onze leerlingen aan op hun taalgebruik, zowel in als buiten de klas', zegt Hilde Deleuil, leerkracht Nederlands en graadcoördinator in het Sint-Claracollege in Arendonk. 'De enige uitzondering die ik maak is klas 1B. Daar is de kloof tussen AN en hun thuistaal soms zo groot, dat ik een taalkundig stapje naar de leerlingen toe zet om verstaanbaar te blijven en om te kunnen opvoeden. Toch zal ik ook daar op het gebruik van Standaardnederlands hameren, bij een spreekopdracht bijvoorbeeld.'

Een tussentaal hanteren om dichterbij de leerlingen te staan. Je hoort het steeds vaker van leraren, zeker van hen die pas afgestudeerd zijn. Ook beroepsleerkrachten nuanceren het gebruik van standaardtaal: 'Waarom zouden ze niet "tournevis" mogen zeggen, als dat een typisch woord uit de fabriek is?' Ten slotte aanvaarden jongeren niet meer de taalpuristische betutteling uit de ABN- jaren 70-80. Ze bekijken taal vooral functioneel. Dat bleek in 2009 nog uit een bevraging van de Nederlandse Taalunie: Correct Nederlands? Zeker, maar alleen als het moet! Het resultaat is dat minder jongeren tegenwoordig Standaardnederlands spreken, maar ze voelen zich

wel zekerder in 'hun' taalgebruik en ze zijn mondiger geworden. En dat vinden leerkrachten ook belangrijk. Het gevolg van dit alles: scholen hebben nooit zo divers met standaardtaal omgesprongen als nu. Maar onze taal kent ook veel meer variëteiten dan pakweg dertig jaar geleden - 'wacht ff, gsm gaat plat'.

Kunnen ze het nog?

De nieuwste eindtermen - minimumdoelen die de Vlaamse overheid aan alle scholen oplegt - hebben die functionele benadering van taalgebruik opgepikt, maar veel doelen leggen ze de scholen niet op. Een paradox, noemt onderzoeker Steven Delarue van de Universiteit Gent het zelfs. In zijn paper *Standaardtaal of tussentaal op school?* schrijft hij: 'De term Standaardnederlands valt pas in de eindtermen van de eerste graad van het secundair onderwijs. Die van het lager onderwijs breken een lans voor "een onbevooroordeelde houding tegenover taalverscheidenheid en taalvariatie". Bovendien moeten leerlingen blijkbaar enkel in de tweede graad van het secundair onderwijs Standaardnederlands kunnen spreken.' Toch wel een ander verhaal dus dan wat de Onderwijsministers in hun nota's schrijven.

'Ook de leerplannen focussen nu op een brede benadering van taalgebruik', zegt Marleen Lippens, pedagogisch begeleider bij het Vlaamse Secretariaat van het Katholiek Onderwijs (VSKO). 'Leerlingen moeten weten dat er meer dan één manier is om je uit te drukken. Vervolgens moeten ze weten welk taalregister ze wanneer moeten gebruiken. Geen dialect in formele situaties zoals in de lessen bijvoorbeeld. Ze hoeven niet in alle situaties Standaardnederlands te spreken, dat is niet realistisch. Standaardnederlands moet de norm blijven, ook als mengvormen zoals tussentaal meer aanwezig zijn in de samenleving. En er mag ook ruimte zijn voor het esthetische, het literaire van de standaardtaal. Maar de schoolcontext bepaalt mee hoe scholen daarmee omspringen.'

Voor Kris Van den Branden, lerarenopleider aan de Leuvense faculteit Letteren, moeten scholen het Standaardnederlands centraal blijven stellen, 'maar ze mogen dat niet doen vanuit een exclusieve houding naar andere taalvariëteiten toe. Ze moeten vooral het taalrepertoire van hun leerlingen verruimen.'

Leraren spreken tussentaal

Jongeren zijn blijkbaar bereid om Standaardnederlands te spreken, maar kunnen ze het wel? En hoe zit dat bij leraren? De voorbije decennia zijn heel wat onderzoekers naar de taal van leerling en leraar gaan luisteren. Opvallend: veel leraren spreken helemaal geen standaardtaal, maar een tussentaal. Buiten, maar ook in de klas. Leerlingen spreken thuis ook meer tussentaal.

Kris Van den Branden vindt dat niet ongewoon: 'Martine Tanghe zal buiten het zicht van de camera ook een ander AN spreken dan tijdens Het Journaal. We bewegen ons allemaal op een continuüm tussen dialect en standaardtaal, naargelang van de situatie waarin we ons bevinden. Geen enkele sociolinguïst kan en zal het punt aangeven waar standaardtaal eindigt en tussentaal begint. Dat punt bestaat namelijk niet. Daarom moeten we de definitie van standaardtaal verbreden tot een brede variëteit die in verschillende situaties anders kan klinken en die ook in informeel taalgebruik aanwezig is. Daar kunnen scholen beter mee omspringen.'

Jan T'Sas

Doen ouders er goed aan om met hun kinderen dialect te spreken?

dS

De Standaard - 05 Nov. 2013

Pagina 9

We spreken netjes met 'jij' en 'je' tegen onze kinderen, houden hen ver weg van al te streekgebonden vocabulaire. Maar is dat wel zo'n goed idee?

Rob Belemans

Hoewel de overheid vanaf het midden van de vorige eeuw decennialang alle middelen heeft ingezet om Vlaamse ouders van het tegendeel te overtuigen, weten we vandaag dat dialect als thuistaal geen schadelijke invloed heeft op de taalontwikkeling van kinderen. Sterker nog: ouders die hun kinderen in het dialect opvoeden, bezorgen hen daarmee een strategisch voordeel in hun ontwikkeling. Bent u nu al van uw stoel gevallen? Krabbel dan recht en lees vooral verder.

Sinds 1994 wordt er in Nederland tweejaarlijks een grootschalig onderzoek gedaan naar (de evolutie van) de taalvaardigheid Nederlands van lagereschoolkinderen en naar de mogelijke invloed van allerlei buitenschoolse factoren daarop. In 700 basisscholen leggen 60.000 leerlingen dan een reeks standaardproeven af. Hun ouders bezorgen tegelijk gegevens over de sociaal-economische, de culturele, de religieuze, de opvoedkundige en ook de talige context waarin deze kinderen opgroeien. Vergelijkende gegevensanalyse na vijf van dergelijke Prima-cohortmetingen wees uit dat het thuis dialect spreken een significant positief effect heeft op de schoolse taalverwerving van het Nederlands. Dialectsprekende kinderen leren dus niet moeizamer, trager of minder goed standaardtaal dan kinderen die ook thuis Nederlands (of Fries) spreken. De taalverwervingsprogressie tijdens de eerste vier jaar van de basisschool is voor dialectsprekertjes zelfs significant groter dan bij hun niet-dialectsprekende klasgenoten. Als het thuisdialect voldoende verschilt van het Standaardnederlands - in Nederland blijkt dat alleen voor de Limburgse dialecten het geval te zijn - dan sluiten de dialectsprekende kinderen hun basisschoolcarrière zelfs af met een grotere taalvaardigheid Nederlands dan hun klasgenoten die ook thuis Nederlands spreken.

Dat laatste lijkt contradictorisch. Maar recent onderzoek aan de VUB levert misschien de verklaring voor dat dialectvoordeel. Voor zijn doctoraatsonderzoek naar de interactie tussen meertaligheid, cognitie en de werking van het brein, legde Esli Struys één- en tweetalige kinderen onder de hersenscanner en liet hen daar talige en niet-talige opdrachten uitvoeren. De tweetalige kinderen gebruiken, zeker in de verwervingsfase van taal 2, bijkomende zones in hun hersenen ten opzichte van ééntaligen. Tweetalige kinderen trainen die hersengebieden ook, zodat ze later en ook voor niet-talige taken ingeschakeld kunnen worden. Bovendien leren tweetalige kinderen tijdens de taalverwervingsfase ook al om vlot te switchen van taal 1 naar taal 2.

Strategisch voordeel

Tweetaligheid levert kinderen dus een strategisch voordeel op bij het uitvoeren van allerlei opdrachten waarvoor we ons verstand moeten gebruiken. Bij het onderzoek van Struys waren Brusselse kinderen met diverse taalachtergronden betrokken, maar geen dialectsprekers. De Nederlands-Limburgse meetresultaten uit het grootschalige cohorteonderzoek zouden erop kunnen wijzen dat ook dialectsprekende kinderen hun hersenen beter leren gebruiken, als hun thuisdialect voldoende verschilt van het Nederlands dat ze op school verwerven. Welke mate van dialectspecificiteit ten opzichte van de standaardtaal voor dat effect nodig is, zal nog onderzocht moeten worden. Misschien hebben West-Vlaamse dialectsprekertjes wel eenzelfde voordeeleffect.

Rob Belemans

Spreken is spelen

De Standaard - 05 Nov. 2013

Pagina 3

Zeker de helft van de inwoners van Antwerpen spreekt thuis geen Nederlands. Hoe leren al die mensen goed Nederlands? Vormt een meertalige omgeving een bedreiging, of juist niet?

Mathilde Jansen

Naar de effecten van meertaligheid op de Nederlandse taalvaardigheid is al heel veel onderzoek gedaan. Toch bestaan er nog steeds veel misverstanden. Zo zijn er nog altijd consultatiebureaus die ouders adviseren om met

hun kinderen thuis Nederlands te praten, ook als dat niet hun moedertaal is. Een ook politici zijn niet altijd op de hoogte van wetenschappelijke inzichten over meertaligheid.

'Als ouders geen vloeiend Nederlands spreken, kunnen ze dat beter niet spreken met hun kinderen, want daardoor leert een kind slecht Nederlands', zegt Jacomine Nortier, taalkundige aan de Universiteit Utrecht. 'Ouders kunnen hun kinderen het beste opvoeden in de taal die zij zelf het beste spreken. Taal is namelijk niet alleen maar een set van regels en woorden, maar ook een manier om de wereld om je heen te ontdekken.'

'Als je in je moedertaal al hebt leren tellen, dan is het overschakelen naar het Nederlands een koud kunstje. Maar als je nooit hebt leren tellen, dan kost dat veel meer moeite als je er ook nog een nieuwe taal bij moet leren. Als je er zo tegenaan kijkt, maakt het niet uit of je je kind opvoedt in het Turks, het Fries, gebarentaal of Nederlands.'

'Het is vooral belangrijk dat kinderen vroeg leren spelen met taal: woordspelletjes doen, rijmen. Uit onderzoek blijkt ook dat kinderen die thuis veel zijn vorgelezen, op de basisschool beter scoren op taaltests. En dat geldt net zo goed voor kinderen van wie de thuistaal geen Nederlands is.'

Cockerspaniël

In Vlaanderen spreekt de meerderheid geen Standaardnederlands, maar Vlaams. Wil je in Vlaanderen integreren, dan moet je dus ook deze informele variant van het Nederlands kennen. En dat is niet altijd even makkelijk volgens Koen Jaspaert, taalkundige aan de KU Leuven. In de lesboeken wordt namelijk uitgegaan van het Standaardnederlands. 'De taal die je leert op school of op een cursus, is misschien goed om te slagen voor tests en examens, maar helpt mensen niet om maatschappelijk te functioneren', aldus Jaspaert.

Hij is van mening dat er binnen het onderwijs aan anderstaligen meer nadruk zou moeten liggen op het impliciete leren: gewoon door veel te praten met andere Nederlanders of Vlamingen. En dat gaat vanzelf als mensen graag willen integreren. De overheid heeft als taak om daarvoor de juiste omstandigheden te creëren. Jaspaert: 'Net zoals een cockerspaniël altijd zijn baasje volgt, zo volgt taal vanzelf bij een goede integratie. Overheden en scholen kunnen die integratie bevorderen door de verschillende thuistalen van deze mensen positief te benaderen en door te accepteren dat men in de eerste fase van integratie nog geen correct Nederlands spreekt.'

Een meertalige opvoeding blijkt geen enkel nadelig effect te hebben op een goede beheersing van het Nederlands. Sterker nog, meertaligheid biedt allerlei extra voordelen, zoals een gunstig effect op de cognitieve ontwikkeling. Meertaligen gaan bijvoorbeeld minder snel dementeren.

Mathilde Jansen

Vlaming spreekt nog aardig mondje dialect

De Standaard* - 07 Nov. 2013

Pagina 10

* De Standaard/Antwerpen, De Standaard/Limburg, De Standaard/Oost-Vlaanderen, De Standaard/Vlaams-Brabant/Brussel, De Standaard/West-Vlaanderen

Het gebruik van het dialect is nog altijd sterk ingeburgerd in Vlaanderen. Maar de Vlaming praat het niet zomaar altijd en overal met iedereen.

Van onze redactrice Karin De Ruyter

'Waar hebde gij da boekske gelegd?' 'Het ligt op ne stoel in d'eetkamer.'

In tachtig procent van de Vlaamse gezinnen is dit soort 'tussentaal' de gangbare spreektaal, blijkt uit de Grote Taalpeiling die Radio 1, De Standaard en de Taalunie lieten uitvoeren door iVox.

Ook met vrienden spreekt driekwart van de deelnemers aan het onderzoek meestal tot altijd tussentaal. En het gebruik ervan dringt ook steeds meer door in de werksfeer.

Jongeren zeggen veel vaker tussentaal te gebruiken dan 55-plussers, wat erop kan wijzen dat het gebruik ervan in de toekomst nog zal toenemen.

55-plussers storen zich er in het algemeen ook vaker aan dan jongeren wanneer hun collega's geen Standaardnederlands spreken: ruim de helft van hen (53 procent) vindt dat toch zeker in vergaderingen eigenlijk standaardtaal gesproken zou moeten worden, tegenover slechts 37 procent van de -34-jarigen.

Dialect

Maar dat de tussentaal steeds meer terrein wint, betekent nog niet dat het dialect op korte termijn ten dode is opgeschreven. 86 procent van de ondervraagden vindt het dialect een verrijking voor onze taal en zou het erg vinden als het zou verdwijnen.

Het gebruik ervan beperkt zich echter, veel meer dan dat van de tussentaal, tot de familiale omgeving. Ongeveer twee derde praat vaak tot altijd dialect met ouders en partner, en meer dan de helft (57 procent) ook met vrienden. Dat heeft er allicht mee te maken dat ruim de helft (51 procent) het moeilijker vindt om familiair te zijn met iemand in het Standaardnederlands. Bijna de helft (49 procent) zegt ook zich meer op zijn gemak te voelen als mensen dialect spreken.

In de werkomgeving is dialect veel minder vaak de gebruikelijke spreektaal: slechts 37 procent spreekt het meestal met collega's, en minder dan één op de vijf praat meestal dialect met zijn baas of met onbekenden.

Opmerkelijk is dat mensen naar eigen zeggen vaker dialect spreken met hun ouders (65 procent vaak of bijna altijd) dan met hun kinderen (40 procent). Over het algemeen blijken jongeren ook minder vaak echt dialect te spreken dan ouderen. Op langere termijn zal het dialect dus wel onder druk blijven staan, zoals ook andere onderzoeken aangeven.

Standaardnederlands

Ook al zijn Vlamingen nog steeds erg gehecht aan hun dialect, toch beseffen ze dat het alleen gepast is in bepaalde omstandigheden. 90 procent van de ondervraagden vindt het belangrijk vlot te kunnen overschakelen tussen dialect, tussentaal en Standaardnederlands. En 88 procent beseft dat de kennis van Standaardnederlands een belangrijke troef is op de arbeidsmarkt.

Overigens: hoe tolerant de Vlaming ook staat tegenover dialect en tussentaal in minder formele situaties, toch verwacht hij dat de media en het onderwijs het goede voorbeeld blijven geven. Als nieuwsankers en televisiepresentatoren een lichte vorm van tussentaal hanteren - 'da's in plaats van 'dat is', bijvoorbeeld - is nog aanvaardbaar. Maar meer dan 70 procent vindt uitdrukkingen zoals 'mijne', 'ne keer' of 't stad' storend uit de mond van nieuwsankers, presentatoren van radio- en tv-shows en leraars voor de klas.

Frans versus Engels

Wat zou de tweede taal moeten zijn in Vlaanderen? Frans, antwoordt nog net een meerderheid (51 procent). Maar 45 procent geeft al de voorkeur aan Engels. Dat Frans het nog haalt, is te danken aan de vrouwen: 57 procent van hen verkiest de taal van Molière boven die van Shakespeare, tegenover slechts 46 procent van de mannen.

Ruim de helft van de ondervraagden vindt dat vreemde woorden een verrijking kunnen zijn voor het Nederlands. Maar die mening verschilt sterk volgens leeftijd: 64 procent van de jongeren (-34 jaar) vindt vreemde woorden wel kunnen, tegenover slechts 37 procent van de 55-plussers.

Schaaf uw Standaardnederlands bij op www.standaard.be/abn

Test uw taalvaardigheid op www.standaard.be/taaliqtest

Karin De Ruyter

'We moeten blijven inzetten op standaardtaal'

dS

De Standaard* - 07 Nov. 2013

Pagina 10

* De Standaard/Antwerpen, De Standaard/Limburg, De Standaard/Oost-Vlaanderen, De Standaard/Vlaams-Brabant/Brussel, De Standaard/West-Vlaanderen

Jongeren communiceren steeds meer in tussentaal. Maar dat betekent niet dat ze de standaardtaal niet meer beheersen of dat die zal verdwijnen, denkt Geert Joris.

Sommige resultaten uit onze peiling lijken te suggereren dat jongeren minder belang hechten aan het gebruik van het Standaardnederlands.

'Maar daar ben ik het niet mee eens. Kijk naar de resultaten die de deelnemers aan de peiling behaalden op jullie Taal-IQ-test: jongeren scoorden daarin beduidend beter dan ouderen. De stelling dat jongeren hun taal niet meer beheersen, klopt dus niet. Wat je wél ziet, is dat ze het dialect meer en meer vervangen door tussentaal.'

'Maar wat ik vooral belangrijk vind, is dat hun taalgebruik heel contextgevoelig is: ze passen hun manier van communiceren aan de omstandigheden aan. Bij de oudere generaties heb je nog veel meer mensen die ofwel altijd standaardtaal, ofwel altijd dialect spreken - met alle gesprekspartners. Jongeren communiceren in veel verschillende registers, hun taalgebruik is veel gevarieerder. Ze zijn zich ook bewust van de regels die daarbij gelden, dat je geen sms-taal gebruikt in een sollicitatiebrief bijvoorbeeld.'

Kunnen we zeggen dat tussentaal 'het nieuwe normaal' wordt?

'Je kan niet ontkennen dat de tussentaal oprukt, maar ze vervangt vooral het dialect, niet de standaardtaal. Maar het zal wel almaar moeilijker worden om het Standaardnederlands te blijven handhaven. Toch moeten we daarop blijven inzetten. Standaardtaal is natuurlijk iets artificieels, maar ze is net als spellings- en grammaticaregels belangrijk. Om didactische en pedagogische redenen, maar ook gewoon om elkaar te blijven verstaan. De media spelen daar een heel belangrijke rol in. Dat blijkt ook uit de peiling: mensen verwachten dat nieuwsankers en presentatoren Standaardnederlands spreken, dat de krant standaardtaal schrijft. Als de media dat loslaten, zou ze wel eens snel kunnen verdwijnen, denk ik.'

Dus toch maar strak aan alle regels vasthouden?

'Er zijn twee scholen. De ene zegt: laat alles los, de andere zegt het tegenovergestelde. Ik denk dat je gewoon mee moet evolveren, en je aanpassen aan de context.' (kdr)

Ik heb zoiets van taal is schoon

09/11/2013 om 03:00 door Kristien Bonneure

Als we nu eens wat beter zouden nadenken over de woorden die we gebruiken, schrijft Kristien Bonneure in de slipstream van een talige week, alsof de voorraad eindig is, zou dat niet helpen om van gedochten als stakeholders, flow en olijsten af te geraken?

Ting is

Ting is, ik hou van mooie woorden

Ting is, minder is meer

Waar word ik doodmoe van?

Van de minister die verkeersproblemen oplost met kwik-wins. Met stoplapjes, vertaalde een krant, maar ook dat was ongelukkig.

Van een community van stakeholders die out of the box denkt. Op mijn werk was er ooit sprake van dedicated en non-dedicated journalisten. En van de flow van een programma. Ook de politie doet dapper mee en trekt ten strijde tegen steamers, tigerkidnappers en skimmers. Leve de sympathieke security-agenten van *Safety first* die me het begrip rebriefing hebben geleerd. En position switch.

Van de Nederlandse versie van al het bovenstaande. Van cheffen die problemen olijsten, ze daarna meenemen (naar de volgende vergadering toe, bedoelen ze), een plan uitrollen, wachten tot een en ander inkantelt en vervolgens medewerkers laten afvloeien. Opgepast, een woord kan een ander verbergen. Intussen groeit het bos dicht met eufemismen. Waar is mijn machete?

Van viraal vulsel in de spreektaal. Er zijn nog oudere jongeren die ‘zoiets hebben van’, maar de hippe vogels gebruiken ‘ting is’. *The thing is...* ‘Ting is dat we niet weten hoe ze gaan reageren.’ Ik hoor het plotseling overal. Net als ‘het is evident dat’ van wijlen Wilfried Martens is het bedoeld om... tijd te winnen, voor je echt zegt wat je bedoelt. Misschien beter even zwijgen en dan meteen de koe bij de horens vatten?

Van het gedrochtelijk Vlaams in *Thuis*. Van tot op de draad versleten clichés: euthanasie zit in de lift want het kreeg groen licht nadat het eerst op de helling stond. Die lift en die helling staan intussen vol, doorschuiven a.u.b.

Waar word ik blij van?

Van veel meer dingen, gelukkig maar. Van schoon dialect. Mijn oogst van de voorbije week: een oude Bruggeling zei *da ze voader gepakt was van de haze*. Zijn vader was getroffen door gifgas in Wereldoorlog I. Iemand anders antwoordde *jaak* op de vraag ‘of ze het mooi vond’. De heerlijke verbuiging van ja en nee! En op de trein riep een man in zijn gsm: *toetoet me stoppen in Denderleeuw*. Hij was niet kinds, hij bedoelde gewoon dat in tegenstelling tot wat gedacht en aangekondigd was, de trein dan toch, jawel, onverwachts, zou stoppen in Denderleeuw. Zoveel betekenis zit er in ‘toetoet’.

Van helder en breekbaar Nederlands in een liedje van Jonas Winterland. ‘Mensen zijn gemaakt van dun papier’. Of ‘vandaag is dan de dag van de niet gestelde vragen’.

Van de respectvolle taal van Maarten Inghels en zijn dichterbroeders en -zusters, die op eenzame uitvaarten overleden mensen toespreken die dat genot bij leven veel te weinig hebben gesmaakt.

Van de registerwissels van mijn kinderen. ‘Beste meneer’ (mail aan de leraar). ‘kweet ni of dak op tijd ga zijn’ (sms aan mij), van hun dt-fouten, hun zelfverzonnen sprookjes en personages, van de switch tussen ‘jij’ (tegen mij) en ‘gij’ (tegen hun vrienden).

Van de nieuwe woorden in *Van Dale* (‘hermelijnkoorts’, ‘mensj’). Van het woord van het jaar (nog even wachten tot volgende maand), van de Taalweek, het Groot Dictee, de vele poëziewedstrijden.

Al die mooie voorbeelden van taaldiversiteit zetten me ertoe aan om aandachtig te blijven. Zonder dat er een taalraadsman met geheven vinger achter me staat (toch bedankt, Eugène Berode, Ruud Hendrickx), word ik aangespoord om bedachtzamer met taal om te springen. *D’abord je réfléchis, et puis j’écris*.

Een gedachte-experiment. Als de voorraad woorden nu eens eindig was, zoals de letters bij Scrabble. Dan zouden we goed moeten nadenken. Het juiste woord op de juiste plaats, op het goede moment uitspreken tegen de juiste persoon. ‘Implementeren?’ ‘Nee, sorry mevrouw, dat is op.’ De oplossing: welsprekende stiltes laten vallen. En alleen maar mooie woorden gebruiken. Liefde. Rabarber. Eik.

Nederlands is overal

dS

De Standaard* - 12 Feb. 2014

Pagina 40

* De Standaard/Antwerpen, De Standaard/Limburg, De Standaard/Oost-Vlaanderen, De Standaard/Vlaams-Brabant/Brussel, De Standaard/West-Vlaanderen

In alle drukte die is ontstaan over het particuliere taalgebruik van Natalia, wijst Marc Reugebrink op enkele tekortkomingen in het discours: het is echt niet zo dat boven de Moerdijk alleen maar keurig Nederlands wordt gesproken en het is evenmin zo dat Vlaams taaleigen vanzelf niet zou deugen.

Wat is dat toch met die Vlaamse taalpuristen? Nu struikelen ze weer met z'n allen over Natalia tijdens de MIA's. In de eerste plaats: waar is de tijd gebleven dat dergelijke puristen zich te goed voelden voor dergelijke banale programma's en er niet naar keken? Dat scheelde heel wat gemor. En in de tweede plaats: Natalia is inclusief borstmaat, beenlengte, achtergevel, mondholte en uitspraak nu eenmaal een merk. Dat huur je in of dat huur je niet in. Stel je voor dat Jan Beclus de MIA's zou presenteren. Of Kathleen Cools. Zo'n programma verdraagt helemaal geen Algemeen Nederlands. En soortgelijke programma's in Nederland ook niet. Of dacht u dat Algemeen Nederlands boven de Moerdijk wel door alle tv-presentatoren gesproken wordt?

Daar is het minder erg, zo lijkt het. 'Hun hebben beter gespeeld', zegt de gemiddelde voetballer, en hij weet heus wel dat 'hun' verkeerd is; het moet 'hullie' zijn. 'Knuffelmarokkaan' Ali B - recentelijk nog te gast in Café Corsari - moet zijn eerste zin in het AN nog uitspreken. Marco Borsato kan er ook niet veel van. Sowieso hebben alle Amsterdammers een spraakgebrek. En een gehoorprobleem. Een Vlaamse toerist die zijn stinkende best doet er in het AN een Hollandse Nieuwe te bestellen, krijgt antwoord in het Engels en kan naar zijn haring fluiten. Een Groninger overleeft het binnen de Amsterdamse grachtengordel ook niet zonder ondertiteling.

Iemand moet me toch eens uitleggen waarom de zinWa hebbie da baj je in Nederland niet tot een principiële discussie over taalverloedering leidt, en een zinnetje als *Mijne vriend, gade gij mee hier onmiddellijk leidt tot de oprichting van een Actiegroep Nederlands onder leiding van een emeritus hoogleraar (Stijn Verrept) en zelfs tot een petitie die door de grootste geesten van dit land prompt wordt ondertekend. De eerlijkheid gebiedt om te zeggen dat de actiegroep niet alléén uit Vlamingen bestaat; onder de twintig leden zijn er zowaar twee Nederlanders.*

Het heeft natuurlijk met macht te maken. Je zou bijna wensen dat er naast AN ook zoiets als AV, Algemeen Vlaams, zou bestaan. Tot voor kort werd alles wat daaronder zou kunnen vallen in Van Dale nog aangeduid met de toevoeging 'Belg. N.': Belgisch-Nederlands. Ik geloof dat Van Dale daar vanaf de volgende druk mee op wil houden. Maar daarmee zet je niet onmiddellijk recht wat scheef is gegroeid: dat er vele 'Belgisch-Nederlandse' woorden en uitdrukkingen zijn die boven de Moerdijk niet tot het AN worden gerekend. Geen wonder dat Tom Lanoye altijd zegt dat het Nederlands in zijn puur Nederlandse gedaante zo mager en schraal is. Vlaamse vertalers hebben al eens van Nederlandse uitgeverij te horen gekregen dat ze het woord 'venster' niet meer mochten gebruiken in hun vertalingen. Het moest 'raam' zijn. Maar een venster is net even iets anders dan een raam. Je kijkt er heel anders door.

Het AN behoort blijkbaar aan de Hollanders, en er zijn helaas nog veel te veel Vlamingen die zich daarbij neerleggen en zelfs aan zelfkastijding doen. In plaats van de breedte van onze taal te verdedigen, waarin een venster, een raam en zelfs een vensterraam of glasraam het uitzicht op onze wereld zoveel groter maken. Ik bepleit hier dus niet dat de Vlaming het AN moet loslaten; hij moet het veeleer veroveren op de Hollander die zijn alleenrecht laat gelden. Als we willen dat het Nederlands voor Nederland én Vlaanderen als standaardtaal behouden blijft, dan wordt het tijd dat men ook boven de Moerdijk eens de handen uit de mouwen steekt en leert luisteren naar hoe (wel degelijk ook) hun eigen taal hier klinkt. Voor de duidelijkheid: ik heb het dan niet over de talloze dialecten; ik heb het over 'Belg. N.', dat gewoon Nederlands is.

Of Natalia's Nederlands uit de Kempen dan wél aan de veroordeling ontsnapt die het nu ten deel viel, is van ondergeschikt belang. Zonder die Kempische tongval zou ze een deel van de charme kwijt zijn die ze nodig heeft om haar andere gebreken te maskeren. Zoals het eten van Jeroen Meus zonder de saus van zijn sappige taaltje

inderdaad gewoon dagelijkse, nogal saaie kost wordt. Zolang beiden het journaal niet presenteren, is er wat mij betreft geen reden voor de loeiende verontwaardiging van sommigen over hun zo verderfelijke tussentaal.

Marc Reugebrink

'VRT schendt beheersovereenkomst'

dS

De Standaard* - 13 Feb. 2014

Pagina 11

* De Standaard/Antwerpen, De Standaard/Limburg, De Standaard/Oost-Vlaanderen, De Standaard/Vlaams-Brabant/Brussel, De Standaard/West-Vlaanderen

De VRT heeft de beheersovereenkomst geschonden door Natalia de MIA's met Kempense tongval te laten presenteren, vindt Vlaams parlementslid Wilfried Vandaele (N-VA). De omroep vindt van niet, maar begrijpt de ergernis.

Van onze redacteurs Catherine De Kock

Bart Dobbelaere

Brussel 'Dat Natalia een prestigieuze tv-avond presenteert in het Kempisch, is een duidelijke schending van de beheersovereenkomst met de Vlaamse overheid.' Wilfried Vandaele, lid van de mediacommissie in het Vlaams Parlement, spreekt straffe taal in een interview met dSAavond. Zangeres Natalia praatte zaterdag de MIA's, de Vlaamse muziekprijzen, aan elkaar met VRT-gezicht Sam De Bruyn. De zangeres gebruikte in de show op Eén Kempisch gekleurde tussentaal en geen Standaardnederlands.

In de beheersovereenkomst staat onder meer dat de VRT erover moet waken 'dat haar journalisten, presentatoren en interviewers het Standaardnederlands gebruiken'. 'Van presentatoren of nieuwslezers mogen we toch verwachten dat ze Nederlands spreken?', zegt Vandaele in dSAavond. 'Al was het maar uit respect voor alle Vlamingen die geen Kempisch begrijpen. Of uit respect voor de duizenden buitenlanders in ons land van wie we inspanningen vragen om onze taal te leren.'

Bijzondere persoonlijkheid

De VRT vindt niet dat ze de beheersovereenkomst heeft geschonden, omdat Natalia niet gevraagd was als presentatrice. 'De VRT heeft Natalia als vertegenwoordiger van de Vlaamse muzieksector een prominente rol gegeven in de uitzending', benadrukt VRT-woordvoester Anneke Ernon. 'Het was niet de bedoeling om haar in te zetten als dragende presentator van de show, wel als die van artieste die de Vlaamse muzieksector vertegenwoordigt en die een "act" brengt, met haar gekende, bijzondere persoonlijkheid en aanpak. Van haar presentatoren verwacht de VRT dat ze het Standaardnederlands hanteren. De VRT-presentator was Sam De Bruyn, die tijdens de show vlekkeloos Standaardnederlands sprak. Natalia's bijdrage was als "act" bedoeld. Wellicht hebben we verkeerdelijk de verwachting gecreëerd dat Natalia een dragende rol als VRT-presentatrice zou vervullen. We begrijpen dan ook dat sommige kijkers zich daardoor ergerden aan haar taalgebruik. In de toekomst zullen we hier nauwlettender op toezien.'

Vandaele ziet Natalia wel als een presentatrice. Jeroen Meus, die ook geen Standaardnederlands praat in zijn programma Dagelijkse kost op Eén, beschouwt hij wel als expert. 'Meus is geen presentator zoals Natalia er een was op de MIA's. Meus is een kok en blijft in de eerste plaats een kok in dat programma.'

Catherine De Kock

Blaaif baai maai

De Standaard - 15 Feb. 2014

Pagina 43

Hebt u de petitie van de 'Actiegroep Nederlands' al getekend? Die stelt vast in een brief die ik deze week van ze ontving dat er sprake is van een 'verregaande nonchalance, vooral in de gesproken communicatie, waardoor het risico toeneemt dat onze taal in Nederland en Vlaanderen uit elkaar groeit'. Verkavelingsvlaams en Poldernederlands rukken op.

Om dat te bestrijden kwam er een petitie (via Google vindt u die onder 'nederlands_vanzelf_sprekend'). Ze pleit voor een versterking van het onderwijs in het Standaardnederlands en vraagt dat 'alles in het werk wordt gesteld om de taaleenheid van Nederland en Vlaanderen te bevorderen'. Gisterochtend hadden welgeteld 3.078 mensen de online petitie ondertekend. Dat waren pakweg drieduizend Vlamingen en hooguit enkele tientallen Nederlanders.

Het zegt alles over het verschil in perceptie tussen Vlaanderen en Nederland. In Vlaanderen windt een Vlaams parlementslid zich op over de Kempense tongval van Natalia op de uitreiking van de MIA's en roept zelfs stoer dat daardoor de 'beheersovereenkomst met de Vlaamse overheid is geschonden' (dS Avond 12 februari). In Nederland hoor je voortdurend Blaaif baai maai in plaats van 'Blijf bij mij' of heeft men het over de verleiden taid van aurlog is vreide in plaats van de 'verleden tijd van oorlog is vrede'. Het zijn voorbeelden die de neerlandicus Jan Stroop al jaren geleden mag hebben opgemerkt, niemand maakt er zich druk om. Nederlanders springen nu eenmaal veel vanzelfsprekender om met het Nederlands in al zijn mogelijke varianten. Niemand die daar een petitie voor overheeft.

Maar dat wil natuurlijk niet zeggen dat er ook hier niet nu en dan een taalvuurtje wordt gestookt. Het meest recente relletje brandde enkele weken geleden los in de Volkskrant. In een stevig opiniestuk in die krant pleitten historica Lotte Schouten en tekstschrijver Noortje Pellikaan voor een eerherstel van het woordje 'u'. 'Aangesproken worden met "u" wordt anno 2014 maar weinigen gegund', schreven ze. Het verdwijnende 'u' is in hun ogen geen toeval. Het is, hou u vast, het 'symptoom van een steeds verdergaande respectloze omgang in de samenleving'. Met onverholen heimwee keken de dames naar 'vroeger' toen 'beleefdheidsvormen ten minste helder en doeltreffend waren'. Sterker. De dames poneerden zonder verpinken dat 'het ongebreideld tutoyeren van jan en alleman van een teloorgang van onze beschaving getuigt'.

Het was opmerkelijk hoe beide auteurs - die, u gelooft het niet, 'de fatsoensridder niet willen uithangen' - met hun stuk een snaar raakten. Op televisie en radio kregen ze bijval van, meestal wat oudere, landgenoten met nostalgie naar de tijd waarin politici, docenten, professoren en politiemensen 'respectvol' met u werden aangesproken. (Hoewel een van de mensen die inbelde bij het discussieprogramma Lunchradio erop wees dat de zin 'u bent een klootzak' weinig respectvol klinkt.)

Wat mij meer zorgen baart dan Verkavelingsvlaams of eerherstel voor 'u', is het feit dat Vlaanderen en Nederland op literair vlak met de rug naar elkaar toe dreigen te leven. Ook in Nederland werd een recente en uitstekende studie daarover van Carlo Van Baelen, gemaakt in opdracht van de Nederlandse Taalunie, jammer genoeg nauwelijks opgemerkt. Uit dat onderzoek (1+1 = zelden 2) blijkt dat de aandacht van media voor literatuur in de twee landen in tien jaar geëvolueerd is - maar niet naar een evenredige verdeling. Terwijl Vlaanderen een kleine 30 en Nederland ongeveer 70 procent van de Nederlandstalige boeken produceert, steeg de aandacht voor Vlaamse auteurs in Nederlandse media slechts van 10 naar 18 procent en hebben Vlaamse kranten en tijdschriften steeds meer aandacht voor de 'eigen' auteurs: van 46 naar 52 procent.

Carlo Van Baelen is in zijn besluit met name streng voor Nederland: 'Vooral in metingen in Nederlandse domeinen (leeskringen, ontleningscijfers bibliotheken, recensies, leeslijsten onderwijs) zijn de aandacht en gerichtheid op Nederlandse auteurs soms zo dominant dat literatuur uit Vlaanderen nog nauwelijks aan bod komt.' Ik voel een petitie opwellen.

Peter Vandermeersch

'We gaan niet voor grensbewaker spelen'

dS

De Standaard* - 03 Nov. 2014

Pagina 13

* De Standaard/Antwerpen, De Standaard/Limburg, De Standaard/Oost-Vlaanderen, De Standaard/Vlaams-Brabant/Brussel, De Standaard/West-Vlaanderen

'Dat net taalprofessionelen de norm niet in de praktijk weten om te zetten, vind ik frappant. Vaak zijn precies zij de grootste puristen. Dat toont meteen ook hoe relatief de hele discussie is over een Nederlands-Nederlandse of Belgisch-Nederlandse norm, standaardtaal of tussentaal.'

'Toch moeten we blijven inzetten op de norm, anders lopen Noord en Zuid steeds verder uiteen. Maar evoluties in taal kun je niet tegenhouden. Met de Taalunie gaan we dus niet voor grensbewaker spelen en woorden terugsturen als iedereen die gebruikt.'

'De norm zou ik zeker niet laten bepalen door zomaar elke taalgebruiker - in de medische sector zet je toch ook niet alleen patiënten rond de tafel? Wel zou ik er een zogenaamde middengroep bij betrekken - leerkrachten en journalisten bijvoorbeeld. Mensen die wel een taalkundige achtergrond hebben, maar die door hun beroep - midden in de praktijk zitten.'

'Kranten en andere media hebben zeker nog een voorbeeldfunctie. Niet zozeer omdat ze de norm zouden moeten bewaken, wel omdat ze hem bepálen: als "De Standaard" vanaf nu consequent "autostrade" gebruikt in plaats van "snelweg", dan is dat binnen enkele jaren de norm.'

'De Taalunie zelf bepaalt niets. Wel zouden we bijvoorbeeld meer de rol kunnen opnemen van bemiddelaar tussen allerlei taaladviesbronnen die elkaar nu soms tegenspreken - commerciële als "Van Dale" of "Prisma" en overheidsdiensten als "Taaladvies.net". Eensgezindheid over taal biedt niet alleen de taalgebruiker meer gemoedsrust, het is ook economisch interessant. Elk zijn eigen regels opstellen, en overal andere adviezen krijgen, kost zowel de taaladviesbronnen als de taalgebruiker tijd en geld. Dat kan beter.' (ahh)

GEERT JORIS: ALGEMEEN SECRETARIS VAN DE NEDERLANDSE TAALUNIE

'Laat de gewone taalgebruiker bepalen wat goed Nederlands is'

dS

De Standaard* - 03 Nov. 2014

Pagina 12

* De Standaard/Antwerpen, De Standaard/Limburg, De Standaard/Oost-Vlaanderen, De Standaard/Vlaams-Brabant/Brussel, De Standaard/West-Vlaanderen

Van Vlaamse taalprofessionals mag het Standaardnederlands er gerust Vlaamser gaan uitzien, blijkt uit onderzoek van De Standaard samen met de Taalunie, Radio 1 en de KU Leuven. 'Laten we dus eens nadenken over de Nederlandse taalnorm en of we die niet anders moeten invullen', zegt Johan De Schryver van de KU Leuven.

Van onze redactrices Astrid HouhuysHilde Van den Eynde

Brussel'Moest ik in dit huishouden de baas zijn, ik kocht ons een Porsche.' Bij velen onder u gaan nu ongetwijfeld de haren rechttop staan. En niet zozeer omdat u iets hebt tegen energieverblindende wagens, maar wel vanwege hetmoest aan het begin van de zin. Op school hebt u immers geleerd dat daar alleenals ofmocht op zijn plaats is. Maar als het van het taalgevoel van 3.226 Vlaamse professionele taalgebruikers afhangt, zijn precies zulke heilige huisjes van de Vlaamse taalzuivering perfect aanvaardbaar in het Standaardnederlands.

Dat leert een enquête van De Standaard, de Taalunie, Radio 1 en de KU Leuven bij een rist talige beroepsgroepen.

Het ene Vlaamse item blijkt weliswaar populairder dan het andere (zie grafiek), en bovendien bevatte de enquête ook enkele items die sommige taaladviesbronnen al accepteren, maar de tendens naar een Vlaamser getint Standaardnederlands is duidelijk: de meeste van de tien voorgelegde Noord-Nederlandse items konden op weinig bijval rekenen (35,9 %), de veertig Vlaamse woorden en zinnen kregen gemiddeld 58 % van de Vlaamse taalprofessionals op hun hand. 'Geen ruime meerderheid dus, maar wel een méerderheid. En dat is opvallend,' zegt Johan De Schryver, docent Nederlands aan de KU Leuven, 'want taalprofessionelen vormen net die groep die geacht wordt de traditionele, op het Noord-Nederlands gebaseerde taalregels te kennen en het Nederlands te bewaken.'

Advocaten en correctoren

De advocaten in de steekproef zijn het mildst voor Vlaams Nederlands: zij aanvaardden gemiddeld 66,4 % van de Vlaamse voorbeeldzinnen, tegenover 48,7 % bij de correctoren en eindredacteers, meteen de strengste groep. Ertussen liggen taalkundigen (65,8 %), leerkrachten-die-andere-vakken-geven-dan-Nederlands (64,4%), logopedisten (63,8 %) en acteurs (61,4 %). Die laatsten zijn toleranter dan bijvoorbeeld leerkrachten Nederlands (58 % aanvaarding) en communicatieprofessionals (54,8 %), en zij op hun beurt zijn minder streng dan schrijvers en copywriters (53,6 %), journalisten en presentatoren (53 %) en vertalers en tolken (49,2 %). Jongeren tot 45 jaar (61,8 %) zijn gemiddeld iets toleranter dan ouderen (57 %). Vrouwen (60,6%) staan iets positiever tegenover de Vlaamse zinnen dan mannen (59,4%), maar dat geldt niet voor vrouwen met een masterdiploma. Tussen de verschillende regio's waar de deelnemers zijn opgegroeid, is dan weer nauwelijks een verschil op te merken.

Alles behalve Nederlands

Johan De Schryver, die de enquête begeleidde, publiceerde eerder dit jaar een gelijkaardig onderzoek bij Vlaamse volksvertegenwoordigers: zij aanvaardden gemiddeld 77,4 % van de Vlaamse voorbeeldzinnen. Zo'n hoog aanvaardingspercentage verwondert misschien niet, er wordt wel vaker geklaagd dat sommige Vlaamse politici alles behalve Nederlands praten. Maar al kun je voor of tegen zijn, hun taalgebruik komt niet uit de lucht vallen.

De Schryver: 'Als je weet dat mensen hun gedrag, en dus ook hun taal, alleen aanpassen als ze er baat bij hebben, dan zouden politici wel gek zijn dat ze nog aan hun taal zouden werken. Zij stáán sociaal gezien al aan de top. Je zou zelfs kunnen stellen dat zij de nieuwe norm zijn, want mensen passen zich veeleer aan hen aan. In elk geval meer dan aan de Nederlandse elite, want met hen heeft de doorsnee-Vlaming nauwelijks nog contact.'

Of we die tendens naar een Vlaamser getint Standaardnederlands met zijn allen erg moeten vinden? 'Dat vind ik niet', zegt De Schryver. 'De voorvechters van het ABN hebben in de jaren 60 en 70, vanuit een goedbedoeld streven naar emancipatie, het omgekeerde bereikt van wat ze beoogden. Ze hebben de Vlaming mismeesterd, hem in de richting van een kromtaal gestuurd. Hij leerde de regeltjes van de Noord-Nederlandse norm wel, maar omdat die zo tegen zijn taalgevoel indruisten, raakte hij vooral in de war en paste hij ze niet of verkeerd toe. Als die Vlaming zich vervolgens in een eerder formele situatie bevond, denk maar aan een spelprogramma als Blokken, dan haalde hij een artificieel Nederlands boven: "Ik ben Mats en ik ben woonachtig te Brugge." Van die onzekerheid herstelt de Vlaming nu.'

Eén Standaardnederlands

In de enquête werd ook naar de opinie van de deelnemers gepeild. 'Op zijn minst de geschreven Vlaamse media zouden het ideaal van één Standaardnederlands moeten nastreven. Anders eindigen Vlaanderen en Nederland met twee verschillende talen', luidde een van de stellingen. Dat werd door 38,5 % van de taalprofessionelen bevestigd. Merkwaardig genoeg was net die groep milder voor de Vlaamse zinnen dan de doorsnee-taalprofessional (64,7 % aanvaarding versus 57,8 %). Bovendien keurden zij net als de andere taalprofessionals de meerderheid van de tien voorgelegde Nederlands-Nederlandse items af. 'Zij blijken het ideaal dat zij verdedigen, niet in de praktijk te kunnen omzetten', zegt Johan De Schryver.

Reden te meer voor De Schryver om onze verwachtingen van wat 'goed Nederlands' of Standaardnederlands is, bij te stellen. Dat gebeurt nu al voor een deel, maar het moet systematischer. 'De Vlaamse taalgebruiker is dan wel al geëmancipeerd, de taalbeschrijver nog niet. Om zo dicht mogelijk bij de taalrealiteit in Vlaanderen aan te sluiten, zouden taaladviesbronnen als Taaladvies.net en de Algemene Nederlandse Spraakkunst zich níét moeten baseren op het taalgebruik van Vlaamse taalprofessionelen, zoals nu het geval is, maar wel op dat van gewone taalgebruikers. Al zou ik het wel beperken tot taalgebruikers uit beroepsgroepen waar mensen zich nog aan spiegelen: politici, dokters, ingenieurs, advocaten, academici. Taalgebruikers die zich vaak in formele situaties bevinden, maar die de klassieke Vlaamse taalzuivering veel minder kennen en daardoor dus objectiever oordelen dan de taalprofs.'

Het resultaat zou een Standaardnederlands met meer Belgisch-Nederlandse gevallen en een kortere lijst van 'verboden' woorden en zinnen zijn. Niettemin een lijstje dus, want je zou kunnen denken dat de hele lijstjespolitiek an sich passé is. 'Mensen smeken om houvast. Je moet ze dus iets blijven aanbieden, niet álles is standaardtaal. Maar het moet gewoon realistischer en geëmancipeerder, dichter aansluitend op hun taalgevoel: geen lijstjes meer waarin de Vlaamse vorm veroordeeld en de Noord-Nederlandse gepropageerd wordt. En het moet coherenter: nu zegt Van Dale in sommige gevallen dit, Prisma dat en de VRT Taaldatabank en Taaladvies.net, die ik overigens een van de betrouwbaarste bronnen vind, schrijven nog wat anders. Hetzelfde geldt voor schoolboeken. Dat vind ik een beetje crimineel.'

Mini-opvatting van standaardtaal

En het onderwijs? 'Ik ben voor een mini-opvatting van standaardtaal. Het uniforme beeld van taal, zoals dat in de renaissance is ontstaan, dat is gedaan. Maar er blijven wel altijd situaties bestaan waarin de verwachtingen heel stringent zijn. Als je jongeren laat doen, schrijven ze zoals ze spreken. Dat dat niet altijd kan, dat er ook formelere situaties bestaan waarin mensen bepaalde verwachtingen van hen hebben - een sollicitatiegesprek, een examen. - en hoe ze hun taalgebruik daaraan kunnen aanpassen door op een soort van mentale "taalmengtafel" in hun hoofd te schuiven met de knoppen formeler- informeler, regionaler- algemener, dat moeten ze leren op school.'

'Onlangs bleek er in een groep van veertig studenten uit een masteropleiding maar eentje te weten wat reactionair betekent. Het blijft dus enorm belangrijk dat leerlingen woorden en uitdrukkingen leren, zowel Belgisch-Nederlandse als Noord-Nederlandse, formele als informele, maar ze moeten óók leren wanneer ze die kunnen gebruiken.'

Wie moet de taalnorm bepalen? De aanzet tot het debat geven De Standaard, de Taalunie, Radio 1 en de KU Leuven op de Boekenbeurs in Antwerpen op 4 november om 18.30 uur in de 'Blauwe zaal'. Inschrijven kan op www.standaard.be/taaldebat

Wie zich aan een verkorte en aangepaste versie van de enquête wil wagen, kan dat doen op www.standaard.be/taalttest

Astrid Houhuys Hilde Van den Eynde

STIJN VERREPT MERITUS TAALBEHEERSING UA EN MEDEOPSTELLER PETITIE NEDERLANDS VANZELF SPREKEND

‘Een duidelijke norm biedt kansen’

03 NOVEMBER 2014 OM 03:00 UUR | ahh

‘Samen met de actiegroep Nederlands Vanzelf Sprekend vind ik dat iedereen gebaat is bij een duidelijke norm. Die geeft de taalgebruiker de meeste kansen. Als die norm bovendien Noord en Zuid zoveel mogelijk met elkaar verbindt, biedt ze ook meer ruimte.’

‘Na deze enquête moeten we de norm dus niet plots “vervlaamsen”. Al vinden wij uitdrukkingen die in Vlaanderen algemeen gebruikt én aanvaard worden (“noemen” bijvoorbeeld niet), in elk geval wél Standaardnederlands. Dat hoeft niet eens als Belgisch-Nederlands gemarkeerd te worden: de grenzen tussen de Noordelijke en de Zuidelijke variant zijn vaak niet scherp te trekken.’

‘Nooit eerder is door zo veel mensen in Noord en Zuid zo goed Nederlands gesproken en geschreven als de laatste decennia. Maar de komst van de commerciële televisie heeft dat goede Nederlands in de verdrukking gebracht. Het onderwijs en de media dragen een grote verantwoordelijkheid: ze hebben een voorbeeldfunctie en moeten de taalnorm mee bewaken.’

‘In het onderwijs moeten we duidelijk kiezen voor het Standaardnederlands in zijn verschillende registers, ook b́uten de formele sfeer. Dat is belangrijk, want wie het Standaardnederlands beheerst, krijgt gemakkelijker toegang tot zoveel interessante terreinen.’

De Standaard

VOLKSEIGEN TAALGEBRUIK' SLUIT DE VLAMING OP IN DE EIGEN SCHADUW

Willen we dan een tweede Afrikaans?

04 NOVEMBER 2014 OM 03:00 UUR | Benno Barnard

Het Nederlands is een taal met vele kamers, schrijft **Benno Barnard**, en daar zitten mooie vertrekken bij. Maar laten we het gezamenlijk belang van alle taalgebruikers niet vergeten: een taal die door meer dan twintig miljoen mensen gesproken wordt, moet gemeenschappelijk blijven.

Wie? Schrijver. Geboren in Nederland, woont al jaren in Vlaanderen.

Wat? Ons onderwijs leert een veel te beperkte woordenschat en corrigeert tussentaal nauwelijks.

O hemel – ze zijn weer bezig. Eens in de zoveel tijd grijpt er een onderzoek of een enquête plaats waaruit blijkt dat de Vlaming liever anders spreekt en schrijft dan de Nederlander, dat hij gehecht is aan zijn somptueuze, volkseigen dialect, en dat het AN een relict is uit het verleden, toen de mensen nog onderdrukt werden door zoiets ondemocratisch als Normen en Regels en Voorbeelden uit het verafschuwde noorden.

Staat u mij toe dat ik streng ben. De kokende en verkavelende mens in deze contreien is zowel het ijverigste als het luiste schepsel dat ik ken. Inzake de Nederlandse taal betekent dit dat hij onverdroten de regels van de spelling uit het hoofd leert en gewapend met die kennis het Groot Dictee wint. In de salon van zijn geest treft men het zware meubilair van vroeger aan, het Franse buffet, de mystieke spiegel, de plechtstatige leunstoel. Maar daar

komt hij zelden; liever zit hij in de keuken, op een krakkemikkige houten stoel, aan de formica tafel die uit een ander vroeger dateert.

Ach, u begrijpt mij niet, u denkt dat ik u beledigen wil.

Een grammaticaal gedrocht

Laat ik u dan maar echt beledigen: u, gemiddelde Vlaming met een behoorlijke schoolopleiding, bent te beroerd om behoorlijk Nederlands te leren. U leest amper; en nog minder leest u uw grote schrijvers van eertijds. U merkt het gallicisme in het vervolg van deze zin waarschijnlijk niet eens op, want u verdomt het uw patois eens en voor al te vervangen door de algemene cultuurtaal, met als gevolg dat uw hersens niet alert zijn en zich niet verwachten aan gallicismen... Met een op zichzelf benijdenswaardige koppigheid – een atavisme uit de periode van de landbouweconomie – weigert u te onthouden dat ‘van zij die...’ een grammaticaal gedrocht is. Intussen teemt de Taalunie dat zij niet regelgevend wenst op te treden, en dat een massaal gemaakte fout geen fout meer is.

Veegt u alstublieft het schuim van uw mond voordat u tegen mij begint te razen en tieren.

Nederlands is een huis met vele kamers. Er is niks tegen Vlaamse of Surinaamse woorden en uitdrukkingen die onze gemeenschappelijke taal verrijken, integendeel. Van het sensuele goesting (‘een broek vol’) tot het zinnenprikkelende ‘kuisvrouw’; van het theatrale ‘triestige plant’ tot het bonkige ‘en stoemelings’, dat een geniale improvisatiecultuur onthult – het behoort allemaal tot de weelde van het Nederlands. Maar het is natuurlijk wel nuttig als die taal, met meer dan twintig miljoen sprekers, en mede in Europees verband, inderdaad gemeenschappelijk blijft. Aan nog een Afrikaans hebben we weinig. U hoeft niet van Hollanders te houden; u mag hun tongval onmelodius vinden en hun humor als niet-grappig ervaren – ook al zou het heilzaam voor uw taalgevoel en uw algemene ontwikkeling zijn als u de *Statenbijbel*, de brieven van Gerard Reve en de verhalen van Heer Bommel las. Geheel zoals u verkiest. Maar u doet er goed aan ons gezamenlijke belang in het oog te houden.

En uw eigen belang! Want *djiezies*, om mij maar eens hedendaags uit te drukken, al dat geouwehoer van die zogenaamde specialisten wijst op een buitengewoon reactionaire agenda. Ze lijken op antropologen in de wildernis van Borneo, die een interessante stam hebben ontdekt. Ze willen de Vlamingen, met hun cultuur van klagers-verkavelaars, behoeden voor de vernietigende invloed van de Hollandse beschaving. De taal van die kleine, provinciale, authentieke mensjes moet dringend geconserveerd worden. God verhoede dat hun emancipatie eindelijk voltooid zou raken!

In het kader van de historische onzekerheid en frustratie van de Vlamingen (vergeeft u mij de zoveelste veralgemening, dat kan nu eenmaal niet anders in dit bestek) verheerlijken kwade krachten het ‘volkseigen taalgebruik’, dat de Vlaming opsluit in de eigen schaduw. Iets dergelijks zou in een land als Frankrijk ondenkbaar zijn. Iedere Franse boer spreekt algemeen Frans en is daar trots op, ook al is hem dat met harde hand opgelegd door de Jakobijnse lekenrepubliek.

Tussentaaltje

Wat nu in Vlaanderen voor de zoveelste keer wordt voorgesteld, is nadrukkelijk anti-emancipatorisch. Reactionair – ik zei het al. Ik las dat 39 op de 40 masterstudenten de betekenis van dat woord niet kenden. Dat wijst op twee dingen: dat er veel te veel masterstudenten zijn, en dat ons zo geroemde onderwijs faalt. De bewonderenswaardige leraren niet te na gesproken, de leraren die dagelijks tegen de bierkaai vechten, leert dat onderwijs een veel te beperkte woordenschat aan, corrigeert het dat armetierige tussentaaltje nauwelijks en laat het toekomstige universiteitsstudenten zelden kennismaken met de grote klassieke boeken van Noord en Zuid.

Té Belgisch?

dS

De Standaard* - 05 Nov. 2014

Pagina 34

* De Standaard/Antwerpen, De Standaard/Limburg, De Standaard/Oost-Vlaanderen, De Standaard/Vlaams-Brabant/Brussel, De Standaard/West-Vlaanderen

Met een standaardtaal die moet garanderen dat Nederlanders en Vlamingen elkaar blijven begrijpen is niks mis, schrijft Marijke De Belder. Maar dan moeten de verdedigers wel aanvaarden dat er verschillen zijn en niet als in een dictaat één rigide pasvorm opleggen.

Omdat ik onderzoek naar woordvorming doe, plaats ik soms vragenlijsten online. Die vragenlijsten worden enthousiast ingevuld, waarvoor ik zeer dankbaar ben. Na elke vragenlijst ontvang ik steevast mails van bezorgde Nederlanders die me melden dat mijn taalgebruik te Belgisch is. Het is niet gewoon Belgisch, zoals ikzelf. Het is té Belgisch. Net omdat ik met deze taalgebruikers de liefde voor de standaardtaal deel, wil ik er graag wat over kwijt.

Ik beken schuld. Mijn woordenschat is Belgisch. Ik gebruik bijvoorbeeld een woord als jobstudent. Goedbedoelende Nederlanders moedigen me aan de belgicismen te vervangen. Ik vrees echter dat mijn taalgebruik dan te Noord-Nederlands wordt. Het is namelijk niet zo dat de volledige Noord-Nederlandse woordenschat in de oren van Vlamingen neutraal klinkt. Een Vlaming trekt de wenkbrauwen evenzeer op bijontbijtkoek als een Nederlander dat doet bijpeperkoek. En wat eendoorzonwoning nu precies is, weten we niet eens. Er is een deel van de Nederlandse woordenschat dat nu eenmaal varieert. Ik stel voor dat we die verschillen met de mantel der liefde bedekken.

Te lui?

Stel dat ik de goede wil zou hebben elk belgicisme te vervangen. Hoe begin ik dan? Er ligt een tekst voor me die ik geschreven heb, maar ik hoor mezelf niet Belgisch klinken. Voor mij is elk woord dat ik gebruik even normaal als elk ander woord. Een woord als jobstudent zie ik geregeld in kwaliteitskranten staan. Waarom zou ik dan

twijfelen aan de algemeenheid ervan? Kortom, ik zie die belgicismen simpelweg niet staan. En zelfs al zag ik ze staan. Weet ik veel hoe een jobstudent in Nederland heet. Een Vlaming is dus afhankelijk van een Nederlander om de belgicismen te vinden én te verbeteren. (En Vlamingen zijn net zo graag onafhankelijk.)

We zouden natuurlijk lijsten van belgicismen en hun Noord-Nederlandse alternatief van buiten kunnen leren. Ik heb dat zelfs al gedaan. Daar was ik niet te beroerd of te lui voor, zoals Benno Barnard suggereert (DS 4 november) . Aan de universiteit kreeg ik een heel boek met daarin ellenlange lijsten van woorden die ik moest afleren. Ik kan u meegeven dat die lijst niet lang genoeg was. Nog steeds gebruik ik immers belgicismen. De lijst die elke Vlaming zou moeten leren, zou dus erg lang zijn. Het zou ook een enorme verspilling van onze tijd en energie zijn. Naast woorden afleren moeten we immers ook nog stofzuigen, gras maaien, onze economie en drie regeringen doen draaien. Terwijl Nederlanders vast wel begrijpen wat ik bedoel met een jobstudent.

Ergens achter het verwijt dat ik te Belgisch klink, schemert het idee door dat Noord-Nederlands het echte Nederlands is (en dus geen regiolect) en dat het Vlaams daar niet meer dan een schattige variant van is. Ik heb in Nederland gewerkt en de studenten daar aarzelden niet mij met vertedering op mijn belgicismen te wijzen. Daar zat geen kwaad achter, dat weet ik wel, maar ik was er ook niet onverdeeld gelukkig mee. Ik zie mezelf namelijk meer als een volwaardige taalgebruiker dan als een schattige en op basis van mijn regiolect te verbeteren taalgebruiker. Het zuiver Noord-Nederlandse taalgebruik van de studenten werd overigens nooit verbeterd, wat de asymmetrie van de relatie duidelijk maakt.

Strak keurslijf

Vergis u niet. Ik pleit niet voor een tussentaal in Vlaanderen. Ik pleit ervoor te aanvaarden dat de standaardtaal vanuit praktisch oogpunt tolerant mag zijn. Sommigen vinden dat geen goed idee. Benno Barnard pleit ervoor het Standaardnederlands te dwingen één taal te zijn, uniform en in een strak keurslijf. Vanuit economisch en cultureel oogpunt valt daar wel wat voor te zeggen. Maar dan zullen we moeten leren geven en nemen aan twee kanten. Taalkundigen weten namelijk dat de Vlaamse en de Noord-Nederlandse varianten van het Nederlands langzaam maar zeker uit elkaar aan het groeien zijn - en de schuld ligt heus niet alleen bij de Vlamingen. In de Nederlandse Randstad vinden er bijvoorbeeld klankveranderingen plaats die het moeilijk maken voor Vlamingen om sprekers uit die regio te begrijpen. Die klankveranderingen zullen hoogstwaarschijnlijk tot de Noord-Nederlandse standaardtaal doordringen. Als we elkaar willen blijven begrijpen, zullen ook de Nederlanders voorzichtiger moeten zijn met de standaardtaal. Aan Vlamingen vragen de Nederlanders achterna te hollen terwijl ze zelf van ons wegdrijven lijkt me een onhaalbare taalpolitiek.

De Nederlanders die me mailen geven net als Benno Barnard blijkbaar zeer veel om de standaardtaal. Ik deel die liefde met hen. De standaardtaal is niet alleen een deel van onze cultuur, ze is ook emanciperend. Ze stelt iedereen in staat om op gelijke voet te communiceren. Ik wil daarom alle verdedigers van de standaardtaal aanmoedigen om na te denken hoe ze met haar willen omgaan. Ofwel aanvaarden we dat de ze meerdere gezichten heeft. Even goede vrienden. Ofwel aanvaarden we een snoeiharde taalpolitiek die een flinke inspanning eist van elke spreker om de natuurlijke taalveranderingen die ons uit elkaar drijven tegen te gaan. Dan vinden we elkaar best in het midden en vragen we dus ook de Nederlanders ons tegemoet te komen. Als de standaardtaal immers als een rigide keurslijf van een dominante regio gezien wordt, vervalt haar emancipatorische karakter. Dan wordt ze eerder een bron van uitsluiting dan van schoonheid en vrijheid.

Marijke De Belder

Zoals het gebekt is

dS

De Standaard* - 05 Nov. 2014

Pagina 35

* De Standaard/Antwerpen, De Standaard/Limburg, De Standaard/Oost-Vlaanderen, De Standaard/Vlaams-Brabant/Brussel, De Standaard/West-Vlaanderen

Veel zekerheden kent onze tijd niet meer, maar voorspelbaar is wel dat taal en taalgebruik de passies altijd hoog doen oplaaien. En dat dit gebeurt in debatten die met een even voorspelbare frequentie opduiken, en vaak ook een vrij gelijkaardig verloop kennen, om dan weer weg te ebben zonder duidelijke conclusie.

Dat gebeurde dus ook toen een enquête uitwees dat het Standaardnederlands volgens professionele taalgebruikers in Vlaanderen best een meer 'Vlaamse' kleur mag krijgen en zich niet langer exclusief naar de Noord-Nederlandse norm hoeft te richten (DS 3 november). Die conclusie mag niet verbazen als bijvoorbeeld blijkt dat Vlamingen vooral naar Vlaamse televisiestations kijken en amper nog naar Nederlandse, die tot een kwarteeuw geleden in Vlaanderen marktaandeelen van 30 procent en meer haalden. Het intense contact met de taalpraktijk in Nederland is erdoor verdwenen.

En veel zin heeft het ook niet om een woord als autostrade te bannen als het toch een ondubbelzinnig synoniem van snelweg kan zijn, zodat de keuze voor het ene of het andere van het eigen taalgevoel kan afhangen. En waarom woorden als 'occasion' of 'jus d'orange' opdringen, als dat toch maar onvertaalde leenwoorden uit het Frans zijn? In het verleden zijn 'Vlaamse' woorden als duimspijker of regenscherm weleens afgedaan als bedenkelijke of zelfs extreme puristische varianten van respectievelijk punaise en paraplu, maar ze konden net zo goed worden gezien als een blijk van de inventiviteit die een taal levendig, gevarieerd en bij de tijd houdt. Dan is een purisme een lofbetuiging aan de waardigheid van de taal, die een collectief goed is.

Het ligt anders met 'plaatshebben' en 'doorgaan', woorden met een verschillende betekenis, zoals 'tas' en 'kop' of 'jas' en 'vest' evenmin synoniemen van elkaar zijn. En 'noemen' en 'heten' al helemaal niet. Ze achteloos door elkaar gebruiken, sticht alleen verwarring, en dat kan niet de bedoeling zijn. 'Ongeveer'-betekenissen schaden de subtiliteit van de taal die niet alleen de literatuur voedt, maar vooral het publieke gesprek helder houdt. Dat is een zowel culturele als democratische opdracht - maar het is dus vooral een gezamenlijke opdracht tegenover dat collectieve goed.

Discussies over 'goed' en 'fout' taalgebruik krijgen een emotioneel karakter doordat er een meestal onuitgesproken vraag achter ligt: wie heeft het recht om te beslissen over regels en normen, in dit geval van het taalverkeer? En dan blijkt ook de taal een terrein van strijd om macht en zeggenschap te zijn, als een strijd om cultuur en identiteit. Ook de discussie rond Zwarte Piet is daar een voorbeeld van, de morele klemtonen ervan inbegrepen. De inzet van elk debat in die sfeer belandt immers al snel bij de aanspraken van elk reëel of vermeend establishment.

Het is geen toeval dat wat nu gewoonlijk Algemeen Nederlands (AN) heet, in een niet zo ver verleden AlgemeenBeschaafd Nederlands (ABN) heette. Waaruit wie geen AN sprak, mocht besluiten dat hij niet

beschaafd was. In de jaren vijftig trachtte een nieuwe Vlaamse culturele elite zich via het ABN te emanciperen, waardoor ze meteen een sociaal onderscheid creëerde. Daarvan getuigde wijlen premier Wilfried Martens, die naar eigen zeggen zijn 'politiek ontwaken' vond in de promotie van het ABN, dat in een heus beschavingsoffensief van het onberispelijke Nederlands een alternatief voor het dominante Frans wilde maken. 'De ABN-spreker deed dus permanent inspanningen om zijn taal te verfijnen,' aldus Martens in zijn memoires. 'Dat ging soms zo ver dat hij bijna Hollands ging praten, tot ergernis van velen. "Zij hebben het hoog in hun bol", zei men over ons. Vergeet niet, we waren nog zeer jonge studenten die zich, paradoxaal genoeg, eigenlijk eerst van het volk moesten distantiëren om het te kunnen verheffen.'

Wat Martens ook met dat 'volk' bedoelde, vandaag aanvaardt het deze hiërarchie en de vanzelfsprekende superioriteit van de elite niet langer. De taalpedagogie - in de brede zin, via de voorbeeldfunctie van de taalpraktijk in onderwijs of media - kan zich niet langer beroepen op het gezagsargument, laat staan dat minachting erin nog een motief kan zijn.

Wat niet wegneemt dat taalgebruik 'dichter bij de mensen' brengen in zijn intentie al even neerbuigend is, zoals het geval is in de nieuwe Bijbeleditie 'in gewone taal' die een maand geleden verscheen. Daarin mag de 'ark' van Noah niet meer dan een 'boot' zijn en ligt Jezus niet meer in een 'kribbe' maar in een 'voerbak' - alsof die 'gewone mensen' een beetje kleur in de taal niet aankunnen en hen de referenties die aan die woorden kleven maar moet worden ontzegd. Dan getuigde Urbanus 'bakske vol met stro' al in 1979 van veel meer taalcreativiteit, ondanks de morele bezwaren van weldenkend Vlaanderen indertijd tegen dat liedje.

Dat het desondanks snel een Vlaamse klassieker werd, illustreert dat de traditionele culturele hegemonie al een tijd aan het schuiven is. Maar ook dat taalzorg niet altijd met sociaal repressieve moraal moet worden verward.

Marc Reynebeau

Gij met uwen jij!

dS

Bijlage "DS2", - 05 Nov. 2014

Pagina 11

We liepen hand in hand door de winkelstraat toen de man met wie ik later zou trouwen, me voorstelde om Nederlands met elkaar te spreken. Ik moest daar eens goed om lachen. Nederlands, wij? We woonden toen nog in het hart van West-Vlaanderen, waar iederéén dialect sprak, tot de burgemeester, de pastoor en de leraar fysica toe. Wie daar in het dagelijkse leven Nederlands uitkraamt, maakt van zichzelf een buitenstaander. Vond ik toen toch.

De voornaamste reden waarom ik nee zei, was dat ik niet over 'mijnen baai' wilde spreken wanneer ik mijn trui zou bedoelen. Liever een grote kloof tussen mijn informele dialect en het Standaardnederlands waar ik net zo'n moeite voor had gedaan om het onder de knie te krijgen, dan die vage grens tussen standaardtaal en tussentaal, die makkelijk tot uitschuivers leidt. Ik vreesde dat we bij die tussentaal zouden blijven steken, en die zat me niet lekker.

Een kwarteeuw later spreken we aan de keukentafel nog altijd ons dialect, of wat we daarvan onthouden hebben. Met de zonen hanteren we een andere spreektaal, omdat we nu in het centrum van het land wonen. De bedoeling was om met hen het keurige Standaardnederlands te spreken dat in onze jonge jaren de norm was. Maar intussen zijn ze zelf volbloed-Brabanders geworden, en brengen ze hun eigen idioom bij ons thuis binnen. Ze 'gij'en' erop los en zeggen 'uw' als ze mijn spullen bedoelen. Uw en u, tegen hun moeder! Wees gerust, ze doen dat niet uit beleefdheid.

En omdat de tijden veranderd zijn, 'gij' en 'u' ik soms wel mee. Tegen het nochtans geweldige taaladvies van mijn docenten in Leuven in, die me leerden dat je met 'jij' en 'jou' al onmiddellijk dichterbij de standaardtaal aanleunt. Een advies dat ik voorzichtig probeer door te geven, en waar ze thuis de kriebels van krijgen: 'Gij met uwen 'jij' ook altijd!'

Over standaardtaal mogen we van de taalexperts dus niet meer spreken. Het Nederlands is een huis met vele kamers. Daar is niet één bovenste beste kamer bij, ze zijn allemaal evenveel waard. Aan zondagse kleren doen we ook niet meer. Waarom zouden we nog aan zondagse taal doen?

Om elkaar beter te verstaan misschien? Het viel me in positieve zin op dat de Vlaamse minister-president Geert Bourgeois, niet toevallig een generatie- en streekgenoot, inTerzake de taaltest met brio aflegde en dat hij zei er trots op te zijn dat men hem in Nederland zonder enige moeite zal verstaan.

O ik ben gek op de muziek van Flip Kowlier en Wannes Capelle, of liever: ik ben er zot van. Ik vind het heerlijk om ze te horen zingen in wat ik nog altijd als mijn moedertaal beschouw. Maar als ze buiten West-Vlaanderen optreden, hebben ze ondertitels nodig. Ze bereiken een kleiner publiek dan wanneer ze in een andere variant van het Nederlands zouden zingen. Maar ze zijn wel authentiek. Je hoort dat ze zich in hun liedjes thuisvoelen.

Mijn zonen hebben geen dialect om zich in thuis te voelen. Voor hen vervult de tussentaal die in het centrum van het land wordt gesproken die functie. Ze voelen zich ook thuis in de sms-taal die ze allemaal gebruiken. In die laatste komt het niet op een letter meer of minder aan. Ik vind dat een excuus om spelfouten te mogen maken, maar goed, die maken we allemaal weleens. Ik krijg per slot liever een sms'je mét spelfouten, dan helemaal geen nieuws.

Of ze nog een andere taalvariant beheersen, weet ik niet. Die reserveren ze dan in ieder geval voor buitenshuis. Ik zal dat maar als een compliment aannemen: in intieme kring doe je het jasje aan dat het gemakkelijkst zit.

Veerle Beel heeft twee zonen, Peter De Lobel twee dochters. Afwisselend schrijven ze op woensdag over wat daar zoal bij komt kijken.

Veerle Beel

'Zinsontleding? Daar moeten we van af'

dS

Bijlage "Special", - 06 Nov. 2014

Pagina 10

Negentien jaar nadat hij in Leuven is neergestreken, gaat Nederlander Joop van der Horst met emeritaat. Als hoogleraar Nederlandse taalkunde tenminste, want de non-conformist, de generalist en de didacticus met de heldere pen kunnen nog wel even mee. Zo ook zijn stevige meningen over taal. 'De taalwetenschap houdt weldra op te bestaan.' Astrid Houthuys en Ludo Permentier

Net zoals je onder de kroegen de bruine cafés hebt, zo had je onder de docentenlokalen in het Letterengebouw van de KU Leuven het bruine bureau van professor historische taalkunde Joop van der Horst: boeken tot aan de nok, zeteltjes van wijlen zijn schoonmoeder, een serie pijpen op het bureau.

Intussen is het bureau - inclusief zetels - van zijn opvolger, Freek Van de Velde. Want sinds 1 oktober is Van der Horst met emeritaat. Een goede reden voor een koffie in café De Appel. En een gesprek over taal, taalliefhebbers en leven en laten leven.

Velen hebben uw boek 'Het einde van de standaardtaal' gelezen als een bevestiging van hun gevoel dat het niet goed gaat met ons Nederlands.

'Dat gevoel van malaise, dat duurt nog honderd jaar. Dat zijn de stuiptrekkingen van een aflopende zaak: want de standaardtaal, geloof me, die loopt af. Alleen, dat is niet noodzakelijk erg. Standaardtaal is voor een groot deel van de mensen altijd een belemmering geweest. Als je niet netjes praatte, dan hoorde je er niet bij. Dat gold voor driekwart van de samenleving. Standaardtaal was alleen leuk voor een kleine bovenlaag. En die schreeuwt nu luid.'

Sprak uw laatste lichte student nog Standaardnederlands?

'Nee, hoor. In mijn strenge norm spraken de meeste van mijn studenten bijna allemaal een sterk gekleurd soort Nederlands. En niet alleen hier in Leuven, in Amsterdam was dat precies zo. Echte standaardtaalsprekers hebben nooit meer dan 20 à 30 procent van de bevolking uitgemaakt. En nu wordt het alleen nog gesproken door een paar ouwe kerels. Zoals ik.'

Wat komt er dan in de plaats?

'Het hele scala aan soorten Nederlands dat je nu hoort. Waarmee de mensheid overigens tien keer beter communiceert. Niemand houdt nog zijn mond omdat zijn taalgebruik niet zou deugen. En willen de pleitbezorgers van het soort Nederlands van zestig jaar geleden die taal opnieuw invoeren, dan moeten ze ook de maatschappelijke structuren van toen terugbrengen. In de praktijk betekent dat: opnieuw je mond houden. Nu kan iedereen naar school en op televisie, desnoods met ondertiteling.'

Sommige van uw collega's proberen de term Standaardnederlands met alle macht te redden: ze hebben het over formeel of informeel, Belgisch of Nederlands Standaardnederlands.

'Ach, dat is halfslachtig gedoe. Heb de moed om door te denken: met een uniforme standaard is het gedaan. Maatschappelijk is dat helemaal niet erg. Privé wel, voor mij is dat erg, ik ben die standaardtaal. Wie de standaardtaal marginaliseert, marginaliseert mij en mijn generatie. Maar op een gegeven moment moet je accepteren dat je ouder wordt en moet je gewoon even slikken.'

Moeten de media het laatste bolwerk zijn waar de standaardtaal standhoudt?

'Ik heb een geheel eigen norm van wat ik algemeen Nederlands vind; die heb ik zestig jaar geleden meegekregen en die is een beetje strenger dan Van Dale. Daar hou ik aan vast. Maar of een volgende generatie dat ook wil doen, daar ga ik niet over. Ik stel alleen vast dat ze het niet doen. Sowieso vind ik het heel provinciaal als je alleen maar tussentaal spreekt.'

Stoort u zich soms aan het taalgebruik in kranten?

'In Vlaanderen wordt erg veel zorg besteed aan gesproken taal - een Vlaming kun je altijd goed verstaan. In Nederland ligt de lat hoger bij geschreven taal, zeker bij uitgeverijen en kranten. Dus als je het hebt over teksten die hier geschreven worden: die vind ik soms zorgelijk slecht. En dan denk ik aan vrij universele slechtheden: de structuur van de tekst, verwijswaarden - eenhij die over twee substantieven heen verwijst, maar niet naar de laatste mannelijke persoon. Dat soort dingen.'

En de spelling?

'Ik ben geen liefhebber van onze spelling. We hebben een spelling nodig die aangepast is aan onze hedendaagse manier van schrijven, met een toetsenbord en een spellingchecker. Zo'n spellingchecker heeft geen problemen met een woord alsonmiddellijk, maar wel metgebeurt. Dan zeg ik tegen de Taalunie: doe eens iets wat echt nodig is, maak de spelling computerproof, pas de dt-regel aan, in plaats van te zeuren over verbindingstreepjes en trema's en een "n" in pannenkoek.'

In woordenboeken is een evolutie aan de gang om typisch Vlaamse taalfouten, zoals gallicismen, als algemeen Belgisch-Nederlands te bestempelen. Hoe staat u daartegenover?

'Tja, voor mezelf ben ik daarin verschrikkelijk streng, maar wie ben ik om ontwikkelingen in taal en dus in woordenboeken tegen te houden? Trouwens, het woordenboek van de toekomst, dat zal volgens mij privé zijn: een digitaal woordenboek op je eigen naam, dat je aanvult of opruimt zoals je dat met het lexicon van je spellingchecker doet. Dat woordenboek zou bijvoorbeeld ook automatisch de woorden kunnen verzamelen die je op het internet tegenkomt. Ik verwacht dus dat de grenzen tussen dialect en standaardtaal, tussen je Engels en je Nederlands, nog meer zullen vervagen dan nu al het geval is.'

Een woordenboek is ook wel een houvast voor een groep, zoals een krant.

'Ik snap wel dat dat een praktisch probleem geeft, zeker voor kranten en uitgeverijen. Daar moeten zij bepalen wat ze willen.'

Kijkt u nu anders tegen taal aan dan toen u in het vak begon?

(denkt na) 'Vroeger had ik geen benú van de langetermijntrends die onze Europese talen al meer dan twee millennia aan het ondergaan zijn. De recentste trend is: de ongelofelijke toename van vaste - 'idiomatische' - verbindingen: op zijn hoede zijn, in zijn sas zijn. De lijstjes van zulke verbindingen groeien en groeien maar. Dat vind ik een fascinerende tendens, die wij trouwens als moedertaalsprekers niet zelf hebben opgemerkt. Het waren de tweedetaalleerders die ons daarop wezen.'

Als we meer van die vaste uitdrukkingen hebben, hebben we dan ook meer woorden?

'Woordenboeken worden inderdaad almaar dikker. Maar als werkhypothese zou ik denken dat wij nu niet meer woorden hebben dan in de middeleeuwen. Wel steken we onze neus nu in heel diverse domeinen - via de krant, het internet. De woorden die daar gebruikt worden, over pakweg openhartoperaties, die wil je wel eens opzoeken. En dus sluipen ze het woordenboek in.'

In het tijdschrift 'Onze Taal' zei u onlangs dat zogenaamde taalliefhebbers, in tegenstelling tot paardenliefhebbers, niks van hun onderwerp afweten. Vindt u dat het grote publiek meer van taal zou moeten weten?

'Ja. Of dat ze hun mond houden, dat vind ik ook goed. In de loop der jaren is het me steeds meer gaan ergeren dat iedereen over taal meepraat, maar vaak nauwelijks met enige kennis van zaken. En dat is een groot verschil met voetballiefhebbers en wijnkenners, die al eens een boek lezen over hun hobby en die iets weten over allerlei voetbalgebeurtenissen in 1973.'

'Taalliefhebber, dat ben je tegenwoordig gewoon zoals je de poes aait. Lees eens het voorwoord in Van Dale, denk ik dan, dat zou al heel instructief zijn. Dat ontslaat je al van een heleboel vooroordelen en onzingedachtes.'

'Ik stel ook vast dat mensen die taal zogenaamd vreselijk leuk vinden, meestal al helemaal weten wat ze willen horen. En als je iets anders vertelt, dan worden ze geïrriteerd en een beetje bozig.'

Hebt u een raad voor het Vlaamse taalonderwijs?

'Veel lezen, veel schrijven, veel spreken, veel luisteren. Maakt niet uit of je dat doet met de klassieke tekst van linksboven naar rechtsonder of dat je je leerlingen op een intelligente manier laat zappen op het internet. Het gaat om de oefening: het veel doen. Mijn nadruk zou liggen op praktische taalvaardigheid in het onderwijs.'

En zinsontleding?

'Daar moeten we van af. Ik heb zelf jaren zinsontleding gegeven en ik vond dat heel prettig. Maar de zinsontleding is een beetje een vergissing geweest van de achttiende eeuw. We zijn erdoor op een zijspoor geraakt: zinnen ontleden heeft eigenlijk niet veel met taal te maken, het is de logica van de boodschap die je ontleedt.'

'Het klopt wel dat je een metataal nodig hebt om het over bijvoorbeeld kromme zinnen te hebben. Maar dat zou ik allemaal via de woordsoorten aanpakken. Die bestonden tweeduizend jaar geleden ook al. En ze bieden een goed instrumentarium om over taal te spreken. Als je geen enkel vogeltje bij naam kunt noemen, zie je ook niet veel vogeltjes in het bos.'

Schrap de zinsontleding. Dat zullen de taalkundecollega's graag horen.

'O, maar het is wel ruimer dan dat, hoor. Het gaat niet goed met de taalwetenschap: de taalwetenschap als aparte discipline houdt weldra op te bestaan.'

. En waarom dan?

'Aspecten van taal zullen wel bestudeerd blijven worden, maar niet als aparte discipline. Die hervorkaveling zie je nu al gebeuren: een deel komt voor rekening van psychologen en sociologen, een ander deel gebeurt door ingenieurs of archeologen of wie ook.'

'En wat heeft de taalwetenschap de afgelopen vijftig jaar nu eigenlijk bereikt? Chomsky's universele grammatica? Niks. Per computer vertalen? Niet gelukt. Hoe doljinnen met elkaar piepen? Niet gelukt. Wat is er de afgelopen vijftig jaar eigenlijk wél gelukt als je het vergelijkt met bijvoorbeeld de wetenschap van de kleine deeltjes of de medische wetenschap? Ja, van een paar talen weten we nu ietsjes meer, maar voor de rest...'

'Het is ooit anders geweest, hoor: in de 19de eeuw stond de taalwetenschap cultureel in de frontlinie van de wetenschappen. Nu is ze de absolute achterhoede geworden.'

Moeten we nu allemaal hard huilen?

'Helemaal niet. Met het Nederlands zelf gaat het prima. Er is een tamelijk geüniformeerde uitspraak, genoeg toch om elkaar te verstaan. Het onderwijs is goed. Het aantal sprekers van het Nederlands is groter dan het ooit geweest is. Alles wat je in een taal zou willen hebben, dat hebben we.'

Uw Nederlands is Vlaams

dS

De Standaard - 07 Nov. 2014

Pagina 14

De Vlaming houdt van zijn taaleigen. Dat blijkt uit de grootste enquête over het Belgisch-Nederlands die ooit werd gehouden. Het 'Vlaams' wordt vooral gemaakt door de centrale provincies. Limburgers en West-Vlamingen zitten dichterbij het Standaardnederlands aan.

Van onze medewerkers Ludo Permentier

Thomas Janssens

Brussel Meer dan 200.000 Nederlandstaligen hebben deze week deelgenomen aan de taaltest Hoe Vlaams is uw Nederlands? van De Standaard, Radio 1 en de Taalunie. Die bevatte twintig zinnen, waarvan vijftien met Vlaamse eigenaardigheden die taaladviseurs niet tot de standaardtaal rekenen. De gemiddelde deelnemer zou een kleine 60 procent van die Vlaamse eigenaardigheden zonder meer zelf in de mond nemen of schrijven.

Aan de test namen ook 9.000 Nederlanders deel. Interessant is dat die toch een kwart van de 'Vlaamse' zinnen zelf zouden kunnen gebruiken. Dat Nederlanders grote moeite hebben met het Belgisch-Nederlands, moet dus worden genuanceerd.

Streng Limburgers

Vlamingen zijn te herkennen aan hun eigen woorden en uitdrukkingen, maar ook aan zinsconstructies die afwijken van de Nederlandse. Dat geldt vooral voor Oost-Vlamingen, Antwerpenaren en Vlaams-Brabanders. West-Vlamingen en vooral Limburgers staan minder afwijkingen in woordenschat en grammatica toe dan de andere Vlamingen.

De kwesties die werden voorgelegd, worden al tientallen jaren behandeld op school en sommige zijn tophits uit de taaladvisering. De zegswijze op zijn honger blijven zitten (niet voldaan zijn) is een gallicisme of leenvertaling uit het Frans, maar wordt door de grote meerderheid van de deelnemers spontaan gebruikt. Hetzelfde geldt voorgekwest zijn (gewond), iets verkopen 'aan een zekere prijs (voor) en niet aan kunnen (niet bij kunnen).

De zinnen die het minst bijval kregen, waren die met de Vlaamse zegswijze toen kwam de kat op de koord (nu hebben we de poppen aan het dansen), mettelkens ik achterom keek (telkens als) en die met de verstoorde volgorde van werkwoorden: iets kunnen in gang zetten (iets in gang kunnen zetten).

Mannen (58%) zijn iets toegeeflijker voor Vlaamse woorden en uitdrukkingen dan vrouwen (56%). De oudste en de jongste deelnemers zijn het strengst, maar de verschillen met de andere leeftijden zijn niet groot.

De groep van professionele taalgebruikers die in de voorbije maanden door Johan De Schryver van de KU Leuven al eens werd getest (DS 3 november), toont zich in de publieksversie op de website van De Standaard het strengst. Dat zijn ook de beroepen die worden afgerekend op hun taalgebruik. Afgetekend aan de leiding: media en journalistiek (46%), gevolgd door onderwijs (53%). Na deze taalprofessionals komen de studenten en overheids werkers, handel en economie. In dienstverlenende en technische beroepen, en onder ICT'ers, wordt het het meest omgegaan met standaardtaal.

Taalbijlage blz. 8-12

www.standaard.be/taalttest

Ludo Permentier

Taalunie: 'Nederlands kan Vlaamser'

dS

De Standaard* - 07 Nov. 2014

Pagina 15

* De Standaard/Antwerpen, De Standaard/Limburg, De Standaard/Oost-Vlaanderen, De Standaard/Vlaams-Brabant/Brussel, De Standaard/West-Vlaanderen

Hoe staat de Taalunie tegenover de uitkomst van de enquête? Heeft zij geen problemen met een Vlaams gekleurd Standaardnederlands?

Brussel Als het van het taalgevoel van Vlaamse taalprofessionals afhangt, zouden meer Vlaamse woorden en zinnen tot de Nederlandse standaardtaal moeten behoren. Dat leerde een onderzoek van De Standaard, Radio 1, de Taalunie en de KU Leuven (DS 3 november).

Vandaag blijkt dat bijna een kwart miljoen andere taalgebruikers dezelfde mening toegedaan zijn. De Taalunie begrijpt die Vlamingen. 'Het is al jaren ons beleid om woorden en wendingen die in België algemeen gebruikt worden, te aanvaarden in de standaardtaal, als Belgisch-Nederlands', zegt algemeen secretaris Geert Joris. Hij verwijst naar Taaladvies.net en naar een advies van de Raad voor Nederlandse Taal en Letteren over taalvariatie, dat al dateert van 2003.

Maar het is niet altijd gemakkelijk om te zeggen waar het informele Nederlands eindigt en het Standaardnederlands begint. De Taalunie laat dat oordeel over aan het Taaladviesoverleg, waar deskundigen uit Nederland en Vlaanderen tot een consensus proberen te komen over elk geval waar taalgebruikers mee worstelen.

'Onze taaladviseurs volgen het taalgebruik op de voet en peilen ook voortdurend naar de aanvaarding van woorden met een onduidelijke status', zegt Joris. 'Als uit het onderzoek blijkt dat veel Belgisch-Nederlandse woorden en uitdrukkingen een ruimere verspreiding hebben dan tot nu toe werd gedacht, dan zullen ze daar ongetwijfeld rekening mee houden. Maar te soepel willen we ook niet zijn. Wij zijn de Taalunie, en aan eenheid in het taalgebruik in onze drie gebieden, Nederland, Vlaanderen en Suriname, hechten wij veel waarde.' (lp)

NEDERLANDS IN VLAANDEREN HEEFT NOOD AAN WAT VRIJE RUIMTE

Hou op met dat gezeur over Vlaams

14 NOVEMBER 2014 OM 03:00 UUR | Marc Maes

Een beetje soepelheid graag, dat is alles wat 'lamzak' **Marc Maes** vraagt in de discussie over het 'Vlaams'. Strenge schoolmeesters kunnen de taalontwikkeling immers niet stoppen.

Wie? Gewezen leraar Nederlands.

Wat? Kan men qua taal blijven ingaan tegen wat in Vlaanderen vrij algemeen aanvaard is?

Geert van Istendael ontbond in deze krant weer eens al zijn taalduivels tegen de lamzakken die naar aanleiding van een bevraging gepleit hebben voor een versoepeling van een aantal taalvoorschriften rond 'Vlaamse' uitdrukkingen ([DS 8 november](#)).

Aangezien ikzelf een van die drieduizend lamzakken ben, voel ik me persoonlijk geraakt, ook in mijn beroepseer, aangezien ik met twee diploma's filologie op zak 25 jaar Nederlands heb gegeven.

Ik kan lerarenopleider Steven Delarue in zijn commentaar ([DS 8 november](#)) alleen maar bijtreden als hij stelt dat zowat alle leraren hun best doen om de standaarden voor het Nederlands van hun leerlingen hoog te houden, maar met inschatting van wat in de diverse taalsituaties en registers echt belangrijk is en wat minder. Als Van Istendael en anderen weer eens iedereen die voor enige flexibiliteit ter zake pleit tot de orde roepen, dan hebben ze duidelijk de bevraging niet goed bekeken.

Waar gaat het namelijk over: als men na vele decennia constateert dat verdoemlijstjes uit de tijd van het soms tenenkrullend beschamend programma *Hier spreekt men Nederlands* – dat alle Vlamingen betuttelend met een levenslange taalfrustratie probeerde op te zadelen – weinig hebben kunnen veranderen aan een paar Vlaamse taaleigenaardigheden, wordt het dan geen tijd om dat gebruik vast te stellen en te accepteren?

'Hoe lang blijft een fout die iedereen maakt nog een fout?', vroeg een schooldirecteur die economie had gestudeerd me ooit. Wat maakt het uit als vele Vlamingen 'kwart na vier' zeggen in plaats van 'over'? Mag iets alleen maar 'doorgaan' als het niet plaatsvindt? Nog eentje, niet in de lijst: een Nederlandse vriendin keek raar op toen ze in een Vlaams zwembad het opschrift 'Niet lopen' (wegens valgevaar) zag staan. Het enige mooie en dus goede Nederlandse woord is toch 'rennen'?

Septante, octante, nonante

Daarover gaat de vraag van de lamzakken en de laksen: kan men blijven ingaan tegen wat in Vlaanderen vrij algemeen aanvaard is? Van Istendael begint zijn stuk eigenaardig genoeg met een ode aan de diverse soorten Frans en Duits van sprekers uit de hele wereld. Toch gaat het bij deze sprekers niet alleen over tongval, maar ook over een eigen woordenschat en grammaticale eigenaardigheden. Waarom wijst hij dan een zeer kleine variatieruimte voor het Vlaamse taaleigen af? Moeten de Walen en Zwitsers dan afstand doen van hun septante, nonante en zelfs octante omdat dat geen 'mooi' Frans is? Mogen Vlamingen het woordje 'vrijzinnig' alleen in de Noord-Nederlandse betekenis gebruiken? Moeten we nu allemaal ons secundair onderwijs herbenoemen als 'voortgezet' onderwijs omdat de Nederlanders dat doen, terwijl die term in Vlaanderen alleen maar begripsverwarring veroorzaakt?

Het is natuurlijk zo dat er ook historische en ideologische (anti-Hollandse bijvoorbeeld) elementen spelen, maar als ik graag 'ge' gebruik in plaats van 'u' of 'je', dan doe ik dat niet uit Vlaamsigheid of omdat ik zo nodig een tussentaaltje wil creëren, maar wel omdat ik het moeilijk heb met het bepalen wanneer je tu of du of je tegen iemand mag beginnen

zeggen in plaats van vous, Sie of u. Het ‘Vlaams’ is in dat opzicht veel opener. Over meer dan dat ging de bevraging met duidelijke resultaten eigenlijk niet.

In een van die lijstjes met verdoemde Vlaamse uitdrukkingen in de jaren zestig stond ‘meerdere’. We werden in het eerste jaar Germaanse zelfs gescreend op het feit of we wel degelijk wisten dat dat twee keer fout was: een keer omdat het pleonastisch was (‘meer’ is al meer op zichzelf) en nog een keer omdat het een germanisme was (naar het Duitse ‘mehrere’). Een paar jaar geleden voelde ik me ineens ontzettend dom, omdat ik in een van die taaltijdschriftjes las dat er nog altijd leraren waren die ‘meerdere’ als fout aanstreepten. Had ik dus duidelijk weer iets gemist.

Kijk, dat is nu het probleem van mensen als Van Istendael en Benno Barnard ([DS 4 november](#)): zij denken dat men als strenge schoolmeesters de taakontwikkeling kan stoppen. Zij beschouwen de Van Dale als een boek vol bindende voorschriften. Dat is echter in tegenspraak met het beleid: goede woordenboeken zijn gebaseerd op een grondige analyse van het (dag)dagelijkse taalgebruik en signaleren ook eventueel regionale verschillen. De oude Wittgenstein wist het al: ‘the meaning of a word is its use’. Ooit zijn er zo bewakers geweest van het klassieke Latijn, maar ze hebben het uitsterven van die taal en de ontwikkeling van volkstalen niet kunnen verhinderen.

Noors en Nieuwgrieks

Laat het Nederlands in Vlaanderen daarom ook wat vrije ruimte; anders komen we misschien tot een opsplitsing van de taal in een strikte officiële en in een pragmatische gebruiksversie, zoals in het Noors of Nieuwgrieks.

De Barnards en Van Istendaels dragen met hun opvattingen overigens een grote verantwoordelijkheid in het tot stand komen van de spellingshervorming van 1995, die ons met ‘pannenkoeken’, ‘seks’, ‘lokalisatie/locatie’ hebben opgezadeld en met onvoorspelbare regels wanneer je een vreemde naam op zijn Engels of op zijn Nederlands moet schrijven of wanneer je wel of niet een tussen-n moet schrijven in samenstellingen. Deze schoolmeestersregeltjes – voor een beperkt aantal woorden gelukkig – hebben vele gewone gebruikers tot een ‘foert’-houding gebracht die ook afstraalt op wel leerbare regels als d/t. Meer dan wat flexibiliteit in deze wordt door de bevrage lamzakken echt niet nagestreefd.

'Meer woordenschat is alleen maar winst'

dS

De Standaard* - 31 Jan. 2015

Pagina 24

* De Standaard/Antwerpen, De Standaard/Limburg, De Standaard/Oost-Vlaanderen, De Standaard/Vlaams-Brabant/Brussel, De Standaard/West-Vlaanderen

Belgicisme: het is geen vies woord meer, net als stoverij, schotelvod en confituur dat niet meer zijn. De Standaard liet duizend veelgebruikte maar lange tijd ontraden Belgisch-Nederlandse uitdrukkingen onderzoeken door taalkundigen, die oordeelden dat intussen twee derde tot de standaardtaal behoort - en dus ook in de krant mag. Ludo Permentier en Rik Schutz stelden de lijst samen. 'De tijd is voorbij dat Standaardnederlands alleen iets van heel chique mensen is.'

Ons interview in de grensgemeente Roosendaal begint met vertraging. Ludo Permentier en ik zouden op dezelfde trein uit België zitten, maar ik kon hem in het station nergens bespeuren, zeg ik aan Rik Schutz. Schutz heeft er meteen lol in. 'Wij Nederlanders zitten in de trein en zoeken elkaar op het station. Maar er is natuurlijk geen enkel argument om te stellen dat het ene voorzetsel correcter is dan het andere. Dus jullie moeten ons vooral niet nadoen, vind ik.'

Rik Schutz stelde samen met Ludo Permentier het (gele) boekje *Hoe Vlaams mag uw Nederlands zijn?* samen, dat vandaag bij De Standaard zit en dat duizend Belgisch-Nederlandse woorden wikt en weegt. Beiden werken voor de Taalunie, Permentier begeleidde de krant jarenlang in haar aandacht voor taal. Hun werk werd gedubbelcheckt door de experts van de Taaltelefoon, een adviespunt van de Vlaamse overheid. Een kwart van de duizend termen werd nog steeds afgekeurd, de rest geldt vandaag als Standaardnederlands, oordeelt het panel. Zo mag ik hier nog altijd niet schrijven dat Schutz zelf ook wat vertraging opliep op de autostrade - dat moet nog altijd snelweg zijn. Maar wel dat een mens zich, na zoveel miserie in het verkeer, gestresseerd op de pralines zou storten, al zou Schutz zich veeleergestrest voelen, om zich vervolgens van ellende te verliezen in een bergbonbons (wat hij overigens niet doet).

Zullen de verschillen nu groter worden tussen het Nederlandse en het Belgische Nederlands?

Ludo Permentier: 'Ik verwacht dat het verschil marginaal blijft. Uitdrukkingen die volkomen vreemd zijn voor een Nederlander, die moet je vooral blijven mijden. Maar ik vind dat een Vlaamse krant wel uitdrukkingen kan gebruiken die een Nederlander wel begrijpt, maar zelf nooit in de mond zou nemen. Hoe minder we die schrappen, hoe meer Nederlanders ermee in contact komen, en zo worden ze er ook mee vertrouwd.'

Rik Schutz: 'Wij Nederlanders hebben al woorden die uit het Vlaams komen en hier algemeen geworden zijn. Uitbater bijvoorbeeld. Afzien is via de wielersport opgepikt. En geen klein bier is ook stilaan ingeburgerd.'

Permentier: 'Ik zou het geweldig vinden als Vlamingen de uitdrukking er komt een dominee voorbij leren kennen - Nederlanders zeggen dat wanneer het gesprek plots stilvalt. Maar voor hen is het evengoed een verrijking om te leren dat iemand kan tekeergaan als een duivel in een wijwatervat.'

'O hemel - ze zijn weer bezig. Eens in de zoveel tijd grijpt er een onderzoek of een enquête plaats waaruit blijkt dat de Vlaming liever anders spreekt en schrijft dan de Nederlander', schreef Benno Barnard vorig jaar in een fel pleidooi om ons taalgebruik vooral gemeenschappelijk te houden. Is het volkseigen taalgebruik een mode?

Schutz: 'Ik zie toch iets anders gebeuren. In de veertig jaar dat ik de taalbewegingen volg, merk ik een duidelijke evolutie naar een meer ontspannen houding in Vlaanderen, een zelfbewustzijn waardoor Vlamingen niet meer per se als een Nederlander willen leren spreken. Ze voelen zich meer thuis in de taal die ze uit zichzelf gebruiken. Dat is ook veel prettiger en bovendien zie ik het als een verrijking van het Nederlands. Maar ik heb makkelijk praten, want ik ben niet grootgebracht met die constante angst om het verkeerde woord te kiezen.'

Je kunt ook, prozaïscher, stellen dat de Vlaming de taalstandaard volgt van zijn commerciële tv-stations, die zich weinig aantrekken van taalzorg.

Schutz: 'Het lijkt me niet zo zeker dat de komst van commerciële tv de oorzaak is geweest. Die gaf misschien gewoon beter dan de openbare omroep weer wat echt de norm was. En ze heeft die norm versterkt, dat wel.'

Permentier: 'Taal is niet verordend, maar groeit. Standaardtaal kun je alleen zien als datgene wat mensen gebruiken en aanvoelen als standaardtaal.'

Voelt een meerderheid de uitdrukking 'tussen de soep en de patatten' aan als standaardtaal? Ik zie het Martine Tanghe niet meteen zeggen in het journaal, maar ze wordt wel goedgekeurd in het gele boekje.

Permentier: 'Met het icoontje voor informeel taalgebruik erbij. Het idee is dus niet dat Martine Tanghe die uitdrukking in het journaal zou gebruiken. Maar achter de schermen bevat haar Standaardnederlands vermoedelijk andere uitdrukkingen, zonder dat ze daarom overschakelt op dialect. Het gaat dus gewoon om een ander register van de standaardtaal. En je kunt toch van een krant niet verwachten dat ze niet met registers speelt? Dan zou je ook alle columns, cursiefjes en interviews - waar de soep en de patatten dan weer wél kunnen - door dezelfde mangel moeten halen. Vreselijk saai.'

Registers zijn een plezier, maar als het Nederlands niet mijn thuistaal zou zijn en ik hier pakweg als gynaecoloog zou gaan werken, dan heb ik vooreerst één Standaardnederlands nodig dat in elke professionele situatie veilig is.

Schutz: 'Je zou het kunnen vergelijken met de kledingnormen. Vroeger bepaalden de regels heel duidelijk wanneer je een das moest dragen en wanneer niet. Vandaag is er veel meer ruimte voor individuele expressie. Dat maakt het moeilijker als je ergens gaat solliciteren: hoeveel formaliteit zal er verwacht worden, moet je er vlot uitzien of net niet? Voor sommige mensen maakt dat de drempel misschien hoger. Maar willen we daarom terugkeren naar de strenge regels van vroeger?'

Permentier: 'Heel veel regels worden gaandeweg absurd. Mogen we echt nietsolden schrijven, terwijl elke winkel dat woord gebruikt? Jawel, voortaan moet het kunnen. We willen echt af van dat gevoel dat onze woordenschat een mijnenveld van fouten is, en dat we mensen uit het buitenland moeten vragen om ons erdoorheen te loodsen.'

'Ik herinner me nog de uitbraak van BSE. Moest dat nu dollekoeienziekte of gekkekoeienziekte zijn? We hebben daar destijds twee dagen onzekerheid over gehad bij De Standaard en volgden uiteindelijk het voorbeeld van de Volkskrant: gekkekoeienziekte. Terwijl beide woorden duidelijk gewoon hetzelfde betekenen. Waar maak je je dan druk om?'

'Even weinig logica zit er nog in de zogeheten gallicismen. Sommige uit het Frans vertaalde uitdrukkingen werden opgenomen in het Standaardnederlands, andere werden decennialang bestreden door taalzuiveraars. Dat valt in zijn historische context te begrijpen: de eerste generatie leerkrachten die ons ABN moest leren, was zelf nog in het Frans onderwezen, waardoor de invloed van het Frans bedreigend groot was. Maar als een Vlaming vandaag zegt dat we een kat een kat moeten noemen, dan haalt die dat beeld helemaal niet uit het Frans, hij kent de Franse uitdrukking meestal niet eens. Het zou kunstmatig zijn om dat nu nog als een leenvertaling te beschouwen.'

Schutz: 'Een Vlaming die zich wil aanpassen aan het Noorden, stoot echt op heel mooie absurditeiten. In plaats van rijhuis moet hij rijtjeshuis zeggen, maar in plaats van kraantjeswater is het kraanwater. Daar valt toch geen zinnig argument voor te bedenken?'

Met die relativerende opvatting van standaardtaal zijn enkel taalkundigen vertrouwd. In scholen en beroepsopleidingen - en op redacties - leeft het beeld dat de taalkunde hoort te bepalen wat mag en wat niet.

Permentier: 'Maar een taalkundige vragen dat hij de taal rechtekt, dat is zoals vragen aan een bioloog dat hij je tuin zou onderhouden. Die bioloog is meer geïnteresseerd in wat er spontaan groeit.'

'Veel Vlamingen hebben het nog niet door, omdat ze oudere woordenboeken gebruiken, maar Van Dale en Prisma hebben in hun nieuwste edities al veel meer Belgisch-Nederlands ontdaan van het labeltje "niet algemeen". Vroeger werden woordenboeken in hoofdzaak gemaakt door Nederlanders en zaten er hooguit enkele excuusbelgen bij. Vandaag raakt dat evenwicht gaandeweg hersteld. Boze mails over belgicismen komen vaak van mensen wier taalgevoel dertig jaar geleden is gevormd - net als het mijne, trouwens. Die nieuwe standaardtaal hoort er voor hen niet bij, maar ze zijn ook helemaal niet verplicht om die voortaan te gebruiken.'

Kun je taal nu eigenlijk nog mishandelen?

Permentier: 'Ik vind van wel, ik houd er bijvoorbeeld niet van als uitdrukkingen dooreengehaspeld worden. Maar het ergste vind ik verarming. Dat we bijvoorbeeld elke mail waarmee we instemmen, beantwoorden met oké, terwijl je daar met een klein beetje moeite eindeloos veel varianten op kunnen schrijven. Een interessantere uitdrukking zoeken voor wat je wilt zeggen: daar nemen veel schrijvende mensen de tijd niet voor.'

'Veel klachten over slordig taalgebruik zijn in zekere zin terecht. Maar je voelt je zoveel beter als je het niet aan je hart laat komen. Jij ergert je er toch ook niet aan als ik een trui draag die niet bij mijn hemd past? In wezen is het niets anders.'

Doorgaans vinden we dat de taalklagers meer recht van spreken hebben dan de modepolitie. Het is een dominante groep.

Schutz: 'Het is een groep die zichzelf heel belangrijk vindt, maar is ze daarom ook dominant? Ik hoor er een grote strengheid in, maar ook wanhoop. Soms sta ik er echt van te kijken. Zo'n man als Jan Hautekiet, die lijkt me toch redelijk liberaal. Maar hij braakt echt van een woord alsdagdagelijks.'

Permentier: 'Je ziet die gevoeligheid dikwijls bij mensen die op eigen kracht hogerop zijn geklommen. Ze hebben moeite gedaan om zich de standaardtaal eigen te maken en vinden dat anderen ook maar die moeite moeten doen. Dat we bakens verzetten, zien ze als een tegemoetkoming aan al wie te lui of te slordig was om keurig te leren spreken. Taal moet voor hen een duidelijk afgelijnd systeem zijn en als je wilt kleuren, moet je binnen de lijnen kleuren. Als we zeggen: kleur maar op, dan verwildert onze taal, vrezende ze.'

'Wel, ik vind dat dat getuigt van bijzonder weinig vertrouwen in die taal. Een taal kan veel variatie verdragen, het is een robuust systeem. Het Nederlands wordt nog maar enkele honderden jaren beregeld. Maar het gaat er al duizenden jaren goed mee.'

Maar als je als Vlaming in een Amsterdamse winkel iets keurig probeert te vragen, dan krijg je weleens antwoord in het Engels. In dat licht mag het niet verbazen dat een actiegroep als 'Nederlands Vanzelf Sprekend' net pleit voor meer taaleenheid tussen Vlaanderen en Nederland.

Permentier: 'Heb jij dat ook gehad? Alle Vlaamse medewerkers van de Taalunie hebben het al meegemaakt.'

Schutz: 'Ik schaam me plaatsvervangend voor landgenoten die zich zo gedragen. Zo'n lichte variant van je eigen taal, dat je die niet kunt herkennen! Ze schrikken zich op slot en begrijpen er niets meer van.'

'Helemaal tenenkrullend vind ik het wanneer Jeroen Pauw in zijn talkshow aan Dimitri Verhulst vraagt waarom die zijn boeken niet in normaal Nederlands schrijft. Zo arrogant.'

Dorien Knockaert

Interview Permentier en Schutz

Hoffelijkheid wil ook wel helpen

dS

De Standaard* - 02 Feb. 2015

Pagina 38

* De Standaard/Antwerpen, De Standaard/Limburg, De Standaard/Oost-Vlaanderen, De Standaard/Vlaams-Brabant/Brussel, De Standaard/West-Vlaanderen

De vrees dat het 'Gele Boekje' een taalbeleidsinitiatief is dat de deur verder openzet voor een babylonische spraakverwarring in de Lage Landen, is ongegrond, zegt Sarah Van Hoof. Maar verwacht niet dat een 'Vlaamsere' norm tot brede maatschappelijke vooruitgang leidt.

Het streven naar een gedeelde, uniforme standaardtaal is een eeuwenoud ideaal, dat voortkomt uit oprechte emancipatorische bekommernissen. Eenvormigheid garandeert heldere communicatie, luidt de redenering; een neutrale eenheidstaal laat burgers toe op gelijke voet met elkaar te communiceren en de kennis van die taal zal hun sociale slaagkansen bevorderen.

Telkens weer botst het streven naar dat ideaal met de taalrealiteit, die gekenmerkt wordt door hardnekkige variatie. Die vaststelling heeft vele generaties taalbeleidsmakers en bezorgde taalliefhebbers al danig gefrustreerd. Toch kan het ook een bevrijdend inzicht zijn dat taaldiversiteit van alle tijden is, dat Vlamingen op dat vlak dus geen uitzonderlijk koppig volkje zijn, en dat variatie succesvolle communicatie niet in de weg hoeft te staan.

Vernoorst Deens

Dat ervaar ik dagelijks in de context waarin ik tegenwoordig werk: Noorwegen. Dat land heeft twee standaardtalen, eentje gebaseerd op het Deens, en een 'inheemse', gebaseerd op de Noorse dialecten. Die standaardtalen zijn enkel de norm voor de schriftelijke communicatie. Spreken doet de Noor in de eigen regionale variëteit, ook in de publieke ruimte. Hij kan zelfs zijn taal blijven spreken als hij de grens met de buurlanden oversteekt. De Scandinavische talen zijn officieel immers aparte talen, maar in de praktijk zijn Deens, Noors en Zweeds sterk verwant en onderling behoorlijk verstaanbaar, als sprekers zich een beetje coöperatief opstellen. Een Deense kennis geeft op een Noorse school wiskunde en chemie in een soort vanvernoorst Deens, en daar doet niemand moeilijk over.

Het Scandinavische voorbeeld illustreert dat variatie binnen het Nederlands toelaten geen kneuterig provincialisme of een reactionaire agenda impliceert. Net zoals de verschillen tussen Zweeds, Noors en Deens de intra-Scandinavische mobiliteit en samenwerking niet in de weg staan, hoeven de verschillen tussen Belgisch en Nederlands Nederlands ons niet te verhinderen om 'buiten Vlaanderen te kijken', in tegenstelling tot wat bijvoorbeeld Mia Doornaert graag beweert (DS 16 augustus 2003 en DS 10 november 2014).

Door de expliciete erkenning van een paar honderd woorden die in de praktijk al veelvuldig in Vlaanderen gebruikt worden, transformeert het Belgisch Nederlands ook niet plotsklaps in een nieuw, voor Nederlanders onverstaaanbaar Afrikaans, zoals Benno Barnard in deze krant vreesde (DS 4 november 2014). Wie zich in de communicatie met sprekers van een verwante variëteit welwillend opstelt, overbrugt makkelijk de taalverschillen.

Belangrijker dan hoe een taalnorm er precies moet uitzien, is hoe we ermee omgaan. Van ons onderwijs mogen we verwachten dat het iedereen vertrouwd maakt met de standaardtaal in haar gesproken en geschreven vorm. Maar het is van even groot belang dat luisterbereidheid en hoffelijkheid worden aangemoedigd en dat leerlingen respect wordt bijgebracht voor andere variëteiten dan de standaardtaal.

Mensen als Doornaert, Barnard en Geert van Istendael (DS 8 november 2014) moeten zich hoognodig afvragen hoe emanciperend het is om, onder het mom van beschaving, mensen die niet praten zoals zij voortdurend weg te zetten als lam, lui en te beroerd om zich een behoorlijk Nederlands eigen te maken. Zulke beschrijvingen zijn stigmatiserend en getuigen net van een gebrek aan beschaving.

Tegelijk is het maar zeer de vraag of een Vlaamsere standaardtaal het emancipatorische potentieel van die norm drastisch zal verhogen. Het idee dat universele kennis van de standaardtaal inclusie zal garanderen, is vooral naïef als we kijken naar de discriminatie die vandaag nog altijd zichtbaar is op de arbeids- en de woningmarkt. Je mag hoogopgeleid zijn en vlekkeloos Standaardnederlands spreken en schrijven, met een vreemde naam verzend je nog altijd een veelvoud van het aantal sollicitatiebrieven dat iemand met een Vlaamse naam hoeft te versturen. Wie beweert dat de ongelijkheid tussen 'oude' en 'nieuwe' Belgen eenvoudigweg geremedieerd kan worden door de (standaard)taalkennis van de 'nieuwe' Belgen bij te spijkeren, is blind voor zulke feiten, of van kwade wil.

Ten gronde zijn er taalpolitieke discussies te voeren die prangender zijn dan de vraag of woorden als autostrade wel of niet 'gepermitteerd' zijn. Als we dan toch moeten bakkeleien over taal, laten we het dan hebben over de rol van taal in processen van maatschappelijke in- en uitsluiting. Laten we het hebben over wat Standaardnederlands op dat vlak wel en niet vermag, en over wat een écht beschaafde omgang met diversiteit kan inhouden.

Sarah Van Hoof

Waarde redactie

dS

De Standaard* - 02 Feb. 2015

Pagina 39

* De Standaard/Antwerpen, De Standaard/Limburg, De Standaard/Oost-Vlaanderen, De Standaard/Vlaams-Brabant/Brussel, De Standaard/West-Vlaanderen

Belgisch Nederlands bestaat niet U hebt ons dus verblijd met een nieuwe woordenlijst. Op zich geen slecht idee, maar mag ik u erop wijzen dat er niet zoiets bestaat als 'Belgisch Nederlands'. Er is Algemeen Nederlands, met voornamelijk twee varianten: Hollands Nederlands en Vlaams Nederlands. Net zoals het Engels in ...

Belgisch Nederlands bestaat niet

U hebt ons dus verblijd met een nieuwe woordenlijst. Op zich geen slecht idee, maar mag ik u erop wijzen dat er niet zoiets bestaat als 'Belgisch Nederlands'. Er is Algemeen Nederlands, met voornamelijk twee varianten: Hollands Nederlands en Vlaams Nederlands. Net zoals het Engels in hoofdzaak bestaat uit Amerikaans en Brits Engels.

Gelukkelig laat Vlaanderen eindelijk - zij het nog steeds schoorvoetend, zo lijkt het - het waanidee los dat alle taalheil uit Nederland moet komen. Als ik zie hoe de Hollanders de eigen taal verneuken en er zelfs niet meer in slagen ze behoorlijk uit te spreken, tja, wat hebben wij dan nog van die mensen te leren? De schrijftaal houdt ons bij elkaar en zo hoort het. Maar voor de rest? Gewoon zijn eigen gang gaan, elk aan de kant van een scheiding die zo mogelijk nog groter is dan degene die door ons land loopt.

Werner Van de Walle

Voer dit in in Nederland

Als geboren en getogen Nederlander moet ik toch protesteren tegen uw 'gele boekje'. Het moet juist andersom: dat boekje moet in Nederland worden ingevoerd. Er is geen mooier Nederlands dan uw sappige Vlaams. Juist in

Vlaanderen ijvert men fel voor het behoud van de Nederlandse taal. In Nederland al lang niet meer. Het groene boekje ademt een calvinistische sfeer, terwijl het Vlaams een prachtig, vrolijk Bourgondisch Nederlands is.

Kees de Heij

Wees consequent

Als de redactie van De Standaard het nodig acht het Standaardnederlands 'te verbreden' door een 'referentielijst' op te stellen van goedgekeurde en afgekeurde Belgisch-Nederlandse woorden, zinswendingen en uitdrukkingen, durft men te verwachten dat ze die lijst consequent toepast. Toch staat in de krant van zaterdag: 'de programmering staat nog niet helemaal op punt' (blz C3) en 'Verwachtte de studio zich al aan een pandoering?' (blz C19), beide door uw 'gele boekje' afgekeurd.

Mark Deweerdt

Wat we zelf praten... ?

ds

De Standaard* - 06 Feb. 2015

Pagina 42

* De Standaard/Antwerpen, De Standaard/Limburg, De Standaard/Oost-Vlaanderen, De Standaard/Vlaams-Brabant/Brussel, De Standaard/West-Vlaanderen

De argumentatie van Sarah Van Hoof, dat variatie op een taal succesvolle communicatie niet hoeft te hinderen (DS 2 februari), is even lachwekkend als de bewering indertijd dat we 'mismeesterd' waren door de voorvechters van het ABN (Johan De Schryver in DS 3 november 2014). Om dat aan te tonen geef ik eerst een lesje persoonlijke geschiedenis. Ik heb van de lessen door mijn taalleraren niet overgehouden dat we door hen kromtaal zijn gaan praten. Zo'n bewering getuigt van historische onwetendheid, kleinlandse eigendunk en van dedain voor al wie ervoor gezorgd heeft dat we beter spreken dan wielrenners uit 1913. Ikzelf heb op tweevoudige wijze aan den lijve ondervonden wat de waarde van een standaardtaal kan zijn.

Tot diep in de twintigste eeuw was er in Vlaanderen van een algemene taal geen sprake. Elk had zijn dialect. In mijn jeugd verhuisde ik heen en weer tussen Oost- en West-Vlaanderen, en had geen taal behalve de taal van mijn West-Vlaamse ouders, die ik niet voldoende beheerste. Het Nederlands heeft me gered, heeft me een taal gegeven om overal in Noord en Zuid te communiceren. Wat zou ik zonder de normen van onze taalleraren zijn gaan spreken? De boekentaal van mijn geliefde schrijvers Stijn Streuvels en Karel Van de Woestijne? Of het vertaalde Frans uit de ambtenarij? Daarenboven bood het Nederlands me de mogelijkheid om mij omhoog te trekken uit de klei.

Hoezo, taalrealiteit?

En nu schalt de boodschap dat we ons eigen Belgisch Nederlands moeten creëren. Bij de gevaren van zo'n pleidooi wordt niet stilgestaan. De roep om een nieuw Vlaams Taalgetto valt niet toevallig samen met een politiek-economische situatie waarin stemmen opgaan voor een onafhankelijk Vlaanderen. 'Wat we zelf praten, praten we beter.' Het katholieke West-Vlaamse particularisme van Guido Gezelle is terug onder ons, maar dan verveld tot een Antwerps. Zich opsluiten in het eigen taalgelijk geeft blijk van een verontrustend quiëtisme op het

vlak van sociale emancipatie. We zouden ons immers volgens de aanhangers van de tussentaal bij een 'taalrealiteit' moeten aansluiten. Maar waarom? Moeten we ons überhaupt ooit bij een realiteit neerleggen (een realiteit die kansarmoede een kans geeft en alle andere mistoestanden)? Moeten we maatschappelijke normen aanvaarden die van onderuit komen en indruisen tegen onze culturele openheid?

Het unief

Overigens, om dat 'Vlaams' te installeren wordt nu al normerend opgetreden, alleen al door erover te schrijven. Van Hoof verzwijgt daarbij dat het gaat om meer dan woordenschat, maar dus ook om grammatica en straks om uitspraak en spelling, en dat er vele vragen te stellen vallen. De oude norm wordt vervangen door een nieuwe, die van de onwetenden. Wie zal dit keer die normen vastleggen? Hoeveel zullen we het Nederlands en Belgisch Nederlands uit elkaar laten groeien: tot we elkaar niet meer begrijpen? En waar leggen we onze grenzen: zullen we 'het unief' aanvaarden, terwijl iedereen wel weet dat het om de 'de universiteit' gaat? En nog: welke Vlaamse norm zullen we propageren: de Brabantse 'ge' die de Limburgers en West-Vlamingen niet in hun eigen dialect kennen? Het gepropageerde Vlaams, dat gallicistisch verkavelingsvlaams is, is nog meer 'kromtaal' dan de stadhuistaal die men aan het algemeen Nederlands verwijt. Denken dat we al onze taal bezitten is een uiting van zelfgenoegzaamheid en dus van provincialisme.

Schweizerdeutsch

Natuurlijk ontstaat taalevolutie van onderuit en is er niets mis met taalvariatie, maar ze kunnen wel degelijk gestuurd worden. Regels en normen zijn nodig, net zoals bij petanque en poker, willen we met elkaar kunnen communiceren. Stel je voor dat buitenlanders of migranten die onze taal willen leren, twee varianten voorgeschoteld krijgen. Het is alsof je in het avondonderwijs Schweizerdeutsch zou aanleren. Ik gebruik met opzet die vergelijking. Als Van Hoof de Nederlandse en Belgische varianten wil vergelijken doet ze beter een beroep op de vergelijking met het Duits dan op die tussen aparte talen als het Zweeds, Noors en Deens.

Natuurlijk is taalvariatie prachtig, maar wat je onze kinderen moet leren is dat je je taal kunt laten variëren naargelang van de situatie. Ik heb er geen problemen mee dat mijn zonen onder hun vrienden een Bargoens taaltje uitbraken, als ze een formeler taalgebruik maar in de juiste omstandigheden kunnen gebruiken. De varianten leren ze dan wel spontaan. Nu moeten we volgens Van Hoof hoffelijk zijn en onze leerlingen aanmoedigen om 'respect' te hebben 'voor andere variëteiten dan de standaardtaal'. Alsof die leerlingen nog een aansporing nodig hebben om hun tussentaal te spreken, en alsof je niet eerst de regels moet kennen om hoffelijk te kunnen zijn!

Ik geloof in de maakbaarheid van taal (en mens). Net het oprukken van het verkavelingsvlaams bewijst die kneedbaarheid. Het is door soaps en andere fictiereeksen, door cultuurloze Vlaamse acteurs die denken dat met 'ge' spreken en de eindmedeklinkers niet volmaken meer uit de buik komt, authentieker is dan de standaardtaal, dat dit taaltje meer en meer zijn weg gevonden heeft in onze huiskamers. Die buiksprekers en een aantal taalsociologen zijn de doodgravers van waar de Vlaamse Beweging ooit voor vocht: emancipatie van iedereen en een sterke taalgemeenschap die de belangen van het Nederlands ook naar buiten uit kan behartigen.

Ik ben niet de enige die genoeg heeft van al die nieuwe Baas Ganzendoncks die denken dat we klaar zijn met onze ontwikkeling. Wie komt ons toch steeds weer het verhaal van het Vlaams dat nooit bestaan heeft, vertellen? Ik krijg de kriebels van goed betaalde Nederlandse emeriti taalkunde aan onze universiteiten die vinden dat wij geen goed Nederlands moeten schrijven en spreken.

Wat zegt het Vietcong-offensief van de luierverse taalkundigen ons over hun taalpolitieke agenda? Zij willen een generatieconflict creëren tussen een oudere garde die aan de norm vasthoudt en henzelf, de 'pragmatische' jongeren, zonder dat ze de vraag durven te stellen waarom die ouderen aan de standaardtaal vasthouden. Dat is: omdat zij nog weten hoe belangrijk normen zijn, omdat ze uit de taalwoestijn kwamen. Nu wil men de oase die ze creëerden, irrigeren met zelfgeput water. Het is brak en het stinkt van zelfbevuiling.

Hans Vandevoorde

Make you no worries, we speak well English

27 JUNI 2015 OM 03:00 UUR | Ad Verbrugge

Dat er Engels gesproken wordt aan Nederlandstalige universiteiten op zich is geen probleem, wel integendeel. Maar dat het Nederlands wordt vervangen ten nadele van een rudimentair soort handels-Engels, is dat wel, vindt **Ad Verbrugge**.

Wie? Nederlandse filosoof en muzikant. Doceert sociale en culturele filosofie en filosofie van de economie aan de Vrije Universiteit Amsterdam.

Wat? De verengelsing van onderwijsprogramma's is nefast voor de taalvaardigheid in het Nederlands, en dus ook in andere talen.

Laatst was ik op Tilburg University. Op de gevel van het gebouw waar ik die middag moest zijn, prijkte de naam Dante Building. Binnen hingen er bordjes met *Ground Floor*, *Lecture Hall* et cetera. Aan de Vrije Universiteit te Amsterdam staat boven aan zulke bordjes ook nog eens *you are at*. Alsof je zo'n bordje ooit zou kunnen lezen zonder je op die plaats te bevinden.

Deze bordjes zijn vooral een statement. Men wil ermee laten zien dat alles op deze universiteiten is gericht op de internationale wereld van de wetenschap: je hoeft je hier echt geen zorgen te maken dat je je ook maar enigszins zou moeten verdiepen in de nationale taal of cultuur. Ook de paneldiscussie waar ik aan deelnam vond plaats in het Engels. Gezien de achtergrond van de deelnemers was Nederengels het hoogst haalbare – ook voor mijzelf trouwens.

Stille revolutie

Dit is een illustratie van de stille revolutie die zich momenteel voltrekt aan onze universiteiten. Die zijn massaal aan het verengelsen. Hoewel dit een grote weerslag heeft op de praktijk van onderzoek en onderwijs – en direct raakt aan de maatschappelijke rol en betekenis van de universiteit – vindt er vrijwel geen discussie over plaats.

Door de sterke technisch-economische horizon van ons hoger onderwijs en de afwezigheid van een duidelijk vormingsideaal is de universiteit uit het oog verloren dat haar maatschappelijke taak mede bestaat uit cultuur bewaren en ze revitaliseren en doorgeven. De cultivering van taal en de kunst van het vertalen maken daar van oudsher een integraal onderdeel van uit.

Daarmee is meteen aangegeven dat ik niet tegen het gebruik van Engels ben op onze universiteiten of hogescholen. Integendeel, daar zijn soms heel goede redenen voor. Waar ik mij tegen keer, is de ondoordachte en soms zelfs totalitaire manier waarop het Engels wordt doorgevoerd in ons hoger onderwijs, ten koste van de onderwijskwaliteit, ten koste

van de taalrijkdom van studenten, ten koste van de betrokkenheid op de samenleving en ten koste van een meer diverse oriëntatie op taal en cultuur, kortom ten koste van algemene en persoonlijke vorming.

Het gaat me dus niet zozeer om het gebruik van Engels als zodanig. Bij gebrek aan een vormingsideaal wordt namelijk ook de Engelse taal niet gecultiveerd, waardoor zij al snel verwordt tot *globish* – een uitgekleed Engels dat bestaat uit zo'n vijftienhonderd woorden met een simpele grammatica. Dit is geen cultuurtaal, maar de lingua franca van de globalisering die zich bij uitstek leent voor het internationale handelsverkeer en voor de informatie-uitwisseling in wetenschap en techniek, waarin talige rijkdom, eigen stijl, gelaagdheid en nuances geen rol van betekenis spelen.

Om een taal werkelijk goed te leren spreken en schrijven moet je in een taalvaardige en taalrijke omgeving verkeren waarin je goede voorbeelden hebt. Je moet worden gestimuleerd en gecorrigeerd en je moet (spelenderwijs) leren om woorden en uitdrukkingen goed te gebruiken. Dat begint idealiter al thuis bij de ouders, wordt daarna voortgezet op school en dient in het vervolgonderwijs in een hogere vorm te worden gebracht. Er gaapt helaas vaak een kloof tussen ideaal en werkelijkheid.

De taalbeheersing Nederlands laat bij veel aankomende studenten te wensen over, vooral bij allochtonen. De Vrije Universiteit Amsterdam neemt daarom taaltoetsen af. Slagen betekent niet dat je in staat bent om heldere en aansprekende uiteenzettingen te geven. Je hebt een minimale basis, meer niet.

Ben je eenmaal op de universiteit, dan wordt er bij de meeste studies nauwelijks nog serieuze aandacht besteed aan taalbeheersing. Er is weinig oefening in schrijven en bij grote studies als bedrijfskunde bestaan de tentamens hoofdzakelijk uit meerkeuzevragen. Teksten zorgvuldig lezen en interpreteren, hoofd- en bijzaken onderscheiden, goed lopende zinnen formuleren met de juiste woorden, een alinea logisch opbouwen en een betoog goed structureren – het zijn allemaal elementaire vaardigheden die in veel studies nauwelijks nog aandacht krijgen. Over toon, het gebruik van voorbeelden, metaforen en stijlfiguren, aansprekend formuleren en andere retorische kwaliteiten zal ik het maar niet hebben.

Wie de eigen taal niet beheerst, krijgt een vreemde taal helemaal niet onder de knie. Die mist simpelweg taalgevoel en taalvaardigheid. Het laat zich dan ook raden, wat de verengelsing van het hoger onderwijs in de meeste gevallen betekent voor de uitdrukkingsvaardigheid en het begrip van studenten. Ze bedienen zich van een beperkt woordarsenaal met veel vage en abstracte termen, stopwoorden en vaste uitdrukkingen. Kortom, taalverschraling. Ze zullen des te meer behoefte hebben aan 'cijfers', maar het interpreteren en bekritisieren daarvan wordt alleen maar moeilijker. Big Data zal niet de verlossing brengen. Zoals Kant ons leerde: aanschouwing zonder begrip is blind.

Het is veelzeggend dat recentelijk in Amsterdam door studenten en docenten de Bildung Academie is opgericht waarin dergelijk 'cultiverend' onderwijs centraal staat. Studenten zelf hebben er kennelijk behoefte aan en vinden dat niet meer op de reguliere universiteit.

Minstens zo veelzeggend is het dat een van de drijvende krachten achter dit initiatief de hoogleraar strafrecht Eugène Sutorius is, die vele jaren geleden is begonnen met praktische colleges retorica en daaromheen een enthousiaste groep studenten en oud-studenten heeft verzameld. Retorica als de kunst van de welsprekendheid is een essentieel onderdeel van de klassieke vorming en persoonlijkheidsontwikkeling.

Nederlands blijft cruciaal

Het veel gehoorde argument voor de genoemde verengelsing van het hoger onderwijs is dat de wetenschap internationaler wordt. De meeste studenten gaan echter helemaal niet werken in de wetenschap, maar komen terecht in het bedrijfsleven, in het onderwijs of bij de overheid. Het is nog maar de vraag in welke mate zij dit Engels in hun werkpraktijk nodig hebben; met goed Nederlands zouden ze vaak meer gebaat zijn.

Universitaire bestuurders lijken te vergeten dat in het openbaar bestuur, de rechtspraak, de medische wereld of de media een goede beheersing van het Nederlands van cruciaal belang is. Met het oog op dergelijke beroepspraktijken dient men binnen de academische opleiding juist aandacht te geven aan een goede vorming én de bijbehorende denk- en taalvaardigheid in het Nederlands. Dat men daarnaast ook Engels en bij voorkeur ook nog andere vreemde talen als Duits en Frans dient te kennen, spreekt voor zich. Maar dat met name in Vlaanderen, waar minder dan honderd jaar geleden een gevecht werd gevoerd om universitair onderwijs in het Nederlands mogelijk te maken, men bereid is om die taal weer overboord te kieperen, daar staat toch je verstand bij stil.

De Nederlandse Vereniging van Universiteiten stelt in haar recent verschenen toekomstvisie over het academisch onderwijs dat zij de vorming van studenten tot 'kritische burgers' en het contact met de samenleving van groot belang acht. Dat klinkt natuurlijk prachtig, maar het laat zich moeilijk rijmen met de volledige verengelsing van onderwijsprogramma's. Naast mijn werk aan de universiteit geef ik met enige regelmaat lezingen, zowel in het bedrijfsleven als bij de overheid, en verzorg ik programmaonderdelen bij Comenius, leergangen voor het midden- en hoger management.

Wat mij daarin opvalt is dat er onder bestuurders en beleidsmakers vaak een grote behoefte is aan een Nederlandse woordenschat om persoonlijke of maatschappelijke ontwikkelingen te duiden.

Zowel op individueel als collectief niveau geldt dat de beheersing van de eigen taal cruciaal is om te kunnen benoemen 'wat er leeft onder de mensen' en hen te bereiken: dat zal iedere therapeut en goede politicus kunnen beamen. Onze publieke ruimte is Nederlandstalig: het journaal, de praatprogramma's op radio en televisie, de artikelen in de krant, de politieke debatten in de Kamer. Zodra de talige betrokkenheid op de samenleving verdwijnt in de wetenschap, ontstaat er een gesegregeerde intellectuele elite die letterlijk en figuurlijk niet meer een zelfde taal spreekt als de mensen.

In een bubbel

Zo was een van de grote problemen van het wetenschappelijk onderzoek naar ‘onderwijs’ dat veel onderwijskundigen zich daarbij niet of nauwelijks lieten voeden door de kennis van leraren zelf in lokale onderwijspraktijken. De onderzoekers leefden in de eigen bubbel, zodat hun aanbevelingen ook niet werden opgevolgd. Inmiddels wordt onderkend dat naast ontdekkend en vernieuwend onderzoek ook de verspreiding en aanpassing van wetenschappelijke kennis in onze samenleving tot de kerntaken van de universiteiten behoren. Dit stemt overeen met een ander fundamenteel inzicht, namelijk dat het proces van globalisering in de kern altijd ook een lokale dimensie kent waarop moet worden ingespeeld. *Glocalisering* wordt dat wel genoemd. Voor deze verspreiding en aanpassing van wetenschappelijke kennis is samenwerking nodig met partijen buiten de universiteit, te beginnen met de verschillende sectoren van het hele onderwijsgebouw zelf.

Wie de kwaliteit van de geriatrie in Nederland wil verbeteren, moet uitgaan van een integrale benadering. Deze loopt van de academisch ziekenhuizen tot de wijkverpleging en de patiënten zelf. In deze wisselwerking tussen internationale wetenschap en lokale kennispraktijken speelt de cultivering van de gemeenschappelijke taal een cruciale rol. Zoals Frank Miedema, een van de initiatiefnemers van Science in Transition en decaan van het UMC, eens treffend zei: ‘Verplegen betekent niet hetzelfde als *nursing* – er gaan namelijk verschillende culturele praktijken en waarden in schuil.’

Ideologische luchtfietsers

Zo wordt duidelijk dat ook de universiteit van de 21ste eeuw een plaats dient te zijn waarin de ‘vertaling’ van kennis plaatsvindt, waarin internationale wetenschap en lokale praktijken bij elkaar worden gebracht. Dit is de ware uitvoering van de wetenschapsagenda. Zo kan de universiteit een plaats zijn waarin echte kritische burgers worden gevormd: geen ideologische luchtfietsers, maar mensen van vlees en bloed die verstand van zaken hebben.

Een universiteit die werkelijk diversiteit en academisch burgerschap nastreeft kan dus niet onder het mom van globalisering het *globish* tot haar enige voertaal maken, maar moet juist een ontmoetingsplaats zijn waar verschillende talen, culturen en wetenschapstradities elkaar kunnen verrijken.

Ook met het oog op de integratie van onze allochtone medelander is een dergelijke meertalige vormingsagenda aan onze universiteiten meer dan gewenst. Het komt het begrip tussen verschillende bevolkingsgroepen en levensbeschouwelijke tradities ten goede, omdat zij een gemeenschappelijke taal moeten cultiveren, waarin zij tot het hart kunnen spreken.

Tijdens het integratiedebat werd er steeds op gehamerd dat kennis van het Nederlands onontbeerlijk is om mee te doen in onze samenleving. Wat voor de integratie van Mohammed en Fatima kennelijk van groot belang werd geacht, lijkt nu voor hoger opgeleiden irrelevant te zijn. Ik ken net iets te veel wetenschappers die al jaren in Nederland wonen, maar die geen idee hebben wat er om hen heen gebeurt. Ze voelen ook niet de noodzaak om Nederlands te leren, want de universiteit zelf acht Engels wel voldoende.

Maar als we zelfs in een van de belangrijkste instellingen van onze hoogcultuur niet meer trots zijn op onze eigen taal en die niet respectvol behandelen, welk vormingsideaal bieden we dan nog aan om in te integreren? Dan mag het weinig verbazing wekken dat uiteindelijk ook het gewone volk – en de belastingbetaler – weinig respect meer heeft voor de academische gemeenschap. En dan ligt ook het populistische verwijt voor de hand dat de universitaire elite vooral met zichzelf bezig is en ondertussen de Nederlandse cultuur verkwanselt.

De Standaard, 27/06/2015, p. 42, Ad Verbrugge

Beter mooie woorden dan harde klappen

01 JULI 2015 OM 03:00 UUR | Mia Doornaert

De manier waarop Ad Verbrugge het belang van taalvaardigheid bepleitte, kan **Mia Doornaert** wel bekoren. Maar hij vergat misschien wel het belangrijkste argument: taal kan ook een vreedzamer maatschappij teweegbrengen.

Een van de vreemdste zaken die ik ooit over taal las: ‘Iemand die zijn moedertaal spreekt, kan geen fouten maken’. Dat waanidee komt van Jan Strop, een Nederlandse taalkundige. Tja, wie is die ‘iemand’? Een kind? Een scholier? En is onderwijs dan overbodig?

De vraag is ook wat moedertaal is. Als daarmee de taal bedoeld wordt die kinderen thuis horen spreken, dan mag natuurlijk alles. Dan mag je, zoals menige West-Vlaming, ‘hij kwam rood’ zeggen voor iemand die bloosde. Dan is er niets mis met het ‘hun hebben dat gedaan’ van veel Nederlanders.

Gelukkig krijgt dat waanidee stevig tegengas, zoals onlangs nog in het uitstekende opiniestuk van de Nederlandse filosoof en muzikant Ad Verbrugge ([DS 27 juni](#)). Verbrugge waarschuwt dat de invoering van het Engels in het hoger onderwijs niet ten koste mag gaan van de rijkdom van het Nederlands. De beheersing van de eigen taal is immers de voorwaarde om andere talen goed te leren, om te leren tout court. En die beheersing komt niet vanzelf. ‘Om een taal werkelijk goed te leren spreken en schrijven moet je in een taalvaardige en taalrijke omgeving verkeren waarin je goede voorbeelden hebt. Je moet worden gestimuleerd en gecorrigeerd en je moet (spelenderwijs) leren om woorden en uitdrukkingen goed te gebruiken’, zegt hij terecht.

De Onsterfelijken

Kijk eens aan, ‘leren, ‘corrigeren’, er zijn nog mensen die in opvoeding en onderwijs geloven. En die vinden dat, als kinderen – autochtone of allochtone – thuis die taalrijkdom niet meekrijgen, de school daar correctie moet op aanbrengen.

Dat is ook de recente boodschap van de Franse ‘Onsterfelijken’, de 39 leden van de Académie Française. In een unanieme alarmkreet keren ze zich tegen de hervorming van

het lager middelbaar (le collège). Die zal afstappen van klassieke kennisoverdracht, ten gunste van ‘transversale processen’. De *académiciens*, onder wie mensen met een uitgesproken links profiel, zijn in het bijzonder bezorgd over het gebrek aan aandacht voor het aanleren van de Franse taal. Ook de Onsterfelijken waarschuwen: toegeven aan *la facilité* versterkt de sociale ongelijkheden in de plaats van ze uit te vlakken.

Er is nog een uiterst belangrijk argument om vanaf een jonge leeftijd taalrijkdom en taalvaardigheid bij te brengen. Niet alleen vlakt dit de verschillen in afkomst – sociaal of geografisch – uit. Het draagt ook bij tot een vreedzamer maatschappij. Talige mensen kunnen hun gevoelens en argumenten met nuances uiten, in een algemeen verstaanbare taal, als ze zich door iemand beledigd of gekwetst voelen. En aldus persoonlijke conflicten vreedzaam aanpakken. Taalarme mensen kunnen zich sneller minderwaardig of vernederd voelen en misschien tot ‘slaander’ argumenten overgaan.

Daarmee is natuurlijk absoluut niet gezegd dat minder taalvaardige mensen automatisch gewelddadiger zijn. Maar toch bestaat er een groter gevaar dat de stoppen doorslaan als de verbale replek blokkeert. *La misère du Verbe fait la violence du poing*, waarschuwde jaren geleden al de schitterende Franse commentaarschrijver Claude Imbert (*Le Point*, 8 februari 2007).

In dat commentaarstuk, met als titel ‘Les mots pour le dire’, stelt Imbert stelt dat in Frankrijk de dagelijkse taal van het ‘gewone volk’ verschaalt en verarmt, omdat ze niet meer goed onderwezen wordt. ‘En wat de meer elitaire taal betreft, de taal die aan de Literatuur haar rijkdom, aan de Wetenschap haar definities, aan het Recht zijn klaarheid geeft, die taal lijdt steeds meer aan bloedarmoede, sinds de zware aderlating van het humaniora.’

De samenhang van een maatschappij lijdt er inderdaad ook onder als niet in de gezamenlijke cultuurtaal in dezelfde, bekende termen over dezelfde zaken en problemen gesproken wordt. Goed taalonderwijs als ondersteuning van een harmonische samenleving, het is het overdenken meer dan waard.

De Standaard, 1/7/2015, p.40, Mia Doornaert

Het Groene Boekje, Woordenlijstje van het Nederlandse taaltje

Marc Reynebeau over Het Groene Boekje

Niets geeft beter gestalte aan deze tijd dan het Groene Boekje, de woordenlijst van de Nederlandse taal. Volgende maand komt er een nieuwe editie van en het boekje wordt, alsof het een ordinaire openbare omroep

was, fors afgeslankt. Het zal in zijn gedrukte vorm alleen nog noodopvang bieden aan de twijfelgevallen van de taal, voor zover die natuurlijk niet het knusse tentenkampje in het park buiten verkiezen.

Want komen er 50.000 woorden in, de onlineversie zal er 180.000 tellen. Er is vooral ruimte voor nieuwkomers, woorden uit vreemde landen en allochtone culturen die nu gastvrij asiel krijgen. Anders kunnen we de nieuwe coryfeeën van de tijd niet begrijpen, zoals Joy Anna Thielemans, Adil El Arbi, Charlotte Leysen en alle andere pijlers van de cultuur van morgen. Voortaan mogen we met een gerust gemoed chillen en kunnen we de smoothie en andere coole shit vind-ik-leuken. (Nu we dit schrijven, blijft de spellingchecker driftig rode strepen onder deze woorden zetten. Verongelijkt over zoveel ondankbaarheid puft hij: 'kritiek stopt hier, excuses welkom.' Duh, bitch! Het is slechts basic pre-opvang in de rangen van het Nederlands.)

Al moet wel een uitzondering worden gemaakt voor de Antwerpse editie van het Groene Boekje. Daar, zo luidt het officieel, vingen ze al zoveel vreemde woorden op dat er geen plaats meer is voor nog extra nieuwkomers. Op voorrang moeten ze zeker niet rekenen en ze mogen het al helemaal vergeten als blijkt dat ze al gehuisvest zijn in pakweg het Syrische Groene Boekje. Al kan eventueel een uitzondering worden gemaakt voor 'selfie' en varianten daarvan.

Omdat obesitas een kwaal van onze tijd is, is ook de federale regering geen moeite te veel om te helpen bij het slank houden van het Groene Boekje. En zie, dankzij haar heeft het geen zin om in de woordenlijst nog ruimte vrij te houden voor woorden als taxshift of tobintaks, aangezien ze voor de coalitie toch geen enkele betekenis mogen krijgen. Zeg dat Wouter Beke het gezegd en Kris Peeters het gezwegen heeft.

Voorts mag het ook allemaal wat korter. Neem nu zoiets als 'provinciaal radiohuis', zoals Radio 2 er overal te lande heeft, wordt dat niet beter gewoon 'hub'? Wat dat woord verder ook mag betekenen (waarschijnlijk is het gewoon een tentje in een park), het kost in alle geval veel minder letters en toch is het er niet minder proxiem om - nog zo'n nieuw woord waarmee het knus chillen is. Dat is wat minder het geval met outsourcen, focussen, scherper stellen, automatiseren, afbouwen, optimaliseren, actualiseren of personele gevolgen hebben. Al die woorden en uitdrukkingen staan te lezen in de nota waarmee de VRT hoopt om zichzelf obesitas te besparen ('besparen', de regering hoort dat graag), maar ze zijn verder overbodig omdat ze toch slechts synoniemen zijn voor: ontslaan.

Al houdt dat afslanken ook een risico in. Een te grote focus op obesitas kan er het tegendeel van opwekken: anorexie in het denken. Toen ook Unizo een tentje opsloeg in dat knusse Brusselse parkje, waarschuwde een politica voor 'extreemlinks anarchisme en dagelijks geweld'. Nee, te dun moet het woordenboek nu ook weer niet worden.

Marc Reynebeau
De Standaard, 12/09/15

Hebben we een nieuw Groene Boekje nodig?

12 OKTOBER 2015 OM 03:00 UUR | [Astrid Houthuys](#)

1 Wat verandert er in het Groene Boekje?

Hebt u de vorige editie van het Groene Boekje, uit 2005, nog liggen? Omdat de spelling ongemoeid blijft, kunt u dat rustig blijven gebruiken. 'De spellingregels zijn inderdaad helemaal dezelfde gebleven. En woorden waarin in de oude editie tóch een foutje geslopen was, zoals *lippizaner* wat *lipizzaner* moet zijn, die zijn gecorrigeerd', vertelt Dirk

Caluwé, teamhoofd van de Taaltelefoon en een van de twee Belgische leden van de Spellingcommissie die het Boekje onder handen namen.

Daarnaast telt het door Van Dale gedrukte Boekje de helft minder woorden: 52.000 versus 100.000 vroeger. ‘Toch is het nieuwe Boekje met zijn 1.207 pagina’s dikker dan het oude’, vertelt Caluwé, ‘we hebben meer lucht gegeven aan de lijst en die aangevuld, onder andere met extra werkwoordvervoegingen.’

10.000 van de 52.000 resterende lemma’s zijn bovendien nieuw. ‘Er zijn veel items bijgekomen die met technologie te maken hebben: *smartphone, cloud, skype...*, woorden die tien jaar geleden vaak nog niet bestonden’, zegt Caluwé. ‘We hebben ook meer vaste combinaties opgenomen: *ervan uitgaan, onder meer, te werk gaan, aan diggelen...*’

‘En niet onbelangrijk: in het nieuwe Boekje staan nu ongeveer 2.000 Nederlandse woorden uit Suriname en zo’n 400 uit het Caribisch gebied.’ Surinaams in de Woordenlijst (*zie kader*), hebben wij daar in Nederland en Vlaanderen iets aan? ‘Dat kun je als een inhaalmanoeuvre zien: Suriname is sinds 2005 een geassocieerd lid van de Taalunie, dat land wil dus ook bediend worden in het Groene Boekje. Net zoals de typisch Noord-Nederlandse of Belgisch-Nederlandse lemma’s staat het Surinaams-Nederlands gewoon tussen de algemeen standaardtalige woorden door. Je zult dus geregeld op een bladzijde een woord zien waarvan je denkt, hé, wat is dat?’

2 50.000 woorden slanker? Hoe kan het gedrukte Groene Boekje dan nog een referentie voor het Nederlands zijn?

‘De relevantie van het gedrukte Boekje neemt juist toe’, zegt Dirk Caluwé. ‘De laatste tien jaar hebben we op woordenlijst.org bijgehouden welke termen mensen precies opzoeken. Daardoor is de selectie woorden in het gedrukte Boekje er veel beter op geworden.’

Iedereen weet hoe hij *pop* of *kast* moet spellen, maar hoe je *alle twee* schrijft of *live*, daar blijkt men vaak aan te twijfelen. ‘Die tien jaar online ervaring heeft ons een veel beter beeld gegeven van welke woorden een probleem vormen qua spelling. En wat nooit of weinig werd opgezocht, is eruit gegaan: *aalspeer, aalkorf, aalpomp...* Zulke termen vulden tot gisteren de hele eerste bladzijde, maar vind je nu enkel nog online.’

‘En wat de tienduizenden weggehaalde termen betreft: die krijgen onderdak in woordenlijst.org, de online versie van het Groene Boekje. Met 187.000 termen verdubbelt die bijna in omvang. Bovendien zal de online woordenlijst vanaf nu geregeld aangevuld worden.’

3 Moeten we blij zijn dat er niets aan de spelling verandert?

‘Goed nieuws: er komen geen nieuwe spellingregels.’ (*DS 20 januari*) En: ‘Een hele geruststelling is dat de spellingregels ongemoeid blijven.’ (*DS 8 september*) De opluchting spatte zelfs van onze eigen berichtgeving over het nieuwe Groene Boekje. Journalisten zaten in elk geval niet te wachten op nieuw gemorrel aan de spelling. Dat gebeurde (in het klein) in 2005, toen *middeleeuwen* met een kleine letter en *paardenbloem* met een tussen-n moest worden geschreven, en (in het groot) in 1995, toen onder meer de voorkeurspelling (*c/k*) werd afgeschaft en de tussen-n-regel werd omgegooid. Dat had wel wat voeten in

de aarde gehad en dus besliste het Comité van Ministers van de Taalunie dat er ‘spellingrust’ gecreëerd moest worden. Sindsdien zijn er nul plannen voor een spellinghervorming.

‘Heel jammer’, vindt Vic De Donder, de vorige vrijdag overleden *De Standaard*-redacteur en ooit voorvechter van de zogenaamde progressieve spelling (*akteur*). ‘Terwijl het Nederlands helemaal mee-evolveert met de tijd – uitspraak, woordenschat, spraakkunst... – zijn we bang om aan het heilige standbeeld van onze spelling te raken. Bang om leenwoorden aan onze Nederlandse spellingregels aan te passen, zoals de Fransen dat doen. Die draaien alles naar hun tong: *Lenin* wordt *Lénine*, of ze spreken het verkeerd uit. Als taal hebben wij *geen kloten* aan ons lijf.’

‘Het gevolg is dat onze spelling nu vol inconsequenties zit’, zegt De Donder. ‘*Spektakel* schrijf je met *k*, maar *spectaculair* met *c*. Of neem *bosch* en *visch*: die zijn ooit *bos* en *vis* geworden. Maar *historisch*, wat veel logischer op *-ies* zou eindigen, dat schrijven wij dan weer op zijn *archaisch*. Voor kinderen is dat heel moeilijk om te leren.’

Dat vindt ook Johan De Schryver, al dertig jaar spellingexpert aan de KU Leuven, campus Brussel. ‘Het momentum is twintig jaar geleden gepasseerd. Onze spelling is onnodig moeilijk en dus voor massa’s mensen een kwelling. Begin jaren 90 heeft men grondige voorstellen gedaan voor een vereenvoudigde spelling. Maar het eindrapport was begin 1994 nauwelijks klaar, nog geheim, of het lekte al uit, in jullie krant nota bene.’

‘Dat leidde diezelfde dag tot een ongezien mediatumult. Met als gevolg dat het Comité van Ministers van de Taalunie, nochtans de opdrachtgevers van het onderzoek zelf, acht jaar taalkundig werk in de vuilnisbak hebben gegooid. “Er was geen maatschappelijk draagvlak”, heette het officieel. Voor mij was dat een van de schandaligste wapenfeiten van de Taalunie. En dan denk ik: als het niet eenvoudiger mag, dan kan er inderdaad beter niet meer aan de spelling gemorreld worden, iets wat trouwens stiekem toch gebeurt. Bij de vorige uitgave van het Groene Boekje in 2005 hebben we er zo’n negentig “verfijningen” bijgekregen. Ons systeem wordt almaar logger.’

4 Kiezen we voor een museum of voor een open huis?

Bellen we even met schrijver Geert van Istendael, dan horen we een heel ander geluid. ‘Ik vind het een goede zaak dat de spelling ongewijzigd blijft. Aan spellingregels moet je zo weinig mogelijk veranderen. Kijk naar het Engels of het Frans: qua spellingbeeld zonder meer barbaarse talen, maar daar leest men vandaag probleemloos Dickens of Balzac. In het Nederlands daarentegen, waar de spelling de afgelopen eeuw wel wat watertjes heeft doorzwommen, lees je niet meer zo makkelijk 19de-eeuwse schrijvers, zelfs schrijvers tot 1950 – daar staan allerlei barrières voor in de weg.’

‘Ach.’ Vic De Donder zucht. ‘Spelling is toch maar een afspraak om onze taal in neer te leggen – overroep dat niet. Wie weet nog dat *zolder* van het Latijnse *solarium* komt en *kelder* van *cellarium*? De geschiedenis van een woord is interessant, zeker, maar wat doet het ertoe voor het dagelijkse lezen en schrijven? Van de meeste woorden kent men de etymologie toch al niet meer.’

‘De hamvraag is’, zegt Marc Brysbaert, experimenteel en taalpsycholoog aan de UGent, ‘kies je voor continuïteit omdat dat ten goede komt aan wie de taal nu goed kent, of kies je voor een systeem waarbij de spelling de ontwikkeling van de taal volgt en het aanleren makkelijker is? Ik vraag me af of dat eerste op termijn goed zal zijn voor het Nederlands, want je krijgt een steeds moeilijker taal om te leren. Willen we dat generatie na generatie blijven aandoen?’

5 En als we de spelling nu wel eens onder handen zouden nemen?

‘Het feit dat er een Groene Boekje nodig is, zegt alles. Elke goede computerprogrammeur weet dat als een systeem consistent is, je alleen de regels moet beschrijven. Is het dat níét, dan moet je alle gevallen apart beginnen oplijsten. Het Groene Boekje dus.’ Steven Pemberton, Brits onderzoeker aan het Centrum Wiskunde & Informatica in Amsterdam, [beschreef in de jaren 90](#) de obstakels die een buitenlander moet overwinnen als hij Nederlands leert (*zie hiernaast*). Hij gaf meteen een aantal suggesties voor een logischere spelling: ‘Pak de open lettergreep aan. Nu heb je *mede*, met één *e* naast *tweede*, en *sla*, *nu* en *foto* naast *zee* en *zoo*. Doe iets aan dat rampzalige onderscheid in schrijfwijze tussen de korte *ei* en de lange *ij*. En wees consequenter in de spelling van lange klinkers: naast de *aa*, *ee*, *oo* en *uu* staat een *ie*. Laat die vallen en herintroduceer de *ii*. *Fiits*, *driiwiiler*. Vertrouw me, dat ziet er niet vreemder uit dan woorden met *aa* of *uu*.’

‘Eenmaal je de taal goed onder de knie hebt, is er geen probleem, maar voor een beginner is onze spelling soms razend moeilijk’, bevestigt Bert Vandecandelaere, docent Nederlands aan expats in Brussel. ‘Als je lesgeeft, word je met de neus op de feiten geduwd: is het nu *zonnestraal* of *zonnenstraal*? Ik verlies tien minuten aan iets dat niet zo vaak voorkomt en dat inhoudelijk de moeite niet waard is. Ik zeg mijn cursisten dat ze goed moeten luisteren, maar met tekencombinaties die je onmogelijk kunt horen, hebben ze het heel moeilijk: de *th* in *apothek*, de *c* in *citroen*, de *t* in *politie*, het verschil tussen *ei* en *ij*... Of neem de *e*, ook problematisch, die staat nu voor drie klanken, zoals in *hertekenen*. En als nieuweling moet je al weten dat *gedachte* twee meervouden heeft om *gedachtestreep* juist te kunnen schrijven. Een stuk fonetischer spellen lijkt me dus geen slecht idee.’

Taalconservatieven zetten meteen de hakken in het zand. Geert van Istendael: ‘Blijf van die spelling af want dat lukt toch nooit. Zeker niet in een taal als de onze, waar je zo’n verscheidenheid aan uitspraak hebt. Zet de uitspraak van onze koning naast die van de Nederlandse minister van Cultuur: je komt uit bij allemaal andere tongvallen en accenten. Ik vind trouwens dat Engelsen die ons lessen in spelling willen geven, zeer beslist uit het taalgebied verwijderd moeten worden. *Heart*, *heard*, *heavy*, *heave*, vier keer *ea*, vier keer een andere uitspraak.’

Ook Dirk Caluwé van de Spellingcommissie vreest dat het zo snel niet gepiept is: ‘In spelling hangt zoveel met elkaar samen, dat het bijna onmogelijk is zomaar even iets aan te passen. Als je het ene draadje lostrekt, trekt dat andere dingen mee. En voor zover ik weet, is daar maatschappelijk voorlopig niet zoveel vraag naar.’

Een sterke voorstander van een hervorming is Johan De Schryver: ‘Toen de Turken een eeuw geleden voor hun taal het Arabische schrift vervingen door het Latijnse, is het Turks niet plots verdwenen of veranderd. Spelling is dus maar een instrument om taal weer te geven en dat instrument moet zo eenvoudig mogelijk zijn, zodat zo veel mogelijk mensen er gebruik van kunnen maken.’

6 Móét je spellen zoals in het Groene Boekje?

‘Nee’, zegt Dirk Caluwé van de Spellingcommissie. ‘Iedereen is vrij om te bepalen of hij spelt volgens het Boekje. Alleen leerkrachten en ambtenaren moeten de officiële spelling volgen.’

Zie bijvoorbeeld een schare van Nederlandse kranten, waaronder het *NRC* en *De Volkskrant*, die sinds 2005 niet het Groene, maar het Witte Boekje volgen. Van die spellingwijzer van het Genootschap Onze Taal, die in het gezagsgetrouwe Vlaanderen geen succes heeft, verscheen vorige week trouwens óók een nieuwe uitgave.

7 Waarom het Groene Boekje nog kopen?

Toen de redactie van *De Standaard* onlangs naar een andere verdieping verhuisde, belandden nogal wat Groene Boekjes in de afvalcontainers, zo ontdekten we op een nachtelijke strooptocht. Online zoeken in de woordenlijst.org blijkt het definitief gehaald te hebben van het bladeren door dun papier. ‘Het Groene Boekje is totaal overbodig geworden’, vindt ook Vic De Donder. ‘Sinds de voorkeurspelling in 1995 de enige goede geworden is, heb je genoeg aan de Van Dale, die loopt sindsdien helemaal gelijk met het Groene Boekje. Puur dubbel werk.’

Toch heeft de serendipiteit ook haar deel: het bladeren en vinden van leuke woorden zonder ernaar te zoeken, kun je niet online. En spannend is het des te meer nu je op bijna elk blad tegen een exotisch exemplaar uit Suriname of de Caraïben aan kunt botsen. En wie dat nog niets zegt, kan zich door de beloofde luchtigere opmaak – meer witruimte! groen kleurtje! – laten verleiden.

Astrid Houthuys, *De Standaard*, 12/10/15, DS Taalweek Aflevering 1

Hier spreekt men Engerlands, *right*?

14 OKTOBER 2015 OM 03:00 UUR | Van onze medewerker Ludo Permentier

Veel Nederlandstaligen geven hun imago graag een boost met Engelse woorden en uitdrukkingen. Ze strooien met kreten als *be reasonable*, *not my cup of tea*, *by the way* en *keep in touch* waar anderen dan weer pissed van worden. Het nieuwe Groene Boekje bulkt alweer van de Engelse termen. Is daar dan niets tegen te doen?

We hebben een steekproef gedaan: uit de 10.000 nieuwe woorden in het Groene Boekje van 2015 hebben we er willekeurig 1.000 gekozen. Daarvan zijn er 162 herkenbaar Engels, of 16,2%. Woorden en uitdrukkingen als *break-even*, *labour*, *nordic walking*, *to the point* die op z'n Engels worden uitgesproken en gebruikt. Maar ook woorden die deels vernederlandst zijn omdat we ze zijn gaan vervoegen, zoals *airbrushen*, *quoten* en *retweeten*. Of samenstellingen en afleidingen van Engelse elementen, zoals *bingoër*, *callcentermedewerker* en *gatewayfunctie*.

Maar het gedrukte Groene Boekje geeft geen correct beeld van de 'nieuwe woorden' en dus ook niet van de verengelsing van onze taal. Het concentreert zich op woorden die moeilijk te schrijven zijn. Dat merk je al aan de eerste trefwoorden: *1000-jarig*, *10-jarige*, *10km-loper*. En dan hebben we de vertrouwde uitdrukkingen nog niet genoemd die zijn opgenomen wegens de aaneenschrijfgels: *erbij hangen*, *erdoor jagen*, *erheen leiden*, *erin gelovenenzovoort* (zie lijst). Dat er erg veel Engelse woorden in de lijst verschijnen, heeft dus ook te maken met spellingproblemen. Het kan de indruk wekken dat we worden overspoeld door nieuwe Engelse termen, maar een bewijs is het niet.

In de Dikke Van Dale Online (we gebruikten nog de versie 2014), die 240.000 artikelen bevat, zijn er ruim 9.000 die we aan het Engels te danken hebben. Als dat een betrouwbaar beeld geeft, onthouden we dat 3,75% van onze woordenschat banden heeft met het Engels.

Dat wil echter niet zeggen dat u op elke dubbele krantenpagina (ongeveer 1.350 woorden) 50 Engelse termen zult aantreffen. Leenwoorden behoren immers niet tot de meest gebruikte woorden in Nederlandse teksten. Dat zijn nog altijd functiewoorden zonder echte betekenis: *ja*, *dat*, *de*, *en*, *ik*, *een*, *is*, *die*, *van*, *het*. En als we alleen naar de zelfstandige naamwoorden kijken: *beetje*, *mensen*, *jaar*, *tijd*, *dag*, *dingen*, *man*, *moment*, *kinderen*, *onderwerp*. Het komt bij niemand op om daar Engelse leenwoorden voor te gebruiken.

Management

Het zijn dus niet de Engelse nieuwigheden die onze spreek- en schrijfgewoonten binnenkort zullen kleuren. Tenzij we het over een specifiek onderwerp hebben. Het is bekend dat de wereld van management en informatica en ook van cultuur en lifestyle heel gemakkelijk naar termen grijpt die meekwamen met geïmporteerde begrippen. Vandaar respectievelijk *booming*, *brainstorming*, *businesscase*, *opt-in*, *pitch*; *doodle*, *hosting*, *sharen*, *userinterface*, *whatsappen*; *arthouse*, *beatboxen*, *cheesecake*, *datingsite* en *mindfulness*.

Dat we die woorden op z'n minst tijdelijk nodig hebben, is duidelijk voor wie er Nederlandse equivalenten voor zoekt. Neem een eenvoudig werkwoord als *sharen*. Dat gebruik je om aan te geven dat je een bericht dat je hebt ontvangen via sociale media, doorstuurt naar de mensen die jou volgen. Facebook gebruikt *delen*, maar dat is natuurlijk niet helemaal hetzelfde. *Sharen* is iets tussen *delen* en *vermenigvuldigen* in. Niets kan ons beletten om aan het vertrouwde *delen* die nieuwe betekenis toe te voegen,

maar de mensen die druk bezig zijn met sociale media, gebruiken nu eenmaal graag Engels. (En spreken dus zelf liever van *social media*.) Hoe komt dat?

In een enquête over meertaligheid vroeg de Taalunie in 2011 aan duizend Nederlanders en Vlamingen wat ze doen als iemand hun op straat de weg vraagt in gebroken Nederlands met een zwaar Engels accent. Bijna zeven op de tien ondervraagden schakelen onmiddellijk over op het Engels. Buitenlandse studenten die in de Lage Landen Nederlands komen leren, klagen erover: wij krijgen niet de kans om onze taalkennis in praktijk te brengen, want iedereen wil per se tonen hoe goed hij of zij het Engels machtig is.

Imago

Het imago van het Engels heeft daar veel mee te maken. Enkele jaren geleden liet diezelfde Taalunie honderd Nederlandstalige jongeren in groepjes praten over wat het Nederlands voor hen betekende. Het beeld was bedroevend. Het Nederlands is een suffe taal en ook moeilijk om te leren. In de perceptie van jongeren is het Engels een trendy taal, die ze ook nog eens vanzelf leren door de media en door hun favoriete muziek.

Ook volwassenen lijken er zo over te denken. Heel zichtbaar is het imago-Engels in terminologie voor functies in bedrijven. De inflatie van het woord *manager* is tekenend. Tot 1984 was een *manager* volgens Van Dale een ‘chef, bestuurder, leider, directeur, administrateur’. In 1992 is daarbij gekomen ‘op allerlei niveaus’. Vandaag zijn er zoveel *brandmanagers*, *communicatiemanagers*, *contentmanagers*, *marketingmanagers* en *ICT-managers* dat je waarschijnlijk iets heel laags bent in de hiërarchie van je bedrijf als er géén *manager* op je *businesscard* staat.

Blijvers

Blijven deze woorden bestaan? De Nederlandse taalkundigen Marinel Gerritsen en Frank Jansen hebben het onderzocht. Ze telden voor het blad *Onze Taal* hoeveel Engelse leenwoorden tussen de jaren 1960 en 2000 zijn verdwenen. Ze namen twee verzamelingen met Engelse leenwoorden, een van 1951 en een van 1964, samen 991 woorden. Die zochten ze op in de Dikke Van Dale van vijftig, respectievelijk veertig jaar later. Bleek dat ongeveer de helft van de woorden vanzelf de aftocht had geblazen.

Waarom blijft het ene woord wel en het andere niet? Dat hangt van verschillende aspecten af. Een kort Engels woord heeft het gemakkelijk om een langer Nederlands woord of een omschrijving te verdringen. Denk aan *drugs* tegenover ‘verdovende middelen’. In sommige gevallen klinkt het Engels minder hard, en dat kan een voordeel zijn. Zo zeggen we liever *sorry* dan ‘het spijt me’. Sommige Engelse termen zijn preciezer dan hun vertaling, zoals *loser*, wat niet zomaar een verliezer is. Dat soort woorden raken we niet meer kwijt.

Er zijn nog meer aanwijzingen voor de levensvatbaarheid van Engelse instromers. Zelfstandige naamwoorden (*dealer*, *plaid*) en werkwoorden (*finishen*, *scoren*) zijn sterker

dan bijvoeglijke naamwoorden (*downhearted, classic*). Concrete woorden (*crew, flat*) sterker dan abstracte (*prim, showy*). Woorden die in het Nederlands langer zijn (*strapless* voor 'zonder bandjes') en goed uitspreekbare woorden (*dancing*) maken meer kans op aanvaarding. En opmerkelijk: als er naast het leenwoord een Nederlands woord bestaat dat er sterk op lijkt, dan verdwijnt het leenwoord snel. Daardoor is de *hall* vervangen door een *hal* en laten we de *trophy* spoedig vallen voor een *trofee*.

De Standaard, 14/10/2015, DS Taalweek Aflevering 3

DUWT CHATTAAL ONS NEDERLANDS IN EEN HOEKJE?

‘Jow bitchke, komde mee shoppe straks?’

15 OKTOBER 2015 OM 03:00 UUR | [Astrid Houthuys](#)

‘Hé, ass, die verjaardagsfuif van uw broer was egt show. Het bier was cheap en er waren massa’s chicks met dirty kleedjes aan, chill maat.’ Zie je een dergelijke zin niet gauw opduiken in een mailtje aan je baas of schoonmoeder, in een chatbericht via Facebook of Whatsapp vinden we zo’n rek op ons Nederlands heel gewoon. Zeker als we weten dat een jongere de knoppen bedient.

Toch zijn nogal wat Vlamingen en Nederlanders er niet helemaal gerust op. Volgens een recente studie versturen Nederlandse jongeren (tot 34 jaar) per dag gemiddeld 60 Whatsapp-berichtjes en ontvangen ze er 150. Al dat snelle en coole geschrijf tussendoor – vanop de wc of van onder het donsdeken – zou er wel eens de oorzaak van kunnen zijn dat jongeren en jongvolwassenen binnenkort niet meer kunnen schrijven en spellen. Laat staan dat ze nog een zin zonder Engels in kunnen produceren.

In hoeverre vormt chattaal een bedreiging voor ons Nederlands? Reinhild Vandekerckhove, chattaaldeskundige en hoofddocent Nederlandse taalkunde en sociolinguïstiek aan de Universiteit Antwerpen, bestudeerde een chatcorpus van ruim twee miljoen woorden met (geanonimiseerd) taalmateriaal van bijna 28.000 Vlaamse tieners, afkomstig van MSN, Facebook Chat, Netlog en Whatsapp. Ze schift voor ons de fictie van de feiten. ‘De invloed van chattaal op spelgedrag bij jongeren? Compleet overschat.’

1. Eens chattaal, overal chattaal

‘Sinds onze gsm’s kleine computers zijn geworden, zijn we via kanalen als Whatsapp en Facebook altijd en overal aan het chatten’, zegt Reinhild Vandekerckhove. ‘Ook via sms, want door de speciaal op jongeren gerichte bundels die telecomoperatoren aanbieden, kan je als je wilt bijna onbeperkt gratis sms’en. Er wordt vandaag dus meer gechat dan ooit.’

Toch is het een mythe dat chattaal zich daardoor meteen ook in brieven, mails, verslagen of schoolwerk binnen wurmt. ‘Jongeren zijn veel registergevoeliger dan men beweert’, zegt Vandekerckhove. ‘De meeste jongeren weten hun schrijftaal aan te passen aan de situatie. Neem het woordje *egt* voor *echt*, dat is een typisch chattaalfenomeen. Maar als ze schrijven voor school, gebruiken tieners bijna altijd *ch*.’

2. Al dat gechat duwt onze taal vol Engels slang

Was het in 2013 al niet bewezen door Vandekerckhove en haar collega Benny De Decker, dan had u het allicht zelf wel vermoed: in één op de acht posts door jongeren (13-20 jaar) zit een woord van Engelse oorsprong. De impact van het Engels op geschreven jongerentaal is met andere woorden aanzienlijk. Toppers blijken onder meer - *nice, sucken, dude, nope* en *yeah*.

‘Jongeren gaan in hun chatberichten meestal heel creatief om met taal’, zegt Reinhild Vandekerckhove daarover. ‘Ze verzinnen daarbij niet zozeer nieuwe woorden, maar gebruiken vooral graag bestaande woorden in onverwachte contexten. Die krijgen zo een nieuwe betekenis, soms tegengesteld aan de oorspronkelijke: “Da was *vies* leuk” (heel) of “Die dans was echt *show*” (cool) of “Jow *bitchke*, komde mee shoppe straks?”. Maar een woord is gauw versleten – denk aan *hip, cool, relax*. En dan blijft Engels een aantrekkelijke oplossing om aan verse woorden te geraken.’

‘Daarnaast maakt het gebruik van Engels op zich ook deel uit van de identiteit die jongeren voor zichzelf creëren. Door Engels in hun Nederlands te draaien, tonen ze dat ze

niet alleen bijvoorbeeld West-Vlaming zijn – lokaal willen ze er uiteraard vooral bijhoren –, maar óók kosmopoliet. Toch gebruiken jongeren geen overdosis Engels. Hun Engels is bijna altijd geïntegreerd in een Nederlandse zin – “Mijn voc (vocabulary) *suckt* echt, balle”. En bovendien wordt de schrijfwijze vaak vervlaamst: “*Jes!*” (yes), “*Naais!*” (nice) of “*Faak*(fuck), die was kwaad.”

Engelse uitdrukkingen als *I know*, *all right* of *take care* blijven het goed doen, ook bij oudere chatters. Dus ja, dat Engels is zeker een blijver.

3. De chatgeneratie kan niet meer spellen

Heel wat woorden in chatberichten worden niet volgens de regels van het Standaardnederlands gespeld. Dat heeft in de eerste plaats te maken met het chatgenre, waar andere taal- en spellingnormen gelden, en waar veel creatiever met taal wordt omgesprongen. ‘Inherent aan chatten, is ook dat het snel gaat. Tikfouten zijn voor de chatter dus absoluut geen punt, zolang ze de communicatie niet belemmeren’, zegt Vandekerckhove.

En dus zou een kwaadwillige dertigplusser als bovengetekende het al eens logisch kunnen vinden dat jongeren het ook in andere situaties, zoals op school, niet meer zo nauw nemen met de spellingregels, simpelweg omdat ze ze niet meer kennen. ‘Dat is te kort door de bocht’, weerlegt Vandekerckhove, die het afgelopen semester samen met drie scriptiestudenten haar tanden zette in 4.321 taken en toetsen van Limburgse, Antwerpse en Vlaams-Brabantse leerlingen tussen 15 en 19 jaar. ‘De jongeren van vandaag zijn wel degelijk geen formidabele spellers – we vonden een massa spelfouten in ons materiaal. Maar meestal ging het om fouten die jongeren vroeger ook maakten: heel veel dt- en ei/ij-fouten, een ontbrekend trema...’

‘Nauwelijks 3 tot maximaal 6 procent van alle spelfouten die we onderscheidde, een absolute minderheid dus, is te wijten aan invloed van chattaal. Dat gaat dan bijvoorbeeld over het weglaten van de “n” aan het eind van een werkwoord: *wille* voor *willen*. Zulke fouten kwamen vroeger wellicht niet of nauwelijks voor. Toch blijkt uit ons onderzoek dat de invloed van chattaal op spelgedrag bij jongeren compleet overschat wordt.’

4. Chatten is slecht voor elk. En zeker voor wie het lastig heeft met taal

‘Hoegenaamd niet’, weerlegt Reinhild Vandekerckhove. ‘Er wordt nu meer geschreven dan ooit, en dankzij chat ook veel meer in informele omstandigheden. De grote aantrekkingskracht van het medium zit er hem in dat je kunt schrijven zoals je wilt. En dus grijpen ook jongeren die niet zo talig zijn, en zich vroeger niet snel aan een brief of mail zouden hebben gezet, makkelijker naar de pen. Hoe je het ook draait of keert, dat stimuleert hun talige ontwikkeling.’

‘Uit ons taken-en-toetsen-onderzoek bleek dan weer wel dat er een net iets grotere interferentie is tussen spelgedrag en chattaal bij jongeren uit het bso dan bij jongeren uit het aso en tso. Die eersten blijken daar iets vatbaarder voor te zijn.’

5. Originaliteit troef in chat

In chattaal staan heel lokaal en spreektaalig Nederlands zij aan zij met importwoorden vanuit het Engels. Emoties, gelaatsuitdrukkingen en intonatie kun je weergeven met hoofdletters, symbolen, emoticons en wat al niet meer. Bovendien moet het allemaal snel gaan. Chattaal is dus een heel eigen genre dat bijna automatisch leidt tot creatief en origineel taalgebruik. ‘Maar wat compleet overroepen is, zo toont ons chatcorpus, is de zogenaamde “Leetspeak”, waarbij cijfers of symbolen de plaats van lettertekens innemen. Zoals in *w8* (wacht) en *suc6* (succes). Leetspeak komt amper in één op de 2.000 woorden voor. En eigenlijk verwondert dat niet. Want wie chat, wil snel gaan. En over veel van die

rebusachtige woorden moet je te lang nadenken. Die zouden het tempo eerder vertragen dan versnellen.'

'Voorts wordt het taalgebruik van chatters minder speels en een stuk standaardtaliger naarmate ze ouder worden. Afkortingen als *mss*, *ff*, *gwn* en *wrm* zijn functionele verkortingsmechanismen en blijven het goed doen bij oudere chatters, net als een aantal typische letterwoorden zoals *omg*, *lol* en *wtf*. Maar ander geëxperimenteer met taal vinden oudere jongeren (17 tot 20 jaar) vaak belachelijk en dat groeit er dus langzaam uit.'

6. Meisjes chatten anders dan jongens

'Ja hoor', stelt Vandekerckhove. 'Er is wel degelijk verschil. Meisjes drukken significant vaker hun sociale en emotionele betrokkenheid uit. Zo gebruiken ze meer versterkers – "dat was *supermooi*" of "die koekjes waren *keilekker*" – en vermenigvuldigen ze heel graag een bepaalde letter om hun betrokkenheid uit te drukken – "dat was *mooooooi*". Dat zie je ook wel vaker bij jongere dan bij oudere tieners.'

Maar ook inhoudelijk ziet Vandekerckhove een verschil: 'Jongens doen iets meer aan informatieoverdracht: ze hebben het over het voetbal, spreken met elkaar af of ze delen tips voor games – "in wa zijde gij uw game aant programmere?"'

Opvallend: over de actualiteit hebben jongeren het in hun posts dan weer zelden – daar vinden beide seksen elkaar.

De Standaard, 15/10/15, DS Taalweek Aflevering 4

Vlamingen zijn chill, Antwerpenaren het chillst

16 OKTOBER 2015 OM 03:00 UUR | [Astrid Houthuys](#)

U bent 20 tot 39 jaar? Proficiat, dan bent u het meest mee met nieuwe woorden in onze taal. Eén tip: hou dit moment maar lekker vast, want na de 39 gaat het bergaf. En Engels? Daar houdt u niet van. Goed, nog één tip dan: hoe minder u zich tegen dat Engels verzet, hoe meer u mee bent met het nieuwste Nederlands.

Twee weken na de geboorte van baby Dikke Van Dale is *het plat er al wat af*. Ook het nieuwe Groene Boekje stapt intussen voorzichtig. En net als de Week van het Nederlands van de Taalunie, zit onze eigen taalweek er bijna op. Tijd om de balans op te maken van een week taaltest 'Hoe chill is uw Nederlands?'. Met dat online taalonderzoek wilden *De Standaard*, Radio 1 en de UGent nagaan in hoeverre de Vlaming mee is met de jongste trends in de Nederlandse woordenschat. Onder de 30 voorgelegde woorden genoeg *chille* ('coole'), maar in de eerste plaats ging het stuk voor stuk om woorden die de laatste vijftien jaar (2000-2015) een plaatsje verwierven in het Nederlands. Zoals: *Dunghish*, *vuuzela*, *swag*, *plasmama*, *onesie*, *podcast*, *phubbing*... Marc Brysbaert en Michaël Stevens, beiden experimenteel psycholoog aan de UGent, analyseerden voor ons de online verzamelde gegevens.

Selfie-phubbing: 1-0

Wilde de Vlaming graag weten of hij nog mee is met het hedendaagse Nederlands? En of. Meer dan 145.000 mensen namen tot gisteravond deel aan de taaltest. Of de Vlaming dan ook werkelijk mee is? Wel ja! Gemiddeld scoorde hij 75%. Meer vrouwen (58%) dan mannen (42%) deden mee, al behaalden die eersten net iets lagere scores (2%).

Het best gekend zijn de woorden *selfie* (100%), *skypen* (99%), *swipen* (97%), *zumba* (96%) en *podcast* (94%). De minst gekende: *phubbing* (27%), *couchsurfing* (40%), *oxi* (45%), *aarsgewei* (56%) en *mipster* (59%) (zie kader). Opmerkelijk: deelnemers ouder dan 60 scoren met 60% voor *oxi* véél beter dan het gemiddelde én dan 13-29-jarigen. Dat doen ze ook voor *kangoeroewoning* (93 versus 78% bij de 13-29-jarigen), *higgsdeeltje* (89 vs. 73%) en *designerbaby* (72 vs. 50%). Niet toevallig zijn dat allemaal nogal 'kwaliteitskrantachtige' woorden, die in het verlengde liggen van het feit dat 60-plussers zich fervente lezers tonen: van de respondenten ouder dan 60 gaf 75% aan bijna dagelijks de krant of (non-)fictie te lezen, wat veel meer is dan tieners (23%), 20- tot 39-jarigen (45%) en 40- tot 59-jarigen (61%).

Tieners en twintigers zijn dan weer veel meer vertrouwd met woorden die eerder uit de sociaal-culturele sfeer stammen, zoals *flashmob* (96 vs. 79% bij de 60-plussers), *wiiën* (89 vs. 68%), *yolo* (98 vs. 50%), *swag* (97 vs. 19%), *onesie* (90 vs. 21%) en *meme* (47 vs. 0%).

Twintigers en dertigers zijn chillst

Wat sterk naar voren komt uit de test: 20- tot 29-jarigen en 30- tot 39-jarigen kennen de meeste nieuwe woorden. 'De eerste groep, die 80% behaalt, en die men ook wel die van de "opkomende volwassenheid" noemt, is meestal nog niet aan een gezin begonnen en heeft het meeste tijd om ervaringen en kennis op te doen en zich voor cultuur open te stellen', verklaart Marc Brysbaert dat goede resultaat.

De 30- tot 39-jarigen vervolgens zijn het drukst want staan in het volle leven (huis, carrière, kinderen...). Toch behalen zij – tegen de verwachtingen van Brysbaert in – met 79,5% nog steeds een topscore. Daarna neemt de kennis met de leeftijd af (zie grafiek): halen vijftigjarigen nog een gemiddelde score van 71 %, bij 70-plussers is dat nog 58%, wat weliswaar nog steeds meer dan de helft van de recente woorden is. 'Hier moet ik mijn mening bijstellen', aldus Brysbaert. 'Omdat ouderen na hun pensioen weer meer tijd hebben, had ik gedacht dat ze ook weer meer nieuwe woorden zouden hebben gekend.' Al klopt het beeld dan weer wel met wat je van veel gepensioneerden zélf hoort: drukdrukdruk en nog minder tijd dan vroeger.

Ten slotte scoren ook tieners (13 tot 19 jaar) lager dan de gemiddelde score van 75%. Mogelijke verklaring: in vergelijking met de andere groepen lezen zij veel minder. 23% leest bijna dagelijks, 32% wekelijks.

Andere bevindingen: wie een paar keer per week (76%) tot bijna dagelijks (77%) nieuws of (non-)fictie leest, kent meer nieuwe woorden dan wie dat slechts een paar keer per maand (72%) of bijna nooit doet (66%). Wie twee of drie vreemde talen kent (76%), is een beetje beter in nieuwe woorden dan wie er maar één kent (70%). Intrigerend: Antwerpenaren blijken het best mee te zijn (77%), West-Vlamingen (74%) en Brusselaars (70%) het minst. Wie aangaf in Wallonië te wonen, haalde gemiddeld 62%. En ten slotte een geruststelling voor het Vlaamse minderwaardigheidscomplex: met een gemiddelde score van 75% blijken Nederlanders evenveel – en dus niet méér – nieuwe woorden als Vlamingen te kennen.

Groovy taalleeftijd

De taalttest had ook een tweede level, ‘Hoe groovy is uw Nederlands?’ In dat deel, waar bijna 46.000 mensen aan meededen, kon de deelnemer zijn taalleeftijd testen, en dat aan de hand van 40 woorden, telkens 8 per decennium vanaf 1960 tot vandaag. Goede scores ook hier, met een gemiddelde van 80%. Vrouwen (77%) deden het net als in level 1 minder goed dan mannen (83%). Of het aan hun leesgedrag ligt? Geeft 56% van de mannen aan ‘bijna dagelijks’ te lezen, dan is dat bij de vrouwen slechts 45%.

Dertigers en veertigers blijken ook voor deze tweede, bredere test een topscore te halen, zij kenden gemiddeld tot 86% van de woorden; opvallend is vooral dat zij zowel heel veel oudere als heel veel nieuwere woorden kennen. Tieners blijken dan weer opvallend meer recente woorden te kennen dan oudere, terwijl oudere deelnemers, van 60 tot 90 jaar, duidelijk beter blijken in de oudere woorden dan in die van de laatste 20 jaar. ‘Zo’n resultaat had je kunnen verwachten’, zegt Marc Brysbaert, ‘maar interessant is vooral dat je ziet hoe gretig tieners nieuwe woorden bijleren, en dat je ook hier weer merkt dat mensen gulzig blijven in nieuwe woorden tot ze 40 à 45 jaar oud zijn. Daarna neemt de goesting in nieuwe trends af. Dat is opvallend, want uit de Grote Woordentest weten we dat ouderen in het totaal meer woorden kennen dan jongvolwassenen.’

Engels sukt

Ten slotte vroegen we de deelnemers hoe ze staan tegenover al die vers opgenomen woorden in onze taal. Slechts een kleine minderheid (10%) houdt niet van het insijpelen van die nieuwe woorden; en de stelling dat nieuwe woorden uitsluitend toebehoren aan de jeugd en journalisten, krijgt maar weinig aanhang (7% bij wie ouder is dan 40).

Maar Engelse leenwoorden, zoals *steaming*, *phubbing*, *earworm* en *swag*, daar heeft men het niet op begrepen, en zeker 40- en 60-plussers niet. Meer dan één op de drie Vlamingen (38% van de respondenten) vindt dat de Taalunie voor zulk aangespoeld Engels wrakhout Nederlandse alternatieven zou moeten bedenken. Een mening die allicht spek naar de bek is van de Stichting Nederlands, die tegen de verengelsing van het Nederlands vecht en eergisteren het boekje *Op-en-top Nederlands* voorstelde, met alternatieven voor 7.000 keer ‘overbodig’ Engels (ontdek de *juichklap* (*high five*), de *dubbeldekker* (*sandwich*) en de *toep* (*app*)).

Terug naar de les: wat opvalt, is dat net die deelnemers, evenals de groep van 31% onbeslisten, met een score van 70-73% voor de 'Hoe chill is uw Nederlands'-test een kleine 10% lager scoorden dan de groep die openstaat (31%) voor Engels in onze taal, met een gemiddelde score van 80%.

Om af te ronden een inkijk in de psyche van de Vlaming: die lijkt zichzelf vrij goed te kunnen inschatten. Want wie van zichzelf vond dat hij wel mee is met de nieuwste trends in het Nederlands (55%, met aan de top 20- tot 39-jarigen), die bleek dat ook werkelijk vaker te zijn dan wie twijfelde aan zijn kennis: 79 versus 56%. Of nog: waar een goed gedacht van zichzelf al niet goed voor is.

Astrid Houthuys, De Standaard, 16/10/15, DS Taalweek Aflevering 5

Een Vlaanderen zonder taal

01 FEBRUARI 2016 OM 03:00 UUR | Mia Doornaert

Rik Torfs kreeg dit weekeinde de 'sofprijs' van de Stichting Nederlands. Merkwaardig, want de rector magnificus van de KU Leuven beheerst de Nederlandse taal bijzonder goed.

Een bezoek aan de website (www.stichtingnederlands.nl) verklaart veel. De stichting is opgericht om de onttaking van het Nederlands ten voordele van het Engels tegen te gaan. Dat is lovenswaardig. De vervuiling van het Nederlands door het Engels is inderdaad Fst.

Die poreusheid is niet het enige gevaar. De neiging om steeds meer hoger onderwijs in het Engels te geven, houdt het risico in dat je een bovenklasse krijgt die steeds meer het Engels gaat gebruiken, en daarnaast het 'gewone volk' dat een steeds elementairder taaltje gaat spreken omdat men de woordenschat van wetenschappen en technologie, of van het internationaal recht bijvoorbeeld niet meer in het Nederlands vertaalt.

En nu terug naar wat de Stichting de rector magnificus verwijt. Hij zou fout gereageerd hebben toen het Vlaams Parlement eiste dat docenten en hoogleraren die in het Engels lesgeven, een taaltest moesten afleggen. Torfs hekelde toen de bedilzucht van de Vlaamse politici. Hij had zich echter druk moeten maken 'over de nogal blinde verengelsing van het Vlaamse universitaire onderwijs'.

Dat Torfs de bedilzucht hekelde van een Vlaamse overheid die ons steeds meer verstrikt en verstikt in een regelnetwerk was heel terecht. Dat bewijst nog niet dat hij het Nederlands als taal van hoger onderwijs wil verkwanselen.

Bedenkelijkst voor de toekomst van het Nederlands in Vlaanderen is momenteel niet het Engels. Bedenkelijk is dat de meerderheid van de Vlaamse politici die zich met onze universiteiten bemoeien, zelf geen correct, laat staan rijkgeschakeerd, Nederlands spreekt. Geheel alarmerend is dat ze daarmee de meerderheid van de Vlamingen weerspiegelen.

De verloederings van het taalonderwijs werpt haar ‘vruchten’ af. Elke dag hoor je, allerwegen, taalgruwels als ‘ondanks dat hij ziek was...’, ‘een vrouw dat...’, een regime die...’. Een succes is ergens aan te ‘wijten’, een ongeluk ergens aan te ‘danken’. De lijst is eindeloos. Correct Nederlands hoeft niet meer voor de ‘gewone Vlaming’.

Het West-Vlaams gouvernement maakte het helemaal bont door op zijn nieuwjaarsreceptie de genodigden te onthalen op het motto ‘Preus lik fjirtig’ (‘trots als veertig’). Dat moest de blijdschap overbrengen over het succes van ‘Bevergem’.

Het is er helemaal over als een publieke overheid zich niet meer van de officiële taal bedient. En neen, dat is niet ‘elitair’, dat is democratisch. Eén van de grote figuren van de Franse revolutie bepleitte hartstochtelijk de verspreiding van het Frans doorheen het land - toen was slechts één op de zes Fransen thuis de taal van Molière. Het had geen zin over het ‘soevereine volk’ te spreken als dat volk geen gemeenschappelijke taal van communicatie en debat had, zei l’abbé Grégoire.

Dat was ook een thema van de recente, briljante toespraak in Brussel van Luc Devoldere voor de Vereniging voor Internationale Relaties (Vira). De hoofdredacteur en afgevaardigd bestuurder van *Ons Erfdeel* zei, verwijzend naar abbé Grégoire, dat staten, of deelstaten in meertalige landen, inderdaad een gedeelde cultuurtaal nodig hebben. Hoe kunnen burgers anders met elkaar en hun overheden in debat gaan? Hoe kunnen inwijkelingen anders geïntegreerd en mondig worden in dat debat?

Helemaal juist. Daarom past in Vlaanderen in de publieke ruimte, dat wil zeggen in het bestuur, gerecht, onderwijs, alleen het Nederlands. Dat in geen enkel tv-feuilleton, ook op de openbare omroep, nog Nederlands gesproken wordt is al erg genoeg. Als de overheden niet meer in het Nederlands communiceren is er ook geen gemeenschap meer. ‘Preus lik fjirtig’ mag ludiek lijken, het is een brug te ver. Ze leidt naar een Vlaanderen zonder taal.

De Standaard, 1/02/16, p. 39, Mia Doornaert

De weelde van taalvariatie

03 FEBRUARI 2016 OM 03:00 UUR | Sanderijn Vanleenhove, Woordvoerster van Unizo

Dat een provinciaal bestuur uitpakt met een campagne *Preus lik fjirtig* (wat ‘apetrots’ betekent) is volgens Mia Doornaert in haar column in deze krant ‘een brug te ver’. Het zou leiden naar een ‘Vlaanderen zonder taal’ ([DS 1 februari](#)).

Ik ben van geboorte een West-Vlaming. En ook al heb ik mijn provincie ingeruild voor die ernaast, ik blijf trots op mijn roots, *preus lik fjirtig*. Doorgaans meen ik me ook vrij goed in het algemeen Nederlands uit de slag te kunnen trekken. In mijn functie zou het omgekeerde ook wat moeilijk zijn. Maar als ik bij mijn ouders, familie of vrienden aan de kust ben, dan schakel ik meteen weer naar het Bredense dialect over. Waarom? Omdat dit een soort van thuiskomen is.

Een dialect is een deel van een cultuur. Het verenigt, scheidt een band. Sommige zaken bekken gewoon ook veel beter in het dialect. Want *tjoelen* zegt zoveel meer dan 'langdurig onderweg zijn', *mooschen* is 'eens goed zot doen', *schommelen* doe je als je je kamer wil opruimen en *e keppesleppe* klinkt zoveel mooier dan iemand die graag knuffelt en affectie wil. En soms is het ook gewoon handig. Zoals wanneer je het vak Duitse dialecten krijgt aan de universiteit en het West-Vlaams plots heel goed van pas komt.

Taal evolueert, zeker. Mijn West-Vlaams klinkt al wat 'gekuister' dan dat van mijn grootmoeder en sommige woorden gebruik ik niet. Maar ik zou het jammer vinden mocht het dialect verdwijnen. Zoals in andere provincies waar het dialectenwoordenboek soms het enige overblijfsel vormt van wat ooit is geweest.

Dialecten verrijken. Vlaanderen zou pas echt zonder taal zitten als we geen dialecten meer zouden hebben. Het maakt ons wie we zijn. Waarmee ik geen pleidooi houd om geen Standaardnederlands te spreken, verre van. Je moet weten wanneer en waar je welk register je moet hanteren, daarover ben ik het met de auteur eens.

Maar laat de provincie West-Vlaanderen alsjeblieft verder promotie voeren met *Preus lik fjirtig*. Dat zal echt wel geen impact hebben op de officiële communicatie met de burger. Er zullen daardoor heus niet minder mensen deftig Nederlands gaan spreken. Er zijn op de openbare omroep, in de politiek, in de bedrijfswereld en wellicht ook op de redactie van deze krant genoeg West-Vlamingen die het tegendeel bewijzen.

De Standaard, 3/02/16, p. 40, Sanderijn Vanleenhove

T'ès moar een variant wè, Mia

03 FEBRUARI 2016 OM 03:00 UUR | Steven Delarue, Assistent Nederlandse Taalkunde (UGent). Werkt aan een doctoraat over het taalgebruik en de taalpercepties van Vlaamse leerkrachten

De alarmkretten van Mia Doornaert over het Standaardnederlands zijn voor **Steven Delarue** niet alleen voorspelbaar, maar vooral ook schadelijk. Door een deel van de taalgebruikers neer te bliksemen, laat je uitschijnen dat sommigen beter hun mond houden. Op welke manier kan dat democratisch zijn?

Met stijgende verbazing las ik de column van Mia Doornaert ([DS 1 februari](#)). Dat ze daarin voor de zoveelste keer klaagde over 'de verloederung van het taalonderwijs' of de 'schrikbarende vervuiling van het Nederlands door het Engels' verbaast niet – dat

riedeltje kennen we intussen. Wél dat ze uit dat alles concludeert dat we naar een Vlaanderen zónder taal zouden evolueren. Misschien leef ik in een ander Vlaanderen dan dat van de barones, want ik merk om me heen net steeds méér taaldiversiteit op. Op de tram hoor ik allerlei talen door elkaar, en in scholen hoor (en zie) ik jongeren op bijzonder creatieve en inventieve manieren met taal omgaan.

Voor Doornaert is dat helemaal geen taal. Enkel dat precieuze Standaardnederlands voldoet volgens haar aan die beschrijving, en alles wat daarbuiten valt, is het niet waard om Nederlands genoemd te worden. Daaruit spreekt een onverholen minachting voor het taalgebruik dat zowat elke Vlaming dagelijks hanteert en een ongebreideld elitarisme. In haar column ontkent ze dat, en noemt ze zichzelf net democratisch, maar wat is er democratisch aan om élke vorm van taalgebruik onderuit te halen die afwijkt van de standaardtaal? Het is een discours waarin geen plaats is voor enige nuance.

Wondermiddel

Steeds opnieuw blijven de aanhangers van dergelijk standaardtaalfetisjisme zich verkijken op het belang van Standaardnederlands. Hoe luid ze ook mogen verkondigen dat standaardtaalbeheersing alle problemen van meertaligheid en maatschappelijke ongelijkheid zal oplossen: dat is niet zo. Mia Doornaert lijkt het Standaardnederlands nog steeds als een soort wondermiddel te beschouwen. Zo suggereerde ze in een eerdere column in deze krant ([DS 1 juli 2015](#)) nog dat er veel minder gevangenisstraffen zouden worden uitgesproken als iedereen gewoon Algemeen Nederlands zou spreken.

Standaardtaalverdedigers hebben het volste recht op hun mening, maar het probleem is dat Vlamingen op die manier (opnieuw) taalonzeker worden gemaakt. Vooral het Vlaamse onderwijs krijgt daarbij steeds weer een veeg uit de pan: Doornaert hoorde ik in debatten leerkrachten ‘laks’, ‘lui’ en ‘arrogant’ noemen, omdat ze het kostbare karakter van taal niet zouden erkennen, en ook in haar recentste column haalt ze weer een aantal voorbeelden aan om op de ‘verloedering’ van het taalonderwijs te wijzen.

Die dystopische visie deel ik niet. Voor mijn doctoraatsonderzoek aan de UGent, over het taalgebruik en de taalpercepties van leerkrachten in het basis- en secundair onderwijs, heb ik 82 leerkrachten geobserveerd en geïnterviewd. Ik heb zo kennis mogen maken met 82 bijzonder geëngageerde en creatieve leerkrachten, die uitstekend lesgeven en de leerlingen enthousiasmeerden voor hun vak. Alleen: dat gebeurde lang niet altijd in vlekkeloze standaardtaal.

Zo hoorde ik zelf ook uitingen als ‘wanneer dat je klaar bent’ of ‘ge moogt dat in uw agenda noteren’ passeren, die door Doornaert en co steeds opnieuw als on-Nederlandse wartaal worden weggezet. Opnieuw: ik heb bijzonder veel begrip voor de hartstochtelijke wijze waarop ze het Standaardnederlands verdedigen, en ik kan me voorstellen dat sommige mensen spontaan beginnen te huiveren als ze moeten lezen dat – ik zeg maar iets – de plotselinge stijging in de verkoop van washandjes te ‘wijten’ is aan het succes van *Bevergem*, maar is er dan iemand die niet begrijpt wat er met die zin precies wordt bedoeld? Taal kan en mag geen doel op zich zijn: het is een communicatiemiddel, dat zich

niet zomaar gewillig in regels en woordenboeken laat vastleggen, en getuigt van een vaak grillige dynamiek.

Onaantastbare norm

Die taalrealiteit is volstrekt normaal en Vlamingen hoeven zich voor hun taalgebruik allerminst te schamen. Het idee dat het Standaardnederlands de enige taalvariëteit is die maatschappelijke participatie en gelijke kansen toelaat en dat andere vormen van taalgebruik het etiket ‘taal’ niet verdienen, richt bijzonder veel schade aan. Dat discours doet mensen weer twijfelen aan zichzelf en aan hun taalbeheersing. Daardoor menen mensen zich te moeten verontschuldigen voor hun taalgebruik, en gaan ze denken dat ze misschien beter zouden zwijgen in plaats van hun mond open te doen. Dat ze zich maar beter slécht zouden voelen over hun taalgebruik, aangezien ze die onaantastbare standaardtaalnorm niet altijd halen. Hoe dat dan democratisch is, en níét elitaristisch, dat moet Mia Doornaert maar eens uitleggen. Ik ben in elk geval *preus lik fjirtig* op de Vlaamse taalrijkdom.

De Standaard, 3/02/16, p. 40, Steven Delarue

Nederland wil geen taalbeleid

Vlaanderen wil waken over de maatschappelijke rol van het Nederlands, maar de noorderburen willen daar niet aan meewerken, schrijft **Wilfried Vandaele.**

Op 8 oktober ging de Week van het Nederlands van start. Jaarlijks herinnert de Nederlandse Taalunie er ons op die manier aan dat taal nuttig én leuk is. Onder de tientallen activiteiten steekt de Lage Landenlijst aardig boven het maaiveld uit: op VRT Radio 1 en NPO Radio 5 kiezen luisteraars uit honderd Nederlandstalige liedjes op 15 oktober de absolute topper. Terloops: dezer dagen is op VTM en RTL4 ook het spelprogramma Holland-België te zien. Lichtvoetig amusement, maar laten we er maar van uitgaan dat elk initiatief dat Vlamingen en Nederlanders dichter bij elkaar brengt, meegenomen is. Met weemoed terugdenkend aan het nog steeds onovertroffen Tien voor Taal.

‘Dunghish-epidemie’

Intussen liet de Taalunie onderzoek uitvoeren naar de positie van het Nederlands in het hoger onderwijs en in het bedrijfsleven. Vooral over het eerste maakt de Raad voor de Nederlandse Taal en Letteren, het adviesorgaan van de Taalunie, zich zorgen. In Nederland wordt 66 procent van de masteropleidingen aan de universiteiten volledig in het Engels gegeven. Voor de bacheloropleidingen is dat 18 procent. In Vlaanderen is dat respectievelijk

22 procent en 2 procent. De regelgeving om in een andere taal dan het Nederlands les te kunnen geven, is in Vlaanderen traditioneel strenger. Maar in 2012 kwam er ook in Vlaanderen een versoepeling waarvan de resultaten stilaan zichtbaar worden. Niemand heeft er moeite mee dat het Engels in onze internationaler wordende samenleving een rol speelt, maar dat de slinger vooral in Nederland zo ver doorslaat, heeft veeleer met platte commercie dan met inhoudelijke argumenten te maken. Dat een Nederlandstalige docent in een zelf gefabriceerd steenkolenengels les geeft aan Nederlandse en Vlaamse studenten die na hun studies in een Nederlandstalige samenleving aan de slag gaan, is zonder meer contraproductief. Dat gebeurt niet, zegt u? In Vlaanderen moeten proffen die in het Engels les geven, een – echt wel makkelijke – test afleggen. Tien procent van de proffen slaagde niet.

Hoewel de Nederlandse universiteiten de deuren al jaren wagenwijd openzetten voor het Engels, kwam daar nooit noemenswaardige kritiek op. Die tegenwind is er nu ineens wel. De voorbije weken klom heel wat schoon volk op de barricade: Martin Sommer, politiek commentator van *de Volkskrant*; Rik Smits, redacteur van *Vrij Nederland*; Piet Gerbrandy, docent aan de Universiteit van Amsterdam. Eensgezind nemen zij het op voor het Nederlands in het hoger onderwijs, en halen zij de schouders op voor ‘de voortwoekerende Dungleish-epidemie’, het ‘contraproductieve janboerenfluitjes-Engels’, of het ‘Globish’.

Het bedrijfsleven

Dat een Nederlandstalige docent in steenkolenengels lesgeeft aan Vlaamse studenten die na hun studies in een Nederlandstalige samenleving aan de slag gaan, is zonder meer contraproductief

De Taalunie maakte vorige week ook de eerste resultaten bekend van een onderzoek naar de positie van het Nederlands in het bedrijfsleven. We weten dat de voertaal in sommige bedrijven al lang niet meer het Nederlands is. Maar dat blijkt al bij al nog mee te vallen. In Vlaanderen bestaat er sinds de jaren 1960 trouwens een wettelijke regeling die het Nederlands in de bedrijven beschermt. Het onderzoek geeft aan dat de communicatie binnen de bedrijven in Nederland en Vlaanderen voor 80 procent in het Nederlands gebeurt. Slechts 5 procent van de bedrijven gebruikt voor de communicatie tussen werknemers onderling en met leidinggevenden een andere taal dan het Nederlands (doorgaans het Engels).

Voor de communicatie met de buitenwereld gebruikt 60,5 procent van de Vlaamse bedrijven uitsluitend het Nederlands. In Nederland is dat, tegen de verwachtingen in, zelfs meer: 67,6 procent. In Vlaanderen gebruikt 14,9 procent

van de bedrijven voor de externe communicatie uitsluitend een andere taal dan het Nederlands. In Nederland is ook dat minder: 11,1 procent.

Vlamingen hechten wel meer belang aan de kennis van het Nederlands: één op de twee Vlamingen vinden kennis van het Nederlands een essentiële voorwaarde om werk te krijgen. In Nederland is dat slechts één op de drie.

Vlaamse reflex

Vlaanderen heeft decennialang moeten vechten voor een volwaardige positie van de moedertaal in het onderwijs, het bestuur, het gerecht. In Nederland werd het altijd als vanzelfsprekend beschouwd dat het Nederlands de officiële taal was. Nederlanders hebben dus een geheel andere reflex als het over de moedertaal gaat. Ook Nederlandse collega's in de Interparlementaire Commissie van de Nederlandse Taalunie geven aan dat zij eigenlijk geen taalbeleid willen. Tot die ontzuisterende conclusie kwam ook de Surinaamse delegatie, die na een bezoek aan Nederland half september te gast was in het Vlaams Parlement. En die conclusie zet een handrem op de zo noodzakelijke samenwerking tussen Nederland en Vlaanderen op taalgebied. Dat wij een echt beleid willen voor onze taal, betekent niet dat wij onder een stolp kruipen, ons afzetten tegen andere talen en die willen weren. Het betekent wel dat wij onze moedertaal op peil willen houden in al haar functies. Dat is onze bijdrage tot de verrijkende verscheidenheid waar iedereen de mond van vol heeft.

De Standaard, 13/10/16, Taalweek

OUDERE, PERFECTIONISTISCHE VROUWEN DIE IN DE MEDIA WERKEN, ZIJN HET STRENGST

De Vlaming is een taalchampetter

Hoe erg stoort u zich aan taalfouten? Die vraag legden *De Standaard* en het Radio 1-programma *Hautekiet* u voor in De Grote Taalnazi-test. Meer dan 107.000 Vlamingen en Nederlanders deden de test.

VAN ONZE REDACTRICE ASTRID HOUTHUYS

BRUSSEL Mensen die zich voortdurend zenuwachtig maken over andermans taalgebruik, hebben wel eens de naam lastigaards te zijn. *Zageventen. Taaltrutten.*

Quatsch natuurlijk, dat vonden wij van *De Standaard* en het Radio 1-programma *Hautekiet* ook. Toch waren we benieuwd naar wie die taaltergers dan wél zijn. En dus legden wij u in 'De Grote Taalnazi-test' niet alleen dertig zinnen voor met mogelijke taalfouten, we vroegen u ook uit over uw

persoonlijkheid, én uw beroep, én uw geslacht én uw woonplaats én ook nog eens uw leeftijd.

Wat hebben we geleerd? De prototypische taalgeraar is een extraverte, consciëntieuze perfectioniste van vijftig jaar of ouder, die werkt in de media. We lichten een en ander toe.

1. Vlamingen zijn taalchampeters

Markant: de groep met het profiel ‘taalnazi’ (17,2 procent van de deelnemers) ergerde zich het hardst aan de juiste zinnen

Goed nieuws voor wie het somber inziet met ons Nederlands. De gemiddelde score voor de test was 56,8 procent. Daarmee valt de gemiddelde Vlaming in de categorie ‘taalchampetter’. Dat is níét de groep die zich het allerhardst stoort aan andermans taalfouten (de taalnazi’s), maar wel de groep er net onder. Dat betekent dat de gemiddelde Vlaming zich mild ergert aan andermans taalfouten. En dat mag dan weer op iets fundamentele duiden: onze taal laat de Vlaming absoluut níét koud. ‘Taalvrijheid taalblijheid’ is dus nog lang nog niet aan de orde – en dan zeker niet in krantenartikels, want die moeten perfect zijn, zo vernamen we van u.

O ja, dit kan u ook nog interesseren: 6,9 procent van de deelnemers is taalhippie (ergernisscore 0 tot 25 procent), 30,7 procent is taaltoerist (ergernis 26 tot 50 procent), 45 procent is taalchampetter (51 tot 75 procent) en 17,4 procent – dat is bijna één op de vijf! – behoorde tot de weledeltaalgeboren categorie van de taalnazi’s (76-100 procent ergernis).

2. Ouderen zijn strengere champeters

Ook hoopgevend: hebben jongeren onder de 15 jaar, en jongeren van 16 tot 19 jaar nog een iets lagere gemiddelde ergernisscore (50,6 en 54,5 procent), zodra ze op de arbeidsmarkt belanden – tussen de 20 en 29 jaar – stijgt die score verder naar 56,7 procent. Om vanaf de leeftijd van 50 tot 80 jaar weer fors aan te trekken naar een gemiddelde score van 60 procent.

Ouderen ergeren zich dus meer aan fout taalgebruik dan jongeren. ‘Dat heeft er mogelijk mee te maken dat die groep mensen groot geworden is in de jaren 60 en 70’, vertelt taalkundige Gert De Sutter (UGent). ‘Toen werd in Vlaanderen fors geïnvesteerd in de verspreiding van de Noord-Nederlandse taalnorm, zowel in het onderwijs als in de media – denk aan programma’s als *Hier spreekt men Nederlands* en de A.B.N.-kernen op school.’

3. De meisjes ergeren zich harder

Dat kleine meisjes graag jufje spelen en kleine jongens al blij mogen zijn als ze de rol van schoolbank toebedeeld krijgen, is geen nieuws. Maar ergens weerspiegelt dit patroon uit de kindertijd zich ook in de resultaten van ‘De Grote Taalnazi-test’: vrouwen zijn strenger, ergeren zich meer aan andermans taalfouten dan mannen (58,5 versus 54,8 procent). En bovendien tellen de vrouwen meer taalchampetters en taalnazi’s in hun gelederen (47 en 19 procent) dan de mannen (42,6 en 15,6 procent), onder wie er meer taalhippies zijn.

Mogelijk speelt daar mee dat vrouwen vooral actief zijn in beroepen waar correct taalgebruik belangrijk is (onthaal en secretariaat, het onderwijs). ‘Maar deze scores zullen sociolinguïsten niet verwonderen’, analyseren De Sutter en taalkundige Laura Rosseel (KU Leuven). **Vrouwen zijn de hoeders van de taalnorm, zo blijkt uit onderzoek**, en dat is het geval in heel veel andere talen. Vrouwen willen zich sneller voegen naar statussymbolen zoals correct taalgebruik. Mannen hebben daar lak aan en kiezen meer voor solidariteit binnen de eigen groep. Ze spreken ook sneller dialect dan vrouwen.’

4. IT’ers zijn het mildst

Journalisten en mensen uit de media storen zich het hardst aan taalfouten (61,9 procent). Zij leggen op vele slakken zout, maar dat is verklaarbaar: taal is bij uitstek hun vak. Dat is ook zo bij de achtervolgers: onthaal en secretariaat (61,3 procent), marketing en communicatie (60,4 procent), onderwijs (59,3 procent) en reclame en uitgeverijen (58,9 procent).

Erg verdraagzaam voor taalfouten zijn taalgebruikers met een technische job (52,2 procent), uit de industrie en productie (53 procent) en IT’ers (53,5 procent) – niet toevallig beroepen die technisch en wiskundig sterkere profielen aantrekken. IT’ers in de mediasector zijn bij deze gewaarschuwd: schrijft u een mail aan de redactie (pakweg ‘Hebt u uw computer al eens uitgeschakeld?’), lees hem dan twee keer na.

Over mails en nalezen gesproken. Ook daar positief nieuws voor zwartkijkers: de meeste deelnemers waren ‘helemaal akkoord’ met het statement ‘ik lees wat ik geschreven heb minstens één keer na’. En dat het vandaag, door de continue stroom aan mails en posts op sociale media, niet echt meer uitmaakt hóé je schrijft, daar was men het ook niet mee eens.

5. Streng en extravert

Bij de start van de test namen we de deelnemers de biecht af over de eigen karakterkenmerken.

Opmerkelijk: wie zichzelf omschreef als ‘extravert, enthousiast’ blijkt ook enthousiaster in het beoordelen van anderen op taalfouten dan mensen die zich

als ‘gereserveerd, stil’ omschreven (57,8 versus 55,8 procent). ‘Dat strookt met het persoonlijkheidsonderzoek’, bevestigen psychologen Filip De Fruyt en Marc Brysbaert (UGent). ‘Extraverte mensen geven makkelijker uiting aan hun ergernis; introverten zullen het sneller houden bij wat *knorren* in hun zetel. Maar neem dit resultaat toch met een korrel zout: sowieso trek je met dit soort tests meer extraverte mensen aan.’

En verder: perfectionisten storen zich opvallend erger dan niet-perfectionisten (59,7 versus 55,4 procent). ‘Streng, kritische’ deelnemers ergeren zich harder dan wie zich als ‘sympathiek, warm’ omschreef (59,7 versus 55,4 procent) en ‘betrouwbare, zelfgedisciplineerde’ meer dan ‘chaotische, zorgeloze’ (57,8 versus 54,4 procent). Brysbaert: ‘Wie zichzelf betrouwbaar en zelfgedisciplineerd noemt, verwacht automatisch ook meer van anderen. Zeker als de zelfdiscipline doorslaat in rigiditeit, krijgt de positieve karaktertrek een onaangenaam kantje.’

6. De ergerlijkste zin

We vroegen u ook de zin met de ergerlijkste taalfout te nomineren. De laureaat werd: *Mag ik u (uw) gsm eens lenen* (15,8 procent van de deelnemers). Op twee: *Het nieuwste lid noemt (heet) prins Alexander* (13,2 procent). Daarna volgen een dt-fout (*Het ding koste geld*, 10,9 procent), een tikfout (*Dat beekje heb ik graag gelezen*, 9,2 procent) en op vijf: *een instrument die peilt* (8,1 procent). Opvallend: West-Vlamingen ergeren zich even erg aan deze fout als mensen uit andere provincies.

Niet echt verwonderlijk is dat de zinnen met de zwaarste fouten ook de meeste irritatie opwekken. Wel opmerkelijk is dat de ergerlijkste zin per leeftijdscategorie verschilt: jongeren tot 20 jaar storen zich vooral aan de tikfout *beekje*. Deelnemers vanaf 20 tot 49 jaar krijgen het op hun zenuwen van *u gsm*. En wie 50 of ouder is, ergert zich het hardst aan *hij noemt*.

Dat jongeren *beekje* nomineerden, heeft er misschien mee te maken dat dit een fout is die je ook wel opmerkt als je nog geen volleeerde taalgebruiker bent. ‘Maar interessant zijn vooral de andere groepen’, zegt Gert De Sutter. ‘Het lijkt wel alsof elke generatie het felst reageert op taalfouten waarop ze zelf het hardst heeft moeten werken, maar waartegen door de jongere generatie zonder gêne gezondigd wordt. Zo is er tientallen jaren lang gehamerd op het verschil tussen *noemen* en *heten*. Maar je mag er zeker van zijn: binnen tien à vijftien jaar zal *noemen* helemaal aanvaard zijn. Zo gaat het met normen: als iedereen de “taalfout” begint te gebruiken, past de norm zich op termijn aan.’

7. De instinkers

Om de test spannend te houden, stopten we in vier van de dertig zinnen géén fout. *Niet het minst* ('vooral') en *zo-even* (spelling met koppelteken) waren allebei correct gebruikt in de zin, maar deden heel wat mensen twifelen. Met als gevolg dat álle deelnemers – van taalhippies tot taalnazi's – zich harder stoorden aan de zinnen zonder een taalfout dan die met een lichte fout (genre *dat aftands flatgebouw, lange termijnrente*).

Markant: de groep met het profiel 'taalnazi' (17,2 procent van de deelnemers) ergerde zich het hardst aan de juiste zinnen. Daaruit zou je kunnen afleiden dat de groep die zich het ergst stoort aan taalfouten, de taal niet noodzakelijk beter beheerst dan de anderen, maar dat ze vooral gewoon strenger zijn. De Sutter: 'Een typisch voorbeeld van hypercorrect gedrag. Ze hebben de neiging roomser te willen zijn dan de paus.'

De Standaard, 14/10/16, Taalweek

Dialecten: 9 x feit of fictie

De Standaard + - 23 Okt. 2017

Als het op dialecten aankomt, is het vijf voor twaalf. Dat is een geluid dat overal weerklinkt en nog versterkt wordt doordat eind dit academiejaar de laatste échte dialectprof van het Nederlandse taalgebied, Jacques Van Keymeulen, afzwaait aan de UGent. Voor ons reden genoeg om onze taalweek aan dialecten op te hangen.

1. Met de laatste dialectprof is het ook met de dialecten gedaan 'Ken je het Huis van Alijn, dat Gentse museum? Daar hebben ze een opstelling met dialecten. Wel, het is simpel. Zodra iets in een museum belandt, in dit geval een dialect, weet je dat er iets aan de hand is.' Aan het woord is Jacques Van Keymeulen (65), de allerlaatste dialectprof pur sang in het Nederlandse taalgebied. Nog één academiejaar en dan zit het er ook voor hem op. Van Keymeulen, die wel nog historische taalkunde doceert maar wiens vak dialectologie pas is afgeschaft aan de UGent, is zelf voor honderd procent in het Wichels opgevoed. Het vakgebied zal hij niet verlaten zonder een ferme kassei te hebben verlegd. Grote, generaties overstijgende projecten als het Woordenboek van de Vlaamse dialecten, De Woordenbank (die lokale woordenboekjes samenbrengt), de Reeks Nederlandse Dialectatlassen (met meer dan een kwart miljoen dialectzinnnetjes) of het razend interessante Dialektloket.be, namen onder zijn leiding een digitale vlucht, met als hogere doel: beschikbaar te zijn voor nageslacht en onderzoek. Toch zijn dialectverlies én de vrees ervoor niets nieuws. 'Al in 1887 verwachtte samensteller H. Molema van het Woordenboek der Groningsche volkstaal dat de bloeitijd van de dialecten voorbij was', vertelt Nicoline van der Sijs (Radboud Universiteit Nijmegen). 'Dat was volgens hem te wijten aan een veranderende maatschappij: "Elke spoorlijn vernietigt een deel van onze taalschat uit vroeger eeuwen."' Dat die ouwe Molema overschot van gelijk had, toont de Vlaamse situatie: sinds de jaren 60 zijn dialecten in sneltreinvaart afgekald, als gevolg van

de Vlaamse taalzuiveringstraditie maar ook door de toegenomen (sociale) mobiliteit, de leerplicht en de digitalisering. ‘Het gaat om een spontane verandering die onomkeerbaar is. Dat betreuren heeft geen zin’, zegt Van Keymeulen nuchter. ‘Het hangt er ook van af hoe je “dialect” interpreteert. De taaltoestand met oude dialecten die van dorp tot dorp verschilden, verdwijnt stilaan. Maar in de ruime zin blijven “dialecten” wél bestaan.’ Dat bevestigt ook Gert De Sutter (UGent): ‘Je zou kunnen zeggen dat tussentalen de rol van onze dialecten hebben overgenomen. Dankzij hun regionale kleuring – Brabants, West- of Oost-Vlaams of Limburgs – kunnen we er nog steeds ons lidmaatschap van een bepaalde groep mee uitdrukken. Akkoord, al die mooie oude woorden voor objecten die er niet meer zijn, die raken we kwijt. Maar op uitspraak- en grammaticaal vlak zijn onze dialecten nog lang niet dood.’

‘Tussentalen hebben de rol van onze dialecten overgenomen: we drukken er onze identiteit mee uit’ Gert De Sutter Taalkundige UGent ‘

De Vlaming is dol op zijn taal, schijnt het. Dus weet je waarin Vlaanderen écht zou moeten investeren?’, besluit Jacques Van Keymeulen. ‘In een expertisecentrum naar Nederlands voorbeeld, dat het lokale veld ondersteunt, dat taalvariatie in de ruime zin in kaart brengt en naar scholen vertaalt. En als we dan toch bezig zijn: graag ook een decreet, dat onze dialecten als erfgoed erkent én beschermt.’

2. Dialecten zijn verbasterd Standaardnederlands

Men gaat er weleens van uit dat iedereen in Vlaanderen vroeger standaardtaal sprak, en dat dialecten achteraf zijn ontstaan. Dat klopt niet. Het Oudnederlands (vanaf 700 na Christus) bestond uit een allegaartje aan Germaanse dialecten. Pas in de 16de en 17de eeuw ontstond de behoefte aan een overkoepelende standaardtaal, omdat mensen zich door de bloeiende economie vaker en verder verplaatsten dan hun middeleeuwse voorgangers. In ons geval werd die standaardtaal het dialect van de gegoede burgerij van de Hollandse steden, want dat was toen economisch en cultureel het dominantst. Toch blijft de standaardtaal in oorsprong net zo goed een dialect als alle andere. Daarom wordt ze weleens een ‘dialect met een land- en een zeemacht’ genoemd.

3. Dialecten zijn minderwaardig

Wie dialecten of dialectsprekers minderwaardig vindt, al is het om hun uitgebreide repertoire platitudes met stront en klute in de hoofdrollen, is goed fout. Qua uitspraak, woordenschat en grammatica zitten dialecten even complex in elkaar als onze standaardtaal. Toch zag men ze – sinds de jaren 60 toen het ABN werd gepromoot – steeds meer als de vijand van het Standaardnederlands, en dialectsprekers als lui, slordig én laagopgeleid. ‘Quatsch,’ zegt taalkundige Reinhild Vandekerckhove (UAntwerpen), ‘al is er wel een verband met opleidingsniveau. In processen van dialectverlies zijn mensen met een lager opleidingsniveau het vaakst de “achterblijvers”. Dat is ook normaal, omdat ze tijdens hun opleiding minder lang met standaardtaal in contact zijn gekomen én omdat ze vaak jobs uitvoeren waarin ze met hun dialectregister perfect uit de voeten kunnen.’ Zij geven hun dialect dus langer door aan hun kinderen dan hoogopgeleiden. Wat niet wil zeggen dat mensen die dialect als thuistaal hebben, minder succesvol zijn of minder kansen hebben. ‘Geen enkel onderzoek heeft dat kunnen aantonen.’

4. Dialect- en provinciegrenzen vallen samen

Alle dialecten in Nederlandstalig België zijn te bundelen in vier grote dialectgroepen: Limburgs, Brabants, West-Vlaams en OostVlaams. Als dialectologen het over ‘Vlaams’ hebben, dan doelen ze niet op ons hedendaagse Vlaams, maar op die laatste twee groepen, omdat die gesproken werden in het Nederlandstalige deel van het oude graafschap Vlaanderen. Dialectgrenzen zijn veel ouder dan provinciegrenzen en vallen dus niet precies samen. Alle dialectfamilies komen bijvoorbeeld ook in de buurlanden voor: West-Vlaams wordt ook in Frankrijk gesproken: Frans-Vlaams. In het Nederlandse Zeeuws-Vlaanderen hoor je, behalve Zeeuws-Vlaams, ook West- en Oost-Vlaams. En Brabants en Limburgs worden ook in Nederland gesproken (zie kaartje).

5. West-Vlaams is het authentiekst

Van alle Nederlandstalige Belgen zijn West-Vlamingen het meest dialectvast, en dat heeft veel te maken met de ligging, in een uithoek van het Nederlandse taalgebied. Een West-Vlaming is ook honkvaster dan een niet-West-Vlaming. Verhuist hij toch, dan gaat het bijna altijd om hoogopgeleiden, met wie net de potentiële standaardtaalverspreiders uit de provincie vertrekken. Omgekeerd gaan weinig niet-West-Vlamingen in West-Vlaanderen wonen. Er is dus minder nood aan een Nederlandse taalvariant met een ruimere gebruiksradius dan het plaatselijke dialect.

6. Limburgers zijn de beste zangers

Limburgers ‘zingen’, vinden ze in andere provincies. Dat heeft alles te maken met een uniek kenmerk van de Limburgse dialecten: met een toonverschil kunnen ze een betekenisverschil uitdrukken. Spreekt een inwoner van Eksel schuur kort en explosief uit, dan heeft hij het over een ‘schuur’; wordt schuur langer en slepender uitgesproken, verwijst het naar een ‘scheur’. Die laatste sleptoon wijkt het sterkst af van het Standaardnederlands en bezorgt Limburgers hun zangerige imago.

7. Brabants was bijna onze standaardtaal

Bijna werd Brabants de standaardtaal voor het Nederlandse taalgebied. Met de val van Antwerpen in 1585 werd die kans definitief in de kiem gesmoord: het Hollandse dialect kwam als winnaar uit de bus en vormt de basis van de Nederlandse standaardtaal. Toch bleef de Brabantse as Antwerpen-Brussel bij ons belangrijk op economisch, politiek en cultureel vlak. En dat heeft zijn stempel gedrukt op onze taal: zo hebben Brabantse dialectwoorden (beenhouwer voor ‘slager’, stekske voor ‘lucifer’) in sommige gevallen de oorspronkelijke Vlaamse dialectwoorden (vleeshouwer, sulfer) vervangen. Zo heeft ook het Brabantse hesp het West-Vlaamse amme verdrongen, hoewel dat woord net correspondeert met het standaardtalige ham.

8. Oost-Vlaams verliest de populariteitspoll

Aan telkens dertig sprekers uit de grote dialectgebieden werd in 2005 gevraagd om een waarderingcijfer te geven aan audiofragmenten van spontane dialectgesprekken. Oost-Vlaams bleek daar het laagst te scoren. Ook opvallend: elke dialectspreker zette het eigen dialect op de eerste plaats, behalve... de Oost-Vlamingen (met name de ‘échte’ Oost-Vlamingen, uit Eeklo, Deinze en Oudenaarde, niet de dialectsprekers uit het Waasland of de Denderstreek). Dat kun je zo verklaren: tussen de waardering van een taalvariëteit en de verstaanbaarheid ervan bestaat een direct verband. En net daar scoort het Oost-Vlaams belabberd. Oost-Vlaamse dialectsprekers laten de medeklinkers in het midden van een woord wegvallen, terwijl ze de voorafgaande klinker extra lang rekken. Zo wordt brouwen als ‘braa-aaën’ uitgesproken. En medeklinkers zijn, meer dan

klinkers, nodig om een boodschap correct te interpreteren. Daarnaast is het Oost-Vlaamse dialectlandschap het minst homogeen: Oost-Vlamingen denken dus sneller dat ze letterlijk en figuurlijk ‘niet ver komen’ met hun dialect.

9. Alleen de mens spreekt dialect

Ook bij sommige dieren blijken dialecten voor te komen, en dan vooral bij vogels die een repertoire van een beperkt aantal liedjes hebben. Merels, mezen, spreeuwen, vinken en gorzen bijvoorbeeld geven elkaar dat repertoire door. Vogels die in een straal van een paar vierkante kilometer wonen, klinken precies hetzelfde. Maar enkele kilometers verderop kun je een andere variant horen. Wetenschapsjournaliste Francien Yntema, die het dialectonderzoek bij dieren bundelde, vergelijkt het met roddelen: hoe meer het vogellied wordt doorgegeven, hoe meer de originele versie vervormd is. Er bestaat zelfs iets als stads- en plattelandsdialecten. Stadsvogels produceren meer hoge tonen in hun riedeltjes dan hun plattelandsburen: zo raken ze beter boven de verkeersgeluiden uit.

Een stand van zaken heet van de naald biedt de wetenschappelijke publicatie *De vele gezichten van het Nederlands in Vlaanderen*, Gert De Sutter (red.). Acco, 32 euro.

Welk dialect spreekt u? ‘Ik spreek Izegems, een West-Vlaams dialect.’

Waar groeide uw liefde voor uw dialect? ‘Ik hoorde thuis vaak dialect. En ik luister vaak naar liedjes van ’t Hof van Commerce, die ook van Izegem afkomstig zijn.’

Waarom maakt je dialect je gelukkig? ‘Het is een coole taal, het is mijn taal. Het is een deel van mijn persoon, van mijn identiteit. Als mijn dialect niet bestond, zouden ook de hiphop-liedjes niet bestaan die ik zo graag hoor.’

Wat is je favoriete dialectwoord? ‘Er zijn er zo veel. Maar ik kies het woordje “beire”. Dat zeg je over iets heel leuks, supertofs.’

Wat wil je nog kwijt over je dialect?

‘Ik vind het vooral leuk om met vrienden in het dialect te praten. Vooral als die vrienden jongens zijn die een ander dialect spreken en dus niet altijd alles begrijpen van wat ik zeg, en omgekeerd. Op die manier leren we samen nieuwe woorden bij.’ Wat zou je missen in een wereld zonder dialecten? ‘De sappige manier waarop sommige dingen gezegd worden. Dat kan zo grappig zijn. Dat zou ik immens missen in een wereld zonder dialect!’ (ahh)

‘Stop met diene wuk, ’t is wadde!’ In de fictiereeks *Bevergem* krijgt personage Freddy De Vadder onder zijn voeten van zijn moeder. Achter die uitspraak zit een interessante regionale realiteit verscholen, ontdekte taalkundige Anne-Sophie Ghyselen. Acteur Bart Vanneste, die Freddy De Vadder speelt, is geboren in het Zuid-West-Vlaamse Rekkem, waar ‘wuk’ de geijkte vorm is. Maar Bernadette Damman, Freddy’s moeder, is van Waregem afkomstig, waar ‘wadde’ gebruikelijk is. Ook ‘wiene’ komt voor in West-Vlaanderen en steekt net als ‘wuk’ de landsgrens over naar Frans-Vlaanderen.

De Standaard, 23/10/17, DS Taalweek aflevering 1

'Zet leerkrachten met etnisch accent voor de klas'

Dialecten zijn in. We omarmen ze stevig - in songs, in series - en warmen ons aan hun authenticiteit. De reden? Ze zijn zo lief want bijna dood, meneer. En ze geven ons in een steeds grotere wereld een eigen smoel. De vraag is of ze wel zo lief zijn voor wie in ons landje van nul moet beginnen. 'Ik volgde twee jaar Nederlandse les, maar begreep mijn nieuwe collega's hoegenaamd niet.'

Van onze redactrice Astrid Houthuys
Brussel

'Kun je met je dialect niet overal komen, dan kun je er in elk geval mee thuis komen.' Een waarheid als een koe. Maar wel één met een ongezellige schaduwkant voor al wie er niet bij hoort. Hoe warm dialect en regionaal gekleurde tussentaal naar binnen toe kunnen zijn, des te killer is de uitwerking op buitenstaanders.

Dat ondervond de Roemeense Cristina (41). Na twee jaar Nederlandse les vond ze een job in een verzorgingstehuis. Ze keek ernaar uit haar Nederlands in de praktijk te kunnen oefenen, maar dat bleek niet evident: de meeste bewoners spraken dialect, wat gebruikelijk is bij oudere generaties, maar ook een deel van de collega's bleek alleen dialect te spreken. 'De eerste maanden begreep ik niets van de gesprekken tijdens de pauze, dat was hard. Misschien was het geen slechte wil, sommigen kunnen gewoon geen mooi Nederlands.'

Cristina heeft ook het gevoel dat haar Nederlands slechter geworden is, doordat ze de hele tijd dialect om zich heen hoort. Ze beseft dat de oplossing die ze aanreikt, gewaagd is: 'Frans op de werkvloer is verboden in Vlaanderen. Waarom dialecten er dan ook niet verbieden? Het gaat toch gewoon om een vorm van hoffelijkheid?'

De koffiemachine

Al gold het niet in Cristina's geval, veel nieuwkomers ervaren dialect op de werkvloer ook als een subtiel wapen van autochtone collega's om hen te laten voelen dat ze er niet op hun plaats zitten: 'Je begrijpt óns zelfs niet, laat staan de klant of de patiënt?' Een xenofobe bijklank, 'wat kom je eigenlijk doen in België', is vaak niet ver weg.

Sofie Begine (27), taaltrainster en bezielster van het project Goesting in Taal, heeft zelf een Libanese partner en stortte zich met passie op de problematiek. Bedrijven vragen haar bij communicatieproblemen op de werkvloer. Begine geeft dan workshops: tussentaal op maat.

Zulke bijscholingen spreektaal en regiolect zijn volgens Begine broodnodig. Een enquête onder leerkrachten Nederlands als tweede taal (NT2) geeft aan dat liefst 96 procent van hun studenten het moeilijk heeft met spontane gesprekken met Vlamingen. (zie blz. 1) 'Zeker de social talk aan de koffiemachine is heel moeilijk te volgen voor nieuwkomers,' vertelt ze, 'dan komt tussentaal altijd bovendien.' Taalkundige Chloé Lybaert (UGent) bevestigt: 'Anderstaligen ondervinden vooral problemen bij gesprekken in groep. In één-op-ééngesprekken loopt het vlotter.'

Begine pleit voor een module spreektaal of dialect in de NT2-opleidingen. Wat haar betreft, is het daarbij van belang dat studenten, afgezien van de standaardtaal, óók actief regionaal tussentalig leren spreken. Een handboek van haar hand, *Wa zegt ge? Vlaamse spreektaal voor anderstaligen*, komt in november uit en moet daarbij helpen. Studenten zullen er de taal van de echte Vlaming kunnen instuderen: "ik weet het niet" wordt "kweenie", en "dat is waar" is "daswaar". Daarmee gaat ze een stap verder dan het NT2-onderwijs én de Taalunie willen gaan. 'Het is zeker belangrijk om anderstaligen bewust te maken van de variatie binnen het Nederlands, maar het blijft aangewezen dat ze in de eerste plaats Standaardnederlands aangeleerd krijgen. Daar raken ze sowieso het verst mee', reageert Kevin De Coninck, hoofd Taalbeleid bij de Taalunie.

Het accent van Meus

Johan De Caluwe, taalkundige aan de UGent, bekijkt de problematiek vanuit nog een andere ooghoek. Hij noemt de houding van de Vlaming dubbel: 'Wij hebben geen enkel probleem meer met pakweg het zware Leuvense accent van een Jeroen Meus, maar des te meer met etnische accenten, Nederlands met een Turkse tongval bijvoorbeeld. Van nieuwkomers verwachten we een vlekkeloze standaardtaal of Vlaamse tussentaal.'

De inspanning moet voor De Caluwe van twee kanten komen. Het kan zeker helpen als de anderstalige zo goed mogelijk Nederlands spreekt. Maar volgens hem is er vooral bij ons een fundamentele mentaliteitswijziging nodig: 'In Vlaanderen leven honderdduizenden mensen van vreemde afkomst, die op de een of andere manier een gekleurd Nederlands zullen blijven spreken. Het is tijd dat we daar in ons hoofd ruimte voor maken.'

Vroeger vonden we tussentaal óók onvolkomen Nederlands. Maar de Vlaming bleek niet bereid die taal, waarin hij zich kiplekker voelt, prijs te geven. Zo zijn wij niet gaan articuleren als de Nederlanders, want dat deed onze identiteit te veel geweld aan. 'Kunnen wij dan van Marokkanen of Soedanezen verwachten dat ze Nederlands spreken met een Belgisch accent?'

Voor Johan De Caluwe kunnen instanties als de Taalunie daar een positieve rol in spelen: 'Intussen zijn we het erover eens dat tussentaal, Belgisch-Nederlands én Surinaams-Nederlands een volwaardige plaats hebben in het Nederlands-Vlaamse taallandschap. Zo zal het beleid er ons bewust van moeten maken dat ook "etnisch Nederlands" daar deel van uitmaakt.'

Leraars met een heel herkenbaar Kortrijks of Aalsters accent zijn intussen bijna de standaard, maar leraars met een etnisch accent raken veel moeilijker een school binnen. Voor De Caluwe is het eenvoudig: 'Ook zij hebben een plaats in de klas. Zo kweek je rolmodellen voor kinderen van vreemde herkomst: "Misschien kan ik ook ooit leerkracht worden?" Voor mij is dat een stapje naar een harmonieuze maatschappij.'

Kevin De Coninck van de Taalunie erkent dat sociolecten als het 'etnisch Nederlands' zeker de nodige aandacht verdienen in het variatiebeleid van de Taalunie. Dat wordt momenteel herzien. 'Maar we zijn er nog niet uit welke weg moet worden bewandeld: Nederlands-, Belgisch-, Surinaams- en Caribisch-Nederlands zijn allemaal evenwaardige regionale variëteiten van één en hetzelfde Standaardnederlands. Sociolecten als het "etnisch Nederlands" kunnen daarvan afwijken. Die kunnen dus ook de weg volgen van andere sociolecten, streektalen en dialecten.'

Brussel

'Het taalniveau van onze leerlingen moet opgekrakt worden. Op school wordt er door de leerlingen te veel de zogenaamde citétaal gesproken', luidde een Limburgse school de alarmbel in 2008. Anno 2017 is er van

ongerustheid geen sprake meer. Met het taaltje van het populaire Safety first -personage Smos – Sjmos – drukken jongeren van allochtone én autochtone origine samenhangendheid uit.

De kentering begon in 2008 toen Mediamarkt adverteerde met citéslogans op lokale bussen (Mi jo, wat een sjikke prijzen – vies weinig!) en zo aansluiting zocht bij de multiculturele, Limburgse jongerencultuur. In 2010 profileerde Genk zich als stad van de sjtjil, drie jaar later bracht de Sjmos tv-kijkend Vlaanderen met het 'Cités' in contact.

Een stomme dag kan er nog mee door, met een sjtomme dag komt het niet meer goed

Stefania Marzo (KU Leuven) doet al jarenlang onderzoek naar het fenomeen: 'Cités is een typisch Limburgs verschijnsel met de mijnsteden als belangrijkste centra en Genk als epicentrum. Het is een variëteit van het Nederlands met in de eerste plaats veel invloed van het Italiaans en het Arabisch, in mindere mate van het Grieks en het Turks. De smeltkroestaal vermengde het Nederlands met de talen van de gastarbeiders die in de Limburgse mijnen kwamen werken en zich daar vestigden in arbeiderswijken, de cités.' Het Cités is dus in oorsprong een etnolect, een 'nieuw Nederlands' dat ontstaat in een groep met een bepaalde etnische of culturele achtergrond, maar het groeide intussen uit tot een nieuw stedelijk dialect.

Het mijnverleden eren

'In het Cités komen veel elementen samen', zegt Marzo. 'Jongeren van allochtone afkomst honoreren er hun migratiegeschiedenis mee, vooral in de hiphopscene. Tegelijkertijd drukken ze er hun identiteit mee uit: Cités is jong en hip. Daarom wordt het ook door autochtone jongeren gesproken.' En de vrees dat jongeren zo de standaardtaal verwaarlozen? 'Die is onterecht', stelt Stefania Marzo. 'Cités beheersen betekent niet dat je de standaardtaal niet beheerst. Het is een soort taalspel waarmee jongeren samenhangendheid uitdrukken en hun identiteit vormgeven. Dat doen ze vooral in informele contexten.' Het meest typische kenmerk van het Cités is de sj- uitspraak in plaats van s aan het begin van woorden. Die sj -klank drukt intensiteit uit. Een stomme dag kan er nog mee door, met een sjtomme dag komt het niet meer goed. (fvdg)

Welk dialect spreekt u?

'Schunnebroeks (Schoonderbuken is een dorp bij Scherpenheuvel, red.), Limburgs (via mijn vader) en, in het kader van mijn integratie in't Stad, Antwerps, mor doar is nog ewa waark oan.'

Waar groeide uw liefde voor uw dialect?

'Paradoxaal genoeg tijdens de colleges historische taalkunde aan de universiteit, waarbij bleek dat veel dialecten schatkamers zijn van kleine stukjes heel oud Nederlands. Of de ontdekking dat de Uerdingerlinie, de scheidslijn tussen ik en ich, bij ons in de streek bijna gelijkloopt met de E314: in Scherpenheuvel zeggen ze nog ik, een kilometer verder naar het oosten is het al van ich en gaat het spreektempo achteruit, op z'n Limburgs.'

Waarom maakt uw dialect u gelukkig? 'Als ik mijn dialect spreek, weet ik dat ik thuis ben. De lijjige dictie van mijn Hagelandse dialect maakt het uitermate geschikt voor eindeloze commérages en borrelpraat.'

Wat is uw favoriete dialectwoord?

'Uit het dialect van mijn vader leen ik even "Ze mösse och de piët iever houwe en met de kleppel d'r achter", oftewel: "Ze zouden je benen moeten breken en er vervolgens met een knuppel achteraan". Het is een uitdrukking van grote ergernis, vermoed ik. (lacht) En buiten Schunnebroek zul je vast niet vaak uitgekreten worden voor heust ('struik'). Als je het hoort, weet je vanzelf dat het geen compliment is.'

Wat zou u missen in een wereld zonder dialecten?

'De spontane creativiteit van die taal. Onze omgangstaal is zo uniform en stijlloos geworden, en tegelijk zo respectloos voor het Standaardnederlands. Een taaltje voor druilerige zaterdagmiddagen in het shoppingcentrum. Het dialect daarentegen is een glooiend weiland, een beek, een bospad tegelijk. En alle dagen zondag, bij de bomma.' (ahh)

'En da'k ik muhheheheuhēn nie kan zegg'n / doar é 'k ik mie al lang bie neergelegd / tel ma noa oeveel ker'n in ui leven / da je muhheheheuhēn zegt', zingt kleinkunstzangeres Hannelore Bedert in 'Vocabulaire'. Ze heeft het gehad met de aldoor terugkerende vraag het woord muggengeheugen uit te spreken. Maar wist je dat de 'g' uitspreken als een 'h' helemaal niet uniek is voor WestVlamingen? Ook westelijke Oost-

Vlamingen spreken goed uit als hoed. (Bedoelen ze 'hoed', dan zeggen beide dialectgroepen oed: ze laten dus de 'h' vallen.) (fvdg)

Astrid Houthuys

De Standaard, 24/10/17, DS Taalweek aflevering 2

Zijn dialecten hot uit nostalgie?

De Standaard + - 25 Okt. 2017

Als het op dialecten aankomt, is het kwart voor twaalf. Dat is een geluid dat overal weerklinkt, en dat nog versterkt wordt doordat eind dit academiejaar de laatste échte dialectprof van het Nederlandse taalgebied afzwaait aan de UGent. Een hele week lang dompelen wij u, samen met het Radio 1-programma Brussel

West-Vlamingen en Limburgers spreken het vaakst dialect. De rest van de bevolking heeft, als we even mogen veralgemenen, hooguit nog een tongval, toch de jongere generaties. Zeker de West-Vlamingen krijgen hun dialect thuis aangeleerd, ouders vinden het de taak van de school hun kinderen algemeen Nederlands aan te leren. Daar valt wat voor te zeggen, alleen: op school krijgen ze vaak in het beste geval een wat opgepoetste versie van hun dialect te horen. Nederlands moeten ze dus maar in hun eentje leren, en dat hoor je vaak.

Dat kunnen we jammer vinden, maar het heeft ons ook Flip Kowlier opgeleverd, en Bevergem. En, langer geleden, Wim Opbrouck die in Alles kan beter 'backspace' verving door 'keerekeweere'. Of diezelfde Opbrouck als Gerrit Callewaert uit Bavikhove, die zich in In de gloria boos kwam maken omdat alleen West-Vlamingen werden ondertiteld op televisie. Die tijd is overigens voorbij: Bevergem werd met opzet níét ondertiteld, terwijl dat met alle andere dialecten tegenwoordig wél gebeurt, zelfs het Antwerps.

Dictielessen

Fictie is pas spontaan en authentiek als er dialect in wordt gesproken, vinden we meer en meer. Terwijl we zelf minder dialect spreken

Hoe meer de kennis van dialecten terugloopt, hoe meer hun populariteit erop vooruit lijkt te gaan: dialect is steeds meer aanwezig in popmuziek (Kowlier, Tourist LeMC, Slongs Dievanongs...) en in tv-programma's

(vooral, maar lang niet alleen, in fictie). De succesvolste tv-typetjes zijn altijd degenen die dialect spreken. Smos uit Safety first ('Vies belangrijk'), Ibi uit Spitsbroers ('Rustig G'), Dieter De Leus uit De ronde ('Ajmoekakkenmoekakken'), Frank Welvaert uit Eigen kweek ('You are schetecanard'). Vooral humor lijkt in Vlaanderen nog altijd onlosmakelijk verbonden met dialect: de enige stand-upcomedian die zijn best doet om beschaafd te praten, is paradoxaal genoeg een West-Vlaming: Geert Hoste. Nee, we liegen, er zijn er nog: Wim Helsen en Joost Vandecasteele, maar die komen van een andere planeet, dat telt niet. Stand-upcomedian Jens Dendoncker had het er onlangs nog over in een interview in deze krant. Toen hij het komische VTMprogramma Hoe zal ik het zeggen zou gaan presenteren, werd even overwogen hem dictielessen te laten volgen. 'Maar er werd al snel beslist voor "authenticiteit" te gaan. Als ik mijn best moet doen om Algemeen Nederlands te praten, dan neemt dat meteen 70 procent van mijn spontaniteit weg.' Het echte leven

De toverwoorden zijn gevallen: 'authenticiteit' en 'spontaniteit'. Hoe minder we zelf dialect spreken, hoe meer we vinden dat fictie pas spontaan en authentiek is als er dialect in wordt gesproken. Zoals Wim Willaert in Eigen kweek, of Wim Willaert in Bevergem, of Wim Willaert in de nieuwe vissersfilm Cargo. 'Je wilt toch niet, zoals in Nederland, een eentonige woordenbrij horen?', zei Willaert daar twee jaar geleden over in deze krant. 'Daar zit geen enkele link naar het echte leven en de geschiedenis meer in.' We moeten ineens ook aan Rundskop denken, waarin onverstaanbaar Truiens werd gesproken, en aan De helaasheid der dingen, waarin Koen De Graeve de rol van zijn leven speelt. Hoe dat komt? De Graeve kon zich in zijn eigen dialect uitleven, hij is van Reetveerdegem (of toch daaromtrent).

Authenticiteit, dus, en realisme, daar gaat het om. Al is dat erg relatief. We zien het namelijk makkelijk door de vingers als de dialecten niet kloppen. Neem Spitsbroers, waarin twee in Genk opgegroeide voetbalschoffies met een Vlaams-Brabantse tongval spreken, terwijl hun vader een on-Genks soort Limburgs spreekt (en hun grootmoeder daar een leuke parodie op brengt). Bij de Gentse Flikken hoorde je destijds vooral Antwerps praten. In Beau Séjour werd de Limburgse hoofdrol gespeeld door een meisje uit Aalst. Enzovoort. Alleen Bevergem was consequent in het West-Vlaams, al zullen kenners vast morren dat er allerlei lokale varianten door elkaar worden gehaspeld.

Wij maken uw T-shirt

Weg authenticiteit. Wat is het dan wel? Nostalgie, omdat we vrezen dat dialecten zullen verdwijnen? Het zou zomaar kunnen. Dat denkspoor wordt gestaafd door de money trail: nostalgie leent zich uitstekend tot marketing en commercialisering. Wellicht zien we daarom dialect almaar vaker opduiken in radio- en tv-spots. Donald Muylle van Dovy heeft dat goed begrepen, de Vlam ook, bij het aanprijzen van streekproducten. Dialecten en terroir, één strijd.

De nostalgie naar onze dialecten leent zich uitstekend tot marketing en commercialisering. Dialecten en terroir, één strijd

Onze dialecten hebben intussen de laatste fase van commercialisering bereikt: de T-shirts. Het jonge kledingmerk Hoogste klas drukt Limburgse dialectwoorden als 'hennig' en 'begaaid' in witte letters op zwarte T-shirts. West-Flemish for beginners doet wat beter zijn best, met West-Vlaamse woordgrapjes genre 'Dust means thirsty', 'Awesome means breath', en 'Boy means sweater'. En kaskoe means cashcow.

Maanden geleden, toen Freek Braeckman nog voor de VRT werkte, presenteerde hij het inmiddels terecht afgevoerde programma Typisch mensen op Eén. Daarin zat een experimentje waaruit moest blijken of mensen aantrekkelijker of net minder aantrekkelijk worden als ze dialect spreken. Er werd een soort speeddate-evenement opgezet, waarbij twee deelnemers acteurs waren, een man en een vrouw. In een eerste speeddate-sessie spraken ze algemeen Nederlands, in een tweede dialect. Uit de reacties van de andere deelnemers viel op te maken dat de man aantrekkelijker werd bevonden toen hij dialect sprak, de vrouw toen ze algemeen Nederlands sprak.

Copresentatrice Julie Van den Steen was de eerste om zelf de resultaten van het experiment in twijfel te trekken. 'Ik vind dialect alvast niet aantrekkelijk', zei ze.

Een korte rondvraag onder collega's lijkt dat te bevestigen. Mensen vinden dialect wel leuk en sappig om naar te luisteren, maar niet in een gesprek met een mogelijke date, dan wordt het al snel marginaal

bevonden. Dialect wijst dan op een gebrek aan opleiding, opvoeding, intelligentie en maatschappelijke positie, een zekere plathed, dus, precies wat de meeste mensen niet zoeken in een partner (tenzij ze zelf plat zijn, misschien).

'Vrouwen die dialect spreken, vinden we vulgair, maar vrouwen die perfect Algemeen Nederlands spreken, ervaren we als hautain en dus bedreigend'

Als er al een verschil is tussen mannen en vrouwen, dan heeft dat misschien (opnieuw) met humor te maken. Veel vrouwen, zo vernemen wij uit goede bron, houden van mannen met humor. Veel mannen, zo vernemen wij uit een andere, maar even goede bron, zijn grappiger in hun dialect dan in het Algemeen Nederlands. Misschien is het zaak te switchen tussen beide: overschakelen op dialect als je een grapje maakt. Kan ook helemaal verkeerd uitpakken, het is niet zonder risico.

Mannen vinden vrouwen met een dialect misschien niet sexy, vrouwen met een tongval doorgaans wel. We citeren een goede bron: 'Vrouwen die dialect spreken, vinden we vulgair, maar vrouwen die perfect Algemeen Nederlands spreken, ervaren we als afstandelijk, hautain en dus bedreigend. Een tongval die verradt waar ze vandaan komt, reikt je meteen een gespreksonderwerp aan.'

Het hoeft dus niemand te verbazen dat vrouwen met een licht West-Vlaams accent vaak hoge ogen hooiden tijdens het speeddateexperiment van Typisch mensen. (th)

Waar groeide je liefde voor dialect?

'Simpel: dialect is mijn moedertaal. Mijn ouders behoorden tot de laatste generatie die niet probeerde om kinderen in standaardtaal, of gekuist dialect, op te voeden. Dat was geen bewuste pedagogische keuze: aan dialect vonden ze niets ondeftigs. Iederéén van gewone komaf sprak het. Pas later, toen ik in Leuven ging studeren en andere dialecten leerde kennen, ging ik mijn unieke dialect echt liefhebben.'

Wat maakt je dialect onmisbaar?

'Dialect spreken is thuiskomen. Hoe langer ik in Gent woon, hoe meer ik het Desselgems koester. Nostalgie naar vroeger wellicht. Ik gebruik ook woorden die allang niet meer tot het Desselgems van mijn neefjes en nichtjes behoren. En in het dialect ben ik op mijn gemak: twee West-Vlamingen zullen automatisch dialect met elkaar praten. Doe je dat niet, dan ben je bekakt.'t Is dus ook een imagokwestie.'

Wat is je favoriete dialectwoord?

'Ik hou wel van e peteelke, een "kroonkurkje". Gewoon, omdat het een schoon woord is. En van de vindingrijke uitdrukking ze is gepint gelijk ne kerstboom voor overdreven geschminkte vrouw. Pinten is "versieren", maar dan net met dat tikkeltje meer.'

Voor welk dialectwoord bestaat er geen alternatief in het Standaardnederlands? 'Dat is het woord nes, gezegd van gebak dat à point is: niet te vochtig, niet te droog. Jeroen Meus zei ooit dat hij dat dialectwoord heeft overgenomen tijdens zijn opleiding in Koksijde, omdat het in het Standaardnederlands niet kernachtig uit te drukken viel.'

Wat zou je missen in een wereld zonder dialecten? 'De rijkdom van onze woordenschat zou aanzienlijk verbleken. Jammer!' (fvdg)

Stemmen uit het Verleden: zo heet de verzameling dialectopnames uit de jaren 60 en 70 die de Universiteit Gent digitaliseerde voor een breed publiek op www.dialectloket.be. De collectie bevat 783 opnames uit 550 plaatsen, vooral in Frans-, West- en Oost-Vlaanderen. Informanten, de oudste uit 1871 (!), vertellen drie kwartier lang over hun leven. Dat levert niet alleen dialectgegevens op, maar ook unieke getuigenissen van VlaamselJslandvaarders, verrassende verhalen over de opkomst van fietsen, auto's en andere uitvindingen, en fijne anekdotes uit het leven van alledag. (fvdg)

Tom Heremans

De Standaard, 25/10/17, DS Taalweek aflevering 3

Onze dialecten: een schatkamer vol goud

De Standaard + - 26 Okt. 2017

Als het op dialecten aankomt, is het kwart voor twaalf. S amen met het Radio 1-programma 'Hautekiet' dompelt De Standaard u een hele week lang onder in onze Vlaamse dialecten: dat ongelooflijk rijke maar onder druk

staand stukje cultureel erfgoed. Vandaag: Onze dialecten: schatkamer vol goud. Morgen: Hoe is het écht met onze dialecten gesteld? De resultaten van de taaltst.

Brussel

Dat dialecten sappig zijn, zal niemand ontkennen. Lijstjes die dialectliefhebbers samenstellen, barsten van ongezoeten, om niet te zeggen scabreuze taal. In de standaardtaal zeg je bijvoorbeeld: 'vrijen', 'copuleren' of 'seks hebben'. In Antwerpen kan dat zijn e poepke placeren, in Lebbeke rouijen in e kèrreke zonder wiel'n, in Tervuren eten mannen ne sandwisjz mei een tirret en vrouwen ne servolaa mei twi noikkjes. Veel van die woorden en uitdrukkingen zijn in de standaardtaal weggepoetst. Het is immers Algemeen Beschaafd Nederlands. Al kun je ook in het ABN behoorlijk grof zijn, natuurlijk.

Dialecten zijn beeldrijk. Ze wemelen van figuurlijke uitdrukkingen en de diversiteit is bijna eindeloos. Een zwangere vrouw heeft in Halle nen hoas in euj kabas. In Leuven is ze teige nen hoek van een ronne tofel geloepe. Een domkop kan in Hasselt horen as slimmeke doeët is krig dzjéje ze jeske. En in Antwerpen: agge dieje ze verstaand in e vogeltje stekt, vlieget achteroot!

Veel dialectische woorden zijn klankspelletjes. In de meeste Vlaamse dialecten hoor je kreten als tarara! of toettoet! Je kunt er ribbedebie in zijn of poepeloerezat. In Walshoutem is iemand die soms aanwezig is plik-plok hei. Een Bruggeling met diarree heeft de kakkeliere. In Oost- en West-Vlaanderen kruipen lieveheersbeestjes rond als pimpompullekes.

'Wie betreurt dat dialecten verdwijnen, heeft zelf zijn kinderen in een algemenere taal opgevoed'

Jan Goossens

Taalkundige (KULeuven)

Dat zijn allemaal bronnen van taalplezier. Als de dialecten zouden verdwijnen, wat volgens de Nederlandse taalkundige Jan Stroop minder snel gaat dan vijftig jaar geleden gevreesd werd, gaat een unieke woordenschat verloren, samen met bijzondere grammaticale eigenschappen. Zijn vakgenoot Marc van Oostendorp benadrukt de diversiteit van dialecten: 'Dat je iedere boodschap op zoveel verschillende manieren kunt uitdrukken – waarvan sommige voor buitenstaanders ternauwernood verstaanbaar zijn – maakt het leven rijker.' Dialecten zijn ook een unieke bron van informatie voor de taalkunde. 'Door vergelijking van dialecten kun je reconstrueren hoe bevolkingsgroepen migreerden, welke dorpen contact hadden met elkaar, en waarover men sprak.'

Geborgen en gezellig

Jan Goossens van de KULeuven wijst erop dat dialecten en de standaardtaal in wezen niet van elkaar verschillen: 'Wel is in de regel een standaardtalig systeem verder uitgebouwd, zodat er meer en moeilijker dingen in gezegd kunnen worden dan in een dialect. In principe kan met ieder dialect hetzelfde gebeuren. Dat dialecten emotionele bindingen kunnen meebrengen (geborgtheid, gezelligheid enz.) die standaardtalen niet hebben, is feitelijk de zaken op hun kop zetten: het zijn de sprekers zelf die die bindingen aan de dialecten opleggen.'

'Voor dialectsprekers, die niet langer dialect spreken, heeft het dialect zijn waarde en functie blijkbaar verloren', merkt Jan Stroop op. 'Tegelijk vinden ze dat jammer, want zo verdwijnt een taal waar ze dierbare herinneringen aan hebben.' Maar de Vlaming Stef Grondelaers stelt vast dat 'de regionale identiteit waar de dialecten dragers van zijn, intussen deels in de standaard zit, door de alsmaar meer getolereerde accentvariatie'.

Met andere woorden: als taalgebruikers gekleurde tussentaal gaan spreken in plaats van dialect, dan moet je wel vaststellen dat ze daarmee genoeg nemen. En Jan Goossens: 'Zij die het verdwijnen van de dialecten betreuren, zijn er in de regel zelf de oorzaak van dat dit proces in gang is gekomen, namelijk door hun kinderen in een algemenere taal op te voeden.'

Het veelkleurige dialectlandschap in Vlaanderen verbleekt zienderogen. Dialectologen haasten zich dus om de dialectrijkdom vast te leggen. Ook als amateur-dialectoloog kunt u aan de slag.

1. Beslis wat u verzamelt

Het meest voor de hand ligt dat u dialectwoorden verzamelt. Zo kunt u uitvlooien of ze in uw gemeente gewurmt, mierel, fernijn of nog iets heel anders zeggen tegen 'ongedierte'. Verder kunt u ook dialectklanken bestuderen: hoe bijvoorbeeld de 'ui' in 'buiten' of de 'aa' in 'paard' precies wordt uitgesproken in uw dialect. Pluist u dialectgrammatica uit, dan brengt u bijvoorbeeld de dialectverkleinwoorden van 'huis' in kaart: huisje, huizetje, huiziege, huizeje, huizeke...

2. Zoek informanten

Ideale informanten zijn laaggeletterde, honkvaste, oude mannen die hun hele leven op het platteland in hun eigen dorp hebben gewoond, want die spreken nog het best het authentieke dialect. Die ideale informanten zijn intussen helaas tachtigplussers geworden en ze worden elke dag 'schaarser'. Bij gebrek aan een prototypisch exemplaar, kunt u op excursie naar plekken waar mensen op hun gemak zijn: op café bijvoorbeeld. Dialect wordt namelijk vooral in informele situaties gesproken.

3. Bevraag informanten

Het efficiëntst verzamelt u dialectwoorden met gerichte vragenlijsten. U vraagt informanten bijvoorbeeld hoe ze een 'haarvlecht' in het dialect omschrijven – dat kan variëren van een boutje over een klis of keut tot een streng of tres. Op www.dialectloket.be vindt u vragenlijsten waarmee u op een wetenschappelijke manier dagelijkse begrippen kunt opvragen: van karaktereigenschappen over lichaamskenmerken tot voedselbenamingen.

4. Presenteer uw verzameling

De bekendste manier om dialectwoorden te presenteren is natuurlijk in een woordenboek. Verspreid over heel Vlaanderen bestaan er op dit ogenblik meer dan tachtig lokale dialectwoordenboeken, vaak geschreven door leken die decennialang met hart en ziel elk bijzonder woordje of elke uitdrukking uit hun dialect nauwkeurig hebben bijgehouden in een kladboekje. Net zoals de Dikke Van Dale zijn dat alfabetische lijsten van woorden, vaak geschreven in een zelf ontworpen spelling, met de betekenis en interessante informatie erbij.

Georges 'Juil' Lenart uit Sint-Niklaas is een van die amateur-dialectologen. In zijn

'U wordsjen vuraf' van zijn Wordelieëst va Sinnekleas schrijft hij: "t Gedacht van azooë nieker ne wordenlieëst op te moaken [...] das begost mi ne kieër of drij vier 't ondervinnen da min kleinkinderen mi ammêts ('soms') nie verstonnen, of nie wiesten wa datta betieëkende ês ek sprak va ne mottevijver ('vlinder'), e savooëpjeird ('libelle'), ne pielewuiter ('regenworm') ê nog nen 'ooëp va zooën worden, diemen 'ier vroeger aamel gebukten.'

5. Maak een dialectkaart

Dialectologen met een taalkundige opleiding maken onder meer ook dialectkaarten. Daarin zie je in één oogopslag waar in Vlaanderen welke dialectwoorden worden gebruikt.

Wie dialectologen wil helpen om het oraal erfgoed te bewaren, surft naar www.variaties.be. Variaties vzw heeft verschillende dialectprojecten waarvoor ze vrijwilligers inzetten.

BrusselAls er één streek is waar het dialect de sociale grenzen overschrijdt, dan is het wel Limburg. Het Limburgs is geen taal van de lagere klassen of van het platteland. Je hoort het overal. Nog meer dan de helft van de kinderen spreekt er thuis dialect. Daarom is Limburg de uitgelezen plaats om te onderzoeken hoe dialectsprekers het doen op school.

Dat onderzoek is al meermaals gebeurd en de resultaten worden niet meer betwist. Kinderen die thuis Limburgs spreken, hebben geen achterstand ten opzichte van eentalig Nederlandssprekende kinderen in het verwerven van Nederlandse woordenschat. De dialectsprekers toonden zich zelfs beter in aandachtstests dan een controlegroep uit Utrecht.

'Het idee dat een jong kind in de war raakt als het twee talen tegelijk leert, is naar het rijk der fabelen verwezen', zegt Leonie Cornips (Meertens Instituut en Universiteit Maastricht). 'Hoe jonger het kind in contact komt met twee talen, bijvoorbeeld ook dialect en standaardtaal, hoe beter. Ook hoe lang, hoe intensief en hoe gevarieerd het met beide talen te maken krijgt, is cruciaal.'

Interessant is ook dat kinderen die thuis dialect spreken en op school alleen Standaardnederlands, een verschillende woordenschat ontwikkelen voor thuis en voor school. Die van thuis – in het dialect – bestrijkt veeleer de praktische, alledaagse besommeringen (eten, verzorging...). Daar moeten onderwijzers rekening mee houden. Cornips: 'Onderwijzers spreken vaak op een abstract niveau. Als je dat thuis niet aangeboden krijgt, wordt het lastig.' Ouders die hun kinderen in het dialect opvoeden, moeten dan weer aandacht hebben voor dat abstracte niveau (lezen, rekenen, spelletjes doen...). Ouders en school moeten elkaar aanvullen. 'Als dat in beide talen goed gebeurt, gaat een kind niet met een taalachterstand naar school. Ouders die denken dat kinderen maar één taal goed kunnen leren, onderschatten wat kinderen aankunnen.'

Welk dialect spreek je?

'Ik spreek zelden nog dialect, maar ik ben opgegroeid in het Beurrem. Bornem ligt in Klein-Brabant, op de grens met het Oost-Vlaamse gebied. Die grens is scherp, namelijk de Schelde.'

Waarom maakt je dialect je gelukkig?

'Dat ik mijn dialect niet meer gebruik, komt doordat ik in een andere streek woon, getrouwd ben met iemand uit Ronse, kinderen heb grootgebracht in een taal die dicht bij de standaard zit, en mijn hele professionele leven met schrijven in het Nederlands bezig ben geweest. En wat ik nu zo fijn vind, is woorden uit mijn ouderlijke dialect opnieuw te mengen in die taal. Ik zeg bijvoorbeeld liever dat ik een peer geplokken heb, dan geplukt. Of ik zoek graag naar de sleuter, in plaats van naar de sleutel. We gebruiken het nooit, maar tegen cichorei zeg ik zoals alle Bornemnaars pardaf. Precies dat contrast met mijn gewone taalgebruik maakt het plezierig.'

Wat is je favoriete dialectwoord?

'Sinds ik een vrijetijdskoetsier ben, hou ik geregeld een dzjak in mijn hand. Dat woord drukt met de klank perfect uit wat het is.'

Voor welke uitdrukking uit je streek kent het Standaardnederlands geen alternatief?

'Oasak betettert! Dat wil zeggen dat bedrog altijd uitkomt en dat de bedrieger vroeg of laat zelf bedrogen wordt.'

Wat zou je missen in een wereld zonder dialecten?

'Op de lagere school, in de jaren vijftig, spraken sommige meesters nog dialect. Ik heb dus leren tellen in het Beurrem en dat doe ik inwendig nog: iën, twië, draaj. In een wereld zonder dialecten zou ik niet meer kunnen tellen.' (lp)

Voor veel dialecten in Vlaanderen bestaan sjibbolets, spotzinnetje met typische kenmerken waaraan je (zogezegd!) iemands dialect herkent.

Aalst: Despangtoa estaanpakxaa. ('De hesp hangt daar; is het de uwe, pak ze u.')

Brussel en Leuven: Mieaakaa. Mieaabraakaa. Woa a miebraakaa? Oep de met aa mie braakaa! ('Mie had het koud. Mie had het erg koud. Waar had Mie het koud? Op de markt had Mie het erg koud!')

Eeklo: Men èè èèrs èn èè èèrs. ('Mijn oude ouders hebben oude eieren.')

Gent: Een katte valt altijd op eur puute, ne Gentenirre op zijn kluute. ('Een kat valt altijd op haar poten, een Gentenaar op zijn kloten.')

West-Vlaanderen: Etlapol? Olapolet? Lapetol! ('Eet Lap al? Of Lap al eet? Lap eet al!') En: Tis e rut ut tus en ot rint, rint trin. ('Er is een ruit uit ons huis, en als het regent, regent het erin.')

(fvdg, ahh)

Ludo Permentier
De Standaard, 26/10/17, DS Taalweek aflevering 4

De Vlaming is dol op zijn dialect (maar spreekt het niet meer vaak)

dS

De Standaard - 27 Okt. 2017

De jeugd kent ze niet meer goed, en vrouwen, journalisten, juristen en leerkrachten spreken al zo graag Standaardnederlands. Maar kom hier, voor een groepsknuffel, want stuk voor stuk zijn wij Vlamingen dol op onze dialecten.

Van onze redactrice Astrid Houthuys

Brussel

We geven het toe. De online taaltest 'Hoe perfect is uw dialect?', die De Standaard en het Radio 1-programma Hautekiet de afgelopen week hielden, was een lokaas. Wij wilden niet zozeer achterhalen hoeveel onder u weten hoe een West-Vlaming zijn 'boterham' noemt (98 procent koos correct voor stuute) en of u de gemeente kon raden achter het natte dialectgeluid van onze chef cultuur (Ninove, 33 procent). Nee, alleen een bovenaardse Maasmechelaar of Kortrijkzaan onderscheidt Ninoofs van Aalsters van (Dender)Leeuws. Toch deed u dat allen niet slecht: de gemiddelde score voor de test, waar 91.770 Vlamingen aan deelnamen, was 60 procent. Daarmee verhiel de Vlaming zich tot 'postduif': van alle dialecten een beetje thuis. Klakklap!

Waar het ons dan wél om te doen was? U voor en na het testje uithoren over uw kennis van uw eigen dialect, en wat het u zou doen als dialecten zouden verdwijnen. En ja, nu we toch de transparante viool aan het bespelen zijn: uiteraard is onze proefgroep - krantenlezers van De Standaard, Het Nieuwsblad, Het Belang van Limburg, De Gazet van Antwerpen én Radio 1-luisteraars - niet helemaal zuiver op de graat, en ja, zo'n taaltest lokt vooral geïnteresseerden. Maar toch. Toch zagen we vijf interessante tendensen.

1. Dialect als knuffeltaal

Vlamingen zijn ronduit verliefd op hun dialecten: 88 procent zou het 'erg jammer vinden als dialecten zouden verdwijnen'. 79 procent voelt zich verbonden met het dialect van zijn streek, vooral omdat het hem 'een gevoel van thuishomen' geeft (34 procent). Daarnaast zou gemiddeld 72 procent van de Vlamingen 'het fijn vinden als zijn kind, behalve Standaardnederlands en tussentaal, ook dialect sprak'. Dat vooral omdat we vinden dat dialecten een taalrijkdom bevatten die niet mag verdwijnen (57 procent). Opvallend: ook van de twintigjarigen ziet 87 procent onze dialecten liever behouden blijven.

'Mensen staan nu veel ontspanener tegenover dialect dan vroeger', reageert historisch taalkundige Jacques Van Keymeulen (UGent). 'Dat kan omdat de standaardtaal nu sterk staat en dialect niet langer als een bedreiging wordt gezien.' Dat merk je in de cijfers: vooral de groep twintigers tot en met zestigers (gemiddeld 73 procent) zou zijn kind graag ook dialect zien spreken. Bij oudere generaties, die de ABN-acties van de jaren 60 bewust hebben meegemaakt, is het enthousiasme kleiner: van de zeventigers is nog 69 procent akkoord met de stelling, van de tachtigers 66 procent, en van de negentigers slechts 62 procent.

2. Dialectrevival = mythe

Hoezeer de Vlaming zijn dialect ook omarmt, zelf handelt hij er niet naar. Een verbazend grote groep van 58 procent geeft weliswaar aan nog dialect te kennen, maar slechts een op de vijf Vlamingen (19 procent) zegt in de praktijk ook echt nog het vaakst dialect te spreken (vaker dan standaard- en tussentaal). Bij vrouwen (52 procent kent nog dialect) is het dialectverlies verder gevorderd dan bij mannen (63 procent). En bij de jongeren meer dan bij de ouderen: van de twintigjarigen meldt 41 procent nog dialect te kennen, maar slechts 8 procent spreekt het nog vaker dan standaard- en tussentaal. Bij de 16-19-jarigen is dat 37 versus 5 procent. 'De resultaten tonen vooral dat dialect wordt gekoesterd als erfgoed, maar niet meer reallife wordt gebruikt', stellen Anne-Sophie Ghyselen en Veronique De Tier (beiden UGent). De Tier: 'Nostalgie en onze drang om toch ergens onze identiteit uit te drukken, verklaren de grote liefde voor dialect.'

Het dialectverlies bij jongeren, dat blijkt uit onze enquête, is in lijn met onderzoek van taalkundige Reinhild Vandekerckhove (UAntwerpen) in 2012 bij ca. 550 Antwerpse en Gentse scholieren. 'De afgelopen jaren zou er een dialectrevival op gang zijn gekomen. Wel, dat is een mythe. Er is een culturele revival, kijk naar het succes van tv-programma's als Bevergem, maar in de praktijk leven onze dialecten niet op.' In Vanderkerckhoves onderzoek hadden de jongeren bovendien géén hoge dunk van dialect: liefst 52 procent vond het 'plat', 41 procent vond het 'niet cool' en 58 procent vond het 'grappig'. 'Dat betekent dat dialect bij jongeren iets exotisch heeft gekregen. Dialect is iets van een komische serie.'

3. West-Vlaams rules

Je ziet het ook elders in Europa: in de periferie van een land staan dialecten sterker, onder meer omdat er minder mensen uit andere regio's naartoe trekken, én omdat hogeropgeleiden (verspreiders van de standaardtaal) er vaker wegtrekken naar het centrum. Voor Vlaanderen is West-Vlaanderen het reservaat waar

dialecten nog in veelvoud rondtjolen. 78 procent van de West-Vlamingen zegt nog dialect te kennen. Bijna alle West-Vlamingen (92 procent) zouden het jammer vinden als dialecten zouden verdwijnen. Ze voelen zich ook het meest verbonden met hun dialect (87 procent versus het Vlaamse gemiddelde van 79 procent) en willen het graag aan hun kinderen doorgeven (81 procent).

Maar: anders dan vaak gedacht, toont onze enquête dat dialecten in (Belgisch-)Limburg, dat andere perifere gebied, bijna even zwak staan als in Antwerpen, Oost-Vlaanderen en Vlaams-Brabant (topregio qua dialectverlies): 54 procent zegt nog dialect te kennen, versus 78 procent in West-Vlaanderen en 58 procent in geheel Vlaanderen. 'Mogelijk heeft dat te maken met de mijnen', stelt Ghyselen, 'Limburg kende meer - zij het externe - migratie dan West-Vlaanderen.'

4. Antwerps lelijkst

Wat u het mooiste dialect vond? Daar getuigde uw antwoord van gezond chauvinisme: het eigen dialect (17 procent) won het van het Gents (15 procent). 'Wat mensen vinden van een taal, hangt nauw samen met wat ze vinden over de sprekers ervan', zegt taalkundige Stef Grondelaers (Radboud Universiteit Nijmegen). 'Gentenaars vinden we sympathiek, Antwerpenaren arrogant.' Ook u koos Antwerps als lelijkste dialect (21 procent), Aalsters belandde op de tweede plek (9 procent). En al zijn West-Vlamingen dol op hun eigen dialecten, voor het Antwerps halen ze de neus op: liefst 35 procent stemde tegen. Extra sneu voor die arme Antwerpenaren: door iedereen arrogant bevonden, maar zelf stemden ze het tolerantst van allemaal: 30 procent wilde geen lelijkste dialect nomineren.

5. De standaardtaal leeft!

Laatste opvallende resultaat: 80 procent van de Vlamingen vindt van zichzelf dat hij standaardtaal beheerst (in Limburg zelfs 91 procent). 'Uiteraard is dat geen bewijs dat zoveel Vlamingen ook wérkelijk Standaardnederlands spreken', zegt Anne-Sophie Ghyselen. 'Maar in tegenstelling tot wat veel doemdenkers denken, toont het wel dat er in Vlaanderen helemaal geen alles-mag-sfeertje heerst. Dat betekent dat het ideaal van een standaardtaal nog leeft in Vlaanderen.'

Intussen aaien en strelen we onze dialecten als een nest zeldzame katjes. Geert Dehaes, directeur van Be.brusseleir, legt uit waarom: 'Wat zo mooi is aan dialecten, is dat je er een harde boodschap veel zachter in kunt overbrengen dan in het Standaardnederlands. Dat je er je eigenheid in kwijt kunt, zoals wij Brusselaars onze zelfspot. Een dialect is meer een mentaliteit dan een taal.'

De analyse van de test werd uitgevoerd door dataminingbureau Clever.

Astrid Houthuys
De Standaard, 27/10/17, DS Taalweek aflevering 5